

Міністерство освіти і науки України
Державний заклад
«Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

МИРКОВІЧ ІННА ЛЕОНІДІВНА

УДК: 37.091.313+811.111+373.3+398.21

ДИСЕРТАЦІЯ

**ІНТЕГРОВАНЕ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОГО ДІАЛОГІЧНОГО
МОВЛЕННЯ УЧНІВ 4-Х КЛАСІВ НА ОСНОВІ ДРАМАТИЗАЦІЇ
АВТЕНТИЧНИХ КАЗОК**

13.00.02 – теорія та методика навчання (германські мови)

Галузь знань 01 Освіта / Педагогіка

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук
Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

(підпис, ініціали та прізвище здобувача)

Науковий керівник

Мартінова Раїса Юріївна,

доктор педагогічних наук, професор,

член-кореспондент НАПН України

Одеса – 2017

АНОТАЦІЯ

Мирковіч І. Л. Інтегроване навчання англійського діалогічного мовлення учнів 4-х класів на основі драматизації автентичних казок. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 «Теорія і методика навчання (германські мови)» – Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського, Одеса, 2017.

У дисертації досліджено проблему інтегрованого навчання англійського діалогічного мовлення учнів 4-х класів на основі драматизації автентичних казок. Актуальність обраної проблеми зумовлена потребами випускників молодшої школи використовувати англійську мову для набуття різноматичних знань та вмінь реально-мовленнєвого спілкування на їх основі. Досягнення такого рівня володіння англійською мовою можливо в такій формі педагогічної інтеграції, яка являє собою взаємозв'язок драматизації англійських казок з розвитком вмінь діалогічного спілкування з використанням вивченого тематичного та фольклорного матеріалу. Зазначений процес інтегрованого навчання передбачає попереднє засвоєння загальнонавчальних і фольклорних одиниць, вибраних з текстів казок; перегляд цих казок у їхньому оригінальному поданні у вигляді вистави; читання, відтворення та обговорення змісту казок; їх драматизацію в процесі багаторазових репетицій, які призводять до повного засвоєння мовного й мовленнєвого матеріалу, що міститься у них; та нарешті вживання тематичних та фольклорних виразів у реальному діалогічному спілкуванні на основі мовленнєвих та емоціогенних ситуацій. Інтеграційна сутність такого процесу навчання посилюється інтеграційною структурою предмета навчання, яким є англійська автентична казка, що складається з навчального та виховного компонентів. Навчальний – передбачає набуття загальноосвітніх, країнознавчих та лінгвістичних знань. Виховний – передбачає розвиток умінь орієнтуватися у навколишньому середовищі, проявляти толерантність один до одного та до носіїв різних культур, с повагою ставитися

до старших, опікувати молодших та любити тварин. Обидві складові реалізуються в англomовному супроводі.

Самі казки у лінгвосеміологічному аспекті є дитячими художніми творами, які своєю цікавою фабулою викликають читацький інтерес. Героями казки можуть бути нереальні чарівні істоти, які здійснюють нереальні чарівні вчинки. Відтак їхнє мовлення відрізняється *емоційно забарвленою інтонацією*, різними тембрами голосів, ритмічною організацією тексту казки, протяжністю окремих складів для підкреслення образів героїв, чергуванням уповільненого і прискореного темпів мовлення, наявністю логічних пауз, кількісною та якісною редукцією у службових і значущих словах. *Лексичні відмінності* казки полягають у використанні мовних кліше, простонародної форми спілкування, вживанні синонімів, слів-підсилювачів, вигуків, зоонімів, а також соціокультурної лексики у вигляді прислів'їв, приказок і загадок. *Граматичні засоби* викладу казки полягають у використанні нескладних граматичних явищ, складносурядних речень, а також архаїзмів і прямої мови. *Стилістичними особливостями* тексту казки є епітети, метафори, гіперболи, порівняння, повтори, інверсії, паралелізми.

Для навчання читання таких казок, їх драматизації та розвитку вмінь англійського діалогічного мовлення з використанням лінгвомовленнєвого матеріалу, що міститься в них, розроблено п'ятиетапну лінгводидактичну модель інтегрованого навчання англійського діалогічного мовлення учнів 4-х класів на основі драматизації автентичних казок. На першому етапі – *лінгвістичному*, засвоюються загальнотематичні і фольклорні лексичні одиниці, які вживаються у казках. На другому – *рецептивно-пізнавальному*, розвиваються вміння сприйняття англomовної казки в її драматизаційно-постановчому пред'явленні. На третьому – *навчально-репродуктивному*, засвоюється зміст казки в деталях шляхом її читання, відповідей на питання, відтворення її змісту в усній і письмовій формах, а також її обговорення. На четвертому – *репродуктивно-драматизаційному*, засвоюються ролі кожного героя казки шляхом репетицій її постановки: спочатку кожної сценки окремо, а потім усього твору. На п'ятому – *реально-мовленнєвому*, розвиваються вміння

англійського діалогічного мовлення на основі тематичних, мовленнєвих та емоціогенних ситуацій з використанням загальнонавчального та фольклорного матеріалу казок.

Методика навчання англійського діалогічного мовлення учнів 4-х класів на основі драматизації англійських казок являє собою п'ятиблокову систему вправ. Вправи першого блока спрямовані на вивчення програмних і фольклорних лексичних одиниць; другого блока – на розвиток умінь розуміння змісту казки у її зорово-слуховому сприйнятті у формі спектаклю; третього блока – на вивчення змісту казки шляхом її читання, відтворення та обговорення змісту; четвертого блока – на запам'ятовування мовлення кожного героя завдяки багаторазовим репетиціям; п'ятого блока – на розвиток мовленнєвих умінь на основі тематики, що вивчається, а також мовленнєвих та емоціогенних ситуацій.

Ефективність експериментальної методики навчання англійського діалогічного мовлення учнів 4-х класів на основі драматизації автентичних казок перевірялася за *мовним критерієм* з показниками лексичних та граматичних знань; за *аудіовізуальним критерієм* з показниками розуміння мовлення кожного героя казки, розуміння змісту кожної сценки казки, розуміння змісту казки в цілому; за *драматизаційним критерієм* з показниками знання слів кожного героя казки напам'ять, уміти виконувати дії кожного героя казки, уміння використовувати екстралінгвістичні засоби відповідно до оригіналу; за *інтегрованим критерієм* з показниками мотиваційної обумовленості мовлення, лексико-граматичної нормативності мовлення, тематичної або ситуаційної адекватності мовлення, повноти й аргументованості викладу думок, темпу і безпаузності мовлення. Відповідно до інтегрованого критерію учні ЕГ перевищили рівень володіння вміннями англійського діалогічного мовлення щодо учнів КГ на 11% – у мотиваційній обумовленості мовлення; на 17% – у лексико-граматичній нормативності мовлення; на 21% – у ситуативній адекватності мовлення; на 19% – у повноті і аргументованості мовлення; на 26% – у темпі і відсутності пауз у мовленні.

Отримані результати дали підставу вважати розроблену методика ефективною. Таким чином, наукова новизна проведеного дослідження полягає: у науковому обґрунтуванні та розробці експериментальної методики інтегрованого навчання англійського діалогічного мовлення учнів 4-х класі на основі драматизації автентичних казок; у такому аналізі сучасних методів навчання учнів початкових класів англійського діалогічного мовлення, який дозволив визначити їх недоліки та можливості вдосконалення; у визначенні англійської казки інтегрованим предметом навчання, що містить лінгвістичну та соціокультурну складову; в обґрунтуванні п'ятиетапної лінгводидактичної моделі, в якій перший етап – *лінгвістичний*; другий етап - *рецептивно-пізнавальний*; третій етап – *навчально-репродуктивний*; четвертий етап - *репродуктивно-драматизаційний*; п'ятий етап - *реально-мовленнєвий*. У розробці критеріїв оцінки ефективності створеної методики, якими є: *мовний, аудіовізуальний, драматизаційний та інтегрований*. В процесі дослідження уточнено сутність поняття «інтегроване навчання англійського діалогічного мовлення», щодо драматизації англійських казок. Подальшого розвитку набула методика інтегрованого навчання освітнього курсу та іншомовної мовленнєвої діяльності.

Практичне значення одержаних результатів полягає у розробці навчального посібника. «Learn Tales and Speak English» для учнів 4-х класів загальноосвітніх шкіл та методичні рекомендації для вчителів щодо роботи з ним.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів окресленої проблеми. Надалі вона може досліджуватися шляхом розробки концепції інтенсивного навчання англійського діалогічного мовлення школярів, при якому якість іншомовних знань та вмінь учнів 4-х класів буде підвищуватися за рахунок компресії матеріалу, що вивчається.

Ключові слова: англійська казка, діалогічна мова, драматизація, інтегроване навчання, тематична та фольклорна лексика, п'ятиетапний процес навчання, п'ятиблочна система вправ, мовленнєві та емоціогенні ситуації.

Основні положення дисертації викладено в таких публікаціях автора:

Публікації у наукових фахових виданнях України

1. Миркович І. Л. Ретроспективний аналіз методу навчання усної англійської мови учасників початкових класів /І.Л. Миркович//Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». – Додаток 1 до Вип. 5, Том III (54) : Тематичний випуск «Вища освіта України у контексті інтеграції до Європейського освітнього простору». – К. : Гнозис, 2014. – С. 432-439.

2. Миркович І. Л. Інтегроване навчання іноземною мовою як педагогічна проблема / І. Л. Миркович // Наукові записки: Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка. – Серія: Педагогіка. – № 4/2014. – С. 105-110.

3. Миркович І. Л. Система вправ з навчання англійської діалогічної мови учнів молодших класів на основі драматизації автентичних казок /І.Л. Миркович// Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». – Додаток 1 до Вип. 36, Том III (63) : Тематичний випуск «Вища освіта України у контексті інтеграції до Європейського освітнього простору». – К. : Гнозис, 2015. – С. 424-433.

4. Миркович І. Л. Звенья інтегрованого процесу навчання англійської діалогічної мови учасників 4-х класів на основі драматизації автентичних казок / І. Л. Миркович // Наука і освіта: науково-практичний журнал. – Одеса : Південний науковий центр НАПН України, 2015. – №6/ СXXXV. – С. 74-78.

5. Миркович І. Л. Характеристика англійської казки як інтегрованого предмету навчання / І. Л. Миркович // Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського: зб. наук. пр. – Одеса, 2015. – Вип. 1. – С. 33 – 38.

6. Миркович І. Л. Експериментальна апробація методики навчання англійської діалогічної мови учасників 4-х класів на основі драматизації казок / І.Л. Миркович // Педагогічні науки: збірник наукових

праць. – Херсон : Херсонський державний університет, 2016. – № 69. Вип. LXIX. Том 1. – С. 166-171.

Публікації у зарубіжних виданнях

7. Миркович И. Л. Этапы интегрированного обучения диалогической речи младших школьников на основе драматизации англоязычных сказок / И. Л. Миркович // International scientific professional periodical journal “The Unity of Science”. – Vienna: Publishing office Friedrichstrabe 10, 2015. – Vol. 1. – С. 124-127.

8. Mirkovich I. L. Methods of integrated teaching English dialogical speech to junior pupils by means of authentic fairy tales dramatization / I. L. Mirkovich // Modern Tendencies in Pedagogical Education and Science of Ukraine and Israel: the Way to Integration. – Israel : Ariel University, 2015. – Issue № 6. – P. 241-246.

Матеріали і тези наукових конференцій

9. Миркович И.Л. Методы обучения иноязычной диалогической речи / И.Л.Миркович // Vědecký průmysl evropského kontinentu: materiály Mezinárodní vědecko-praktická konference (27 November – 05 December, 2014). – Praha : Publishing House «Education and Science», 2014. – С. 38-41.

10. Миркович И.Л. Аутентичные сказки как средства обучения иностранному языку учеников младшего школьного возраста / И.Л.Миркович // Science and Civilization: materials of XI International Research and Practice Conference (30 January – 07 February, 2015). – Sheffield : Science and education LTD, 2015. – P. 69-71.

11. Миркович И.Л. Обучение английской разговорной речи учеников младшего школьного возраста / И.Л.Миркович // Věda a technologie: krok do budoucnosti: materiály XI Mezinárodní vědecko-praktická konference (27 March – 05 April, 2015). – Praha : Publishing House «Education and Science», 2015. – С. 5-7.

12. Миркович И.Л. Лингвистические особенности англоязычных сказок как средства обучения иностранному языку / И.Л.Миркович // Перспективні напрямки розвитку сучасних педагогічних і психологічних наук: матеріали

Міжнародної науково-практичної конференції (13–14 лютого, 2015). – Харків : «Східноукраїнська організація «Центр педагогічних досліджень», 2015. – С. 38-40.

13. Миркович І. Л. Критерии оценивания уровня владения англоязычной диалогической речью учащимися 4-х классов / И.Л.Миркович // New Trends of Global scientific ideas: materials of International scientific-practical congress (the 10th of March, 2016). – Geneva : Publishing Center of the European Association of pedagogues and psychologists “Science”, 2016. – С. 160-163.

Навчально-методичні видання

14. Мартынова Р. Ю., Миркович И. Л. Learn Tales and Speak English: навчальний посібник для учнів 4-х класів загальноосвітніх шкіл / Р. Ю. Мартынова, И. Л. Миркович. – Одеса : Видавництво «Освіта України», 2015. – 288 с.

SUMMARY

Myrkovich I. L. Integrated Teaching the Fourth Forms Pupils English Dialogical Speech on the Basis of Dramatization of Authentic Fairy Tales. – Qualifying research work presented as a manuscript.

Thesis for a Candidate Degree (PhD) in Pedagogical Sciences. Research specialization 13.00.02 – Theory and Methods of Teaching (Germanic Languages). – State Institution «South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky», Ministry of Education and Science of Ukraine. – Odessa, 2017.

The dissertation focuses on the problem of integrated teaching the fourth forms pupils English dialogical speech on the basis of dramatization of authentic fairy tales.

The relevance of the chosen problem is caused by primary school graduates' needs to use English for the acquisition of knowledge on different topics and skills of verbal communication based on this knowledge.

Achieving such level of the English language is possible by means of education integration, which is represented as an interconnection of the English fairy tales dramatization and the development of the dialogical speech skills with the usage of topical and folk vocabulary.

The above-mentioned process of integrated teaching involves initial learning of topical vocabulary and folk lexical units selected from the texts of fairy tales; viewing

the video of these authentic tales; reading, reproducing and discussing the content of fairy tales; their dramatization during repeated rehearsals that leads to the complete mastering of both language and speech material contained in the fairy tales; and finally the use of topical and folk vocabulary in a real dialogical communication on the basis of speech and emotogenic situations. The integration essence of such teaching process is enhanced by integration structure of the subject of study, which is considered to be an authentic English fairy tale consisting of training and educational components.

The training component provides acquisition of general knowledge, linguistic knowledge and knowledge about a foreign country. The educational component involves the development of skills to orient in the environment, to show tolerance to each other and to the representatives of different cultures, to demonstrate the respect for elders, to take care of juniors and to love animals. Both components are implemented in English.

The fairy tales in their linguistic and content aspects are considered to be the literature for children, which causes the reader's interest by an exciting plot. The heroes of fairy tales can be unreal magic creatures that fulfill magical actions. Therefore, their speech is distinguished by emotive tone, different kinds of voice timbre, rhythmic organization of the text of fairy tales, lengthening of individual speech syllables to emphasize the characters' images, change of slow and fast speech tempo, presence of logical pauses, quantitative and qualitative reduction in functional and notional words. *Lexical* peculiarities of fairy tales include the usage of linguistic clichés, folk forms of communication, synonyms, word-amplifiers, exclamations, zoonyms and sociocultural lexical units such as proverbs, sayings and riddles. *Grammatical* means of fairy tales include the usage of simple grammatical phenomena, compound sentences, archaisms and direct speech. *Stylistic* devices in the texts of fairy tales include epithets, metaphors, hyperboles, comparisons, repetitions, inversions, parallel constructions.

To teach pupils reading fairy tales, dramatizing and developing English dialogical skills with the usage of both linguistic and speech material which is contained in these tales we elaborated the five-stage linguo-didactic model of

integrated teaching the fourth forms pupils English dialogical speech on the basis of dramatization of authentic fairy tales.

At the first stage - linguistic, topical vocabulary and folk lexical units that are used in fairy tales are learned. At the second stage - receptive and cognitive, the skills of perception of an English fairy tale in its dramatization performance are developed. At the third stage - educational and reproductive, the content of the tale is thoroughly learned by means of the tale reading, answering the questions, retelling its content orally and in a written form, as well as its discussing in class. At the fourth stage - reproductive and dramatization, the roles of each character of a fairy tale are learned by means of numerous rehearsals: initially each scene of the tale is rehearsed individually, afterwards the whole fairy tale is rehearsed. At the fifth stage – real communicative, the skills of the English dialogical speech based on the topical, speech and emotiogenic situations with the usage of general educational material and folk tales material are developed.

The methods of integrated teaching the fourth forms pupils English dialogical speech on the basis of dramatization of authentic fairy tales are presented by a five-block system of exercises. The exercises of the first block are aimed at learning topical vocabulary connected with the school educational programme and folk lexical units selected out of the fairy tales; the exercises of the second block are aimed at the development of skills of fairy tales comprehension in their visual-audio perception in the form of a performance; the exercises of the third block are aimed at learning the content of the fairy tales by means of the tale reading, retelling and discussing; the exercises of the fourth block are aimed at memorizing the speech of each character by means of repeated rehearsals; the exercises of the fifth block are aimed at the development of speech skills on the basis of the topical material which is under study as well as the speech and emotiogenic situations.

The effectiveness of the experimental methods of integrated teaching the fourth forms pupils English dialogical speech on the basis of dramatization of authentic fairy tales has been verified and proved experimentally in accordance with the linguistic, audiovisual, dramatization and integrative criteria. The *linguistic* criterion has such indicators as: lexical and grammatical knowledge; the *audiovisual* criterion

has such indicators as: comprehension of the speech of every fairy tale character; comprehension of the content of every scene of the fairy tale and comprehension of the content of the whole fairy tale; the *dramatization* criterion has such indicators as: knowledge of the words of every fairy tale character by heart, skills of performing the actions of every fairy tale character, skills of using extra linguistic means according to the original version; the *integrative* criterion has such indicators as: motivational conditionality of speech, lexical and grammatical normative speech, topical or situational adequacy of speech, completeness and argumentative presentation of opinions, tempo and absence of pauses in speech.

According to the integrated criterion pupils of the experimental groups exceeded the level of the developed skills of English dialogical speech by 11 % in comparison with the pupils of the control groups - in motivational conditionality of speech; by 17 % - in the lexical and grammatical normative speech; by 21 % - in the adequacy of situational speech; by 19% - in speech completeness and argumentative presentation; by 26 % - in tempo and absence of pauses in speech.

The obtained results confirmed the efficiency of the suggested methods of teaching. The novelty of the conducted research includes scientific substantiation and elaboration of the experimental methods of the integrated teaching the fourth forms pupils English dialogical speech on the basis of dramatization of authentic fairy tales; analysis of the contemporary methods of teaching junior pupils English dialogical speech which allowed to determine their spare capacity and to define the ways to improve them; defining an English fairy tale as an integrated subject of teaching which embraces linguistic and sociocultural components; substantiation of five-stage linguo-didactic model where the first stage is linguistic, the second stage is receptive and cognitive, the third stage is educational and reproductive, the fourth stage is reproductive and dramatization, the fifth stage is real communicative; elaborating the evaluative criteria of the efficacy of the suggested methodology such as: linguistic, audiovisual, dramatization and integrative. In the process of the research the term “integrated teaching English dialogical speech” in connection with dramatization of authentic fairy tales has been specified. The methods of integrated teaching the

general educational course and foreign language speech activity have got their further development.

Practical implementation is the development of the educational book «Learn Tales and Speak English» for the fourth forms pupils of secondary schools and the methodical guidelines for the teachers how to work with the educational book.

The conducted research doesn't embrace all aspects of the outlined problem. In the future this problem can be researched by means of the development of the concept of intensive teaching pupils the English dialogical speech in the process of which the quality of the foreign language knowledge and skills will be increased because of the compression of the material under study.

Keywords: authentic fairy tale, dialogical speech, dramatization, integrated teaching, thematic and folk vocabulary, five-stage teaching process, five-block system of exercises, speech and emotiogenic situations.

ЗМІСТ

Вступ	15
Розділ I. Теоретичні засади інтегрованого навчання англійського діалогічного мовлення учнів 4-х класів на основі драматизації автентичних казок	22
1.1. Аналіз методів навчання англійського діалогічного мовлення учнів початкових класів у педагогічній теорії та практиці	23
1.2. Визначення поняття «інтегроване навчання англійського діалогічного мовлення»	39
1.3. Характеристика англійських казок, як інтегрованого предмета навчання	45
1.3.1. Сюжетна і лінгвістична характеристика англійських казок	48
Висновки до першого розділу	65
Розділ II. Методика інтегрованого навчання англійського діалогічного мовлення учнів 4-х класів на основі драматизації автентичних казок	67
2.1. Етапи інтегрованого навчання англійського діалогічного мовлення учнів 4-х класів на основі драматизації автентичних казок	67
2.2. Лінгводидактична модель інтегрованого навчання англійського діалогічного мовлення учнів 4-х класів на основі драматизації автентичних казок	81
2.2.1. Взаємозв'язок ланок процесу навчання на основі процесуальної інтеграції	83
2.2.2. Динаміка реалізації змодельованого процесу навчання англійського діалогічного мовлення	92
2.3. Система вправ з навчання англійського діалогічного мовлення учнів 4-х класів на основі драматизації автентичних казок	109
2.4. Методичні рекомендації щодо виконання розробленої системи	138

вправ

Висновки до другого розділу	161
Розділ III. Експериментальна апробація розробленої методики інтегрованого навчання англійського діалогічного мовлення учнів 4-х класів на основі драматизації автентичних казок	163
3.1. Критеріальний апарат експериментального дослідження	163
3.2. Хід і результати констатувального експерименту	174
3.3. Формувальний експеримент та аналіз його результатів	180
Висновки до третього розділу	204
Загальні висновки	206
Список використаних джерел	209
Додатки	235

ВСТУП

Актуальність дослідження Сучасний стан міжнародних зв'язків України, її інтеграція до європейського та світового простору зумовлюють розглядати іноземну мову, як важливий засіб міжкультурного спілкування. Фундамент такого спілкування має закладатися у початковій школі, тому що від його міцності залежить забезпечення наступності і безперервності процесу навчання іноземної мови в усьому курсі середньої школи. Саме тому, вже на початку оволодіння нею необхідно формувати в учнів уміння її використання для здійснення комунікації, для вирішення не лише навчальних, а й соціально-побутових проблем, відповідних до вікових інтересів комунікантів. У зв'язку з цим у методиці навчання іноземних мов з'являється все більше наукових праць, що обґрунтовують доцільність розвитку іншомовних комунікативних умінь в учнів початкових класів.

Так, дослідники процесу навчання англійської мови в початковій школі розробили концепцію взаємопов'язаного навчання видів мовленнєвої діяльності (О. Бігич, П. Гуревич, Р. Мартинова, В. Плахотник, В. Прокоф'єв, Г. Рогова); обґрунтували доцільність розвитку різних форм комунікації засобами мультимедійного електронного навчання (Н. Ісайкіна, Н. Кочубей, Г. Мамукина, О. Саєнко, Н. Скляренко); довели необхідність використання відеофонограм для забезпечення навчання на основі автентичного англійського мовлення (Ю. Верисокін, О. Гузь, О. Карп'юк, Т. Полонська, S.Cirder, J. Loregran, R.Sherrington, В. Tomalin); запропонували використання сюжетної основи навчального матеріалу для зацікавлення дітей змістом іншомовного читання, спілкування та аудіювання (Г. Глушкова, С. Захарова, Н. Малкіна, К. Оніщук, К. Остапенко, Г. Ткачук); дослідили можливість використання різних видів індивідуалізації навчання відповідно до здібностей учнів (В. Коган, Б. Лівер, А. Маркова, Ю. Меньковська, О. Метьолкіна, С. Ніколаєва, І. Очкіна, К. Платонов); визначили переваги ігрової діяльності для організації англomовного спілкування дітей початкових класів та розробили відповідні до них методики (В. Кузьміна, М. Муртазаєва, В. Ромазанова, С. Роман, Г. Чекаль, Ю. Юдіна, С. Granger, J. Hadfield); встановили

послідовність у вивченні мовленнєвого матеріалу, що ґрунтується на принципі взаємозв'язку кожної наступної його частини зі всіма попередньо вивченими (О. Коломінова, І. Сушкевич); вирішили проблему спрощення процесу засвоєння англомовного тематичного матеріалу за рахунок його римування та пісенного виконання (Л. Березенська, Г. Гнілова, Л. Калініна, J. Dakin).

Хоча вищезазначені та багато інших наукових праць значно удосконалили процес навчання англійської мови у початковій школі, вони не врахували потреб дитини в реальному іншомовному спілкуванні в позаурочний час. При цьому варто підкреслити, що окремі спроби вирішення такої лінгводидактичного завдання здійснювалися окремими дослідниками. Так, Т. Сірик у 70-х роках минулого століття створила словник лексичних одиниць, що використовували учні початкових класів у своєму повсякденному житті, і розробила на його основі 26 мінімально типових структур, що підлягали розгортанню для отримання безлічі різнотематичних висловлювань. Інші науковці запропонували методику розвитку вмінь англійського мовлення на основі драматизації англомовних казок та інших видів народної творчості (І. Іванова, М. Кумпан, Л. Пустосмехова, С. Смирнова, J. Dougill, A. Duff, E. Errington, A. Maley, S. Phillips), але не забезпечили учням можливість використання фольклорних одиниць у ситуативній мовленнєвій взаємодії.

Сучасні дослідження методики навчання іноземних мов у початковій школі торкнулися і проблеми інтегрованого навчання, як засобу досягнення вмінь іншомовного реального спілкування (Л. Гаделія, Ю. Заграйська, М. Іванчук, Є. Ісакович, Н. Присяжнюк). Але вони розглядали таке навчання як сукупне вивчення різних дисциплін: образотворчого мистецтва, музичної культури та англійської мови. Таке розуміння педагогічної інтеграції лише дозволяло виконання англомовних пісень та опис картин англійською мовою, однак не вирішувало існуючого протиріччя між потребами випускників молодшої школи використовувати англійську мову для набуття різнотематичних знань та можливістю їх досягнення поза такої форми педагогічної інтеграції, яка б забезпечувала перехід умінь драматизації дитячих автентичних англомовних казок у щоденне мовленнєве спілкування.

Необхідність спроби вирішення зазначеного протиріччя обумовила вибір такої теми дослідження «Інтегроване навчання англійського діалогічного мовлення учнів 4-х класів на основі драматизації автентичних казок».

Зв'язок дослідження з науковими планами, програмами, темами. Дослідження здійснювалося у межах наукової теми кафедри західних і східних мов та методики їх навчання «Теорія і практика інтегрованого навчання іноземних мов у середніх та вищих навчальних закладах України» (державний реєстраційний номер 0109U000201), що входить до тематичного плану науково-дослідної роботи Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». Тема дослідження затверджена вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (протокол № 10 від 30.05.2013 року) й узгоджено в Міжвідомчій Раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки і психології при НАПН України (протокол № 8 від 25 листопада 2014 р.).

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати й експериментально перевірити методику інтегрованого навчання англійського діалогічного мовлення учнів 4-х класів на основі драматизації автентичних казок.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати методи навчання учнів початкових класів англійського діалогічного мовлення і виявити їх резервні можливості.
2. Визначити поняття «інтегроване навчання англійського діалогічного мовлення» відповідно до драматизації автентичних казок.
3. Охарактеризувати лінгвістичні особливості англомовних автентичних казок.
4. Обґрунтувати лінгводидактичну модель інтегрованого навчання англійського діалогічного мовлення учнів 4-х класів на основі драматизації автентичних казок.
5. Розробити систему вправ з навчання англійського діалогічного мовлення учнів 4-х класів відповідно до обґрунтованої моделі та перевірити її ефективність за визначеними критеріями.

Об'єкт дослідження – процес інтегрованого навчання англійського діалогічного мовлення учнів 4-х класів на основі драматизації автентичних казок.

Предмет дослідження – методика навчання англійського діалогічного мовлення учнів 4-х класів на основі інтеграції їх англійської та драматизаційної діяльності відповідно до змісту автентичних казок.

Гіпотеза дослідження: ефективність інтегрованого навчання англійського діалогічного мовлення учнів 4-х класів на основі драматизації автентичних казок досягається за рахунок його здійснення у п'ять етапів, з яких на першому – засвоюється загальнонавчаний та фольклорний лінгвістичний матеріал кожної казки; на другому – відбувається перегляд казки у її англійській театралізованій виставі; на третьому – вивчається зміст казки на основі її читання, переказу та обговорення; на четвертому – драматизується зміст казки: а) за окремими сценами; б) у цілому; на п'ятому – мотивується реальна мовленнєва комунікація на основі мовленнєвих та емоційних ситуацій.

Методи дослідження:

теоретичні: вивчення й аналіз педагогічних, психологічних і лінгводидактичних досліджень з метою обґрунтування змісту і структури інтегрованого навчання учнів 4-х класів англійського діалогічного мовлення на основі драматизації автентичних казок; визначення переваг і недоліків проаналізованих методів навчання молодших школярів усного англійського мовлення з метою їх удосконалення на основі виявлення їх резервних можливостей; здійснення лінгвістичного аналізу англійських автентичних казок з метою встановлення стилістичних засобів, що вживаються в них; моделювання процесу інтегрованого навчання англійського діалогічного мовлення учнів 4-х класів з метою визначення ланок моделі, що розробляється, змісту кожної з них та форми їх взаємозв'язку; прогнозування засобів удосконалення існуючих методів інтегрованого навчання англійського діалогічного мовлення учнів 4-х класів з метою забезпечення переходу від можливостей навчального спілкування до реально мовленнєвого; узагальнення,

систематизація та конкретизація результатів порівняльного аналізу існуючої та розробленої методики навчання англійського діалогічного мовлення учнів 4-х класів з метою визначення ефективності та технологічності запропонованої нами системи вправ;

емпіричні: опитування, анкетування та тестування учасників експерименту з метою виявлення їхнього ставлення й мотивації до навчання англійського спілкування за чинною та розробленою методиками; науково-педагогічне спостереження за процесами сприйняття англійських автентичних казок, їх розуміння, вивчення їх змісту та їх драматизації з метою удосконалення способу їх запам'ятовування; організація і проведення констатувального та формувального етапів експерименту: першого – для визначення ефективності авторської методики навчання англійського спілкування учнів 4-х класів загальноосвітніх шкіл; другого – для перевірки ефективності розробленої методики методом математичної статистики і порівняння її з чинною.

База дослідження. Дослідження виконувалося на базі Одеської загальноосвітньої школи I-III ступенів № 94 з учнями 4-А та 4-Б класів, НВК № 6 школи-ліцею імені Н.Яремчука м.Тернополя з учнями 4-А, 4-Б та 4-В класів, Мелітопольської загальноосвітньої школи I ступеня Запорізької області з учнями 4-А та 4-Б класів, Вигодянської загальноосвітньої школи I-III ступенів Одеської області з учнями 4-ого класу та НВК № 13 гімназії м.Одеси з учнями 4-А і 4-Б класів. Загальна кількість учасників експерименту становить 264 учня; зокрема, в основному експерименті взяли участь 141 школяр 4-х класів.

Наукова новизна дослідження. Уперше науково обґрунтовано та розроблено експериментальну методику інтегрованого навчання англійського діалогічного мовлення учнів 4-х класів на основі драматизації автентичних казок. Проведено аналіз сучасних методів навчання учнів початкових класів англійського діалогічного мовлення та визначено їх недоліки та можливості удосконалення. Доведено, що англійські казки є інтегрованим предметом навчання. Розроблено лінгводидактичну модель інтегрованого навчання англійського діалогічного мовлення учнів 4-х класів на основі драматизації

автентичних казок, що обіймає п'ять етапів: лінгвістичний, рецептивно-пізнавальний, навчально-репродуктивний, репродуктивно-драматизаційний, реально-мовленнєвий. Встановлено критерії, показники та рівні досягнення вмінь англійського діалогічного мовлення учнів 4-х класів на основі драматизації автентичних казок. Уточнено сутність поняття «інтегроване навчання англійського діалогічного мовлення» відповідно до драматизації англійських казок. Подальшого розвитку набула методика інтегрованого навчання освітнього курсу та іншомовної мовленнєвої діяльності.

Практичне значення одержаних результатів: розроблено навчальний посібник «Learn Tales and Speak English» для учнів 4-х класів загальноосвітніх шкіл та методичні рекомендації для вчителів щодо роботи за ним.

Матеріали дисертаційного дослідження можуть бути використані в процесі викладання методики навчання іноземних мов учнів початкових класів середніх навчальних закладів, а також при розробці програм та навчальних посібників для удосконалення вмінь англійського діалогічного мовлення молодших школярів у позаурочний час.

Результати дослідження впроваджено у навчальний процес Одеської загальноосвітньої школи I-III ступенів № 94 (акт про впровадження № 110 від 10.06.2016 р.), НВК № 6 школи-ліцею імені Н.Яремчука м.Тернополя (акт про впровадження № 264 від 30.05.2016 р.), Мелітопольської загальноосвітньої школи I ступеня Запорізької області (акт про впровадження № 301 від 14.06.2016 р.), Вигодянської загальноосвітньої школи I-III ступенів Одеської області (акт про впровадження № 106 від 02.06.2016 р.), НВК № 13 гімназії м.Одеси (акт про впровадження № 499 від 28.12.2016 р.).

Достовірність результатів дослідження забезпечено методологічним, теоретичним обґрунтуванням його вихідних положень, використанням системи методів дослідження, адекватних об'єкту, предмету, меті та завданням; обсягом вибірки, кількісним та якісним аналізом експериментальних даних із застосуванням методів математичної статистики, апробацією й упровадженням результатів експерименту у практику роботи середніх закладів освіти.

Апробація основних положень і результатів дисертації здійснювалася на *міжнародних*: «Vědecký průmysl evropského kontinentu» (Чехія, Прага, 2014), «Science and Civilization» (Великобританія, Шеффілд, 2015), «Věda a technologie: krok do budoucnosti» (Чехія, Прага, 2015), «Современные тенденции в педагогическом образовании и науке Украины и Израиля: путь к интеграции» (Ізраїль, Аріель, 2015), «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору» (Україна, Київ, 2014, 2015), «New Trends of Global scientific ideas» (Швейцарія, Женева, 2016) та *всеукраїнської* «Перспективні напрямки розвитку сучасних педагогічних і психологічних наук» (Україна, Харків, 2015) науково-практичних конференціях.

Публікації. Основні результати дисертаційного дослідження викладено у 14 публікаціях автора (13 одноосібних), з яких: 2 - в іноземних фахових виданнях, 4 – у матеріалах міжнародних наукових конференцій, 6 статей – у фахових наукових виданнях України, 1 – у матеріалах Всеукраїнської науково-практичної конференції; 1 видання навчально-методичного характеру у співавторстві.

Особистий внесок здобувача у праці у співавторстві полягає у розробці змісту вправ посібника «Learn Tales and Speak English» та методичних рекомендацій до них.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Основний текст дисертації викладено на 208 сторінках. Робота містить 2 схеми, 7 таблиць, що займають 15 сторінок основного тексту. Список використаних джерел містить 261 найменування, з них 49 – іноземною мовою, і займає 26 сторінок. Додатки подано на 90 сторінках.

РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ІНТЕГРОВАНОГО НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОГО ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ УЧНІВ 4-Х КЛАСІВ НА ОСНОВІ ДРАМАТИЗАЦІЇ АВТЕНТИЧНИХ КАЗОК

Необхідність оволодіння вміннями англійського діалогічного спілкування учнями початкової школи підтримувалася багатьма вченими у 80-90 роках минулого століття з метою вдосконалення філологічної культури учнів та їх ознайомлення з менталітетом однолітків англомовних країн. Так, уже в 2000-ні роки учні початкової школи оволодівали вміннями англомовного спілкування з метою пізнання життєдіяльності їхніх зарубіжних друзів, вивчення їхніх інтересів і захоплень, а також з метою англомовного спілкування з ними в режимі реального часу. При цьому спостерігалися труднощі в мовленнєвих контактах українських школярів з їхніми англомовними однолітками, як через нестачу лінгвістичного запасу, так і через невідповідність їх мовлення його автентичній формі. Наразі випускники початкової школи повинні бути готові до такого рівня англомовного говоріння, який зможе забезпечити їм сприйняття автентичної дитячої літератури, вивчення деяких предметів англійською мовою, тобто використання мови, що вивчається, як засобу соціально-побутової та освітньої комунікації.

Як удосконалювалася методика навчання практичного оволодіння англомовним мовленням учнів початкових класів залежно від цілей навчання розглянемо в першій частині даного розділу. Обґрунтуємо доцільність інтегрованого навчання іноземної мови вже в 4-х класах початкової школи в її другій частині. Потім визначимо лінгвістичні особливості англомовних казок, як основи для вдосконалення мовного запасу школярів, звідси й розвитку їх іншомовних мовленнєвих умінь. Визначенню психологічних особливостей засвоєння мовного і мовленнєвого матеріалу дитячих автентичних художніх творів буде присвячена остання частина даного теоретичного розділу.

Вважаємо, що отримані теоретичні характеристики процесу навчання, що розроблюється, дозволять нам надалі створити раціональну методикау навчання англійського діалогічного спілкування випускників початкової школи.

1.1. Аналіз методів навчання англійського діалогічного мовлення учнів початкових класів у педагогічній теорії та практиці

Проблема навчання усного англійського мовлення учнів початкових класів спеціалізованих шкіл привертала увагу вчених вже на початку 70-х років минулого століття, коли в програмах з іноземних мов оволодіння усним мовленням стало основною метою навчання. Бажаючи максимально комунікативувати процес навчання іноземної мови, вчені обґрунтували ідею відмови від взаємопов'язаного навчання видів мовленнєвої діяльності, відсуваючи тим самим читання і письмо на відстрочений період часу: від трьох місяців до півроку. Вивільнений таким чином навчальний час відводився на інтенсивну усну практику, яка створювала видимість успішного навчання, оскільки учні початкових класів, здатні до наслідування почутого і побудови фраз за аналогією, проявляли успіхи в англійському мовленні вже в перші місяці навчання.

Однак інтуїтивно засвоєний мовний матеріал швидко забувався, якщо не мав достатнього послідовного повторення. Той самий мовленнєвий матеріал, який систематично повторювався в усному мовленні, в процесі подальшого читання, швидше за все вгадувався, ніж читався.

Хоча ці методичні недоліки в 70-ті роки минулого століття спостерігалися багатьма вчителями-практиками, вчені-методисти намагалися навпаки інтенсифікувати усні форми навчання англійського розмовного мовлення учнів початкових класів. Всім добре відомі приклади, коли молодші школярі добре декламували вірші англійською мовою, виконували дитячі пісні, драматизували казки, але при цьому не могли використовувати мовний матеріал, що їх наповнює, у своєму мовленні. Виправити цей недолік спробувала Т. Сірик, відомий український педагог-новатор. Вона була першою вітчизняною дослідницею, яка наполягала на необхідності навчання іноземної мови молодших школярів не тільки спеціалізованих, але й загальноосвітніх шкіл. Саме для них вона розробила оригінальну методику навчання усного англійського розмовного мовлення, яка полягала у нетрадиційному відборі

мовного матеріалу, у нетрадиційній формі його активізації та нетрадиційній формі його активного застосування.

Оригінальність відбору мовного матеріалу виявлялася у вивченні автором реальних мовних способів спілкування учнів молодших класів один з одним в повсякденній життєдіяльності. Потім ці слова і фрази перекладалися іноземною мовою і ставали опорними кліше для заучування і відтворення в тих самих щоденних ситуаціях мовного спілкування, але вже іноземною мовою.

Оригінальність форм активізації відібраного таким чином мовного матеріалу полягала у розробці 26-ти мінімально-типових структур, які підлягали подальшому розгортанню для отримання безлічі висловлювань. Кожний мовний зразок міг набувати різної протяжності в залежності від кількості операцій розгортання. Рівень розвитку вмінь висловлюватися залежав від володіння учнями операціями розгортання, а також операціями їх поєднання, що давало своєрідний результат. При цьому кожна операція спочатку виконувалася і закріплювалася окремо, а потім у поєднанні з іншими, що відповідало психологічним особливостям формування навичок і вмінь усного іншомовного мовлення.

Оригінальність застосування засвоєного мовного і мовленнєвого матеріалу полягала в його використанні не лише на уроках, а й у позаурочний час. Учні загальноосвітньої школи, які спілкувалися в позаурочний час англійською мовою, по-перше, відчували користь її практичного застосування, по-друге, справляли враження на всіх оточуючих, а по-третє, виявляли підвищену мотивацію до вивчення способів англійськомовного спілкування, коли потреба в ньому була вельми обмежена.

Але закінчувалося навчання у початковій школі, а в середній і старшій школі програмний матеріал був настільки складним, що його засвоєння на основі 26-ти клішованих виразів розмовного мовлення ставало неможливим.

Надалі, у 80-ті роки, значення навчання молодших школярів англійської мови підвищилося у зв'язку з соціальним замовленням суспільства на володіння його громадянами вміннями англійськомовної комунікації як засобом

соціально-побутового і професійного спілкування, основи якого повинні були закладатися вже в початковій школі.

У зв'язку з необхідністю вирішення даного методичного завдання свій шлях розвитку вмінь усного англійського мовлення учнів початкових класів пропонує О. Гузь. У принципі, позитивно оцінюючи діючі підручники англійської мови для учнів 3-х класів [22; 78; 154] автор вказує на їх недоліки для навчання англомовного спілкування. Вони зводяться до розвитку обмеженої мовленнєвої діяльності на основі зорової наочності, яка подається у підручнику. О. Гузь називає таку наочність, представлену у вигляді малюнків, «статичною», оскільки їх опис передбачає виклад лише видимих явищ, що не сприяє навчанню реально-мовленнєвої комунікації. Нівелювати цей недолік, на думку автора, можливо шляхом використання відеофонограм, які, з одного боку, носять динамічний характер, а з іншого забезпечують можливість прослуховування учнями автентичного англійського мовлення. Саме такий метод навчання англомовного говоріння школярів повною мірою реалізує принципи взаємопов'язаного навчання видів мовленнєвої діяльності, використання опори на рідну мову, стимулювання навчальної роботи за рахунок досягнення практичних результатів навчання [49].

Відповідно до того, що запропонована О.Гузь система вправ призначалася для учнів початкових класів, вона виконувалася в чотири етапи: на першому доцільно розвивати «мовні орієнтири»; на другому – «адаптаційні рецептивні уміння», що полягають у первинному сприйнятті аудіо- та відеоінформації; на третьому – вміння поглибленої рецепції з повним розумінням сприйнятого; на четвертому – репродуктивно-продуктивні вміння мовленнєвої діяльності на основі переглянутих фрагментів мультфільмів, фільмів і телепередач [49].

При всіх перевагах даної роботи ми вважаємо, що в запропонованій системі вправ недостатньо уваги приділяється передмовленнєвому тренуванню, протягом якого варто було б не тільки знайомити учнів з мовним матеріалом з обраних для перегляду відеофонограм, а й демонструвати його вживання в різних лінгвомовленнєвих ситуаціях для того, щоб у подальшому школярі

могли застосовувати його у своєму мовленні, а не тільки при описі переглянутих сюжетів.

Нашу точку зору деякою мірою поділяють дослідження Л. Березенської, Л. Калініної, І. Самойлюкевич, в яких наголошується на необхідності використання матеріалу римованих творів при вивченні близьких до його змісту тем [74]. Так, наприклад, автори вважають, що мовний матеріал такого вірша як «Hat» автора Helen H. Moore:

This is the hat that, I wear on my head

I wear it to breakfast, I wear it to bed.

I wear it to school and I wear it to play

I wear all night, and I wear it in springtime and summer, and fall,

яке можна застосувати при вивченні таких тем як «Одяг», «Мій робочий день», «Пори року». При цьому, всі ці теми на матеріалі даного вірша вивчаються послідовно.

Вважаємо, що такий метод навчання усного англійського мовлення учнів початкових класів є цілком ефективним і правомірним. З даного дослідження залишається незрозумілим лише те, яким чином цей матеріал пов'язаний з подальшим, чи буде він повторюватися при вивченні наступного вірша, адже з психології навчання іноземної мови молодших школярів відомо, що іншомовні мовленнєві навички, які не підкріплюються, мають тенденцію до руйнування [169].

Рішення проблеми систематичного повторення матеріалу, що вивчається ми знаходимо у дослідженні О. Коломіної. Авторка пропонує розвиток комунікативних умінь молодших школярів на основі такого вивчення тем, кожна з яких передбачає розширення іншомовних мовленнєвих умінь відносно до наступних. Для цього пропонується створити атлас, який охоплює дві провідні теми: 1) «Мій англійський ровесник»; 2) «Країна, мову якої я вивчаю». Кожна з цих тем ділиться на 14 підтем, в яких не тільки послідовно розкривається зміст кожної з них, а й повторюється певний обсяг змістовної інформації.

Таким чином, кожна з 14-ти підтем збільшується як за змістом, так і за обсягом використаних мовних одиниць. Так, наприклад, підтема «Інтереси та захоплення» у межах першої теми містить такі вузчі підтеми, як 1) друзі; 2) улюблені тварини; 3) дитячі ігри; 4) іграшки; 5) улюблені персонажі кіно, мультфільмів, телепередач; 6) улюблені книжки; 7) колекціонування.

На основі цих тем О. Коломінова розробляє уроки, як сценарії уявних зустрічей учнів з носіями мови, перш за все з їх англomовними ровесниками. Вчена впроваджує в процес навчання засоби релаксації: аеробіку, пісні, декламації, які сприяють досягненню точності у мовленні, що сприймається.

Вона також пропонує використовувати допоміжний країнознавчий матеріал у вигляді аудіовізуальних слайдів, що підсилюють ілюзію наявності на заняттях автентичного мовленнєвого середовища, що в цілому наближує іншомовне говоріння до його реальної комунікативної форми [86].

Оригінальність цієї методики полягає в тому, що навчання проходить з елементами сугестопедії, які мають подвійне навантаження: формування соціокультурної компетенції і мовленнєвої культури учнів; з елементами інтенсивної методики, яка передбачає одночасну взаємодію учнів у рухомих шеренгах, у "натовпі", в командах, парами, малими групами; з ігровими прийомами: конкурсами, змаганнями, рухливими і спокійними іграми з комунікативними або когнітивними завданнями, постановками (віршів, пісень, сценок), рольовими іграми, проектними прийомами.

Вищезгадана методика, безумовно, є привабливою для дітей; не викликає сумнівів можливість її впливу на зацікавлення школярів до вивчення іноземних мов. Однак з аналізу запропонованих методичних прийомів навчання витікає, що без уваги залишається питання про можливість використання вивченого матеріалу поза ігровою діяльністю, тобто, те, як він може залучатися до вирішення реальних комунікативних завдань.

Авторка, на жаль, не пропонує вправ, які спонукають до говоріння на основі вивчених тем і підтем, до вирішення проблемних відносин, які виникають між дітьми, засобами іноземної мови.

Немає відповіді на це питання і в дослідженнях В. Рамазанової, хоча запропонована нею методика співзвучна з попередньою щодо активного використання мовних ситуацій для навчання говоріння учнів початкових класів.

Її увага концентрується на необхідності використання лінгводидактичних ігор, у процесі яких учні міцно засвоюють мовний і мовленнєвий матеріал, що усуває дефіцит навчального часу.

Кожна гра може застосовуватися поліфункціонально з метою активізації запам'ятовування мовних явищ, їх багаторазових повторень у різних навчально-мовленнєвих ситуаціях.

Разом з тим авторка не зосереджує свою увагу на ігрових методах навчання, а логічно комбінує їх з традиційними методичними прийомами. В даному дослідженні обґрунтовується необхідність поєднання ігрових та неігрових методів навчання, що обумовлює розвиток репродуктивних і утилітарно-емпіричних форм діяльності через демонстрацію зразків дій. Перші, в свою чергу, не можуть забезпечити повне засвоєння іншомовного матеріалу, а лише полегшують цей процес у зв'язку з переключенням уваги учнів з навчальної роботи на гру [86].

Ми повною мірою поділяємо такий комбінований підхід у навчанні молодших школярів, але при цьому відзначаємо недостатню увагу його авторки до розвитку мовлення учня на основі автентичних зразків мовленнєвої діяльності. Адже гра чи пісня, навіть якщо вони автентичні, не можуть компенсувати всієї потреби навчального процесу в автентичних зразках англійського розмовного мовлення.

Саме цей недолік усувається в дослідженні К. Остапенко, в якому пропонується використання автентичного художнього твору як компонента змісту навчання, що забезпечує: по-перше, сюжетну основу організації навчального матеріалу; по-друге, сюжетну організацію процесу навчання; і, по-третє, застосування особливих прийомів і форм роботи.

Сюжетна основа навчального матеріалу полягає в тому, що він являє собою сюжетний текст, в якому послідовно описано події і все, що відбувається навколо них, що і є причиною впливу на відносини і взаємодії героїв.

Сюжетна організація процесу навчання проявляється у вивченні мовного матеріалу, в послідовності її представлення в художньому творі, а розвиток мовленнєвих умінь здійснюється в послідовності комунікативної взаємодії героїв творів, що вивчаються.

Особливі прийоми і форми роботи полягають у навчанні дикторського мовлення, драматизації поведінки дійових осіб, проведенні полілогічної бесіди відповідно до сюжету, що вивчається [140].

При всіх позитивних характеристиках роботи К. Остапенко ми бачимо її недолік у відриві в навчанні учнів мовлення героїв художніх творів від мовлення, зумовленого подіями навколишньої дійсності. Саме тому, при аналізі даної методики складалося враження, що генеральна ідея автора полягала в навчанні не так реально мовленнєвої комунікації, як змісту самих творів та лінгвомовленнєвого матеріалу, що використовується в них.

Ідею використання сюжетного підходу до навчання усного мовлення молодших школярів також підтримала О. Бігич.

Вчена пропонує реалізувати сюжетно-ситуативний підхід до побудови уроку англійської мови в початковій школі з мультимедійною підтримкою. Сюжетний підхід до організації навчального матеріалу реалізується в разі об'єднання сюжету художнього твору і сюжету, обумовленого навчальними цілями. Останній є адаптованим варіантом сюжету художнього твору. Саме такий варіант навчання вона поклала в основу мультимедійного електронного посібника «Урок АЯ у початковій школі». Всі етапи кожного уроку за темами, що вивчаються, об'єднує віртуальна подорож молодших школярів до певного міста. При цьому в процес навчання усного мовлення впроваджуються різні види діяльності: слухання пісень, перегляд відеофрагментів, рухливі ігри, розгадування кросвордів, розфарбовування бланків. Успішність ходу сюжету і виконання молодшими школярами різних видів діяльності забезпечують мультимедійні засоби, які роблять можливим одночасне використання

декількох інформаційних середовищ: тексту, звуку, графіки, фото, відео, анімації.

Крім того, дослідниця залучає вчителів до використання автентичних мультфільмів на уроках англійської мови в молодших класах як засобу наочності їх англомовного мовлення. Вона стверджує, що для ситуативного спілкування молодших школярів, існує необхідність вводити автентичні мультфільми, створені в 3D форматі, в яких є зображення всіх тем, що вивчаються, а саме: приміщення, людина (зовнішність, одяг, професії, їжа), відпочинок (зимовий, літній) і дозвілля (ігри, цирк), природа (пори року) і навколишнє середовище (тварини, рослини, овочі, фрукти), свята (Новий рік, привітання), шкільне життя (шкільне приладдя), які можуть служити ілюстративною опорою зображення (об'ємного і кольорового) для їх опису молодшими школярами англійською мовою. А анімаційні аватари з діями головного персонажа і його друзів є прекрасною ілюстративною опорою для навчання молодших школярів вживання певних мовних структур [16].

Іншим способом залучення школярів до активної іншомовної комунікації є запропонований Н. Івановою метод розвитку усного іншомовного мовлення на основі драматизації казок. Під драматизацією казок англійською мовою, вчена розуміє всі види відтворення в особах – від драматичних ігор до справжньої художньо-сценічної дії, з одного боку, і від імпровізації до розігрування готової п'єси – з іншого.

Науковець пропонує для виконання наступний алгоритм дій: учень повинен вміти поставити себе в ситуацію, яку він грає; адаптуватися до своєї ролі в запропонованій ситуації (при цьому в одних випадках він може грати самого себе, в інших взяти на себе уявну роль); поводитись так, як ніби все відбувалося в реальному житті (поведінка виконавця має відповідати його ролі). При цьому Н. Іванова підкреслює роль ритму і темпо-ритму, а також сценічного самопочуття при драматизації. У драматизації казка ділиться на сценки, кожна з яких виступає одиницею спілкування. У процесі драматизації автор з'єднує правила гри з модельованою ситуацією, з одного боку, а

тренування й активізацію іншомовного матеріалу, що підлягає засвоєнню, з іншого.

Процес роботи над драматизацією казки вчена розбиває на п'ять етапів: 1) читання казки і досягнення поглибленого розуміння слів, словосполучень, речень і тексту в цілому; 2) робота над текстом казки з урахуванням лінгвістичних особливостей використання традиційних формул народної казки з урахуванням рідної культури і культури країни мови, що вивчається; 3) робота з дійовими особами за сценками, сценарієм і музикою в цілому, що відповідає монтажу вистави; 4) робота з художнього оформлення сцени та підготовка костюмів героїв вистави; 5) показ вистави і його оцінка [69].

Інший підхід до навчання усного англомовного мовлення учнів початкових класів пропонує Т. Воробйова. Вона робить акцент на поєднанні комунікативного і когнітивного напрямків у навчанні іноземної мови. Перший проявляється в змістовному аспекті іншомовного говоріння, яке ґрунтується на лінгвокультурознавчій тематиці в контексті розвитку діалогу культур. Другий напрямок реалізується шляхом порівняння мовних систем іноземної та рідної мов. Її методична система включає комунікативні завдання, що передбачають застосування усвідомлено-вивчених мовних форм; лінгвістичні ігри, що обумовлюють використання мовних явищ, що вивчаються, для вирішення комунікативних завдань; виконання тематичних проєктів, у процесі яких здійснюються різноманітні діалоги і полілоги для досягнення навчальних цілей навчання. При цьому, сама авторка зазначає, що запропоновані нею форми роботи не відрізняються принциповою новизною, а новизна дослідження полягає в розробці змістовного наповнення методичних дій, що виконуються [28].

Продовжуючи аналізувати роботи, присвячені комунікативно-мовленнєвому розвитку молодших школярів, необхідно відзначити методіку О. Рябініної, яка пропонує навчання молодших школярів усного англомовного мовлення відповідно до принципу узгодженого навчання іноземної мови. Таке навчання означає взаємодію вчителя з учнями, орієнтоване на реалізацію єдиної стратегічної (розвиток особистості в процесі оволодіння мовленнєвою

діяльністю) і практичної (комунікативно-мовленнєвий розвиток учнів на основі досвіду в рідній мові) цілей. Заняття проводяться з урахуванням узгодження програми з іноземної мови з програмою навчання рідної мови. Авторка пропонує впровадження технології узгодженого навчання спочатку на інтуїтивно-практичній основі (1-2 клас), а потім – на свідомо-практичній (3-4 клас).

У роботі переважає ситуативно-тематична спрямованість навчання і використання градуйованої системи вправ: імітаційних, проблемно-пошукових, репродуктивних і продуктивних.

Імітаційні вправи виконуються з певною динамікою ускладнення модельної фрази, наприклад, словами, які позначають колір, розмір. У проблемно-пошукових вправах учні порівнюють мовні явища і культурні реалії, виділяють їх подібності та відмінності, здійснюють пошук модельних фраз у тексті. При виконанні репродуктивних вправ використовуються стандартні ситуації: наприклад, у ситуації «У зоопарку» («At the Zoo») учні розповідають про тварин. При проведенні продуктивних вправ ситуація переноситься в інші умови, відбувається самостійна взаємодія учнів, наприклад, у ситуації «У гостях у Кролика» («At Rabbit's House») учні розмовляють за столом і висловлюють свою точку зору. Дані вправи розроблені на основі узгодженого змісту: мовного і комунікативно-мовленнєвого матеріалу і показників взаємопов'язаного комунікативно-мовленнєвого розвитку молодших школярів [170].

Проблему інтерактивного навчання англійського діалогічного мовлення молодших школярів дослідила Н. Кочубей. Вона визначила таке навчання, як взаємодію дитини з комп'ютерною програмою, а точніше з дійовими особами та учасниками комп'ютерних ігор. При цьому авторка вважає ефективним використання як індивідуальних, так і колективних форм роботи.

Учні заповнюють пропуски в діалогічному мовленні, що сприймається ними з екрану комп'ютера, створюючи, таким чином, свої варіанти спілкування з комп'ютерними героями. При цьому комп'ютерно-рольова гра може мати наскрізний казковий сюжет, на основі якого відбувається розподіл ролей, тобто

кожен учень може отримати роль чарівника або помічника, який допомагає казковому персонажу виконувати запропоновані справи, відповідні етапу навчання [90].

Особливе значення в цій методиці приділяється формуванню ейдетичних образів, які в поєднанні з інтерактивним навчанням позитивно впливають на розвиток учнів, мотивуючи їх мовленнєві дії, роблячи процес навчання цікавим і захоплюючим. Авторка звернулася до ейдетизму, оскільки саме в молодшому шкільному віці переважає образна пам'ять, на основі якої формуються ейдетичні образи, що дозволяють поліпшити зорову та тактильну пам'ять, мислення, уяву й увагу учнів, активізувати їх пізнавальні процеси [90].

Певний внесок у методику навчання діалогічного мовлення учнів молодшого шкільного віку зробила Ю. Маньковська, яка вперше почала розглядати види індивідуалізованого навчання англійського діалогічного мовлення молодших школярів. Запропонована автором регулююча індивідуалізація навчання діалогічного мовлення дозволяє, з одного боку, тимчасово спрощувати і частково варіювати навчальні завдання для учнів з недостатнім рівнем сформованості навичок та вмінь цієї форми говоріння, а з іншого, ускладнювати і розширювати програмні вимоги для молодших школярів з достатнім рівнем сформованості вищевказаних навичок та вмінь.

Авторка досліджує характер співвідношень видів індивідуалізації між собою (мотивуючої, розвиваючої, регулюючої, формуючої) і виділяє основний вид індивідуалізації для учнів молодших класів на кожному з етапів формування та удосконалення навичок та вмінь діалогічного мовлення, яка характеризується своїми способами і прийомами реалізації. Для кращого запам'ятовування матеріалу методистка пропонує різним учням працювати з різними видами опор і пам'яток.

Особливий акцент вчена робить на важливості: враховувати бажання учнів спілкуватися з тими партнерами, з якими їм цікаво розмовляти; підбирати такі ситуації спілкування для навчання діалогічного мовлення, які відповідають інтересам і запитам молодших школярів; стимулювати потреби учнів спілкуватися англійською мовою у формі діалогу.

За наявності вищеописаних переваг проаналізованих робіт все ж у них, як і раніше, іноземна мова розглядається як навчальна дисципліна, а іншомовна комунікативна діяльність, що розвивається у межах навчальної програми, здійснюється учнями на заняттях для досягнення навчальних практичних цілей навчання.

У дітей формується стале уявлення про те, що іноземна мова такий самий предмет, як й усі інші і його слід вивчати перш за все, щоб отримувати гарні оцінки, а також, щоб вміти виконувати різні комунікативні дії на уроках.

Таке ставлення до вивчення іноземної мови в початковій школі посилюється і тим, що вже на перервах, і тим більше вдома, вона не використовується, окрім рідкісних винятків.

У зв'язку з цим ми вважаємо, що назріла необхідність розширити сферу застосування іншомовних знань і умінь; а найголовніше вже в початковій школі переконати учнів в тому, що іноземна мова, як і рідна, необхідна для вирішення не тільки навчальних, а й життєво обумовлених завдань.

Розгляд навчання іноземної мови в такому ракурсі властивий інтегрованим методам навчання, коли в результаті синтезу декількох процесів навчання в один, в учнів одночасно розвиваються вміння в різних видах діяльності – одна з яких іншомовна [113].

Іноземна мова, не маючи власного смислового змісту, легко інтегрується з будь-якою навчальною дисципліною; і в такому випадку вона є засобом її вивчення. Іноземна мова також легко інтегрується і з будь-якою позакласною, пізнавальною, виховною або художньо-театралізованою діяльністю; і в такому випадку вона є засобом їх організації та проведення.

В учнів з'являється можливість говорити іноземною мовою не тільки на уроках і не тільки для отримання оцінки, а для прояву себе як лінгвістично розвиненої особистості, для спілкування зі своїми друзями в неформальній обстановці, для іншомовних мовленнєвих контактів з тими, хто беруть участь в подібних заходах.

На жаль, поки методисти рідко поділяють ідеї інтегрованого навчання іноземної мови учнів початкових класів, обґрунтовуючи можливість такого

навчання в старшій школі та вузі, коли актуальним стає оволодіння іншомовним професійним мовленням.

Разом з тим, слід зазначити, що окремі спроби із залучення учнів початкових класів до навчально-виховної діяльності іноземною мовою відомі методиці навчання іноземних мов. Так, у Росії в 2004 році була захищена кандидатська дисертація Л. Гаделії на тему «Методика інтегративного навчання іншомовної культури дітей дошкільного та молодшого шкільного віку: на прикладі інтеграції англійської мови, малювання, ритміки, музики і лінгвокраїнознавства». У даній роботі автор приймає за основу такі види діяльності, властиві дитині 4-8-річного віку, як образотворча, музична і ритмічна. При цьому не виділяється жодного провідного компонента, а всі вони співіснують у методиці «на рівних» підставах. Країнознавча інформація розглядається як активний фон, на якому здійснюється процес навчання іноземної мови, активізується пізнавальна діяльність учнів і мотивація до подальшого вивчення мови [33, с. 4].

Зміст навчання іншомовної культури в розробленій Л. Гаделією інтегративній методиці спрямований на вирішення таких завдань: формувати в учнів образ автентичної англійської мови; навчати дітей впізнавати мелодіку мовлення, виділяти логічні наголоси у висловлюваннях, створювати уявлення про те, як виражаються мовні наміри іноземною мовою, і навчати використовувати їх в різних мовленнєвих ситуаціях, співставляти навчальний матеріал зі своїми інтересами, соціальними знаннями; формувати у них мовну здогадку, сприяти тому, щоб діти самостійно намагалися виходити зі скрутного мовленнєвого становища, компенсували свої знання мімікою, простими питаннями, вчилися орієнтуватися в ситуації для формування в них основ стратегічної компетенції. [33, с. 4].

Разом з тим, сутність інтегрованого навчання в даній роботі розкрита не повною мірою, що, на наш погляд, зменшує її реально мовний потенціал. Адже, говорячи про необхідність комплексного вивчення англійської мови, ритміки, малювання, музики і лінгвокраїнознавства, авторка не продемонструвала жодного прикладу інтеграції названих дисциплін, і тому залишається

незрозумілим: як вплітається іноземна мова в навчання всіх цих предметів. Мабуть, під інтегрованим навчанням вона має на увазі використання іншомовного спілкування не як засобу набуття знань і умінь з суміжних предметів, а як комплексний розвиток різнотипних видів діяльності учнів.

Приблизно таке ж розуміння інтеграції в процесі навчання іноземних мов ми знаходимо в програмі для учнів початкових класів загальноосвітніх шкіл України (надалі «програма»). У ній сказано: «основною метою навчання є формування комунікативної компетенції, що співвідноситься з лінгвістичним, мовним і соціокультурним досвідом дітей даної вікової групи». Відповідно до Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти учні повинні досягти рівня А1» [157, с. 12].

При цьому в програмі зазначається, що початковий етап навчання дуже важливий, оскільки в цей період «відбувається становлення засад для формування іншомовних фонетичних, лексичних, граматичних та орфографічних навичок, а також умінь в аудіюванні, говорінні, читанні і письмі у межах програмних вимог» [157, с. 12].

Викликає всебічне схвалення і те, що в програмі робиться акцент на необхідності зацікавити учнів іноземною мовою, викликати у них позитивне ставлення до предмета, мотивувати доцільність і практичну цінність оволодіння іноземною мовою як засобом міжкультурного спілкування. Для цього всі засоби навчання повинні сприяти розвитку в учнів комунікативної потреби, а також потреби в пізнанні культури, історії, звичаїв і традицій народів англomовних країн. Саме для вирішення таких складних комплексних: лінгвістичних, мовних, культурологічних завдань у програмі пропонується введення інтегрованого етапу оволодіння предметами [157, с. 14].

Особлива увага в програмі приділяється змісту навчання. Він створюється на ідеях оволодіння ним у контексті міжкультурної парадигми, що передбачає взаємопов'язане засвоєння мови і культури. Орієнтація на цю технологію зумовлена викликами та перспективами розвитку мульти- та полілінгвокультурної світової спільноти, в якій перебуває людина і яка стає невід'ємним імперативом сьогодення. У зв'язку з цим одним із основних

завдань навчання іноземної мови у початковій школі доцільно розглядати формування в учнів здібностей, готовності та бажання брати участь у міжкультурній комунікації у межах найтипівіших сфер і тем спілкування та самоудосконалюватися в подальшому оволодінні іншомовною комунікативною діяльністю відповідно до власних викликів і потреб [157, с. 14-15].

Але, на жаль, всі ці «правильні» слова програми не знаходять свого відображення на практиці. Пояснимо сказане.

Основний підручник англійської мови учнів для четвертих класів загальноосвітніх шкіл, затверджений Міністерством освіти і науки України¹ забезпечує досягнення вищезгаданих вимог в дуже обмеженому обсязі. Так:

1. Заявлена в програмі необхідність усвідомлення спільностей і розбіжностей між рідною та іноземною мовами в підручнику не реалізується, оскільки в ньому відсутні не лише перекладні вправи, але й будь-які пояснення граматичних явищ рідною мовою. Порівнянню підлягають лише англійські граматичні явища без їх зіставлення зі смисловими еквівалентами рідною мовою [79, с. 11]. Нерозуміння ж мовної іншомовної форми в процесі її механічного повторення призводить до формування в учнів переконання в тому, що форма може бути відірвана від змісту, що в підсумку веде до продукування завчених мовних зразків.

2. Заявлена в програмі мета досягнення реальної міжкультурної комунікації навряд чи реальна не тільки тому, що інформації про культуру, традиції та звичаї англійських народів у підручнику недостатньо, а перш за все тому, що запропонована авторкою методика не забезпечує формування в учнів іншомовних мовних механізмів для реалізації запрограмованої самостійної комунікації. Крім того, умови навчання (низька концентрація навчального навантаження, висока наповнюваність навчальних груп, відсутність програми і навчальних матеріалів для продовження вивчення іноземної мови в позаурочний час) також знижують вірогідність досягнення вмінь реальної міжкультурної мовленнєвої діяльності.

---

¹ Наказ Міністерства освіти і науки України № 685 від 22.07.2007 р.

3. Заявлена в програмі необхідність розвитку у школярів потреби в іншомовному самонавчанні, тобто бажанні удосконалювати свої досягнення у вивченні іноземної мови також нереальна. З одного боку школярі 3-4-х класів вже досить соціалізовані і розуміють, що знання англійської мови їм знадобляться у дорослому житті не тільки для того, щоб отримувати подальшу освіту, а перш за все для того, щоб вільно спілкуватися зі своїми закордонними друзями, яких з кожним днем може ставати все більше в зв'язку з європейським розвитком України. З іншого боку, їх мотивація іншомовного самонавчання не підлягає реалізації через відсутність у вищезгадуваному підручнику відповідних завдань. Немає вправ для 1) самостійного розширення словникового запасу; 2) самостійної активізації нового мовного матеріалу; 3) читання уривків з англійських художніх творів; 4) написання письмових творчих робіт та їх усного представлення однокласникам. Звідси цілком очевидно, що бажання школярів в іншомовному самовдосконаленні не забезпечується діючою методичною системою.

4. У програмі так само говориться про доцільність реалізації інтегрованого підходу в навчанні іноземної мови, але при цьому в ній відсутнє тлумачення цього поняття, а в підручнику відсутня методика його практичної реалізації. Нам видається, що воно (інтегроване навчання) ототожнюється з міжпредметними зв'язками, які дійсно мають місце в навчальному процесі. Так, наприклад, щоб відповісти на питання вправ на ст. 101-105 учні повинні використовувати знання з зоології, а для того, щоб зрозуміти сенс деяких речень, поданих у вправах на ст. 136, вони повинні згадати одиниці вимірювання ваги і довжини. Але все це дуже далеко від інтегрованого навчання іноземної мови взагалі, а англійського усного діалогічного мовлення зокрема.

Отже, сказане вище дозволяє зробити наступні висновки: 1) іноземна мова в початкових класах загальноосвітніх шкіл продовжує залишатися не більше, ніж навчальним предметом, вивчення якого у свідомості учнів здійснюється для набуття філологічної освіти; 2) практичне застосування іншомовних знань обмежується виконанням ситуативних мовних завдань на

основі вивченого за програмою мовного матеріалу; 3) ступінь засвоєння мовного і мовленнєвого матеріалу регулюється обсягом і видами мовних і мовленнєвих вправ в різних методичних системах; 4) досягнення заявлених у програмі високорівневих вимог до розвитку іншомовних мовленнєвих умінь учнів 4-х класів загальноосвітніх шкіл не забезпечується існуючою практикою навчання значною мірою з низки причин: по-перше, навчальний мовний матеріал не активізується так, щоб він засвоювався більшістю учнів: порушуються психологічні закономірності його усвідомленого сприйняття, осмислення, запам'ятовування і застосування; по-друге, мовленнєва діяльність, яка базується на недостатньо засвоєному мовному матеріалі, має або технічний характер, або творчий, але, в такому випадку, рясніє мовними і мовленнєвими помилками; по-третє, міжкультурна, країнознавча тематика – дійсно цікава для учнів, засвоюється для її подальшої реалізації лише на рецептивному рівні; по-четверте, іноземна мова не виконує, як рідна мова, своєї **основної функції** – обслуговувати потреби комунікативної життєдіяльності людини. А це можливо лише в процесі її інтегрованого вивчення.

У чому суть інтегрованого навчання іноземної мови і в чому полягають особливості такого навчання учнів четвертих класів середніх загальноосвітніх шкіл, розглянемо в наступній частині нашої роботи.

1.2. Визначення поняття «інтегроване навчання англійського діалогічного мовлення»

Як ми вже говорили, деякі дослідники ототожнюють інтегроване навчання іноземної мови з навчанням на основі міжпредметних зв'язків. І хоча між цими двома видами навчання є певний зв'язок, вони далеко не адекватні один одному. Це положення чітко визначається з наступних об'єктивних науково-педагогічних даних, викладених у дослідженнях відомих учених. Розглянемо їх.

У класичній педагогіці ідея міжпредметних зв'язків народилася в ході пошуку шляхів відображення цілісності природи в змісті навчального матеріалу. Все, що знаходиться у взаємозв'язку, повинно викладатися в такому

ж зв'язку, вважав Я. Каменський. Він розумів, наскільки важливо встановлювати зв'язки між предметами для формування системи знань в учнів і забезпечення цілісності процесу навчання [77].

I. Песталоцці розкрив різноманіття взаємозв'язків навчальних предметів. Він виходив з вимоги: «Постав у своїй свідомості всі по суті взаємопов'язані між собою предмети в такий зв'язок, в якому вони знаходяться в природі» [146, с. 8].

Найповніше психолого-педагогічне обґрунтування дидактичної значущості міжпредметних зв'язків дав К. Ушинський. У книзі «Людина як предмет виховання» він виводить їх з різних асоціативних зв'язків, що відображають об'єктивні взаємозв'язки предметів і явищ. У його теорії ідея міжпредметних зв'язків виступає як частина більш загальної проблеми системності навчання.

Таким чином, в історії педагогіки накопичилася цінна спадщина з теорії і практики міжпредметних зв'язків, а саме: сформувалася (з позиції психології, педагогіки і методики навчання) об'єктивна необхідність відображати в навчальному пізнанні реальні взаємозв'язки об'єктів та явищ природи і суспільства; виділилися світоглядна і розвиваюча функції міжпредметних зв'язків, їх позитивний вплив на формування істинної системи наукових знань і загальний розумовий розвиток учня; з'явилася методика скоординованого навчання різних навчальних предметів, робилися спроби готувати вчителя до здійснення міжпредметних зв'язків на практиці.

З позицій філософського аналізу міжпредметні зв'язки виступають як дидактична форма загального принципу системності. У дидактичній теорії міжпредметних зв'язків педагогами виділені три основні їх групи:

- 1) за видами знань – змістовно-інформаційні (наукові);
- 2) за видами умінь – операційно-діяльні, розпізнавальні, практичні, ціннісно-орієнтаційні;
- 3) за способом реалізації в навчальному процесі – організаційно-методичні.

Реалізація міжпредметних зв'язків, відповідно до цих груп, приводила учнів до наступного: 1) осмисленіших і глибших знань з навчальних дисциплін; 2) набуття

різномірних, всебічних умінь у тих видах діяльності, які служили базою для застосування отриманих знань; 3) комплексного різноаспектного уявлення про явища навколишньої дійсності.

Такий інтегрований відтінок міжпредметних зв'язків ми знаходимо у визначенні С. Гончаренка. Вчений говорить, що «міжпредметні зв'язки відображають взаємне узгодження навчальних програм, обумовлених системою наук і дидактичною метою їх вивчення. Вони реалізують комплексний підхід до виховання і навчання, який дає можливість виділити як головні елементи змісту освіти, так і взаємозв'язки між навчальними предметами. На будь-якому етапі навчання міжпредметні зв'язки виконують виховну, розвиваючу і детермінуючу функції завдяки інтеграції знань, які підвищують продуктивність протікання психічних процесів. Міжпредметні зв'язки формують конкретні знання учнів, включають їх в оперування пізнавальними методами, які носять загальнонауковий характер: абстрагування, моделювання, аналогія, узагальнення і т.д.» [42, с. 210].

Практично всі наведені вище визначення «міжпредметних зв'язків» показують їх основу для розвитку інтегрованих предметів, а звідси і інтегрованих процесів навчання. Особливо чітко ця думка висловлена Н. Сердюковою, яка говорить, що: «інтеграція – це процес зближення і зв'язку наук, що відбувається поруч з процесами диференціації і є високою формою втілення міжпредметних зв'язків на якісно новому щаблі навчання» [174, с. 45-49]. Тієї ж точки зору дотримується М. Смірнова. Вона зазначає, що «диференціація науки не перетворює її галузі в замкнуті ізольовані дисципліни. Одночасно зі спеціалізацією відбувається процес взаємопроникнення окремих наук, посилення їх контактів і взаємозв'язків, які стають глибшими і багатограними. На сучасному етапі розвитку наукового знання особливої актуальності набуло питання про взаємодію наук, яке постає корінним, якісна зміна в самій структурі сучасного теоретичного знання ... зародження інтеграційного підходу в цілому» [183, с. 14].

Однак, ставши основою для розвитку інтеграції знань, міжпредметні зв'язки зберегли свої специфічні особливості, так само, як і не перейняли всі характеристики своєї удосконаленої трансформації.

На істотну різницю між «інтеграцією» і «міжпредметними зв'язками» вказував І. Зверев. У статті «Міжпредметні зв'язки як педагогічна проблема» він розводить поняття «інтеграція» та «координація». «Власне інтеграція» означає об'єднання кількох навчальних предметів в один, в якому наукові поняття пов'язані загальним змістом і методами викладання »...«координація» – ретельно розроблений взаємозв'язок навчальних предметів, що і є «міжпредметними зв'язками» [65, с. 10-16].

Визнаючи істотну різницю між навчанням *різних предметів на основі міжпредметних зв'язків*, тобто використання змісту одних дисциплін для поглибленого трактування інших, й *інтегрованим навчанням*, тобто сукупного змісту різних предметів як єдиної предметної цілісності, вчені називали різні цілі таких двох видів навчання.

У *першому випадку* міжпредметний взаємозв'язок у процесі навчання здійснювався з метою: 1) нівелювання інформаційної розрізненості при вивченні технічних і гуманітарних предметів; 2) формування в учнів мотивації до вивчення різних предметів, зміст яких не ідентичний, але досить взаємопов'язаний, і тому направлений на розширення спектра розумової діяльності учнів. Так, наприклад, якщо при вивченні законів фізики, викладач пояснює не тільки їх суть, а й розкриває історичні та економічні передумови їх виникнення, в учнів з'являється шанс глибше осмислити і на довше запам'ятати їх.

У *другому випадку* інтеграція предметів в одну предметну цілісність здійснювалася з метою: 1) компактного вивчення основ наук, яке в даний час обумовлюється стрімким накопиченням нової різногалузевої інформації і неможливістю, а також відсутністю необхідності її детального вивчення всіма учнями за обмежений навчальний час; 2) формування в учнів цілісного сприйняття подій і явищ навколишньої дійсності, розвитку у них творчого мислення і права самостійного вибору предметів для поглибленого вивчення.

Сутнісні ознаки інтегрованого процесу навчання у 80-ті роки минулого століття описує Ю. Тюнников. Він виходить з наступних положень: «по-перше, наявні елементи, які раніше в чомусь були роз'єднані, по-друге, є об'єктивні передумови для їх об'єднання, по-третє, об'єднуються вони не сумативно і

радоположено, а за допомогою синтезу, ... по-четверте, результатом такого об'єднання є система, яка поєднує властивості цілісності». Звідси виводяться «ключові моменти» інтеграції, якими є «будь-які раніше різнобічні елементи», «об'єктивні передумови їх об'єднання», «процес об'єднання цих елементів», «ціле як результат інтеграції» [193, с. 7-12].

Той самий автор визначає «паспортні характеристики інтегрованого процесу в педагогіці», в число яких він включає: «1) цільові характеристики; 2) змістовні характеристики; 3) рівні інтегративності; 4) масштаб інтегративності; 5) форми організації і контролю результатів інтегрованого навчання [193, с. 7-12].

У дослідженнях Ю. Тюннікова інтегрований процес навчання ґрунтується на інтеграції різних предметів, що утворюють єдину предметну спільність. Тому під «цільовими характеристиками» процесу навчання він розуміє досягнення високого рівня засвоєння інформації, яка входить в сукупний навчальний предмет і на підставі цього різноаспектне усвідомлення змісту навчальної діяльності. Під «змістовними характеристиками» інтегрованого процесу навчання автором розумівся смисловий взаємозв'язок частин предметного змісту, який дозволяв з'єднати воедино різноаспектну інформацію. Під «рівнями інтегративності» слід розуміти ступінь проникнення однієї галузі знань в іншу, тобто залежність в обсязі залученої інформації з суміжних областей знань при викладі основної. «Масштаб інтегрованості» припускав повноту і широту відомостей, які вивчаються, в межах кожного блоку інформації. Чим більше додаткових, міжгалузевих знань набували учні, тим масштаб інтегрованості вважали більшим.

Для «контролю результатів інтегрованого навчання» використовувалися завдання, хоча і типові для різноманітних предметів, але всі вони повинні були поєднуватися смисловими нитками з сукупним навчальним змістом, який при їх виконанні показував різнобічність знань, що перевіряються, а також їх глибину, повноту і здатність цілісного сприйняття навколишньої картини світу .

Таку взаємодію компонентів інтеграційного процесу навчання В. Безрукова назвала «вищою формою взаємозв'язку», яка виражається в єдності цілей, принципів, змісту, форм організації процесу навчання і виховання; вона веде до створення

укрупнених педагогічних одиниць, що складаються з декількох цілісних змістовних блоків. [10, с. 5-25]. При цьому цілісність служить для позначення якостей і властивостей, які не притаманні окремим частинам системи, а виникають як синтетичний результат взаємодії цих частин. Цілісність – це однорідність, єдиноподібність частин, сторін елементів системи [197, с. 9]. І цю цілісність можуть створити тільки ті елементи, які можуть взаємодіяти між собою на основі спільності їх змісту, що являє собою різні наукові знання.

Подальше дослідження сутності педагогічної інтеграції Р. Мартинової дозволило встановити два види цілісності: предметну і процесуальну.

Предметна цілісність представляє собою таке злиття суміжних дисциплін, яке створює узагальнений сукупний предмет, що має єдині цілі, завдання і зміст навчання. Прикладом такого предмета може бути розроблений А. Востріковим курс «Людинознавство», в якому вивчається людина у всіх аспектах її життєдіяльності: анатомії, фізіології, психології, етиці, естетиці, соціалізації. Однак всі ці аспекти вивчаються рідною мовою, і тому перед учнями стоїть одне глобальне завдання: пізнати людину [29].

Що стосується предмета іноземної мови, то він не може інтегруватися за предметними ознаками з жодною з існуючих дисциплін, так як сама іноземна мова не має власного змісту. Саме цей факт дозволяє їй інтегруватися з будь-яким предметом, але не за спільністю змісту, а за спільністю навчання.

Вищесказане дозволяє зробити висновок, що процесуальна цілісність є таким злиттям процесів навчання в одну навчально-педагогічну діяльність, в якій досягається мета навчання будь-якого предметного змісту, шляхом досягнення цілей навчання іноземної мови.

У процесі інтеграції також використовуються методи навчання предметного змісту, адекватні методам навчання іноземної мови. Наприклад, якщо викладач представляє нове поняття шляхом його трактування, то цей самий метод введення нового поняття використовується для засвоєння його значення іноземною мовою. Отже, в інтегрованому процесі навчання одночасно набуваються предметні та іншомовні знання, іншими словами, предметні знання набуваються іноземною мовою, а звідси одночасно розвиваються

відповідні предметні й іншомовні мовленнєві вміння, оскільки останні служать засобом розвитку вмінь зі змісту, що вивчається [114].

Зі сказаного випливає, що інтеграція процесу навчання іноземної мови містить два основних елементи, які підлягають процесуальному об'єднанню. Це предметні й іншомовні знання, а значить, предметні й іншомовні мовленнєві вміння.

Інтегроване навчання молодших школярів англійського діалогічного мовлення на основі драматизації автентичних казок також являє собою процесуальну спільність, але таку, яка складається не з двох вищеназваних елементів, а з інших додаткових елементів. Для їх визначення розглянемо сутність казки взагалі й англійської автентичної казки, зокрема, як інтегрованого предмета навчання.

1.3. Характеристика англійських казок як інтегрованого предмета навчання

Казки, за визначенням Л. Никифорова, – це усні розповіді, що існують в народі з метою розваги, мають за зміст незвичайні в побутовому сенсі події (фантастичні, чудесні або життєві), і відрізняються спеціальною композиційно-стилістичною побудовою [138, с. 7]. У подальшому В. Анікін уточнює це визначення тим, що вважає казку не просто розповіддю, а усним прозаїчним художнім твором, колективно створеним людьми, в якому відображено їхній духовний стан, моральність, звичаї і традиції; і тому вони вимагають для свого вираження використання спеціальних стилістичних прийомів [3, с. 208].

Інший дослідник В. Пропп визначив казку не тільки як усну народну творчість, а також як історичний твір, оскільки вона відображає певний етап в житті народу, який її створив [159]. Цю точку зору поділяла Є. Корнієнко, але з деякими уточненнями, вона вважала, що казка – це спосіб функціонування фольклорної культури в різні історичні періоди, а також усвідомлення специфіки національного розуміння навколишньої дійсності духовних цінностей народу, його історії, традицій, вірувань та ідеалів [89].

Однак казка, на думку Н. Орланова, – це не лише алегоричне відображення духу народу, а й своєрідний спосіб пізнання навколишнього життя. Автор вважає, що в основі казки завжди лежать ідеї, які відображають реальні зв'язки об'єктивної дійсності. У них діють типові персонажі, взяті з життя і діяльності людей, які їх створили. Саме тому казкові сюжети допомагають дитині краще орієнтуватися у навколишній дійсності, уявляти предмети в різному співвідношенні, глибше розуміти поведінку героїв, виявляти їх позитивні і негативні характеристики [139].

Зі сказаного цілком очевидно, що казка дає дитині як загальнонавчальні знання, так і знання специфічної поведінки людей, які її оточують. Інформаційний потенціал казки підтверджується дослідженнями Л. Деже, в яких обґрунтовується така функція казки як «дитяче країнознавство». Її простота і доступність, близькість до внутрішнього світу молодшого школяра допомагає формувати і реалізовувати його пізнавальний інтерес до культури, історії, географії, життя і побуту людей, традицій та свят, символіки, одягу, музики і т. д. [58, с. 53-56].

Представлені вище визначення казки дають підстави назвати як мінімум її два інтегруючих елемента: 1) **загальнонавчальні знання**; 2) **країнознавчі (культурологічні) знання**.

Але казка не лише збагачує дитину новою інформацією, а й несе в собі вагомий виховний потенціал. Вона є найбільш доступним засобом морального і естетичного сприйняття, яке активно впливає на розум і почуття дитини, розвиває її сприйнятливність, емоційність, співучасність до подій навколишнього життя. Ідейно-тематичне розмаїття змісту казок з їх щасливим фіналом ілюструє неминущу цінність таких понять як дружба, чесність, працьовитість, всеперемагаюче добро і активна життєва позиція. Тому казки допомагають дітям виробити належне ставлення до навколишньої дійсності, вчинків людей, викликають прагнення наслідувати хороше і протівитися поганому. Передача морально-етичної поведінки відбувається не через абстрактні теоретичні концепції, а через безпосередні вчинки казкових героїв, поведінка яких цілком прозора і значима для дитини.

Сказане дозволяє назвати ще один, третій інтеграційний елемент казки: **виховний**. І він був би останнім, якби мова йшла про розвиток рідної мови шляхом драматизації казок. Але в даному дослідженні нас цікавить англійська автентична казка, оскільки саме вона може стати джерелом формування англомовного словникового запасу школярів і розвитку на його основі англомовних мовленнєвих умінь.

Англійська казка, як за своїм змістом, так і за своєю структурою дещо відрізняється від слов'янської. Для неї характерна вільніша незакінчена структурно-композиційна організація, яка зближує її з легендою. В англійській казці можуть виявитися фантастичні герої, а також такі сторонні елементи, як лінгвістичні етюди, етнографічні та культурологічні замальовки, уривки з поем, балад і пісень. Міфологічні персонажі грають в ній значну роль у порівнянні з традиційними казковими істотами, що представляють світ чудес [182].

Система образів у народній англійській казці, поряд з міфологічними персонажами, охоплює й реальних історичних осіб, які є невід'ємними героями переказів. В якості таких казкових героїв виступають правителі (Julian the Roman, King Henry VIII, King Edward III, William the Conqueror, Henry V), нащадки знатних родів, політичні діячі (Sir Richard Whittington, Cardinal Wolsey, Lord Percy, Childe Lambton, Lord Darcy), відомі чаклунки (Mother Shipton), чії імена в казковому дискурсі відіграють роль культурних і хронологічних маркерів [149].

Цілком зрозуміло, що всі ці персонажі взаємодіють не тільки фізично, але й вербально. І їхнє мовлення носить далеко не діловий або професійний характер, а являє собою англійський фольклор, який визначається як текст з лексичними одиницями з національно-культурним компонентом семантики. Вони відображають історії, традиції і досвід носіїв мови. Так, зокрема, Н.Бачинською виявлені лексичні, граматичні та стилістичні особливості англійського фольклору в таких жанрах як міфи, легенди, казки, загадки, музичні та художні твори [9, с.14]. Для їх розуміння, репродуктивного відтворення і, тим більше, продуктивно-мовленнєвої діяльності, ці лінгвістичні явища необхідно не тільки знати, але й навчитися їх вживати при відтворенні

готового фольклорного мовлення (в даному випадку казки), а також у процесі самостійного англомовного творчого мовлення.

Таким чином, цілком очевидним стає четвертий інтеграційний елемент англомовного усного мовлення молодших школярів на основі драматизації англійських казок. Це – *знання англійського фольклору*.

Зупинимося на характеристиці цього англомовного елемента усного мовлення молодших школярів докладніше.

1.3.1. Сюжетна і лінгвістична характеристика англомовних казок

Найбільш поширеним видом усної народної творчості з домінантною естетичною функцією є казка (folktale, fairy-tale). Естетична функція відрізняє її від інших усних оповідань, де головною є інформативна функція. Недостовірність оповідання, установка на вигадку залишається, по суті, єдиною ознакою, яка дозволяє віднести усні розповіді до розряду казок, які розповідаються з метою розваги і повчання [136, с. 114].

Особливість казки як жанрового різновиду художнього функціонального стилю проявляється у своєрідності її сюжетних, композиційних і мовних характеристик. Існують два основних типи англомовних казок: літературні та фольклорні.

Літературні казки більше нагадують дитячі фантастичні пригоди. У них все може бути вигаданим автором: від першої до останньої сторінки. Але це не можна назвати брехнею, оскільки це фантазії автора, за допомогою яких він вчить дітей любити, бути сміливими, хоробрими, боротися за добро і справедливість. [210]. Композиційний лад літературної казки значно складніший, ніж в чарівній казці: тексти великі за обсягом і внаслідок цього поділені на розділи; в їхній назві або підзаголовку закладена головна думка даного текстового фрагмента. Літературна казка Великобританії зберігає тільки основні казкові функції і мотиви; вона прагне до їх трансформації; головною особливістю структури британської літературної казки є її іронічне забарвлення і тісний зв'язок з моральною стороною твору. Персонажна система літературної казки вільніша, складніша і розгалуженіша, ніж у чарівній, де з'являється низка

нових образів (соціальні типи, античні образи). Традиційні ж чарівні персонажі піддаються трансформації (наділяються сучасними атрибутами), герої вже володіють характерами, які багато в чому визначають розвиток казкового сюжету [117].

Основна відмінність фольклорної казки від літературної це те, що фольклорна казка – це усний твір, який не має автора, придуманий простим народом і передається з вуст в уста, від покоління до покоління, часто одна і та ж казка може мати кілька варіантів інтерпретації і розповідатиметься за різними версіями [210].

Фольклорна казка має внутрішньожанрові різновиди. Так, О. Померанцева поділяє фольклорні казки на казки: про тварин, чарівні, авантюрно-новелістичні, побутові [156]. В. Пропп ділить всі казки на: чарівні, кумулятивні, про тварин, рослин, неживу природу і предмети, побутові або новелістичні, небилиці, надокучливі [156]. Однак в реальності в казковому фольклорі не завжди можна провести чітку межу між казковими жанрами.

Аналізуючи композиційну побудову казок, хочеться відзначити, що їхні структурні компоненти розташовуються в певній логічній послідовності, що зумовлена причинно-наслідковими зв'язками. Композиція казок представлена традиційною схемою: експозиція, зав'язка, розвиток дії, кульмінація, розв'язка і заключна частина.

Більшість англійських казок – односюжетні, для них характерний закритий тип фіналу, який має експліцитний характер і не викликає у адресата ніяких питань. Розв'язка часто відбувається завдяки діям героїв, а надприродне зберігається у функціях чарівників, магів і т.д. Але початковий і фінальний епізоди повинні завжди мати реалістичний характер.

Композиція казки збігається з традиційною моделлю розвитку сюжету: події впливають одна з одною, їх послідовність не порушена. Цей тип розвитку сюжету зустрічається у більшості чарівних казок і відображає багато аспектів європейської культури. Шлях розвитку закінчується зникненням чарівного світу за допомогою особливих фінальних формул, де в кінці герої отримують по заслугах.

Про своєрідність англійських народних казок свідчать їхні заголовки, які «занурюють у суть проблеми, формулюють їхню основну ідею і висловлюють ставлення автора до змісту» [186]. За своїм знаковим статусом назва в англійських казках часто співвідноситься із власною назвою. Велика кількість казок названі за іменами головних героїв. Це антропоніми, що репрезентуються однією дійовою особою: «Tot Tit Tot», «Lady Godiva», «Colman Grey», «Ainsel», «Mr. Vinegar», «Lazy Jack» або декількома: «Whittington and his Cat », «Witch and Hare», «The Witch and the Toad», «Dando and His Dogs» [1, с.134]. Часто подвійні імена римуються (Henny-Penny, Cocky-Locky, Foxy-Woxy).

Як показує аналіз назв казок, проведений Е.Авраменко, серед них переважають так звані персонажні заголовки, що містять різні відомості про героя: характер людини, тварини або міфічної істоти, сукупність вроджених або набутих якостей, які формують ті чи інші поведінкові риси: «Lazy Jack», «The Two Serving Damsels», «The Roaring Bull of Bagbury », «Jack the Giant Killer», «The Wise Fools of Gotham». У казкових назвах поширені одночленні імена, представлені розмовними варіантами канонічних імен: *Tom* (Фома – один з дванадцяти апостолів, який не вірив, що Ісус воскрес із мертвих, поки не побачив на руках його рани від цвяхів), *John* (Іоанн – ім'я хрестителя і апостола), *Mary* (Маріам – пророчиця). Вживання саме цих варіантів імен вказує на характер персонажів і робить казку доступнішою [1, с.135].

Найпоширенішими чоловічими іменами в казках виступають такі, як: *Tom*, *Jack*, *Harry*, а жіночими іменами: *Ann*, *Betty*, *Mary*, *Jane*. Поширеним засобом ідентифікації особистості і вказівки соціального статусу є вживання таких лексичних одиниць, як: *Mr*, *Miss*, *master* / *mas* ', *Your Majesty*, *Your Grace*.

Чари в британських казках традиційно пов'язані з представниками «іншого» світу, тому в назвах казок часто фігурують імена ельфів, фей, велетнів, відьом, привидів, злих духів: «A Bishop's Ghost», «The Pixies in the Cellar», «The Fairy Thieves», «The Witch and the Toad», «The Boggart», «Outwitting the Bogle». Всі вони є основними героями чарівної казки і відносяться до епохи міфів і зародження казкового жанру. Кельти вірили в потойбічний світ і дійові

особи, пов'язані з магією, грали в казках роль «дарувальників» або «чудесних помічників» [1, с. 137].

В англійському казковому епосі живуть королі, принцеси, лорди, наявність яких відображає монархічний лад Великобританії. Прикладами цього можуть бути такі назви: «The Princess of Colchester», «The False Fable of the Lord Lathom», «The King of the Cats».

Основою художнього світу і світу реального є час і місце дії. Для англійської казки характерне ретельне відтворення топонімічного простору, що знаходиться в межах Сполученого Королівства: графств, розташованих на території Великобританії; областей і районів розміщених всередині графств. Такі географічні назви, як Colchester, Blenkinsopp, Hilton, Gotham і інші, про які йде мова у фольклорних творах «The Princess of Colchester», «The White Lady of Blenkinsopp», «The Lord of Pengerswick», «The Pedlar of Swaffham», «The Roaring Bull of Bagbury», «The Cauld Lad of Hilton», «The Wise Fools of Gotham», легко можна знайти на карті. Для топонімічного шару мови (з лексичної точки зору) характерний образний і країнознавчий потенціал, яскраво виражена національно-культурна семантика, оскільки топоніми, з одного боку, позначають конкретні географічні об'єкти, а з іншого боку, тісно пов'язані з історією та культурою народу. Так, Gotham – англійське селище, відоме дурістю своїх жителів. Народні географічні уявлення не завжди збігаються з прийнятим у науці поділом і служать засобом емоційно-естетичного впливу на слухача [1, с.137].

Жителі туманного Альбіону відомі своєю любов'ю до тварин. Особливою прихильністю громадян користуються коти, яких беззастережно шанують всією нацією, як і в Стародавньому Єгипті. Назви котів та інших тварин знаходять відображення в багатьох заголовках казкових творів. Наприклад: «Whittington and his Cat», «The Cat and the Mouse», «The King of the Cats», «Puss in Boots»; «Mouse and Mouser», «The Story of the Three Little Pigs», «The Ass, the Table, and the Stick».

Необхідно відзначити, що мова казок має свої певні особливості. Однією з таких лінгвістичних особливостей є усталені ініціальні, медіальні і фінальні

формули. Зачин у більшості випадків носить тимчасово невизначений характер. Наприклад, багато англійських казок починаються фразами: «Once upon a time there lived», «There was once a woman», «Long, long ago there was», «When pigs fly», «When pigs spoke rhyme». Однак є ініціальні формули, які конкретно вказують на певний період часу, що свідчить про конкретність мислення англійців: «In the days of the great King Arthur», «In the reign of King John».

Стійкі медіальні формули допомагають переносити героїв через час, простір, служать для розвитку сюжетних ліній: «He started running as fast as he could go and he ran and ran», «A time came», «As the years went on», «The day came round», «At last on the appointed day».

Фінальні формули подаються з повчальною мораллю, за допомогою яких підводиться підсумок всього вищесказаного: «They all lived happily all the rest of their days / for a long time / ever after», «They lived in a large house, and Jack's mother lived with them in great happiness until she died», «and that is just what they did», «they married and lived happily till the rest of their days», «they lived and loved and laughed happily together for more years than I can remember». Крім того, зустрічаються завершення і віршованого типу: «So there's a little tale for you, and for me some rolls and some honey too!»

Аналізуючи лексичний пласт англійської казки, можна констатувати наявність емоційно забарвленої і оцінювальної лексики, яка виконує індивідуалізовану функцію (cunning Borley, silly Billy, fearless Girl) або містить вікову характеристику героя (old Jacob, old Honey, old Mother Wiggle-Waggle). Зустрічається велика кількість побутових, простонародних морфологічних форм, характерних для англійського розмовного мовлення (dovie, dearie, sonny, buddy, oldie, kiddy, sweetie); контекстуальні і стилістичні синоніми (of a fierce and grim countenance; fat and foggy; with hot, glaring eyes); поетичні засоби індивідуалізації персонажів (a huge and monstrous giant; a huge giant; with a voice like thunder; I can fight five hundred; men in armour, and make them fly like chaff before the wind); слова-підсилювачі (He asked **ever so many** questions); вигуки (**Ah**, I love pudding, says Mrs. Міасса); назви історичних подій та імена історичних особистостей (king Author, king John, Merlin).

У казкових текстах фіксується вживання числівників, які показують прояви міфологічної символіки чисел. Числівник «three» характеризується найбільш чітко вираженою міфологічною атрибутикою. Позначення магічної сили і властивостей, закладених у символічному значенні числа «три», імплікативно представлене у тріаді бажань, виконання яких обіцяється; в кількості персонажів (Goldilocks and three bears, The story of three little pigs, The Three Snake-Leaves, Three children of fortune, Three Feathers, The Three Sillies, The Three Heads of the Well), часових відрізків (Three months went by, and flowers bloomed out of the earth); трьох предметів, отримуваних в дар або викрадених кимось (Jack at first took a bag of gold ..., then a hen that laid golden eggs ..., and at last a magic harp); при повторенні дій з метою художнього уповільнення розповіді (and they went, went and went; the boy swam, swam and swam).

Не менш цікавою і великою областю ономастичного простору в казках є зооніми, яка дозволяє судити про роль різних тварин в житті людини, про своєрідність героїв тваринного світу, що діють в англійській казці, і про існування особливого, специфічного для англійського народу ставлення до тварин. Одомашнені представники тваринного світу часто репрезентовані в казкових текстах: собаки (Jump, Tan, Trotty); кішки (Tommy Tildrum, Miss Puss, Puss); корови (Hawkie, Milky-White, Diamond). Народна казка наділяє тваринний світ тими самими рисами, що і світ людський. У тварин, як і у людей, є свої правителі, які живуть в палацах і мають підданих: the King of all the Mice, the King of all the Frogs. Тварини дотримуються звичаїв і традицій, близьких людським: сватаються, святкують весілля, ховають померлих [234, p. 35].

В англійських казках представлено багато лексичних одиниць з назвами соціально-трудових відносин людини: працівники-професіонали (baker, smithy, oarsman, butcher); слуги, які виконують роботу по дому і при дворі (butler, valet, washerwoman, coachman); особи, зайняті селянською працею (farmer, herdboy, ploughman, cow-keeper); вузькі фахівці, які пройшли спеціальну професійну підготовку (judge, musician, teacher, sword-dancer) [149, с. 51].

У казках завжди детально описується внутрішнє оздоблення будинку, що репрезентовано номінаціями окремих предметів меблів і їх елементів (bed, cradle, table, settle, stool, chair, shelf, oven); пристосувань і виробів, що використовуються в побуті (clock, candle, tallow-dip, taper, strap); предметів особистого вжитку (comb, comb-prong, bacco-pipe, spectacles), кухонного начиння (plate, jug, cup, teacup, pan), а також декоративних елементів і предметів розкоші (curtain, cushion, bolster) [149, с. 81]. Такі лексичні одиниці відіграють важливу роль, створюючи описовий образ англійської селянської хати і її внутрішнього оздоблення («On the wooden chimney-piece are a pair of brass candlesticks, and a brass pestal (sic!) And mortar, all very bright, a tinder box, and two white china dogs, with black ears and gilt collars, and various other small articles». «A settle is placed obliquely in front of the hearth, springing from one corner of it, and acts as a partition, dividing the main portion of the room from the fireside») [59].

Можна також відзначити наявність лексичних одиниць з соціокультурним компонентом семантики, до них відносяться назви продуктів харчування і страв, акумульованих в казковій картині світу. Наприклад, назви хлібобулочних виробів (apple-pie, ginger bread, conger-pie, cinnamon cake, cider cake, figgy pudding), види м'ясних страв (game pies, pork pies, minced meat with onion, stewed meat). А також назви англійських свят і звичаїв: the Harvest Home, Midsummer Eve, Hallowe'en, etc. The Harvest Home є одним з аграрних свят, що знаменує завершення жнив або збору врожаю і зберігся до теперішнього часу в окремих районах [226]. Midsummer Eve – напередодні Іванового дня, який, будучи днем літнього сонцестояння, шанувався як одне з найважливіших землеробських свят у багатьох народів. Святкування в цей період повинні були забезпечити хороший урожай. Сліди язичницького аграрного культу знайшли своє відображення в казці. Запорукою благополуччя селянина служило його шанобливе ставлення до священних дерев, що супроводжується раз і назавжди встановленим обрядом, недотримання якого веде до розорення і бідності [59]. Переддень дня всіх святих (Hallowe'en, All-Hallows Day) традиційно пов'язаний у свідомості британського народу з існуючими повір'ями про відвідини в цей

день душами мертвих своїх будинків і про особливу активність в цей час нечистої сили, перш за все, надприродних істот, які керують природними процесами [226].

Наявність традиційних мовних формул також є відмінною рисою стилю казки. Наприклад, негативні персонажі періодично вимовляють такі мовні формули, як: «Be he alive or be he dead, I'll grind his bones to make my bread!», «Snouk but and snouk ben, I find the smell of an earthly man, Be he living, or be he dead, His heart this night shall kitchen my bread», «Fee, fi, fo, fum! I smell the blood of an Englishman!»

У народних казках, зауважує Л. Дунаєвська, часто зустрічаються прислів'я, приказки, загадки. Власне, загадки часто просувають сюжет. У давнину загадки виконували певне обрядове призначення: вдале відгадування віщувало хороший урожай, добре полювання, щасливу риболовлю, вдале одруження тощо. Шанувалися ті, хто добре відгадували, бо нібито вони і привертали успіх. Загадки є своєрідним випробуванням. Вони вимагають не лише розумових зусиль, а й дії. Існують загадки-завдання, наприклад: за ніч викорчувати ліс, зорати поле, посіяти пшеницю, зібрати її і змолоти, до ранку з того борошна хліб спекти і т. д. Тут загадка використовується як художній засіб для звеличення сили героя або його нареченої, підтвердження їх самотності. Загадки в казках виступають мірилом розуму, кмітливості, образного поетичного мислення [57, с. 14].

Що стосується **фонетичних** особливостей, характерних для мови англійської казки, то перш за все слід звернутися до інтонації, тому що «інтонація в казці виступає як художній прийом» [48, с. 6]. І. Гальперін до числа інтонаційних прийомів, що сприяють більшій емоційності усного типу мовлення, відносить розтягнення складів, навмисну тонку артикуляцію звуків, забарвлення тембру, тремтіння людського голосу, «яке може висловити іноді більше, ніж всі стилістичні прийоми разом узяті». Відзначається також, що в ряді випадків роль інтонації настільки значна, що вона може змінити основне значення слів, які складають зміст висловлювання [34, с. 272]. Всі ці прийоми стосуються казкового тексту.

Л. Цеплітіс говорить про існування «образотворчої інтонеми». Її суть зводиться до того, що засобами інтонації можлива передача таких значень, як: «великий», «маленький», «швидкий», «повільний» [201, с. 197]. Іншими словами, «образотворчі інтонеми» служать для відтворення зорового образу деяких фізичних характеристик предметів та явищ.

Вищесказане дозволяє стверджувати, що інтонації, поряд з іншими мовними засобами, властивий образотворчий аспект, що виявляється в можливості її засобами передати певні закладені образи і картини, про які йдеться. Даний аспект інтонації найбільш яскраво проявляється в художньому читанні і виступає результатом реалізації експресивної функції інтонації [192, с. 54].

У розповідних частинах англійської казки переважає контур, що складається з низхідної шкали і низхідного тону. Мелодика казки плавна, мало порізана. Спостерігається тенденція до рівного мелодійного руху голосних, характерного для співу. В незакінчених синтагмах висхідний тон зустрічається частіше, ніж у відповідних синтагмах літературних описових або оповідних текстів. У діалогічних частинах, як в драматичному, так і в спонтанному мовленні часто зустрічаються складні тони. Загальний мелодійний контур носить більш порізаний характер.

Також казкам властива спеціальна ритмічна організація тексту. У розповідних частинах переважає простий ритм, заснований на ізохронності ритмічних груп. Синтагми, що характеризуються подібною мелодійною структурою, утворюють ритмічні ряди. У діалозі ритм створюється чергуваннями тонів і різного роду повторами. Наприклад, у казці «Біллі Бобтейл» розмова між Біллі і тваринами з невеликими варіаціями повторюється шість разів (відповідно до числа тварин, які зустрічаються на шляху).

- Good morning, Billy Bobtail. - Good morning, Pig.

- Where are you going, Billy Bobtail? - I am going to seek my fortune.

- May I come with you, Billy Bobtail? - Yes, certainly. Just walk along behind me.

- Good morning, Billy Bobtail. -- Good morning, Cow.

- Where are you going, Billy Bobtail? - I am going to seek my fortune.

- May I come along with you, Billy Bobtail? - Yes, certainly.

Сам діалог являє собою своєрідну понадфразову єдність, яка, повторюючись, створює основу для складної ритмічної структури, подібної до ритміко-мелодійної структури вірша.

Темп оповідної частини казки уповільнений і найчастіше стабільний, у діалогічній частині трохи прискорений в порівнянні з темпом описової частини і часто змінюється. Темп віршованих частин казки або уповільнений, або прискорений: уповільнення спостерігається в ліричних і урочистих віршах, а у віршах-загадках темп прискорений.

Оскільки оповідач або той, хто розповідає казку, як правило, знає добре її сюжет, в казках переважають логічні паузи. Найдовші паузи спостерігаються на прикінці фраз і понадфразових єдностей.

Якість голосу оповідача відіграє велику роль в передачі змісту казки і створенні емоційного настрою. Якщо казка читається або розповідається однією особою, то для створення образів героїв казок оповідач змінює якість голосу при передачі їх мовлення або розповідаючи про них. Зміна якості голосу не тільки допомагає створити образи казкових героїв, а й відіграє велику роль у членуванні казки на сюжетні відрізки. Зазвичай відрізок, який характеризується однією якістю голосу, становить понадфразову єдність. Окрім того, при звуковій передачі сенсу казки характерне розтягування складів або членування слова на морфеми («Johnny-cake said: I've outrun an old man, and an old woman, and a little boy, and two well-diggers, and two ditch-diggers, a bear, and a wolf, and I can outrun you **too-o-o!**» [Johnny-cake]. У даному випадку розтягування як фонетичний прийом використовується адресантом для показу хвалькуватості коlobка.

При читанні англійської казки піддається змінам і звуковий склад на фонетичному рівні. Мають місце процеси редукції як у службових, так і в значущих словах. Швидкість і характер протікання фонетичної редукції у корневих морфемах залежить від частотності вживання слова і від його фонетичного складу. Сильнішій редукції піддаються слова з основного

словникового фонду. Кількісна редукція голосних є більш частотною в текстах казок (he [hi^{*}], we [wi], be [bi]) в порівнянні з якісною редукцією, яка займає у фоностилі казки лише невеликий відсоток. Якісна редукція відбувається, головним чином, у службових словах і займенниках. Наприклад: to [tq], but [bqt], for [fq] [4, с. 21].

Що стосується **граматичних особливостей** англійських казок, то ними є: наявність простих дієслів дії (go, walk, run, swim), переміщення в просторі (throw, turn), говоріння (say, tell, speak); фразових дієслів (jump up, look up, walk around); простих граматичних часів (Present Indefinite, Present Continuous, Past Indefinite, Past Continuous, Future Indefinite); підрядних речень часу і умови («When she came back home, she found out that her daughter had eaten all the pies»); складносурядних речень, що складаються з кількох простих, подібних за складом («They went a little further and they met a dog»); частини складносурядних речень, з'єднані союзом «and» («Once upon a time there was a woman, **and** she baked five pies»); тимчасових конструкцій перфектно форми, побудованих за формулою «hardly ... when», або «no sooner .... than »і інверсії («But he had not been long in his hiding-hole, before the awful Ettin came in; and **no sooner** had he been in, **than** he was heard crying»); однорідних членів речення («He stopped, got off his horse and said»; «I have run away from an old woman, and a little man, a cow, a horse ...»).

Характерною рисою англійських казок є використання граматичних архаїзмів. Наприклад, старі англійські присвійні займенники або флексії («And how was he a-doing? - asked the goody»; «Titty Mouse went a-leasing and Tatty Mouse went a-leasing»).

Характерною особливістю мови казок є велика кількість прямої мови, використання якої «надає мові казки велику виразність, жвавість. Можливість використання прямої мови як елемента оповідання, що розвиває дію, дозволяє надзвичайно урізноманітнити оповідання, зробити його яскравим, що викликає інтерес до змісту»[48, с. 15] («Somebody has eaten my porridge, said the great, huge bear in his great, ruff , gruff voice»). Чуже мовлення у своїй передачі через пряму мову вносить в оповідь життєвість, створює враження правдивості того,

про що розповідається. При озвучуванні казки традиційно диктор прагне інтонаційно імітувати голос персонажа у прямій мові.

Розглянемо **стилістичні прийоми** в англійських казках. Перш за все зупинимося на фоностилістичних прийомах, які сприяють створенню якогось загадкового простору, таїнства і чарівництва в мові народної казки. Серед них переважають алітерація, асонанс, звуконаслідування, графони (неправильна вимова слів, які передають простонародне мовлення) і рима. Наведемо приклади перерахування явищ: алітерація: «She **wished to be a wicked witch**», «**Suddenly she hear the strange sounds**», «**Baxter barked**», «Fox took **him with her to her house**»); асонанс: «He went away, **waving his tail**»; звуконаслідування: «It was the ogre coming home! **Thump! Thump! Thump!**»; графони: «My **darter ha' ate five, five pies today**»; рима: «Nimmy Nimmy not, your name is Tom Tit Tot», «The perils and the monsters, giggled Wag, are neither here, nor there, nor anywhere». Прийом римування надає висловам певного комічного ефекту, побудованого на співзвучності слів.

Лексико-стилістичні прийоми в казках представлені наявністю метафор, епітетів, гіпербол, порівнянь, антитез.

Метафори поділяються на номінальні (the wings of the leaves) і вербальні (Jack tried his luck), а також персоніфікацію (The time went faster).

Гіперболи ґрунтуються на навмисному перебільшенні фактів і явищ, дій і образів («Tommy Grimes was sometimes a good boy, and sometimes a bad boy; and when he was a bad boy, he was **a very bad boy**», «An old Mouse had **such a large pea in her mouth that she could not answer**»).

У мові казки зустрічається досить багато порівнянь, які надають поетичну образність казковій атмосфері («Voice sounded deep **like thunder**; voice sounded **like the wind** in the trees», «The king and his sons watched in wonder and for a moment four horses and four men were **as still as statues in amazement**»). Часто зустрічаються клішовані порівняння, які можна зустріти в багатьох казках («eyes as green as grass», «eyes like a coal of fire», «lips like cherries», «cheeks red as June», «sweet as rose»).

Хочемо відзначити також і прийом антитези, який з'єднує, здавалося б, непокєднувані речі, створюючи ефект несподіванки («He saw **young and old, rich and poor, pretty and plain**, and could meet with one to his mind»; For Sir Palomides 'strength **feebled** never this day, but ever he **doubled** his strength).

Епітети грають важливу роль при характеристиці персонажів, передаючи негативні або позитивні риси дійових осіб. Уявлення про насильство і зло в англійських казках передається через такі негативні епітети, які характеризують чудовиськ, велетнів, як: "horrible", "cruel", "fierce", "dreadful", "terrible", "monstrous", "awful", а герої характеризуються такими позитивними епітетами, як: "fearless", "courageous", "great". Слід зазначити, що для народно-поетичної творчості характерні постійні (стійкі) епітети: "wonderful woods" (чарівний ліс), "wicked wizard" (злий чарівник), "mysterious forest" (загадковий ліс), "silver swamp" (срібне болото) [36]. Для опису краси зовнішності використовуються такі епітети, як: "golden hair", "milk-white face", "bonnie lady", "fair lady". Можна відзначити повторення однакових епітетів, яке застосовується для уповільнення ходу дії і для того, щоб надалі тримати читача у напрузі («small, small legs; huge, huge head; broad, broad shoulder»).

Синтаксично-стилістичні прийоми в казках охоплюють такі явища, як полісиндетон ("She was out of bed in a moment, and down the stairs, and out of the door, and she never stopped running till she got back to her own home "(Goldilocks and three bears)); асиндетон ("Jack jumped down, took the axe, gave a chop at the beanstalk" (Jack and the beanstalk); інвертований порядок слів ("All right" said Jack; and away he went to his bed, and said his prayers quietly, and slept till it was near eight o'clock; "On the grave of the Prince's father grew a rose-tree", "Up she started", "Out the little old woman jumped", який забезпечує своєрідний ритмічний малюнок при читанні речення.

Крім цього, відмінною рисою англійської казки є повтори: повтор синтаксичної конструкції, синтаксичний паралелізм. Повтори в мові казок «живуть широко і вільно», допомагаючи створювати сповільненість, плавну неквапливість, тон епічного спокійного оповідання [188, с. 23]. Особливо рясно представлені в казці парні тавтологічні сполучення-тотожності, що є

повторенням абсолютно однакових слів в однакових формах ("Little pig, little pig, let me come in; So he puffed, and he puffed; No, no"). Такі повторитотожності можуть також висловлювати схвильованість або образність мовлення. Специфічний і дуже естетично наповнений принцип паралелізму в мові казок. Це другий за важливістю спосіб реалізації принципу симетрії, характерного для мови казок. Дослідники фольклору підкреслюють, що паралелізми застосовуються в мові казок «для створення ефекту розміреності, сповільненості мовлення, що відбиває неквапливе протікання казкового часу» [38, с. 12]. Наприклад, "And the cat mewed, and the dog barked", "So they fought and fought and fought", "So she went along, and she went along". При цьому часто повторюються і поетичні вставки ("Chinny chin chin", "Cat! Cat! Kill the rat").

У паралельних конструкціях часто використовується прийом наростання або градації, в якому кожне наступне речення перевершує попереднє інтенсивністю емоційного тону. Наприклад, "The big Bear went to his chair and said "WHO'S BEEN SITTING IN MY CHAIR?" and the middling Bear said, "WHO'S BEEN SITTING IN MY CHAIR?" and the little Bear said, "Who's been sitting in my chair and has broken it all to pieces?"

Екстралінгвістичні особливості казок можна побачити в етнографічних, культурологічних, літературознавчих або історичних відступах у текстах. Вони можуть бути різної протяжності (іноді досягаючи півтора сторінки) і містять велику кількість реалій. Їхнє основне завдання – занурення слухачів в атмосферу, в якій спочатку велася казкова розповідь, а також залучення слухачів до народної культури в найрізноманітніших формах її прояву («If one travels to the northeast of England and enters County Durham, the boundary sign will read «County Durham - Land of the Prince Bishops ». This is because, at the time of the Crusades, the bishop of Durham was given the status of prince as well as bishop. In those days, he lived in a town that is, to this day, still called Bishop Auckland. At this time, the good people of County Durham were being terrorized by a brawn - a giant boar ») [150, с. 42]

Отже, підсумуємо вищесказане. Що стосується композиційної побудови казок, тут присутня чітка традиційна схема: експозиція, зав'язка, розвиток дії,

кульмінація, розв'язка і заключна частина. Більшість англійських казок є односюжетними, для них характерний закритий тип фіналу, який має експліцитний характер і не викликає у адресата ніяких питань. Композиція казки збігається з традиційною моделлю розвитку сюжету: події впливають одна з одної, їх послідовність не порушена.

Лінгвістичними особливостями англійських казкових текстів є такі:

- **лексичні** (емоційно-забарвлена і оцінювальна лексика; стійкі ініціальні, медіальні і фінальні формули; мовні кліше; побутові, простонародні морфологічні форми, характерні для англійської розмовного мовлення; контекстуальні і стилістичні синоніми; поетичні засоби індивідуалізації персонажів; слова-підсилювачі; вигуки; зооніми, які репрезентують одомашнених представників тваринного світу; лексичні одиниці з назвами соціально-трудова відносин людини; соціокультурна лексика (назви історичних подій, національних свят і звичаїв, імен історичних постатей, фольклорних героїв, назви традиційних страв), вживання числівників, які мають прояви міфологічної символіки чисел; наявність прислів'їв, приказок, загадок всередині самих казок; заголовки казок репрезентуються іменами головних героїв або героїв з характеристиками їх якостей або поведінкових рис);

- **фонетичні** (наявність емоційно-забарвленої інтонації; порізаних мелодійних контурів; різноманітного забарвлення тембру голосу; ритмічної організації тексту казки; протяжності складів, чіткої артикуляції звуків; чергування уповільненого і прискореного темпу залежно від розвитку подій в казці; переважання логічних пауз; кількісної та якісної редукції у службових і в значущих словах;

- **граматичні** (наявність простих дієслів дії, переміщення в просторі, говоріння; фразових дієслів; простих граматичних часів; підрядних речень часу і умови; складносурядних речень, що складаються з кількох простих, подібних за складом; частин складносурядних речень, з'єднаних зв'язкою «and»; тимчасових конструкцій перфектної форми, побудованих за формулою «hardly

... when», або «no sooner ... than» й інверсії; однорідних членів речення; граматичних архаїзмів; велика кількість прямої мови);

- **стилістичні** (асонанс, алітерація, звуконаслідування, графони, римування (*фоно-стилістичні прийоми*); епітет, метафора, гіпербола, порівняння, антитеза (*лексико-стилістичні прийоми*); полісиндетон, асиндетон, повтор, паралелізм, інверсія, градація (*синтаксично-стилістичні прийоми*)).

Екстралінгвістичні особливості казок можна побачити в етнографічних, культурологічних, літературознавчих або історичних відступах у текстах, в яких повідомляється додаткова інформація про героїв або про ситуацію, часові та просторові умови протікання спілкування, соціально-трудова відносини персонажів.

Отже, англійська казка містить чотири інтеграційні складові: загальнонавчальні знання, країнознавчі знання, знання іншомовного фольклору і виховний вплив. Реалізація цих складових в одному навчальному процесі призведе до одночасного розвитку у дитини вмій орієнтуватися в навколишньому житті, вмій толерантної поведінки з людьми іншої національної приналежності, вмій адекватної соціалізованої поведінки в суспільстві і іншомовних мовленнєвих умій.

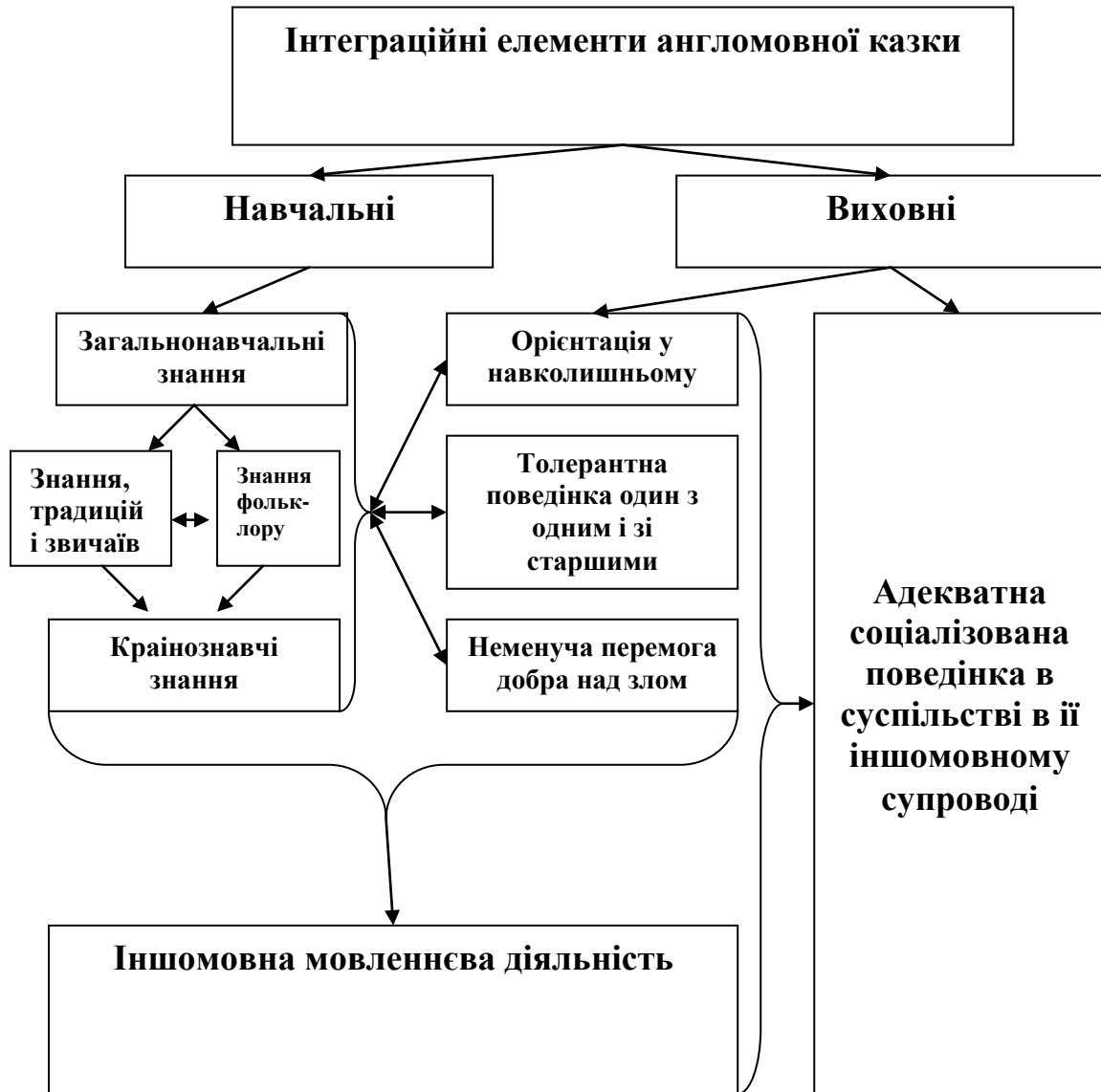
Сказане вище дозволяє схематично уявити структурні компоненти англійської казки як інтегрованого предмета навчання (схема 1, с.60).

Як видно зі схеми в одному процесі навчання, завдяки інтеграції освітніх і виховних елементів, що випливають із змісту англійських казок, дитина набуває загальнонавчальних, країнознавчих та іншомовних знань, на підставі яких у неї розвиваються вміння в загальному виховному процесі, які в цілому ведуть її до соціалізованої поведінки в суспільстві.

Такий інтегрований процес навчання дозволяє долати складні педагогічні проблеми, що існують сьогодні в освіті, а саме максимально комплексного використання навчального часу для навчання і виховання майбутніх підлітків. «Адже сьогодні протягом життя одного покоління відбувається більше змін, ніж в умовах традиційного суспільства за кілька поколінь ...» і тому в таких

умовах виникають вимоги реконструкції змісту освіти і процесу його організації.

Схема 1
Взаємозв'язки структурних компонентів навчання англійського діалогічного мовлення учнів 4-х класів на основі вивчення автентичних казок

Головною умовою такої реконструкції, за визначенням С.Клепко, є потреба суспільства в стисненні, компресії знань, тобто в такому процесі, коли зміст інформації вбирає в себе основні ідеї різних наук, а способи передачі знань більш ємні, але не менш ефективні, ніж раніше існуючі [84, с. 22].

Тому вивчення англійської казки, яка вбирає в себе інтеграцію вищеописаних елементів, якнайкраще відображає процес компресії навчання іноземної мови в початковій школі. Що собою представляє таке навчання з методичної точки зору розглянемо далі.

Висновки до першого розділу

Дослідження теоретичних основ іншомовного навчання учнів 4-х класів загальноосвітніх шкіл англійського діалогічного мовлення в процесі драматизації автентичних казок дозволило визначити наступне:

1. Існуючі методи навчання учнів початкових класів англійського діалогічного мовлення характеризуються такими досягненнями як: відбором мовного матеріалу для навчання мовленнєвої діяльності з автентичних першоджерел; його систематизації за рівнями лінгвістичної складності та смислової частотності; засвоєнням клішованих виразів у процесі їх читання і вживання в готових зразках діалогічного мовлення; спонуканням до англійської діалогізації на основі мовних ситуацій; організацією англійської мовленнєвої взаємодії на основі прочитаних або прослуханих творів. При цьому всі існуючі методи навчання англійського діалогічного мовлення молодших школярів є реалізацією навчально-мовленнєвої діяльності, що зберігає навчальний характер використання іноземної мови і нівелює його обслуговуючу функцію. Тому, резервними можливостями проаналізованих методів вважаємо їх переорієнтацію на організацію іншомовної діалогічної взаємодії в процесі вирішення пізнавальних і соціально-побутових завдань. Одним з найдієвіших способів навчання іноземної мови в початковій школі вважаємо інтеграцію процесу її засвоєння з іншими дисциплінами. Таким прикладом можуть виступати англійські автентичні казки.

2. Основними видами педагогічної інтеграції є **предметна** і **процесуальна**. Перша полягає в утворенні нової предметної сутності на основі взаємозв'язку змісту різних предметів. При цьому, чим більше міжгалузевих знань набувають учні, тим масштабніша інтегрованість. Основною характеристикою предметної інтеграції є створення сукупного предмета, що має єдині цілі, методи і засоби навчання. Другий вид інтеграції полягає в утворенні нової процесуальної цілісності, що вміщує в один процес навчання кілька різних предметів, які за своїм змістом не можуть об'єднатися в сукупну навчальну дисципліну. Процесуальна інтеграція насамперед виражається у

навчанні будь-якого предмету засобами іноземної мови. Сама ж іноземна мова, не маючи власного смислового змісту, інтегрується з процесом навчання будь-якої дисципліни, і, при цьому, кожен з них має власні цілі, методи і засоби навчання, які хоча і не збігаються, але цілком залежать один від одного.

3. Англomовна казка є інтегрованим предметом, оскільки вона містить такі інтеграційні складові, як навчальні та виховні. До навчальних відносяться *загальнонавчальні знання*, які дозволяють школярам орієнтуватися в навколишньому житті; *країнознавчі знання*, які дозволяють школярам усвідомлювати необхідність толерантної поведінки один з одним і зі старшими; *знання фольклору* англomовних казок, які забезпечують школярам можливість іншомовної мовленнєвої взаємодії один з одним. Синтез цих навчальних елементів забезпечує виховання учнів, яке проявляється в адекватній соціалізованій поведінці в суспільстві. Таким чином, інтегрований предмет навчання «англomовна казка» обумовлює інтегрований процес навчання англomовного діалогічного мовлення і виступає змістом англomовних казок.

3.1. Лінгвістичними особливостями англomовної автентичної казки є наступні: 1) **лексичні**: мовні кліше, протонародні морфологічні форми спілкування, стилістичні синоніми, поетичні засоби індивідуалізації персонажів, слова-підсилювачі, вигуки, зооніми, слова, які виражають соціально-трудова відносини, соціокультурна лексика, прислів'я, приказки, загадки; 2) **фонетичні**: емоційно забарвлена інтонація, різноманітне забарвлення тембру голосу, ритмічна організація тексту казки, протяжність складів, чергування уповільненого і прискореного темпу мовлення, переважання логічних пауз, наявність кількісної та якісної редукції як в службових, так і в значущих словах; 3) **граматичні**: наявність простих дієслів дії, переміщення в просторі, говоріння, наявність простих фразових дієслів та простих граматичних часів, підрядних речень часу й умови, частин складносурядних речень, з'єднаних зв'язкою «and», граматичних архаїзмів, великої кількості прямої мови; 4) **стилістичні**: епітети, метафори, гіперболи, порівняння, повтори, інверсії, паралелізми.

РОЗДІЛ ІІ. МЕТОДИКА ІНТЕГРОВАНОГО НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОГО ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ УЧНІВ 4-Х КЛАСІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ШКІЛ НА ОСНОВІ ДРАМАТИЗАЦІЇ АВТЕНТИЧНИХ КАЗОК

Для визначення ефективної методики інтегрованого навчання англійського діалогічного мовлення учнів 4-х класів на основі драматизації автентичних казок розглянемо весь процес навчання, в якому сама методика, з одного боку, є залежною ланкою від цілей навчання вищевстановлених елементів інтегрованого предмета навчання, а також таких структурних компонентів змісту навчання як знання, навички та вміння, які за своєю суттю показують рівень і характер оволодіння тим чи іншим елементом предмета навчання на його різних етапах. З іншого боку, визначена таким чином методика, запрограмує необхідні засоби навчання та контроль досягнення результатів навчальної діяльності.

Потім представимо визначену нами методику у вигляді системи вправ, що поетапно виконується, і запропонуємо методичні рекомендації щодо її виконання.

Для вирішення вищезгаданих завдань вважаємо насамперед за необхідне визначити етапи інтегрованого навчання англійського діалогічного мовлення як в загально методичному порядку, так і стосовно послідовності наростання умінь діалогізації на основі драматизації автентичних англійських казок.

2.1. Етапи інтегрованого навчання англійського діалогічного мовлення молодших школярів на основі драматизації англійських казок

У психолого-педагогічній науці та практиці широко використовується поняття «етапи». Етапи проведення педагогічних досліджень [7], етапи пізнання і етапи процесу розумових дій, етапи смислового запам'ятовування і етапи вольової дії, етапи перспектив розвитку [148], теорія поетапного формування розумових дій [34], поетапна система навчання [142], етапи системи діяльності вчителя [164], етапи навчального процесу, етапи дослідницького методу [200], етапи навчання іноземних мов [112].

Кожен раз в поняття «етапи» вкладається свій зміст. Якщо говорити про педагогічну науку, то під «етапами дослідження» розуміється послідовне виконання певних операцій дослідницької роботи, просування по яким дозволяє створити цілісне уявлення про об'єкт дослідження [8, с. 145].

У психологічній науці етапи – це послідовне просування від однієї розумової операції до іншої. Наприклад, етапи пізнання виглядають так: явища, що відображаються – відчуття – сприйняття – уявлення – поняття – мислення – відображення сутності – психомоторна діяльність [148, с. 133].

Якщо розглядати етапи перспектив розвитку дитини, Л. Виготський визначає їх як зони актуального розвитку, що послідовно змінюються і зони найближчого розвитку, тобто виконання одного з етапів розвитку – зони найближчого розвитку, можливо прогнозувати тільки після вивчення і здійснення зони актуального розвитку [148, с. 110]. В якості етапів виступають періоди дозрівання певних психічних сил учнів, які представляють завершений цикл їхнього розвитку.

У теорії поетапного формування розумових дій [34] лежить ідея про принципову спільність внутрішньої і зовнішньої діяльності людини. Відповідно до цієї ідеї, розумовий розвиток, як і засвоєння знань, навичок і вмінь, відбувається шляхом інтеріоризації, тобто поетапним переходом зовнішньої діяльності (матеріальної) у внутрішній розумовий план. Процес навчання вибудовується на основі психологічних закономірностей навчання, організованій формі певних етапів засвоєння матеріалу: попереднє знайомство з дією – отримання інформації у вигляді різних матеріальних об'єктів – промовляння вголос тої дії, яка засвоюється (етап зовнішнього мовлення) - промовляння виконуваної дії мовчки (етап внутрішнього мовлення) - автоматичне виконання відпрацьованої дії (етап автоматизованої дії) [34].

Дана теорія лягла в основу визначення етапів навчання іноземної мови, які запропонувала Р. Мартинова: *перший етап навчання* «фонетичний», на якому учні засвоюють всі звукобуквенні зв'язки, правила їх вимовляння в складах, читання в словах, а також правила їхньої орфографії. Саме ці знання і вміння дозволяють учням правильно прочитати, написати, а значить – вивчити

будь-яке нове слово, яке може знадобитися при подальшому вивченні тематичної мови. Тому, *другий етап навчання* Р. Мартинова запропонувала вважати «тематичним». На цьому етапі учні навчаються всіх видів мовленнєвої діяльності в межах запрограмованої тематики. Здатність правильно прочитати і граматично коректно вжити будь-яке слово, набута на першому етапі навчання, забезпечила можливість учням самостійно вводити в свою промову необхідну, на їх погляд, лексику, і тим самим розширювати свої лінгвомовленнєві можливості. Однак тематичне говоріння, навіть лінгвістично вдосконалене, зберігає навчальний характер [112].

Мовленнєві ситуації на заняттях лише імітують природне говоріння, але не забезпечують його реальну реалізацію. Створити ж умови реальної комунікації іноземною мовою у немовному середовищі до недавнього часу вважалося можливим лише при спілкуванні з носіями мови, що вивчається. У зарубіжній практиці ще в 70-ті роки минулого століття, а в подальшому і в нашій країні, пропонувалися різні форми занурення в спеціально створене штучне іншомовне середовище. Створенням таких форм занурення займалися автори інтенсивних методів навчання Г. Лозанов, Г. Китайгородська, Р. Майорова, П. Сердюков, які пропонували не тільки описувати мовленнєву ситуацію і продукувати іншомовне спілкування її учасників, а й драматизувати саму ситуацію, представляючи її в динаміці подій, з усіма декораціями і екстралінгвістичними формами її протікання. Люди ж, які перебували в процесі виконання таких дій, виступали не від своєї особи, а від тих людей, які виявлялися в сценічному вирі подій. Це психологічно знімало з них відповідальність за свої навчально-мовленнєві вчинки, які в процесі рольової драматизації не оцінювалися і, майже, не коректувалися. Мовлення учнів рясніло помилками, але при цьому відбувалося. У міру накопичення лінгвомовленнєвої інформації удосконалювалося її вживання. Однак, не отримуючи подальшої підтримки в процесі життєдіяльності, сформовані іншомовні мовленнєві вміння без розуміння їх лінгвістичної основи, втрачали свій лінгвістичний рівень, завчені фрази забувалися, говоріння іноземною мовою ставало неможливим.

Р. Мартинова запропонувала інший шлях організації реально-мовленнєвої іншомовної комунікації в немовному середовищі. Вона назвала його «інтегрованим» і визначила його як третій етап навчання іноземної мови. Інтеграція полягала в тому, що в одному процесі навчання вивчалися дві дисципліни, однією з яких була іноземна мова. Наприклад, математика та іноземна мова, тобто математика іноземною мовою, або географія та іноземна мова, тобто географія іноземною мовою. А в нашому випадку це можуть бути казки і англійська мова, тобто англійські казки.

В інтегрованому процесі навчання, за твердженням Р. Мартинової, всі складові лінгвістичні елементи іноземної мови повинні бути осмислені учнями і засвоєні ними, щоб діти могли в подальшому використовувати їх не тільки в процесі відтворення навчального предметного змісту, але і в будь-яких інших мовленнєвих ситуаціях [112].

Тому, для визначення етапів навчання англійського діалогічного мовлення на основі драматизації англійських казок ми будемо виходити з трьох основних положень: 1) лінгводидактичної суті поетапного навчання іноземної мови, коли кожен наступний мовний вчинок може здійснюватися на основі попереднього більш простого і добре засвоєного; 2) лінгвопсихологічної характеристики діалогічного мовлення, яка передбачає взаємозв'язок психічних процесів сприйняття і осмислення чужого мовлення і виникнення власної миттєвої мовної реакції; 3) лінгводидактичної концепції інтегрованого навчання іноземних мов, в світлі якої інтегрований предмет навчання, яким, в даному випадку, є англійська казка, вивчається в умовах процесуальної інтеграції, тобто в умовах досягнення в одному навчальному процесі цілей навчання різних дисциплін: а) змісту англійської казки з пізнавальною та виховною метою; б) навчання іншомовних мовних засобів, за допомогою яких вона викладена, з філологічною метою.

Діалогічне мовлення – це мовлення, об'єднане ситуативно-тематичною спільністю і комунікативними мотивами усних висловлювань двох і більше учасників в єдиному акті спілкування. Мовну поведінку таких співрозмовників прийнято називати діалогізацією. Вона передбачає обмін репліками, які за

обсягом менші за монологічні висловлювання. Разом з тим, результатом діалогізації, як і монологічного мовлення, є текст; але, в першому випадку, його формують кілька людей, а, у другому – один [179, с. 6].

До засобів діалогічного спілкування відносяться лексичні одиниці, фрази, діалогічні єдності, типові для усної комунікації в рамках навчальної тематики. А в нашому випадку, до цих засобів будуть відноситися й ті лінгвістичні одиниці, які характерні для англійської казки (розділ I, пункт 1.4.), а також стилістичні звороти, типові для опису казкових сюжетів.

Зі сказаного цілком очевидно, що розуміння англійської казки молодшими школярами стане можливим за умови знання значень всіх лінгвістичних складових змісту, що сприймається. Знайомство з лінгвомовленнєвим матеріалом іноземної казки на думку одних вчених (Р.Мартінова, В. Плахотник, Т.Яблонська) має здійснюватися до прочитання казки, а на думку інших дослідників (Е. Пасов, Г. Рогова) під час сприйняття іноземної казки, для того, щоб розвивати в учнів мовну здогадку і навчити їх самостійно читати дитячу художню літературу.

Здавалося б, друга точка зору цілком раціональна. Діти відразу долучаються до самостійної роботи з автентичним матеріалом, поглиблюють свої загальнонавчальні і країнознавчі знання, прискорюють процес набуття нової інформації. Однак при всьому цьому, поза полем актуального усвідомлення дитини залишається найголовніший фактор при вивченні іноземної мови – міцне засвоєння мовних явищ для можливості їх використання не тільки для розуміння і відтворення конкретного твору, а й для вирішення інших життєво обумовлених завдань засобами мови, що вивчається.

Саме тому ми вважаємо, що лінгвомовленнєвий матеріал казки повинен засвоюватися дітьми так, щоб він: по-перше, розумівся в мовному і смисловому плані; по-друге, міг усвідомлено відтворюватися в процесі відтворення і аналізу навчального твору; по-третє, міг застосовуватися за будь-яких інших обставин.

Таким чином, ми підтримуємо першу з вищеназваних точок зору і називаємо перший етап навчання діалогічного мовлення школярів на основі драматизації англійських казок – *лінгвістичним*. Для його реалізації вчителю

необхідно виписати з казки до її представлення: 1) нову загальнонавчальну лексику (назви тварин, квітів, рослин та ін.); 2) нові прикметники (які описують природу, характер героїв і їх вчинки); 3) нові дієслова, які виражають дії героїв казки, їх взаємини і наміри; 4) фольклорні, лінгвокраїнознавчі поняття, властиві людям, які проживають в різних частинах країни, мова якої вивчається. Весь цей виписаний з казки матеріал слід ввести, семантизувати і хоча б первинно активізувати в умовно-мовленнєвій діяльності учнів.

Інтегрований характер цього етапу навчання буде проявлятися в тому, що в процесі його проведення учні будуть засвоювати як новий загальнонавчальний, так і фольклорний матеріал. На прикладах речень з казки для вивчення в майбутньому, вони почнуть, з одного боку, перейматися духом казкового оповідання, чогось чарівного, доброго і справедливого, а з іншого боку, засвоювати лінгвістичні способи висловлювання всього цього англійською мовою.

Здатність учнів правильно озвучувати навчальні лінгвістичні явища і вживати їх в найпростіших видах мовлення: окремих або декількох пов'язаних за змістом речень, буде свідчити про можливість переходу до наступного етапу навчання, який може складатися із сприйняття самої казки. Сприймаючи казку іноземною мовою, в якій попередньо нівельовані всі мовні труднощі, учні вдумуються в її зміст, дізнаються нові країнознавчі факти, співпереживають разом з героями казки, переконуються в тому, що неправильні вчинки караються, а чесні і правильні – правомірні і шляхетні.

Отже, на цьому, другому етапі, діти отримують нову змістовну інформацію і певний обсяг виховного впливу на їх поведінку, що дозволяє назвати цей етап рецептивно-пізнавальним.

Для реалізації цього етапу навчання англійського діалогічного мовлення на основі драматизації автентичних англійських казок дітям слід запропонувати подивитися виставу цієї казки. Таке первинне сприйняття казки справить на учнів величезне враження і буде корисним не тільки з пізнавально-виховної точки зору, але й з лінгвістичної. Вони почують зразкову в фонетичному і лінгвістичному відношенні англійську мову, її пісенно-музичний супровід,

побачать екстралінгвістичний супровід мовлення героїв, що значно посилить її смисловий компонент і поглибить розуміння цих процесів.

Зі сказаного цілком очевидним на цьому етапі є інтегрований характер навчання. З одного боку, учні знайомляться з побутом і укладом життя англійців певної епохи, їхньою мовною культурою. Вони долучаються до їх духовних цінностей і відповідних форм людської взаємодії. З іншого боку, учні навчаються аудіювання, тобто розуміння усного англійського мовлення в його нормативному фонетичному вираженні і темпі. Крім того, стилістична структура більшості казок зумовлює багаторазове повторення ключових фраз, що веде до їх запам'ятовування і можливості подальшого вживання. Іншими словами, в процесі навчання на даному етапі реалізуються кілька цілей: пізнавальна, виховна, загальнонавчальна і лінгвомовленнєва: лінгвістична та аудитивна.

Однак перегляд казки у вигляді вистави не забезпечує можливості її рольової драматизації, оскільки навіть найбільш здібні учні не в змозі запам'ятати весь обсяг мовного матеріалу казки. Крім того, таке завдання навряд чи доцільно ставити перед її переглядом, щоб не перетворювати реально мовленнєві потреби дитини – дізнатися цікаву фабулу у виконання мовної справи із запам'ятовування тексту. Разом з тим, рольова драматизація казки передбачає не тільки знання слів героїв твору, а й вміння їх передати драматично, а саме: з використанням певної інтонації, міміки, жестів і дій, які обумовлюють їхні контакти з іншими дійовими особами.

Тому для дослівного засвоєння змісту казки, яке корисне як зі змістовної так і з лінгвістичної точки зору, ми пропонуємо наступний, третій етап навчання, який називаємо **навчально-репродуктивним**. На даному етапі учні повинні вивчати казку в її повному обсязі, що є можливим на слух лише для значної меншості школярів, а для більшості – з допомогою найрізноманітніших видів пам'яті: зорової, моторно-рухової, мовно-рухової та слухової. Це означає, що на даному етапі навчання учням пропонується читати цю казку, записувати речення, що підлягають запам'ятовуванню, багаторазово відтворювати їх у навчальній вимові.

Реалізація цього етапу повинна проходити з урахуванням наступної головної обставини: лінгвомовленнєвий матеріал казки повинні знати всі учні однаково, а театралізовано його відтворювати тільки ті, хто виконує у виставі певні ролі.

Наш багаторічний педагогічний досвід роботи в дитячих навчальних закладах показав переваги і недоліки постановки англomовних вистав. До перших відносяться: підвищення мотивації до вивчення іноземної мови, запам'ятовування пісенних музичних творів, запам'ятовування найповторюваніших у виставі фраз, збільшення обсягу навчального часу на вивчення іноземної мови, залучення учнів до зарубіжної культури. Однак недоліків більше і вони відображають бездієвість існуючих методів навчання іноземної мови в позаурочний час. До них відносяться: відлучення більшої половини учнів від активної участі в театралізованих заходах, а їх присутність на виставах ніякої лінгвомовленнєвої користі їм не приносить. Механічне заучування слів героїв творів без подальшої можливості їх застосовувати в інших мовленнєвих умовах; відсутність вправ, що спонукають до повторення лінгвомовленнєвого матеріалу вистави після її проведення, веде до його забування. Відсутність зв'язку кожного наступного спектаклю з попереднім в смисловому і лінгвістичному відношеннях не формує цілісну лінгвомовленнєву картину мови, що вивчається, у свідомості учнів. Щоб не допустити названих недоліків у процесі навчання, ми пропонуємо два види відтворення прочитаної казки: 1) від третьої особи, у вигляді переказу прочитаного змісту; 2) від осіб героїв твору, тобто рольового уявлення їхньої мовленнєвої поведінки.

У процесі першого виду відтворення казки всі учні, без винятку, беруть участь у цій роботі. Опорою для їхнього говоріння можуть бути деталізовані питання (спеціальні або альтернативні). Послідовно відповідаючи на них, учні передають прочитаний зміст. Крім того, самі питання служать мовною підказкою, оскільки містять ті мовні одиниці, які підлягають вживанню у відповіді. Подальші відповіді на ці питання в письмовій формі сприяють закріпленню в пам'яті учнів нових мовних одиниць і стилістичних мовних зворотів, які вживалися в казці. Такі репродуктивні мовленнєві дії сприяють

засвоєнню як лінгвістичного, так і смислового змісту прочитаного англomовного фольклорного твору. А його подальше усне відтворення удосконалює репродуктивні вміння усного монологічного мовлення учнів.

У процесі другого виду відтворення казки учні по черзі виступають від особи її героїв. Для запам'ятовування їхніх слів школярам можуть бути запропоновані такі завдання, як закінчити речення, почати речення, а також їх переклад з рідної мови на іноземну та навпаки. Такі завдання також виконують всі без винятку школярі, щоб кожен з них залучався до процесу засвоєння мовленнєвої поведінки героїв. Завершальною методичною дією в цьому процесі може бути розвиток умінь діалогічного мовлення, але поки ще не на самостійно продюкованому матеріалі, а на матеріалі мовленнєвої діяльності героїв казки.

Разом з тим, даний етап навчання не можна назвати драматизаційним тому, що діалогічне рольове відтворення мовлення героїв учнями класу не є театралізованим. Воно не супроводжується музичним фоном, не імітуються дії казкових персонажів, не вживаються екстралінгвістичні засоби їх емоційних станів, не представляються вивчені діалоги глядачам. Тому, вся їх діалогічна взаємодія на даному етапі є виключно навчальною. Вона спрямована на засвоєння мовного і мовленнєвого матеріалу казки і на розвиток умінь його навчального відтворення.

Інтегрований характер цього етапу проявляється, з одного боку, в більш глибокому осмисленні змісту казки при її читанні і відтворенні, а з іншого боку, в розвитку репродуктивних умінь монологічного та діалогічного мовлення учнів на матеріалі англійського фольклору.

Оволодіння всіма учнями мовним і мовленнєвим матеріалом казки, дозволяє вибрати з них тих, хто володіє великими артистичними здібностями для її драматизації на сцені. Але при цьому, навіть ті школярі, які виявляться пасивними глядачами вистави, не опиняться незадіяними в оволодінні всіма мовними засобами, за допомогою яких все буде організовано. Саме тому їх пасивність у будь-який момент може трансформуватися в активні мовленнєві дії вже після перегляду інсценізації казки, коли вона буде обговорюватися слухачами.

Звідси цілком очевидно, що мовленнєва діяльність з навчання театралізованого відтворення дитячих художніх творів відповідає наступному, четвертому етапу навчання, який ми назвемо **репродуктивно-драматизаційним**.

Як відомо в основі драматизації казки лежить «метод фізичних дій» К. Станіславського. Він складається з навмисної трансформації словесного матеріалу в систему безпосередніх чуттєвих образів, здатних одночасно викликати емоційні реакції і діяльність механізмів інтуїтивної поведінки зображуваних персонажів. Метою цього методу є створення правдивого сценічного образу за допомогою встановлення логіки фізичних дій. Проявляється «метод фізичних дій» у спілкуванні, яке виступає в якості своєрідного соціально-психологічного механізму, за допомогою якого здійснюється вплив на духовний світ учня, на його психіку і свідомість. Рольова взаємодія в цьому методі передбачає визначення тих ролей, які необхідно і можливо використовувати в навчанні, що веде до організації ситуацій, в яких учень повинен вміти спілкуватися. А це в свою чергу визначає сукупність тих знань і мовленнєвих умінь, які необхідні для спілкування іноземною мовою, що вивчається. Так, якщо школярів необхідно навчити спілкуватися з теми «тварини», то їм пропонується, наприклад, казка «Henny-Penny», у процесі читання і драматизації якої вони засвоюють такі мовні одиниці: назви тварин (*a hen, a duck, a cock, a goose, a turkey, a fox*); назви частин тіла тварин (*a tail, a beak, feathers, claws, breast*); звуки, які відтворюють тварини (*to cackle, to cluck (hen), cock-a-doodle-do (cock); quack (duck), gobble (turkey), ruff (fox)*); місця, в яких живуть тварини (*a hole (нора), a hen house (курник), a perch (сідало), a goosery (гусятник), a turkey house (індичник), a shed (сарай)*). А також у казці обігруються вчинки героїв, що демонструють такі позитивні якості, як: дружба, взаємодопомога, підтримка (*1. Where are you going, Henny-penny? "says Cocky-locky." Oh! I'm going to tell the king the sky's a-falling, "says Henny-penny." May I come with you? "says Cocky-locky." Certainly, "says Henny-penny. And they went together happily. 2. I can help you to get to the king. This is the short way to the king's palace, you 'll soon get there if you follow*

me. I will go first and you come after. 3. Foxy-woxy snapped Cocky-locky, but did not kill him, so he called out to Henny-penny to run away quickly).

Якщо учні 4-х класів вивчають тему «Я, моя сім'я, друзі», то їм для читання і драматизації пропонується казка «*The History of Tom Thumb*». Вони вивчають такі мовні одиниці, як: члени сім'ї (*a mother (Mum), a father (Dad), a wife, a husband, a son, a godson, a godfather, a godmother, parents, oldies*); звернення до сім'ї (*darling, dear, sweetheart*); відносини в родині (*to thank mother, to kiss mother good-night, to respect, to say kind words to her*); друзі (*friends, fellows, playfellows, guys*) і відносини з друзями (*to make friends, to do one's best, to do a favour, to give a helping hand, to play with the boys, to join in the games*); емоційно-забарвлені прикметники (*good-hearted, melancholy, unhappy, miserable, wonderful, woeful, dreadful, frightened, delighted*).

У казці обігруються вчинки героїв, що демонструють такі позитивні якості, як доброта, чуйність, щедрість, співчуття, повага:

1. The countryman bade a poor beggar welcome, and his wife, who was a very good-hearted woman, soon brought him some milk in a wooden bowl, and some coarse brown bread on a platter.

2. Merlin was much pleased with the kindness of the ploughman and his wife that he determined to grant the poor woman's wish.

3. King Arthur one day asked Tom about his parents and Tom told that he had father and mother but they lived in rather poor circumstances. On hearing this, the king carried Tom to his treasury and told to take as much money as he could carry home to his parents.

Як видно з наведених прикладів, засвоєння вищеназваних лексичних одиниць і фраз сприяє вихованню дитини, її моральних якостей, спонукає до толерантних вчинків і разом з тим розвиває її іншомовні мовленнєві вміння в межах зазначеної тематики.

Даний етап навчання також передбачає розвиток умінь перевтілення дитини в роль її персонажа. Здавалося б, що для методики навчання іноземної мови ці проблеми не є актуальними. Однак досвід інтенсивних методів навчання, заснованих на рольовому перевтіленні учнів, показав важливість і

ефективність цих дій для розвитку іншомовних комунікативних умінь. Так Г. Китайгородська вважала, що говоріння не від свого імені, а від імені вигаданого персонажа нівелює напругу в процесі комунікації, оскільки воно може здійснюватися без мовного коригування і будь-якого оцінювання. Крім того, входячи в образ іншої особи, людина згадує саме той мовний та мовленнєвий матеріал з усього вивченого, який необхідний їй для прояву себе в цій ролі [81].

Для учнів 4-х класів рольове перевтілення значно комфортніше, ніж для дорослих. Діти люблять уявляти себе в образі тварин, рослин, добрих казкових персонажів, а також дорослих людей, яких вони поважають. Тому, розучування театралізованої вистави героїв казок не тільки цікаве і притаманне їхньому віку, але й ефективно для засвоєння навчального мовленнєвого матеріалу в процесі такої діяльності.

Однією з основних методичних вимог до постановки спектаклю англійською мовою за матеріалами побаченої і прочитаної казки є її розподіл на невеликі сценки. При цьому, слід пам'ятати, що лише успішна драматизація кожної попередньої сценки може дати підставу до розучування наступної.

З огляду на той факт, що другим етапом навчання у нас був рецептивно-пізнавальний, на якому школярі вперше сприймали іншомовну казку в її театралізованій постановці, ми вважаємо цілком виправданим розучування рольової діяльності учнів на основі копіювання гри того чи іншого персонажа, представленого в театралізованій виставі казки.

Посилення рольового драматизаційного уявлення казки можливе не тільки шляхом наслідування мовлення і дій артистів, які інсценують його, але і шляхом використання відповідних декорацій, костюмів та музично-пісенного супроводу. Елемент останнього, тобто музики, є одним з найефективніших способів, що впливають на почуття і емоції будь-якої людини. У казці музика є частиною культури народу, який створив її. Вчені довели, що, якщо слухати музику народу, мова якого вивчається, то можна глибше пізнати його культуру, побут, традиції та світогляд. Крім того, музичні твори легше засвоюються як завдяки римах, що містяться в них, так і завдяки ритму їхнього звучання.

Тому, для того щоб пасивних глядачів вистави перетворити в активних слухачів, музично-пісенний супровід казки має розучуватися всіма учнями. У моменти виконання героями казки її музично-пісенної частини, інші учні повинні приєднуватися і співати разом з ними. Можливо, в реальній виставі такі дії глядачів неправомірні, але в навчально-театралізованій діяльності школярі, які не беруть участь у постановці, теж повинні говорити і співати англійською мовою одночасно з її учасниками. Тому їхній хоровий спів, що супроводжує п'єсу, будемо вважати навчально-обумовленим.

Інтегрований характер цього етапу проявляється в спільності діяльній (метод фізичних дій) і мовленнєво-діяльній поведінки учнів. При цьому, перше відображає фізичні вчинки героїв казок, а друге – їх вербальну взаємодію. Синтез цих двох видів діяльності обумовлює прояв характеру дійових осіб, вираження їхніх бажань і намірів. Сама драматизація, учнів, перевтілених в дійових осіб казок, сприяє вдосконаленню їх іноземної мови, культури взаємовідносин один з одним і зі старшими, що оточують їх.

Однак, незважаючи на те, що драматизація англійської казки забезпечує школярам розширення їх словникового запасу, включаючи фольклорні лінгвомовленнєві знання, типові для різних частин країни, мова якої вивчається, а також уміння оперувати ними в процесі англійської театралізованої діяльності, довго зупинятися на такому виді методичної роботи вважаємо недоцільним. Адже ми вивчаємо з учнями іноземну мову не для розвитку вмінь відтворювати готове мовлення, а для становлення вмінь самостійного іншомовного спілкування. Тому, наступним етапом навчання повинен бути такий, який буде поступово трансформувати говоріння з вивчених ролей в реально мовленнєве спілкування.

*Навчити дітей такого англійського спілкування з використанням лінгвістичного і фольклорного матеріалу казок є завданням наступного шостого етапу навчання, який ми назвемо **реально мовленнєвим**. Основним засобом навчання на даному етапі буде мовленнєва ситуація. Поняття мовленнєвої ситуації містять сферу людського спілкування, предмет мовлення, умови, обставини, за яких відбувається мовленнєве спілкування, соціальні*

зв'язки і особисті відносини між мовцями, а також цілі і завдання мовленнєвих дій і вчинків. Сфера мовленнєвого спілкування і предмет мовлення визначають вибір функціонального різновиду мови для спілкування, тобто функціонального стилю.

Для учнів четвертих класів це, безумовно, буде розмовний стиль спілкування з усіма його екстралінгвістичними елементами (жести, міміка), які учні вивчили в процесі драматизації англійських казок.

Більшістю дослідниками прийнято вважати, що навчання англійського розмовного мовлення, і тим більше учнів 4-х класів, має ґрунтуватися на вивченій ними тематиці. І це, з точки зору методики, є цілком виправданим. Адже навчальний програмний мовний матеріал організовується на основі певних тем. Отже, говоріння також має бути тематичним. Але, після драматизації вигаданих фабульних історій, часто небилиць або фантастичних оповідань, їх важко поставити в рамки тематичного спілкування. Учні, як правило, хочуть говорити про все, що їх хвилює і оточує, але при цьому їх зупиняє лише обмежений словниковий запас, а також недостатній рівень іншомовної граматичної компетентності.

Щоб нівелювати ці труднощі і дати можливість учням четвертих класів спілкуватися в межах цікавих питань, ми запропонували їм самостійно визначитися з курсом англійської мови, який би вони хотіли вивчати.

Для цього ми провели анонімне анкетування серед 112 учнів четвертих класів середньої школи № 119 м. Одеси. Анкета складалася з одного завдання: написати перелік тем, за якими діти хотіли б навчитися говорити англійською мовою. На виконання цього завдання учням пропонувалося 20 хвилин. За результатами анкетування виявилось, що: 1) 100% учнів проявили бажання навчитися говорити про знайомство, свій побут і домашніх тварин; 3) 83% школярів виявили бажання навчитися говорити про захоплення та розваги, подорожі, спорт, музику, танці, а також про улюблені книги; 8) 59% реципієнтів виявили бажання навчитися говорити про їжу, домашні справи, допомогу батькам, магазини і покупки.

Саме ці теми стануть основою для розробки інтегрованого курсу навчання англійської мови учнів четвертих класів. Такий англомовний курс буде для учнів інтегрованим, а, отже, таким буде і процес його вивчення. Він дозволить учням засвоювати непрості англомовні явища в цікавій формі і використовувати їх в мовленні не для отримання оцінки або вирішення інших навчальних завдань, а для власного задоволення від спілкування один з одним англійською мовою.

Структуру інтегрованого процесу навчання англомовного діалогічного мовлення учнів четвертих класів з урахуванням вище обґрунтованих етапів навчання представимо в наступній частині нашого дослідження.

2.2. Лінгводидактична модель інтегрованого навчання англійського діалогічного мовлення учнів 4-х класів на основі драматизації автентичних казок

З огляду на те, що в подальшому ми маємо розробити методику навчання англійського діалогічного мовлення учнів 4-х класів на основі драматизації автентичних казок, нам слід визначити зміст тих складових процесу навчання, від яких ця методика залежить. З класичної дидактики відомо, що будь-яка методика залежить від цілей навчання, а вони, в свою чергу, від елементів предмета навчання. Самі ці елементи можуть мати різні рівні засвоєння, а саме: *рівень знань* матеріалу, *навичок* його вживання в домовленнєвій практиці й *умінь* його застосування у видах мовленнєвої діяльності, що поступово ускладнюються. Як відомо, ці рівні співвідносяться з компонентами змісту навчання. Досягаються ці рівні володіння матеріалом, що вивчається, за допомогою певних методів навчання. Цілком зрозуміло, що для набуття мовних знань використовуються мовні методи (прийоми) навчання. Для формування навичок вживання навчального матеріалу – мовні та умовно-мовленнєві прийоми навчання; а для розвитку мовленнєвих умінь – різнотипні мовленнєві завдання. Реалізація методів навчання виявляється ефективнішою, якщо її

супроводжують відповідні засоби навчання: вербальний, у вигляді пафосного емоційного мовлення; екстралінгвістичний, у вигляді жестів, міміки, пантоміми; матеріальний, у вигляді масок, костюмів, декорацій, ілюмінацій, які при драматизації дитячих художніх творів набувають особливого значення.

І останньою ланкою будь-якого процесу навчання є контроль його результатів. Якщо проводити його в кінці реалізації кожної мети навчання, то з'явиться можливість або відсутність переходу до представлення наступної мети навчання. При недостатньо високих результатах навчання деякі методичні дії слід повторити і знову провести контроль. При високих результатах у досягненні конкретної мети навчання, навчальний процес може продовжуватися на своєму наступному, складнішому рівні.

Сказане дозволяє зробити висновок, що ланками передбачуваної моделі інтегрованого процесу навчання повинні бути: інтегровані цілі навчання, відповідні їм інтегровані елементи предмета навчання, а також інтегровані компоненти змісту і методи навчання, які будуть посилюватися інтегрованими засобами навчання. Реалізація всіх цих ланок приведе до інтегрованих результатів навчання, які повинні піддаватися контролю з досягнення кожної інтегрованої мети навчання.

Враховуючи вище встановлені етапи інтегрованого навчання англійського діалогічного мовлення учнів 4-х класів на основі драматизації автентичних казок, а також дидактично обумовлені ланки процесу навчання, зробимо спробу розробити його структуру і запропонувати зміст кожної її ланки.

При цьому зазначаємо, що ми обираємо процесуальний вид педагогічної інтеграції, оскільки в одній процесуальній спільності будемо навчати різних лінгвістичних, тематичних і екстралінгвістичних явищ, що співвідносяться з театралізованою і мовленнєвою діяльністю, а також з вихованням учнів, їх залученням до культури англійського фольклорного мовлення. Звідси випливає, що зміст кожної ланки передбачуваної моделі процесу навчання буде *синтезованим*, тобто складатиметься з різнозначних, але таких елементів, які

підлягають об'єднанню. Дидактичну сутність синтезу елементів кожної ланки процесу навчання розглянемо далі.

2.2.1. Взаємозв'язок ланок процесу навчання на основі процесуальної інтеграції

Перш ніж описувати інтеграцію елементів кожної ланки передбачуваного процесу навчання, необхідно диференціювати поняття «інтеграція» і «синтез». Ця необхідність обумовлюється тим, що одні вчені визначають процес злиття різнотипних елементів в цілісну спільність поняттям «інтеграція» (Б.Кедров, О. Левчій, Н. Чапаєв), а інші вчені (В. Безрукова, Р. Мартинова, Г. Федорець) – поняттям «синтез».

У психології поняття «синтез» асоціюється з поняттям «аналіз» як його результат. Спочатку людина в своїй свідомості розчленовує досліджуваний об'єкт на складові частини і аналізує їх, а потім синтезує зібрану інформацію, щоб отримати всебічну і глибоку характеристику того, що вивчає. При цьому синтез не є механічним з'єднанням частин і тому не приводить до їх суми. В педагогіці він є методом дослідження, що передбачає вміння комбінувати розрізнені частини так, щоб вийшло ціле, що має новизну. Продуктом синтезу може бути як найпростіший вперше утворений предмет, так і нова складна система взаємопов'язаних дій. Сам процес синтезу, як відзначають філософи, досить складний. При цьому, по-перше, слід знати за якими ознаками може відбуватися об'єднання різних частин для утворення нової цілісності, а, по-друге, слід враховувати суперечливі властивості деяких з них для їх згладжування або навіть зняття. «Зняття» висловлює характер наступності в розвитку явища, коли нова (вища) якість не лише заперечує стару, але й містить весь позитивний зміст попереднього явища ... Таким чином ... «в синтезі на вищому ступені розвитку зберігається все те позитивне, що було в складових його частинах» [100, с. 28]. Зі сказаного очевидно, що процес синтезу окремих частин в нове ціле здійснюється на основі діалектичного закону «заперечення – заперечення».

У педагогічних дослідженнях «синтез» розглядається на рівні інтеграційних процесів, а деякі вчені ототожнюють його з інтеграцією, тобто з об'єднанням в ціле різних елементів навчального змісту і способів їх вивчення. Так, Н. Чапаєв пише: «Слідом за М. Чепіковим, який не бачив суттєвої різниці між інтеграцією і синтезом, вважаємо за можливе їх ідентифікувати». Спроби якось роз'єднати ці поняття, на наш погляд, не приводять до яких-небудь переконливих результатів. Не вдавалося це зробити навіть Б. Кедрову. «Поняттю синтезу, пише він, відповідає ... поняття з'єднання, зв'язування того, що перед тим було роз'єднане ...». Інтеграція ж, на його думку, «є конкретним виявом синтезу наук, як міждисциплінарного процесу їхнього злиття, їхнього взаємного зв'язування». Як бачимо, суттєвої різниці між поняттями «інтеграція» і «синтез» тут не спостерігається: визначення синтезу по суті повторює характеристика інтеграції [203, с. 56].

Але існує й інша точка зору, вона спрямована на відмінність інтеграції і синтезу. Її прихильники В. Безрукова, Р. Мартинова, Г. Федорець, вважають, що синтез – це завершальний етап інтеграції, тобто – це такий етап, коли інтегровані елементи настільки зливаються один з одним, що створюють новий навчальний продукт, який називається синтезованим [116].

З огляду на те, що аналіз даних понять не є предметом нашого дослідження, ми не будемо вести полеміку з даного питання, а лише приймемо за основу точку зору тих вчених, які ототожнюють ці поняття, оскільки в нашій роботі непринципова тривалість інтеграції, а важлива лише її дидактична сутність. Тому те, що Р. Мартинова називає «синтезом» щодо зв'язності в єдину спільність елементів кожної ланки процесу навчання, ми будемо називати «інтеграцією». Таке рішення обумовлено, з одного боку тим, що ці терміни можуть ототожнюватися, а з іншого боку, необхідністю збереження в одній роботі однаковості в дефініції однотипних понять.

Отже, опишемо ланки досліджуваного процесу навчання, який за своєю дидактичною суттю є процесуальною інтеграцією. За даними досліджень Р. Мартинової, такий тип педагогічної інтеграції проявляється:

1) в синтезі цілей навчання, який полягає у плануванні засвоєння кожної частини освітнього курсу, шляхом планування засвоєння відповідної їй частини мовного і мовленнєвого матеріалу іноземної мови [114]. Щодо нашого дослідження, це означає, що якщо мета навчання зводиться до засвоєння способів вираження національного колориту спілкування людей в тій чи іншій місцевості, то інтегрована з нею мета полягатиме у вивченні англомовних фразеологічних явищ, що виражають цей колорит.

Прикладом такої інтегрованої мети навчання може бути необхідність навчити учнів висловлювати почуття любові до тварин з вживанням англійською мовою іменників в зменшувально-ласкавій формі:²

<i>a cat - a kitten</i>	<i>кіт – котик</i>
<i>a dog – a puppy</i>	<i>собака – цуценя</i>
<i>a duck – a duckling</i>	<i>качка – каченя</i>
<i>a pig – a pigling</i>	<i>свиня – поросятко</i>

2) в синтезі елементів предмета навчання, який полягає у виділенні таких частин освітнього курсу, які за своїм значенням співвідносяться з частинами іншомовного матеріалу [114]. Щодо нашого дослідження, це означає, що якщо навчальним елементом казки є фольклорна лексика, то інтегрований з ним елемент іноземної мови буде являти собою ту ж фольклорну лексику англійською мовою. Якщо ж виховним елементом казки є толерантна поведінка учня, то інтегрований з ним елемент іноземної мови буде являти собою ті англомовні мовленнєві висловлювання, в яких наводяться приклади толерантної поведінки людей.

Прикладом інтеграції елементів предметів навчання, можуть бути такі:

<i>1. Dick decided to buy a cat. The next day he saw a girl with a cat, and asked her, “Will you let me have that cat for a penny?” The girl said: “Yes, that I will, master, though she is an excellent mouser. But only promise that you will not offend this animal” ([236].</i>	<i>1. Дік вирішив купити kota. Наступного дня він побачив дівчину з котом і запитав її: «Не продаси ти мені kota за одну монетку?» Дівчина відповіла: «Так, я продам тобі, хлопче, хоча цей кіт - хороший ловець мишей. Але тільки пообіцяй мені, що ти не скривдиш тварину».</i>
<i>2. “Miss Alice, who felt pity for the</i>	<i>2. «Міс Аліса, яка відчула жалість</i>

² Тут і далі приклади, що демонструють інтеграцію елементів змісту кожної ланки процесу навчання будуть представлені англійською та українською мовами для забезпечення розуміння викладеного матеріалу широкому колу читачів.

<i>poor boy, gave him some money to buy some food” [236].</i>	<i>до бідного хлопчика, дала йому трохи грошей, щоб купити їжі».</i>
<i>3. She went to the queen, who gave her a canvas bag of brown bread and hard cheese, with a bottle of beer; though this was but a pitiful dowry for a king’s daughter. She took it, with thanks, and proceeded on her journey. At length she saw an old man sitting on a stone at the mouth of a cave, who said: “Good morrow, fair maiden, whither away so fast?” “Aged father,” says she, “I am going to seek my fortune.” “What have you got in your bag and bottle?” “In my bag I have got bread and cheese, and in my bottle good small beer. Would you like to have some?” “Yes,” said he, “with all my heart.” With that the lady pulled out her provisions, and bade him eat and welcome [236].</i>	<i>3. Вона пішла до королеви, яка дала їй полотняний мішечок з темним хлібом і твердим сиром, пляшкою пива, це було жалюгідне придане для дочки короля. Вона взяла його з вдячністю і вирушила в дорогу. Нарешті вона побачила старого, що сидить на камені в гирлі печери, який сказав: "Доброго ранку, прекрасна діво, куди ти йдеш так швидко?" "Престарілий батьку," відповідає вона, "я йду шукати своє щастя". "А що у тебе в сумці і пляшці?" «У сумці в мене хліб і сир, а в пляшці трохи хорошого пива. Чи не хотіли б Ви підкріпитися? "" Так ", сказав він," дуже хотів би ". Почувши ці слова, дівчина дістала провізію і запропонувала старому пригоститися.</i>

3) в синтезі компонентів змісту навчання, які полягають в набутті знань навчальної частини предметного змісту у взаємозв'язку з набуттям іншомовних знань і навичок оперування мовним матеріалом, що становить даний зміст, а також у розвитку вмінь реалізовувати ці знання в їх іншомовному супроводі [109]. Щодо нашого дослідження, це означає, що якщо учні набувають знання фабули казки і вміння її драматизувати, то вони повинні набути знання того мовного матеріалу, якими виражається ця фабула, і вміння так його відтворити в мовленні, щоб ці іншомовні мовленнєві дії можна було назвати драматизацією.

Прикладом інтеграції компонентів змісту навчання може бути наступне: для набуття *знань* фабули казки необхідно набути знання наступних виразів:

а) ініціальних:

<i>Вирази, стилістичні звороти англійською мовою</i>	<i>Переклад на українську /Україномовний змістовий аналог/</i>
<i>Once upon a time there lived...</i>	<i>Жили-були...</i>
<i>Once upon a time, a long while ago, when beasts and fowls could talk, it</i>	<i>Давним-давно це було, коли ще звірі та птахи вміли говорити</i>

<i>happened that...</i>	
<i>Long, long ago there was ...</i>	<i>У старі часи жили-були ..</i>
<i>In the days of the great King Arthur'</i>	<i>У дні, коли правив король Артур</i>
<i>In the reign of the famous King Edward III"</i>	<i>Під час правління славнозвісного короля Едварда III</i>
<i>In the reign of King John'</i>	<i>Під час правління короля Джона</i>
<i>Long before Arthur and the Knights of the Round Table reigned in the eastern part of England there was</i>	<i>Давно це було, ще до правління на сході короля Артура та його лицарів круглого столу</i>
<i>There was once a man</i>	<i>Був да не був собі один чоловік</i>
<i>There was once a woman</i>	<i>Ото жила собі баба</i>

б) медіальних:

<i>He started running as fast as he could go and he ran and ran</i>	<i>Він почав бігти так швидко, як він тільки міг, і він біг і біг</i>
<i>A time came'</i>	<i>Час прийшов</i>
<i>As the years went on</i>	<i>Роки йшли і йшли</i>
<i>The day came round</i>	<i>Прийшов день, коли</i>
<i>At last on the appointed day</i>	<i>Нарешті в призначений день</i>
<i>and he went one day, he went two days, he went three days</i>	<i>він ішов день, ішов два, ішов три...</i>
<i>As he travelled far and he travelled fast, and he travelled east and west, north and south</i>	<i>Він подорожував далеко і подорожував швидко, йшов на схід і на захід, на північ і на південь</i>

в) фінальних:

<i>They all lived happily all the rest of their days 'for a long time / ever after</i>	<i>І жили вони довго і щасливо в достатку до кінця своїх днів / ще довгий час / після цього</i>
<i>They married and lived happily till the rest of their days'</i>	<i>Одружилися вони і жили собі щасливо; бачив до кінця свого життя</i>
<i>They lived and loved and laughed happily together for more years than I can remember</i>	<i>Вони потім собі жили, як двоє голуб'ят, у любові й злагоді. Ніякої біди не знали. Може, й тепер живуть, як не померли.</i>
<i>And this is the end of our fairy tales</i>	<i>І на цьому казці кінець.</i>
<i>So there's a little tale for you, and for me some rolls and some honey too!</i>	<i>І я там був, мед-пиво пив, по бороді текло, а в рот не попало / От вам і казка, а мені бубликів в'язка, мені колосок, а вам грошей мішок.</i>

4) в синтезі методів навчання, який полягає у виконанні одних і тих самих навчальних дій для набуття знань і вмінь за змістом освітнього курсу і мовленнєвої діяльності [114]. Стосовно нашого дослідження, це означає, що,

якщо для постановки казки вчитель спонукатиме учнів, по-перше, до її прочитання; по-друге, до її рольового відтворення, то інтегрований з ним елемент навчання іноземної мови буде являти собою ті ж дії, тільки іноземною мовою.

Прикладом інтеграції методів навчання може бути наступне: за допомогою навідних речень і питань англійською мовою підвести учнів до розуміння суті казки. Такими реченнями і питаннями можуть бути наступні:

<i>Діти, я знаю, що ви дуже любите казки. Назвіть свої улюблені казки (Відповіді учнів).</i>	<i>Guys, I know that you like fairy-tales. Name, please, your favourite tales (Pupils' answers).</i>
<i>Назвіть героїв казок. А чому вам подобаються ці герої? Як вони поведуться у різних ситуаціях?</i>	<i>Name, please, the heroes of the fairy-tales. Why do you like these heroes? How do they behave in different situations?</i>
<i>Вони виступають в ролі позитивних героїв або негативних?</i>	<i>Do they act as positive or negative heroes?</i>
<i>Що хорошого, доброго вони зробили в казці? Як вони поведуться по відношенню до інших героїв? Вони допомагають їм? Діляться чимось? Чи не ображають інших героїв? Вони сильні чи слабкі?</i>	<i>What good things or bad things did they do in fairy-tales? How do they behave concerning each other? Do they help each other? Do they share anything with each other? Don't they offend the other heroes? Are they strong or weak?</i>
<i>А якщо герой сильний, що він повинен робити (захистити слабого)?</i>	<i>If the hero is strong, what should he do (defend the weak one)?</i>
<i>Вони розумні чи недуже? А якщо герой розумний, то що він повинен робити (не сміятися і не знущатися над іншими людьми)?</i>	<i>Are they clever or silly? If the hero is clever, what should he do? (he mustn't laugh or mock at the other people)</i>
<i>Чому хороші персонажі завжди притягують до себе, а погані відштовхують?</i>	<i>Why do good heroes always attract the other people to themselves and repel bad heroes?</i>
<i>Що спільного у всіх героїв, про яких ви мені розповідали?</i>	<i>What common things do all the heroes, that you have told me about, possess?</i>

5) в синтезі засобів навчання, який полягає у застосуванні одних і тих самих ідеальних і матеріальних засобів для набуття знань і вмінь в освітній та іншомовній мовленнєвій діяльності [114]. Щодо нашого дослідження, це означає, що, якщо для глибшого розкриття змісту казки використовуються уточнюючі вербальні вирази, то для досягнення тієї ж мети використовуються ці ж засоби, але іноземною мовою. Наприклад:

1) <i>“In those days in Cornwall there lived a very terrible giant who was very, very tall and very, very strong”</i> » [236, p. 141];	1) У ті часи в Корнуоллі жив жахливий велетень, який був дуже високий і дуже сильний.
2) <i>“The giant was very, very big and very, very heavy”</i> [236, p. 142];	2) Велетень був сильний-пресильний і дуже великий.
3) <i>“The wood was very, very thick that even the sunrays couldn’t come through the trees”</i> [236, p. 144].	3) Ліс був такий густий-прегустий, що навіть сонячні промені не могли пробитися крізь листя дерев.

Наведемо ще один приклад. Якщо для детальнішої характеристики поведінки героїв вони жестикулюють, то це означає, що учні повинні вміти характеризувати ці жести англійською мовою. Наприклад, коли в казці «The adventures of Jack the Giant-Killer» представник міського управління – магістрат підняв руку, щоб привернути увагу оточуючих, випереджаючи цим своє мовлення, це означає, що учні повинні навчитися вживати вирази «to raise a hand». Коли Джек в казці «Jack and his friends» закликав своїх друзів-тварин дотримуватися тиші, щоб грабіжники їх не помітили, він прикладав палець до губ, це означає, що учні повинні вміти сказати по-англійськи «to put a finger to the mouth». Коли принц закохався в принцесу в казці «Car of Rushes», він не міг відірвати від неї погляд, це означає, що учні повинні вміти сказати англійською мовою «not to take eyes off smb».

Третій приклад може бути наступним. Якщо для посилення ефекту переносу дії в місцевість, де відбуваються описувані в казці події, використовується відповідна декорація, то це означає, що учні повинні описувати цю декорацію вживаючи слова англійською мовою. Наприклад:

1) <i>“There is a hill, on the hill there is a lovely little house. It has one little green door and four little windows with green shutters. In it there live three friends: a Cock, a Mouse and a little Red Hen.”</i> [236].	1) Стоїть пагорб, на пагорбі прекрасний, маленький будиночок. У будиночку одні маленькі зелені дверцята і чотири маленьких вікна з зеленими віконницями. У будиночку живуть троє друзів: Півень, Миша і маленька червона Курка.
2) <i>“Mr. and Mrs. Vinegar lived in a vinegar bottle. The bottle was made of glass but it had a wooden door. In the bottle there was a small window. When the window opened, Mrs. Vinegar</i>	2) Містер і місіс Вініга жили в пляшці з-під оцту. Пляшка була зроблена зі скла, але мала дерев'яні дверцята. У пляшці було маленьке віконце. Коли віконце відкривалося,

<i>looked out of it and saw the sun.” [236, p. 17).</i>	<i>Місіс Вініга визирала з нього і могла бачити сонечко.</i>
---	--

б) в синтезі контролю результатів навчання, який полягає у визначенні приросту загальнонавчальних і іншомовних знань і вмінь по кожній вивченій частині освітнього курсу й іншомовного мовного і мовленнєвого матеріалу [114]. Щодо нашого дослідження, це означає, що, якщо в результаті драматизації англійської казки, учні набули такі:

1) загальнонавчальні знання, як:

а) заклеїти тріщину в посуді, якщо немає спеціального матеріалу під рукою:

<i>“The water was running out of the jar because there were some cracks in it. He took some clay and patched up the cracks” [236, p. 93].</i>	<i>Вода витікала з глечика, бо в ньому було кілька тріщин. Він взяв глину і заліпив тріщини за допомогою неї.</i>
---	---

б) знання, про те, що їдять корови, окрім трави:

<i>“The cow saw Tom’s oak-leaf hat and a thistle tied to it and at once they were in her mouth” [236, p. 98].</i>	<i>Корова побачила капелюх Тома, зроблений з листя дуба і будяків, прив’язаного до неї. І відразу ж цей капелюх виявився у неї в роті.</i>
---	--

в) знання про те, як із зерна отримують борошно:

<i>“The Hen found a grain of wheat and planted it into the ground. The wheat rose and grew tall and yellow. The wheat was cut, then it was threshed, then was brought to the mill and made into flour. Then the flour was made into bread” [236, p. 19-20].</i>	<i>Курка знайшла зернятко пшениці і посадила його. Пшениця зійшла і вродила висока і жовта. Пшеницю зрізали, помолотили і привезли до млина, де перемолотили на борошно. Потім з борошна спекли хліб.</i>
---	---

2) країнознавчі знання, як:

а) національний шотландський музичний інструмент «bagpipe» – волинка.

Походить від слова «bag» - мішок, який шився з шкір тварин:

<i>Mr. Vinegar came to a man who was playing the bagpipes and people around were listening and children were dancing [236, p. 19].</i>	<i>Містер Вініга підійшов до чоловіка, який грав на волінці, а люди навколо слухали і діти танцювали.</i>
--	---

б) традиційний англійський сніданок доволі ситний: «porridge» – вівсянка (3-4 ст. ложки вівсяних пластівців, вершки, сіль). До каші зазвичай подають шматочок бекону і зварене яйце, все це запивають чаєм з молоком:

<p><i>“The giant didn’t see what Jack was doing because he was hungry and kept his eyes on his great bowl of porridge, bacon and eggs” [236, p. 146].</i></p>	<p><i>Велетень не бачив Джека, бо був дуже голодний, і його погляд був зосереджений тільки на тарілці з вівсянкою, беконі і яйцях.</i></p>
---	--

в) традиційні звернення в англomовних країнах до присутніх «ladies and gentlemen» (пані та панове). Раніше «леді» і «джентльменами» могли називатися лише люди королівської крові, з титулом і регаліями:

<p><i>“One day there was to be a great dance at a big house and the servants were allowed to go and look at the ladies and gentlemen” [236, p. 86].</i></p>	<p><i>Одного разу у великому будинку мав відбутися великий бал і слугам дозволили прийти і поглянути на леді і джентельменів.</i></p>
---	---

3) такі фольклорні знання, як:

а) знання про фей (fairies), ельфів (elves), домовиків (brownies) й інших чарівних істот, які живуть в Англії, володіють чарівною силою і допомагають людям або шкодять їм;

б) знання про народні пісні (folk songs), які присвячені народженню дитини, заручинам, весіллю, смерті; пісні, які співаються в певні свята, наприклад, народна різдвяна пісня-колядка «The Twelve Days of Christmas»;

в) знання про знаменитого розбійника Robin Hood і його незмінного друга Little John, які захищали простий народ від несправедливостей шерифа і його поплічників, забирали золото у багатих і віддавали бідним; то це означає, що їх словниковий запас поповнився на мовні одиниці, за допомогою яких ці знання виражаються англійською мовою, а їх мовленнєві вміння удосконалилися здатністю викладати цей матеріал засобами мови, що вивчається.

Як ми говорили вище, інтегроване навчання англійського діалогічного мовлення учнів 4-х класів на основі драматизації автентичних казок проявляється і в набутті моральних якостей, таких як доброзичливість, шанобливе ставлення до старших, дбайливе ставлення до природи, любов до тварин. Наприклад, якщо зміст казки викликав в учнів почуття любові до природи, то це означає, що вони повинні вміти англійською мовою вживати такі фрази:

«Не рвати квіти / Do not pick up flowers. Не залишати сміття в парку / Do not leave trash in the park. Не руйнувати пташині гнізда / Do not ruin the birds 'nests. Розвішувати шпаківні / Hang up birdhouses. Годувати лебедів, але

не забруднювати ставок / Feed the swans, but do not pollute the pond. Не розпалювати багаття в лісі / Do not make fire in the forest».

Наведемо ще один приклад. Якщо зміст казки спонукав учнів до добрих вчинків по відношенню до старших, то вони повинні вміти англійською мовою говорити наступне:

«Я люблю тебе, бабуся. / I love you, Grandma. Чи можу я допомогти тобі? / Can I help you? Як ти себе почуваєш? / How do you feel? Тобі щось купити в магазині? / Can I buy anything for you at the store? Давай я тобі допоможу! / Let me help you! Дай мені руку і ми піднімемося по сходах! / Give me your hand, and we'll go up the stairs! Не квався! / Do not hurry up! ».

Для наочнішого уявлення вищеописаного інтегрованого процесу навчання англійського діалогічного мовлення учнів четвертих класів на основі драматизації англійських казок покажемо його в динаміці реалізації.

2.2.2. Динаміка реалізації змодельованого процесу навчання англійського діалогічного мовлення

Як ми вже зазначали, процес навчання, що розробляється, здійснюється за шість етапів, на кожному з яких висуваються цілі навчання, що поступово ускладнюються, причому кожна попередня зумовлює подальшу, а кожна наступна ґрунтується на попередній. Кожна мета навчання співвідноситься з певним елементом предмета навчання, який також поступово ускладнюється: починаючи від вивчення окремих лексичних одиниць, продовжуючи навчанням їх вживання в словосполученнях і реченнях, і закінчуючи навчанням їх застосування при драматизації готової казки, а потім у власному спонтанному мовленні. Таке різнорівневе володіння іншомовним мовленнєвим складом казки передбачає набуття знань іншомовної лексики, формування навичок її вживання в однотипних лінгвістичних об'єднаннях і розвиток умінь її застосування в підготовленій театралізованій мовленнєвій діяльності і непідготовленому мотиваційному мовленні. Для досягнення знань, навичок і вмінь, відповідних до навчальної теми й етапу навчання, використовуються взаємопов'язані і взаємозалежні методи навчання у вигляді методичних дій, що поступово ускладнюються. Такими методичними діями можуть бути: 1) для набуття знань лексичного матеріалу: імітаційні, підставні, трансформаційні,

селективні, перекладні, що виконуються в усній і письмовій формах (крім імітаційних); 2) для формування навичок вживання навчального лексичного матеріалу – ті самі, але з регламентацією часу; 3) для розвитку мовленнєвих умінь – ігрові: без будь-яких трансформацій, зі зміною особи, місця дії, що відбувається або інших обставин.

Ефективність усіх вищеназваних дій посилюється використанням ідеальних і матеріальних засобів навчання. У міру ускладнення етапу навчання ідеальні засоби навчання зменшують свій мовленнєвий потенціал в якості підказки, і тим самим набувають лише форму плана передбачуваних мовленнєвих дій. Так, наприклад, якщо перша ідеальна опора являє собою готове мовлення (в даному випадку казку), яке слід відтворити практично без змін, то наступна опора вже вимагає більшої самостійності в мовленнєвій діяльності учнів. Це можуть бути неповні речення казки, зміст яких повинен бути спочатку самостійно домисленим учнями, а потім – ними відтворений. У такому випадку, третьою опорою можуть бути лише деталізуючі питання за змістом казки, відповіді на які приведуть до викладу її змісту.

Як видно з цих прикладів, кожна наступна вербальна опора містить менше словесно-мовленнєвого матеріалу і тому вимагає більшої самостійності у продукуванні висловлювання.

Матеріальні ж засоби навчання ускладнюються. Це проявляється в поступовому нарощуванні театральної атрибутики, що супроводжує драматизацію казки. Динаміка всього процесу навчання обумовлюється результатами досягнення цілей навчання на кожному етапі, тому можливість переходу до виконання методичних дій на наступному етапі допускається лише за умови оволодіння всіма методичними діями на попередньому етапі. Якість виконання всіх дій визначається системою контрольних завдань.

Для наочнішого уявлення вищеописаного процесу інтегрованого навчання англійського діалогічного мовлення представимо його у вигляді шестиетапної лінгвістичної моделі в схемі № 2 на сторінках 96-100.

Як видно з моделі *лінгвістичний етап навчання* починається з висування першої мети навчання, що складається з набуття рецептивних і репродуктивних знань слів і виразів, які базуються на загальнонавчальній, сценічній, фольклорній, пісенній і екстралінгвістичній лексиці.

Загальнонавчальна лексика являє собою слова і вирази, що описують предмети, явища і дії з повсякденного життя людини.

Сценічна лексика містить слова і вирази, що описують всі атрибути театального життя: сцену, декорації, костюми, сценічну поведінку акторів.

До *фольклорної лексики* належать слова і вирази, що відображають колорит певної місцевості. Він проявляється в описі специфічної поведінки людей, їх культури і культури їх мовленнєвої поведінки.

Пісенна лексика складається зі слів і виразів, що вживаються в піснях і інших музичних творах.

Екстралінгвістична лексика являє собою слова і вирази, що описують жестикуляцію героїв твору, а також їх пантомімні дії. Для цього використовується метод усного та письмового представлення навчального мовленнєвого матеріалу і його семантизації з опорою на рідну мову.

Для наочної демонстрації навчальних мовних одиниць використовуються малюнки, картки зі словами, слайди, маски, костюми героїв, деякі музичні інструменти. Для перевірки якості набутих знань навчального матеріалу використовується його прямий і зворотний переклад. При отриманні високих результатів в запам'ятовуванні нових мовленнєвих явищ можливий перехід до висування другої мети навчання на даному етапі.

Друга мета навчання полягає у формуванні рецептивних і репродуктивних навичок вживання навчального мовленнєвого матеріалу. Для

цього дітям пропонується читання і переклад словосполучень і речень, що описують сцену і декорації, визначають особливості етносу, вживаються в музичних творах, характеризують невербальну поведінку людей. Ці навички формуються шляхом повторення прослуханого і прочитаного матеріалу, складання словосполучень і речень за зразком, трансформації у реченнях мовної форми, перекладу словосполучень і речень з регламентацією часу. Засобами, що сприяють виконанню цих дій, є таблиці, аудіозаписи, картки зі словосполученнями і реченнями, секундомір.

Сформованість навичок перевіряється за допомогою усних і письмових перекладних вправ з регламентацією часу. За умови визначення сформованості навичок у значної більшості учнів встановлюється можливість висування третьої, останньої мети навчання на даному етапі.

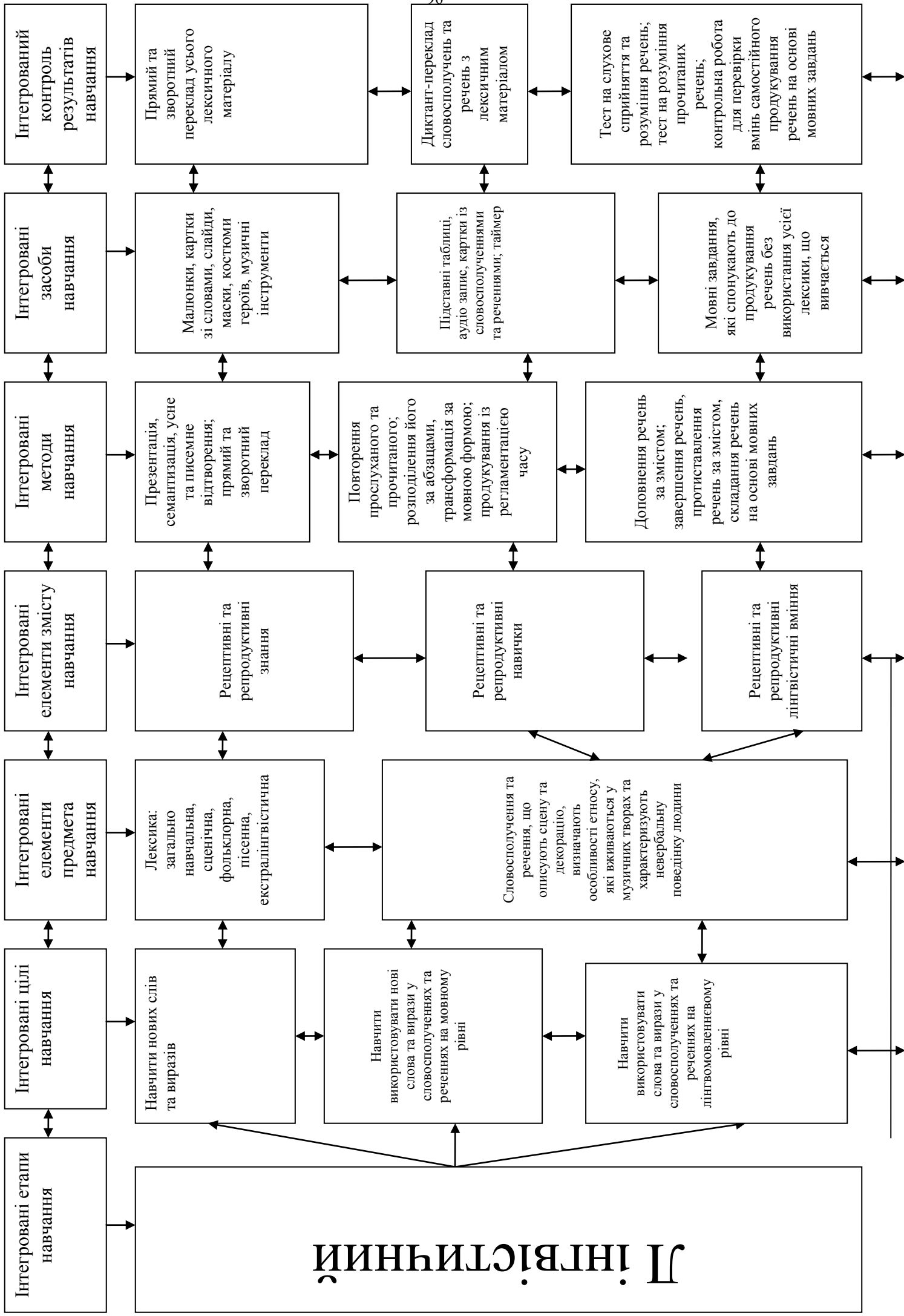
Третя мета навчання на лінгвістичному етапі полягає в розвитку у дітей уміння вживати слова і вирази, що вивчаються, в нових словосполученнях і реченнях на умовно-мовленнєвому рівні. Для цього вони доповнюють речення, завершують їх за змістом, протиставляють їх зміст тому, що вигадують самі.

Контроль розвитку описаних явищ здійснюється шляхом виконання тестових завдань на розуміння прочитаного, а також самостійного викладу думок з обов'язковим використанням мовних явищ, які вивчаються. Здатність більшості учнів виконати ці дії свідчить про можливість переходу до наступного етапу навчання.

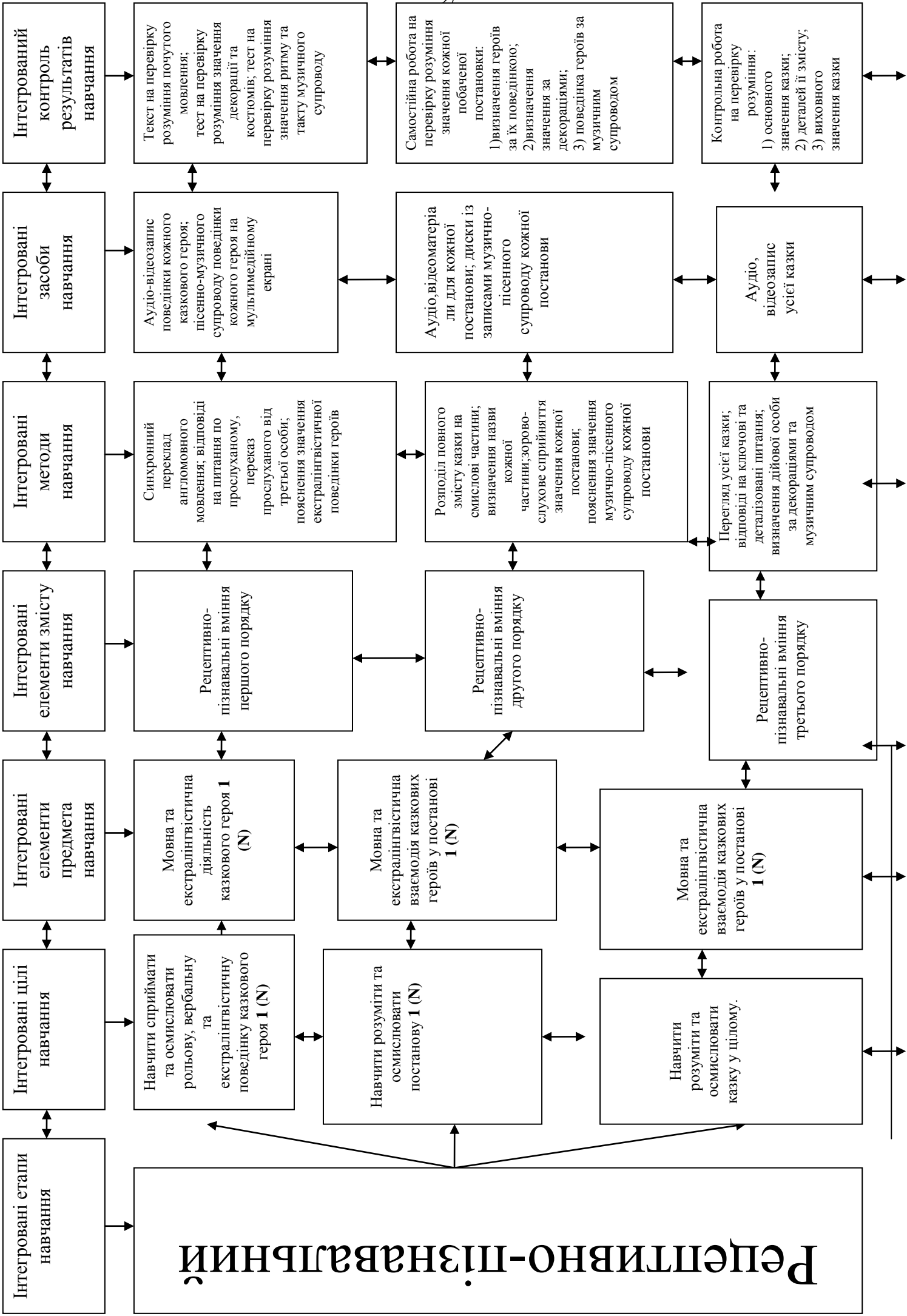
На другому, *рецептивно-пізнавальному етапі* діти навчаються сприймати англійську автентичну казку шляхом послідовного досягнення наступних п'яти цілей.

Перші дві з них полягають у розвитку рецептивно-пізнавальних вмінь першого порядку, тобто умінь сприймати й осмислювати рольову, вербальну та екстралінгвістичну поведінку казкового героя 1, так само як і казкового героя N.

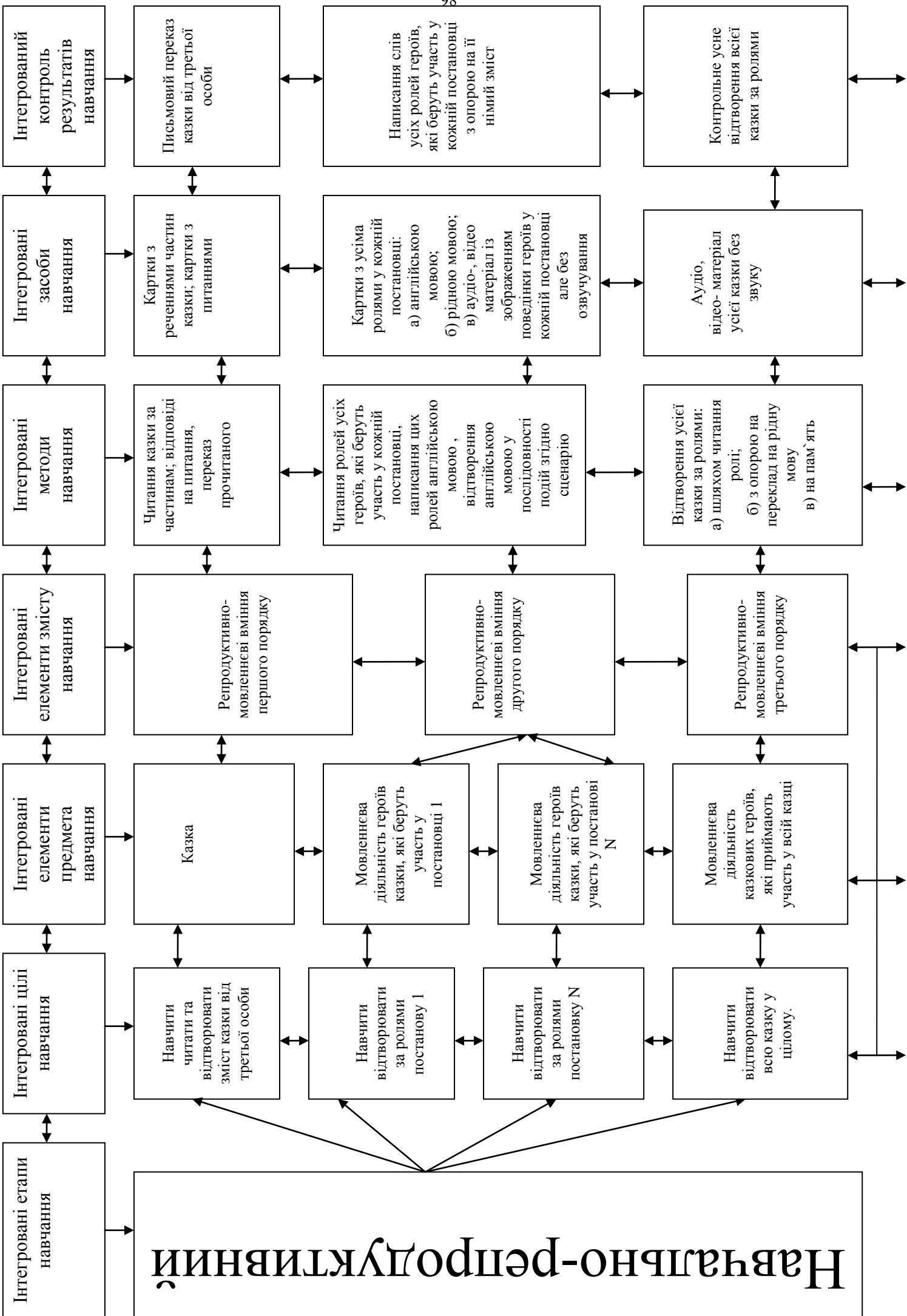
ЛІНГВІСТИЧНИЙ

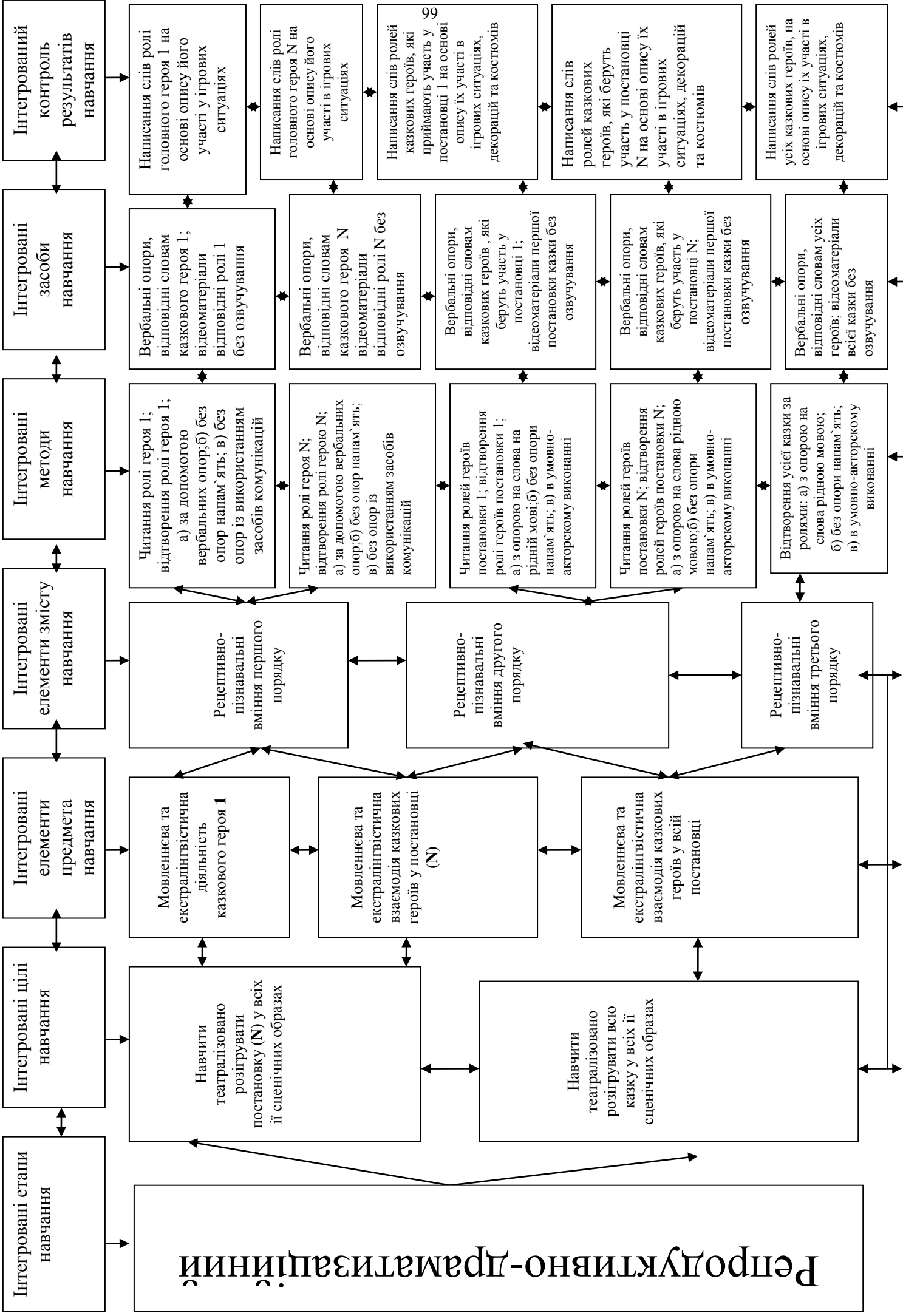
Рецептивно-пізнавальний

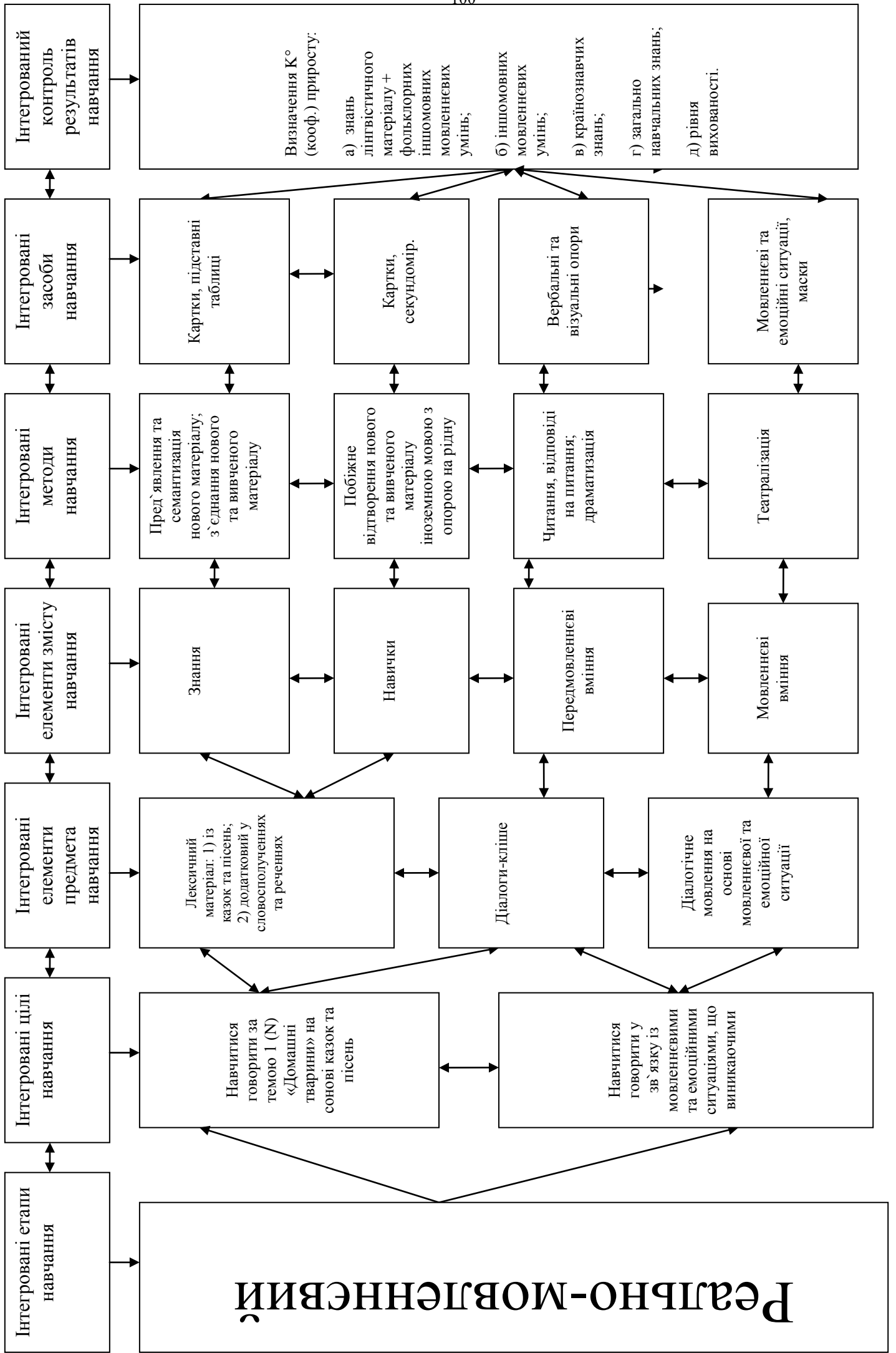

Навчально-репродуктивний

Репродуктивно-драматизаційні

Для розвитку названих умінь діти виконують синхронний переклад англomовного мовлення, що сприймається, відповідають на питання з почутого, переказують від третьої особи, пояснюють значення екстралінгвістичної поведінки героїв. Для реалізації названих прийомів навчання використовуються аудіо-відеозаписи поведінки кожного казкового персонажа, пісенно-музичний супровід поведінки казкового героя. Для перевірки розвитку даних умінь пропонується виконання наступних тестів: на розуміння значення почутого мовлення, на перевірку розуміння змісту декорацій і костюмів, на перевірку розуміння змісту ритму і такту в музичних творах.

Другі дві мети на цьому етапі полягають у розвитку рецептивно-пізнавальних умінь другого порядку, тобто вмінь осмислювати першу сценку казки, так само як і будь-яку іншу сценку, позначену буквою N. Для цього діти вчаться розуміти мовленнєву й екстралінгвістичну взаємодію казкових героїв у різних сценках. При цьому, у них розвиваються аудитивні, зорово-сміслові і музично-сміслові вміння складніші за отримані при досягненні перших двох цілей на першому етапі, тому що сприймати на слух мовленнєву поведінку кількох героїв важче, ніж одного. Тому, для досягнення названих умінь другого порядку учні виконують складніші методичні дії, ніж для досягнення таких самих умінь першого порядку.

Такими методичними діями є: поділ казки на сміслові частини, визначення назви кожної частини, візуально-слухове сприйняття значення кожної сценки, пояснення значення музично-пісенного супроводу кожної сценки. Реалізація цих завдань забезпечується аудіо-відеоматеріалами для кожної сценки, дисками із записом музично-пісенного супроводу кожної сценки. Перевірка розвитку названих умінь здійснюється шляхом тестових перевірок розуміння значення кожної сценки, визначення героїв за їхньою поведінкою, визначення значення за декораціями.

Остання п'ята мета цього етапу полягає у розвитку рецептивно-пізнавальних умінь третього порядку, тобто вмінь усвідомлювати зміст казки в цілому, тобто розуміти мовленнєву й екстралінгвістичну взаємодію казкових

героїв у всій постановці. Для цього школярам пропонується перегляд казки і відповіді на деталізовані і ключові питання щодо її змісту, визначення дійових осіб за декораціями і музичним супроводом. Перевірка розуміння всього твору здійснюється шляхом виконання наступних контрольних завдань: відтворення його змісту рідною мовою від третьої особи, вибору з тексту тільки тих речень, що відповідають змісту прочитаного, утвердженню думок, відповідних характеристиці поведінки героїв і спростуванню інформації, що не відповідає змісту казки. Знаходження зайвих деталей в контрольному варіанті відтворення казки і введення інформації, якої бракує. Високий рівень досягнення умінь в учнів дає підстави висунути такі цілі навчання на наступному етапі.

На третьому, *навчально-репродуктивному етапі* діти навчаються відтворювати зміст казки, як від третьої особи, так і за ролями. Для цього їм необхідно досягти три мети навчання.

Перша мета навчання полягає у розвитку репродуктивних мовленнєвих умінь першого порядку, тобто вміння читання і переказу казки від третьої особи. Це вміння досягається шляхом виконання таких методичних дій, як поділ казки на смислові частини, читання казки за смисловими частинами, відповідей на питання до кожної частини казки і переказ прочитаного. Засобами реалізації даної мети можуть бути смислові частини казки, роздруковані на окремих сторінках, а також картки з питаннями до кожної з них. Перевірка вміння викладу казки може здійснюватися як в усній, так і в письмовій формі; опорою для послідовного викладу змісту можуть бути деталізуючі питання. Переконавшись, що діти не тільки розуміють зміст прочитаної казки, а й можуть її відтворити, можна переходити до висування наступної мети навчання.

Друга мета навчання полягає у розвитку репродуктивних мовленнєвих умінь другого порядку, тобто вміння запам'ятовування і відтворення тексту кожної сценки казки в його рольовому поданні. Для досягнення цього вміння казка записується у вигляді кожної сценки окремо і подається учням для читання за ролями. Наступна методична дія може складатися з читання тих самих ролей англійською мовою, але при їх сприйнятті рідною мовою, а потім в

усному відтворенні змісту кожної сценки за ролями. Опорою для такої роботи можуть бути як ключові слова кожної ролі, так і дії героїв в їх беззвучному виконанні. Для вдосконалення якості запам'ятовування вивчених ролей дітям можна запропонувати переклад кожної сценки казки (рідною мовою) для його відтворення іноземною з регламентацією часу. Наприклад: 1. Прочитайте розмову між трьома чарівними головами³ і дівчиною з казки «The Three Heads of the Well» по-англійськи. Закрийте ліву частину сторінки і перекладіть цю розмову на англійську мову за 2 хвилини. 2. Відтворіть цю розмову за ролями.

Дівчина йде по лісі і зустрічається з трьома чарівними головами, які живуть біля колодязя.

<p>The first golden head: <i>“Wash me, and comb me, And lay me down softly. And lay me on a bank to dry, That I may look pretty, When somebody passes by.”</i></p>	<p>Перша золота голова: <i>“Помий мене і розчеши, І поклади мене обережно. Поклади на березі, щоб я могла висохнути і щоб я могла виглядати красиво, коли хтось проходить повз”.</i></p>
<p>The girl: <i>“Yes. I will take you and comb with a silver comb, and then place upon a primrose bank.</i></p>	<p>Дівчина: <i>“Так. Я візьму тебе і розчешу срібним гребінцем, а потім покладу на березі, де ростуть примули.”</i></p>
<p>The first golden head: <i>What shall we do for this damsel who has used us so kindly? I will wish her to be so beautiful that she shall charm the most powerful prince in the world.</i></p>	<p>Перша золота голова: <i>“Що ми можемо зробити для цієї дівчини, яка допомогла нам так люб'язно? Я бажаю, щоб вона була такою прекрасною, що змогла б зачарувати наймогутнішого князя в світі”.</i></p>
<p>The second golden head: <i>“I will wish her such a sweet voice as shall far exceed the nightingale.”</i></p>	<p>Друга золота голова: <i>“Я бажаю їй мати такий ніжний голос, який буде набагато солодший за спів солов'я”.</i></p>
<p>The third golden head: <i>My gift shall be none of the least, as she is a king's daughter, I'll wish her to be so fortunate that she shall become queen to the greatest prince that reigns.”</i></p>	<p>Третя золота голова: <i>“Мій подарунок повинен бути не гіршим. Так як вона - дочка короля, я бажаю, щоб вона стала королевою і вийшла заміж за самого великого князя, який коли-небудь правив”.</i></p>

³ 1-ою золотою головою, 2-ою золотою головою і 3-ою золотою головою

Якщо учні можуть відтворити швидко і безпомилково всі мовленнєві взаємодії героїв казки відповідно до її різних сценок, це означає, що їхня навчально-мовленнєва діяльність готова до вдосконалення на останній стадії цього етапу, тобто, готова до досягнення третьої мети навчання.

Третя мета навчання полягає у розвитку репродуктивних мовленнєвих умінь третього порядку, тобто, відтворення всієї казки за ролями. Оскільки кожна роль казки вивчалася всіма учнями, то в процесі відтворення казки за ролями всі вони можуть взаємозамінювати один одного. Учням пропонується виконання наступних методичних дій як підготовчу роботу: читання казки за ролями англійською мовою, а потім те ж саме зі зміною ролей; відтворення казки за ролями англійською мовою при її сприйнятті рідною; відтворення казки за ролями на основі перегляду дій героїв без їх вербального супроводу.

Вважаємо, що така різноманітна робота з текстом казки, яка проводилася на рецептивно-пізнавальному і навчально-репродуктивному етапах забезпечила не лише засвоєння її змісту, але й її іншомовне рольове відтворення, що дозволяє перейти до навчання її драматизації.

На четвертому, *репродуктивно-драматизаційному етапі* діти навчаються відтворювати зміст казки за ролями у її драматизаційному вираженні. Для цього їм необхідно досягти трьох цілей навчання.

Перша мета навчання полягає в розвитку репродуктивно-драматизаційних умінь першого порядку, тобто вмінь вираження певних смислів екстралінгвістичними способами: жестами, мімікою, пластикою, пантомімою. Для цього учням необхідно засвоїти англомовне трактування різних акторських рухів. Наприклад, міміка переляку англійською мовою описується так: величезні очі, що виражають здивування; страх; безвихідь; злегка відкритий рот і тремтячі руки.

Міміка захоплення описується по-англійськи так: веселе, усміхнене обличчя; величезні веселі очі і твердий впевнений крок.

Міміка розчарування по-англійськи описується так: понурі, маленькі очі; скептична усмішка; схилена на бік голова.

Для засвоєння англомовних характеристик цих та інших екстралінгвістичних проявів учням пропонується їх письмовий та усний опис, їх англомовне коментування на прикладах поведінки однокласників і героїв казок, що вивчаються, їх самостійний прояв на основі слухового сприйняття їх опису.

Перевіркою розуміння розвитку даних умінь можуть бути тестові завдання за описом вивчених екстралінгвістичних засобів невербальної поведінки людини в різних життєвих ситуаціях. Становлення описаних умінь дозволяє перейти до висування наступної мети навчання на даному етапі.

Друга мета навчання полягає в розвитку репродуктивно-драматизаційних умінь другого порядку, тобто вмінь рольової драматизації кожної сценки казки, яка вивчається. Для досягнення таких умінь дітям пропонується виконання наступних методичних дій: повторного перегляду кожної сценки казки, що вивчається, з її подальшою драматизацією за ролями, а потім, драматизацією з перерозподілом ролей; організації репетицій з вибором ролей жеребкуванням у межах кожної сценки. Для попередження можливості забування ролей учням можуть бути запропоновані слова кожної ролі рідною мовою. Для перевірки розвитку якості вмінь, що розвиваються, їх репродуктивно-драматизаційну поведінку доцільно порівнювати з оригінальним аналогом.

Третя мета навчання полягає в розвитку рецептивно-драматизаційних умінь третього порядку, тобто вмінь рольової драматизації всієї казки. Розвиток даних умінь здійснюється шляхом численних репетицій постановки казки з використанням музичного акомпанементу.

Вивчення кожним учнем усіх ролей казки дає можливість її багаторазової постановки і, тим самим, засвоєння всього мовного та мовленнєвого матеріалу даного художнього твору.

Однак, наша мета полягає не в тому, щоб учні спілкувалися від імені героїв художніх творів або тільки обговорювали їх, а в тому, щоб вони навчилися говорити на будь-які цікаві для них теми з використанням того матеріалу, який вони засвоїли в процесі драматизації англомовних казок. Тому, переходимо до розвитку умінь на наступному і останньому *реально-*

мовленнєвому етапі навчання, в процесі якого нам належить досягти двох цілей навчання.

Перша мета навчання полягає в розвитку вмінь діалогічного мовлення на основі прочитаних і драматизаційно представлених казок. Для досягнення цього вміння учні повинні набути знання лексичних одиниць, які відповідають навчальній темі. Для цього школярам представляється і семантизується новий лексичний матеріал у вигляді ізольованих слів, а також словосполучень і речень, які семантизуються як за допомогою перекладу, так і за допомогою трактування змісту лексем, що вивчаються. Ці методичні дії супроводжуються використанням карток і підстановчих таблиць. Визначається якість становлення даних умінь шляхом перекладу явищ, що вивчаються, з іноземної мови на рідну і навпаки.

Дана мета навчання також передбачає формування навичок вживання навчального тематичного матеріалу в словосполученнях і реченнях. Засобами формування таких навичок є картки з навчальним матеріалом і секундомір. Ще одним компонентом розвитку таких умінь є передмовленнєві дії, що обумовлюють англомовне спілкування учнів з навчальної теми з опорою на тематичний текст, що деталізований ключовими питаннями. У кінцевому підсумку, учні спілкуються на будь-яку тему, що вивчається з вживанням тих лексичних одиниць і мовних кліше, які вони вивчали в процесі драматизації казок.

Друга мета навчання полягає в розвитку вмінь діалогічного мовлення на основі *мовленнєвих і емоціогенних* ситуацій.

Під мовленнєвими ситуаціями розуміємо такі обставини, які спонукають людину до вербального реагування на них. А під *емоціогенними* ситуаціями, слідом за А.Чебикіним, розуміємо такі обставини навчальної діяльності, які спонукають учнів до висловлювання з проявом різного роду емоцій, таких як байдужість, подяка, страх, добро, інтерес, осуд, паніка, розчарування і т.д. [205, с. 32]. Для розвитку таких умінь пропонується виконання наступних методичних дій: вербальний виклад прояву вищезгаданих емоцій. Наприклад: «подяки» – спасибі тобі велике за те, що ти допоміг вирішити мені завдання;

(«подяки» – спасибі тобі велике за те, що ти поділився зі мною їжею (ситуація з казки: «The Three Heads of the Well»);

<i>The lady pulled out her provisions, and bade the old men eat and welcome. He did so, and gave her many thanks.</i>	<i>Дівчина дістала провізію з сумки і запропонувала старому пригоститися. Що той і зробив з великою вдячністю.</i>
---	--

«страху» – мені дуже страшно, коли тато дізнається про мої погані оцінки;

«страху» – мені страшно кудись йти вночі, тому що на дворі темно, а я боюся страшних звірів за межами замку [236, р. 92];

<i>The man wanted to go away, but it was night and the young man was afraid of the beasts outside the castle.</i>	<i>Хлопець хотів піти, однак на дворі була ніч, а юнак боявся жахливих тварин за воротами замку.</i>
---	--

«добра» – візьми мою улюблену іграшку, я тобі її дарую, якщо вона тобі подобається;

(«добра» – дам замість тебе гроші на спільну справу, не турбуйся, все буде добре (ситуація з казки: «Jack and his cat»);

<i>“Miss Alice guessed what was the matter, and ordered him to be called in. She then said: “I will lay down some money for him, from my own purse”.</i>	<i>Міс Аліса зрозуміла, що у хлопця не було грошей. Тому він не приєднався до всіх у вітальні, тому вона наказала його покликати і сказала: «Я дам за тебе гроші з власного гаманця».</i>
--	---

«співчуття» – якщо у тебе немає батьків, приходь до нас в сім'ю і будемо жити разом;

<i>As soon as the waggoner heard that poor Dick had no father or mother, and saw by his ragged clothes that he could not be worse off than he was, he told him he might go if he would, so off they set together.</i>	<i>Як тільки візник почув, що у бідного Діка не було ні батька, ні матері, і побачив лахміття, в які той був одягнений, він сказав йому що той може поїхати разом з ним, якщо захоче.</i>
---	---

«відчаю» – ніхто не допоможе мені, чи не підкаже, що робити, не нагодує (там само);

<i>In this distress he asked charity of several people but nobody helped him.</i>	<i>У розпачі він просив милостиню у кількох перехожих, але ніхто не допоміг йому.</i>
---	---

Як видно з представлених прикладів, значна частина з них була взята з прочитаних казок, внаслідок чого школярі можуть без затруднення

характеризувати їх. Наступна методична дія полягає у прослуховуванні змісту ситуації і словесного реагування на неї. Наприклад:

<p>До вас у двері подзвонили. В екрані домофона ви бачите незнайомого чоловіка. Уявіть розмову з ним через домофон:</p> <p>Хлопчик: «Хто ви? Я вас не знаю. Я вас боюся. Я не можу відкрити вам двері. Вдома нікого немає»</p> <p>Чоловік: «Не бійся, хлопчику. Я з ЖЕКу, хочу перевірити роботу ваших лічильників»</p> <p>Хлопчик: «Ні, зачекайте. Спочатку я подзвоню мамі». «Мамусю, неждано-негадано з'явився незнайомий чоловік в дверях. Я весь тремчу від страху. Відкрити йому двері?»</p> <p>Мати: «Ні, ні в якому разі. Нехай йде своєю дорогою».</p>	<p><i>Someone rang at the door. On the screen of the intercom you see an unknown man. Make up a conversation with this man by means of the intercom.</i></p> <p>Boy: <u>Who is there?</u> I don't know you. <u>I am so frightened.</u> I can't open the door. There is nobody at home.</p> <p>Man: Hey, boy, <u>don't feel scary of me.</u> I am from Utility service. I'd like to check up the work of your electric meter.</p> <p>Boy: Oh, no. Wait for a bit. I'll make a call to my mother. – Mummy, <u>all of a sudden a complete stranger</u> came to the door. <u>I got such a fright.</u> Shall I open the door for him?</p> <p>Mother: <u>Oh, dear, dear!</u> In no case. Let him go his way.</p>
---	--

Фрази взяті із наступних казок:

- <i>Who is there?</i>	(from "Little Red Riding Hood")
- <i>I am so frightened.</i>	(from "Little Red Riding Hood")
- <i>a complete stranger</i>	(from "Little Red Riding Hood")
- <i>all of a sudden</i>	(from "Goldilocks and three bears")
- <i>I got such a fright</i>	(from "Goldilocks and three bears")
- <i>Oh, dear, dear!</i>	(from "The cock, the mouse and the little red hen")

Вся ця робота може закінчитися драматизацією вищевикладеної сценки. Здатність учнів словесно й емоційно реагувати на різні обставини буде свідчити про розвиток даного мовленнєвого вміння, тобто досягнення останньої мети навчання на реально мовленнєвому етапі.

Представлений графічно і описаний процес навчання дозволяє визначити методичні дії для досягнення всіх запрограмованих в ньому цілей навчання на кожному з етапів. Реалізація всіх цих дій може забезпечуватися шляхом виконання відповідно визначених для них вправ, про які ми детально будемо говорити в наступній частині нашої роботи.

2.3. Система вправ з навчання англійського діалогічного мовлення учнів четвертих класів на основі драматизації автентичних казок

Виходячи з п'ятиетапного процесу інтегрованого навчання англійського діалогічного мовлення учнів четвертих класів на основі драматизації автентичних казок система вправ по досягненню відповідних знань, формування навичок і розвитку умінь діалогічного спілкування буде складатися з п'яти блоків. Але спершу, хочемо відзначити, що незважаючи на чималу кількість класифікації вправ у методиці ІМ, у нашому дослідженні присутні не лише мовні і мовленнєві вправи, але і змішаний їх вид – мовно-мовленнєві. Так, за твердженням В.Заєць комплексні мовно-мовленнєві вправи розробляються на матеріалі навчальних текстів, що мають генетичні зв'язки з мовою (література, історія) та несуміжних зв'язків (музика, математика, образотворче мистецтво), забезпечують підвищення рівня грамотності в цілому та формують уміння створювати власну освітню продукцію, передавати свої знання одноліткам [65].

Перший блок вправ відповідно до лінгвістичного етапу навчання спрямований на вивчення лінгвістичних одиниць, вибраних з казок, а також тих, які дані в програмі з англійської мови для учнів четвертих класів.

Другий блок вправ відповідно до рецептивно-пізнавального етапу навчання спрямований на навчання учнів розуміти зміст відібраних для драматизації казок, а також зразків тематичного діалогічного мовлення.

Третій блок вправ відповідно до навчально-репродуктивного етапу направлений на навчання учнів відтворювати зміст відібраних для драматизації казок, як від третьої особи, так і за ролями, а також зразків тематичного діалогічного мовлення, представлених в експериментальному посібнику.

Четвертий блок вправ відповідно до репродуктивно-драматизаційного етапу направлений на навчання учнів рольового відтворення казок з урахуванням їх театралізованої драматизації, а також зразків діалогічного мовлення, представлено в експериментальному посібнику.

П'ятий блок вправ відповідно до реально-мовленнєвого етапу направлений на навчання учнів використовувати вибраний з казок, а також із

зразків діалогічного мовлення, даних в експериментальному посібнику, вивчений мовний матеріал для вільного діалогічного спілкування, що виникає на основі мовленнєвих і емоціогенних ситуацій.

Розглянемо детально вправи кожного блоку.

I. Вправи першого блоку.

Ці вправи забезпечують: 1) набуття учнями знань мовленнєвого матеріалу, який вживається в казках, і того, який відповідає навчальній тематиці; 2) формування навичок вживання цього матеріалу в словосполученнях і реченнях; 3) розвиток лінгвістичних умінь використання цього матеріалу в різних видах навчально-мовленнєвої діяльності.

1. Для набуття знань мовного матеріалу учням пропонується виконання наступних вправ:

Вправа 1. Мовна, презентаційна. Мета: ввести нову лексику і семантизувати її. Інструкція: Прочитайте слова і словосполучення, зверніть увагу на їх значення. Запишіть в словник з перекладом. Наприклад⁴: тематична лексика (тема «Мій дім») з казки «Snow-White».

1. <i>palace</i>	замок	5. <i>castle</i>	замок
2. <i>domain</i>	володіння	6. <i>gates</i>	ворота
3. <i>land</i>	земля	7. <i>fence</i>	огорожа
4. <i>cozy</i>	затишний	8. <i>hut</i>	хижина

Учні читають цей матеріал: а) самостійно; б) за викладачем хором; в) знову самостійно. Потім, закривши ліву (праву) частину сторінки, вони перекладають ці слова і вирази на українську (англійську) мову. Здатність учнів перекласти цей матеріал на рідну мову свідчить про набуття ними рецептивних знань, а їх здатність виконати цей переклад на англійську мову свідчить про набуття ними репродуктивних знань.

Вправа 2. Мовна, перекладна. Мета: сприяти запам'ятовуванню нового мовного матеріалу. Інструкція: а) закрийте праву частину сторінки і перекладіть слова і вирази на рідну мову; б) закрийте ліву частину сторінки і перекладіть слова і вирази на англійську мову. Наприклад:

1. <i>a cozy palace</i>	затишний палац	5. <i>a cozy hut</i>	затишна хижина
-------------------------	----------------	----------------------	----------------

⁴ Тут і далі подаються лише частини вправ через обмежений обсяг дисертації

2. <i>a beautiful castle</i>	<i>прекрасний замок</i>	6. <i>a high fence</i>	<i>висока огорожа</i>
3. <i>a strong fence</i>	<i>міцна огорожа</i>	7. <i>a giant's land</i>	<i>земля велетня</i>
4. <i>a wide domain</i>	<i>широкіє володіння</i>	8. <i>the king's domain</i>	<i>королівські володіння</i>

Здатність учнів перекласти цей матеріал на рідну мову свідчить про набуття ними рецептивних знань, а їх здатність виконати цей переклад на англійську мову свідчить про набуття ними репродуктивних знань.

Вправа 3. Мовна, селективна. Мета: навчити учнів вибирати потрібну форму слів і виразів, які вивчаються. Інструкція: Прочитайте словосполучення, вибираючи з дужок потрібну форму слова. Наприклад:

1. <i>to be (glad/gladder/gladdest) to see somebody</i>	5. <i>to put seven little (plate/plates)</i>
2. <i>to be (beautiful / more beautiful/ the most beautiful) in the world</i>	6. <i>to eat a few (vegetable/ vegetables)</i>
3. <i>to be (fair/fairer/the fairest)</i>	7. <i>to drink (much/many) wine</i>
4. <i>to be (beautiful/more beautiful/ the most beautiful) than the Queen</i>	8. <i>to bring (many/much) apples</i>

Вправа 4. Мовна, трансформаційна. Мета: навчити учнів трансформувати вивчену лексику в різні граматичні форми. Інструкція: Прочитайте словосполучення і змініть їх таким чином, щоб прикметники вживалися в порівняльному і вищому ступені.

Наприклад: Snow White was becoming more beautiful and more lovely than the Queen herself. (My favourite tales. Snow White and the seven dwarfs. p.37).

1. <i>a beautiful princess</i>	<i>more beautiful princess</i>	<i>the most beautiful princess</i>
2. <i>a wonderful mirror</i>	<i>more wonderful mirror</i>	<i>the most wonderful mirror</i>
3. <i>the jealous Queen</i>	<i>more jealous Queen</i>	<i>the most jealous Queen</i>
4. <i>a fair lady</i>	<i>a fairer lady</i>	<i>the fairest lady</i>
5. <i>a long time</i>	<i>a longer time</i>	<i>the longest time</i>

Іншими мовними вправами, спрямованими на набуття знань цього матеріалу, можуть бути наступні:

- *селективні.* Наприклад: Прочитайте речення, вибираючи з даних у дужках ті слова, які відповідають необхідній мовній формі:

1. *I am (glad/gladder/gladdest) to see you / I am **glad** to see you.* 2. *She was beautiful/ more beautiful/**the most beautiful** princess in the world./ She was **the most beautiful** princess in the world.* 3. *The stepmother was very (cruel/crueler/cruelst) to her stepdaughter./ The stepmother was very **cruel** to her stepdaughter.* 4. *The giant ate (big/**bigger**/biggest) supper this time than yesterday./ The giant ate **bigger** supper*

*this time than yesterday. 5. Near the wall there was the (small/smaller/smallest) table of all./ Near the wall there was the **smallest** table of all.*

- *трансформаційні*. Наприклад: Прочитайте речення і змініть форму дієслова таким чином, щоб показати дії в минулому часі:

*1. The Queen has a little daughter who is as white as snow./ The Queen **had** a little daughter who was as white as snow. 2. Everybody calls her Little Snow-White./ Everybody **called** her Little Snow-White. 3. The King marries again./ The King **married** again. 4. The new Queen has a magic mirror and every day she stands before it and looks at herself./ The new Queen **had** a magic mirror and every day she **stood** before it and **looked** at herself. 5. She runs into the wild woods and never comes back./ She **ran** into the wild woods and never **came** back.*

2. Для формування навичок вживання лексико-граматичного матеріалу, що вивчається, в словосполученнях і реченнях учням пропонуються наступні вправи.

Вправа 1. Передмовленнева, рецептивна. Мета: навчити учнів читати словосполучення і речення зі словами, що вивчаються, і перекладати їх на рідну мову. Інструкція: Прочитайте словосполучення і речення і перекладіть їх на рідну мову. Наприклад:

1. A beautiful palace, a great palace, a cozy palace, to recognize a palace, the master of the palace, the guests came to the palace, the gates of the palace opened, a wicked queen was in the palace. 2. A cozy house, a cozy hut, a cozy place, to rest on a cozy bed, to lie down on a cozy bed, in the palace there were many cozy rooms, the master of the palace came into a cozy little room.

Вправа 2. Передмовленнева, рецептивно-репродуктивна. Мета: навчити учнів сприймати на слух інформацію, викладену в словосполученнях і реченнях. Інструкція: Закрийте підручники, прослухайте словосполучення і речення і перекажіть почуте рідною мовою. Наприклад:

*A far away **land**, the king's **lands**, great **lands**, the king came to an unknown **land**, a stranger came to the **lands** of the giant.*

*Magic **gates**, high **gates**, iron **gates**, the **gates** of the palace, the **gates** of the castle, the servants closed the **gates** of the castle, there was nobody behind the **gates**.*

*A little **hut**, a cozy **hut**, a clean **hut**, a nice **hut**, a **hut** in the forest, seven dwarfs lived in this **hut**, the girl came into the **hut** and saw seven dwarfs.*

Вправа 3. Передмовленнева. Мета: навчити учнів складати власні словосполучення і речення з лексикою, що вивчається. Інструкція: Напишіть, а потім скажіть по три словосполучення і речення з кожним з наступних слів. Наприклад:

Castle – a magic castle, an unknown castle, a great castle. - The giant lived in the castle. The king and queen married in the castle. The guests arrived at the castle. - Fence – a high fence, a long fence, a magic fence. - There was a high fence around the castle. There was no fence near the little hut. The Prince saw a big fence ahead of him.

Вправа 4. Мовна, трансформаційна, з регламентацією часу. Мета: навчити учнів швидко і безпомилково трансформувати навчальний мовний матеріал у різні граматичні форми. Інструкція: Трансформуйте дані речення в Past Indefinite за зазначений час (50 секунд). Наприклад:

*1. Inside the house everything is small./ Inside the house everything **was** small. 2. The door is open and the girl goes inside in order to rest./ The door **was** open and the girl **went** inside in order to rest. 3. The huntsman takes pity on her./ The huntsman **took** pity on her. 4. After dark the masters of the hut return home./ After dark the masters of the hut **returned** home. 5. They light their seven candles and see the girl./ They **lit** their seven candles and **saw** the girl.*

Використання регламентованого часу в процесі виконання деяких вправ обумовлюється тим, що вони спрямовані на формування навичок виконання певних дій. З психології формування навичок відомо, що вони являють собою автоматизовані швидкі і безпомилкові дії, основною характеристикою яких, на думку А. Леонтьєвої і Г. Городилової, є швидкість. Для досягнення такого рівня автоматизації іншомовних мовних операцій пропонується час їх виконання, що дорівнює часу виконання аналогічних операцій рідною мовою [46, с. 39-45].

Вправа 5. Мовна, перекладна, з регламентацією часу. Мета: навчити учнів швидко і безпомилково перекладати навчальний лексико-граматичний матеріал, який вживається в словосполученнях і реченнях іноземною мовою. Інструкція: Прочитайте словосполучення і речення по-англійськи. Закрийте ліву частину сторінки і перекладіть ці словосполучення і речення на англійську мову за зазначений час (40 секунд). Наприклад:

<i>1. a magic castle</i>	<i>1. чарівний замок</i>
<i>2. to recognize the castle</i>	<i>2. впізнати замок</i>
<i>3. to take pity on the girl from the hut</i>	<i>3. змилосердитися над дівчиною з хижки</i>
<i>4. to rest in a cozy palace</i>	<i>4. відпочити у затишному палаці</i>
<i>5. to keep the house</i>	<i>5. вести господарство</i>
<i>6. to be careful in the palace</i>	<i>6. бути обережним у замку</i>

3. Для розвитку лінгвістичних умінь використання навчального матеріалу в різних видах мовленнєвої діяльності учням пропонуються вправи передмовленнєвого типу, при виконанні яких вони, з одного боку, концентрують свою увагу на формі викладу думки, а, з іншого боку, на їх змісті. Такими вправами є методичні дії, які спонукають до спілкування на основі використання різних опор. Методика їх подання така, що кожна наступна з них вимагає все більшої самостійності в продукуванні висловлювання. Так, наприклад, якщо перша опора являє собою готовий зразок мовлення у вигляді тексту, який слід переказати за допомогою відповідей на питання, то остання опора виключає будь-яку лінгвістичну і смислову підказку і може виглядати як малюнок. А його обговорення і стане мовленнєвим висловлюванням. Проміжними опорами, що спонукають до діалогічного спілкування учнів, можуть бути: деталізуючі питання до малюнка, питання, які допомагають розкрити події, що відбулися в казці, або деталізуючі слова і словосполучення, що характеризують зовнішність і вчинки героїв. Такими вправами можуть бути наступні.

Вправа 1. Передмовленнєва, репродуктивна. Мета: навчити читати текст, оснований на вивченому матеріалі і викладати його зміст за питаннями. Інструкція: прочитайте міні-текст, дайте відповідь на питання і перекажіть прочитане. Наприклад: *In one far away part of England there was a big **palace**. Around it there was a high **fence** with the iron **gates**. And no stranger could come into the palace. This was the **domain** of one very powerful lord. He was very **arrogant** and wicked and had no friends because he **couldn't stand** big companies and everybody **was frightened** of him. He lived alone, didn't make any **feasts** or parties, didn't invite guests. He had neither a wife nor children. In his palace he had only servants who **kept the house** for him and tried to make it **cozy** for the **master**.*

1. What was situated in one far away part of England? 2. What was around the palace? 3. Could anybody come into the palace easily? 4. Whose domain was it? 5. What did the lord look like? 6. How did the lord like to live? 7. Did the lord have a wife and children? 8. How many friends did the lord have? 9. Who kept the palace for the lord? 10. What did the servants want to do for their master?

Вправа 2. Передмовленнєва, репродуктивна. Мета: навчити викладати інформацію на основі деталізуючих питань з використанням вивченої лексики. Інструкція: Опишіть свій будинок, ґрунтуючись на даних питаннях.

1. Where do you live: in a big building, a palace or a **hut**? 2. Who is the **master** of your house? 3. Is your house **neat** and cozy? 4. Do you have a **mirror** in

*your room? 5. Do you sleep on a white sheet or a blue sheet? 6. Does your mother put a **tablecloth** on the table when the guests come? 7. Do you drink tea from a cup or from a **mug**? 8. Where do you usually **have a bite** in your house? 9. Where do you usually **rest** in your house? 10. Do you live with a mother or a **stepmother**?*

Вправа 3. Передмовленнєва, репродуктивна. Мета: сприяти запам'ятовуванню питань, що визначають зовнішність казкових героїв. Інструкція: Прочитайте питання по-англійськи і дайте відповіді на них. Закрийте ліву частину сторінки, перекладіть питання на англійську мову і запропонуйте однокласникам відповісти на них. Наприклад:

<i>1. What does Snow White look like?</i>	<i>1. Як виглядає Білосніжка?</i>
<i>2. What hair does she have?</i>	<i>2. Яке у неї волосся?</i>
<i>3. What eyes does she have?</i>	<i>3. Які у неї очі?</i>
<i>4. What cheeks does she have?</i>	<i>4. Які у неї щоки?</i>
<i>5. What character does she have?</i>	<i>5. Який у неї характер?</i>
<i>6. What clothes does she wear?</i>	<i>6. Який одяг вона носить?</i>

II. Вправи другого блоку.

Ці вправи забезпечують: 1) розвиток умінь спонтанного осмислення постановки казки; 2) розвиток рецептивно-пізнавальних умінь першого порядку, що співвідносяться з розумінням мовленнєвої й екстралінгвістичної поведінки кожного героя казки окремо; 3) розвиток рецептивно-пізнавальних умінь другого порядку, що співвідносяться з розумінням мовленнєвої й екстралінгвістичної поведінки всіх героїв кожної сценки; 4) розвиток рецептивно-пізнавальних умінь третього порядку, що співвідносяться з розумінням змісту казки в цілому.

1. Для розвитку вмінь спонтанного осмислення постановки автентичної англійської казки учням пропонується: а) переглянути постановку автентичної англійської казки з використанням відео; б) обговорити основний зміст переглянутої постановки з учителем; в) викласти рідною мовою свої висновки виховного характеру.

Прикладами таких вправ можуть бути наступні.

Вправа 1. Мовленнєва, рецептивна. Мета: навчити учнів спонтанно сприймати зміст казки на основі попередньо вивченого мовного матеріалу.

Інструкція: Подивіться постановку казки англійською мовою і спробуйте зрозуміти її зміст.

Вправа 2. Мовленнєва, продуктивна. Мета: навчити учнів розмовляти рідною мовою за змістом переглянутого спектаклю англійської казки.

Інструкція: Дайте відповідь на питання: 1. *Як називається казка?* 2. *Хто її головні герої?* 3. *Про що ця казка?* 4. *Хто з героїв тобі сподобався, а хто – ні і чому?*

Вправа 3. Інтегрована. Мета: виховувати в учнів позитивні риси характеру на основі змістовного потенціалу сприйнятого твору. Інструкція: Скажи по-українськи: 1. *Чи подобається тобі поведінка казкового героя А і чому?* 2. *Опинившись на його місці, ти б зробив так, як він?* 3. *Які риси характеру цього героя тобі імпонують?* 4. *Що ти засуджуєш у поведінці казкового героя Б?*

2. Для розвитку рецептивно-пізнавальних умінь першого порядку учням пропонується: а) мовна перекладна вправа, що полягає в перекладі на рідну мову мовлення кожного героя казки в послідовності його місцезнаходження в творі; б) мовна перекладна вправа, що полягає у сприйнятті на слух і перекладі на рідну мову мовлення кожного героя казки в послідовності його місцезнаходження в творі; в) контрольна, рецептивна, що полягає у виборі з трьох варіантів речень, відповідного змісту мовленнєвої поведінки кожного героя казки; г) контрольна, рецептивна, що полягає у виборі з трьох варіантів правильного речення, відповідного костюму кожного героя казки. Прикладами таких вправ можуть бути наступні.

Вправа 1. Мовно-мовленнєва, перекладна, рецептивна, з опорою на рольову поведінку діючих осіб. Мета: навчити учнів сприймати на слух зміст мовлення героїв казки в послідовності їх рольової поведінки. Інструкція: Здійсніть синхронний переклад мовлення кожного героя казки.

Вправа 2. Мовна, перекладна, рецептивна, з опорою на рольову, але неозвучену поведінку дійових осіб. Мета: навчити учнів відтворювати рідною мовою мовлення кожного героя казки у власній лінгвістичній інтерпретації, але

відповідно до оригінального змісту. Інструкція: Озвучте рідною мовою мовлення кожного героя казки.

Вправа 3. рецептивна, розпізнавальна. Мета: навчити учнів впізнавати героїв казки за їх костюмами і описувати їх. Інструкція: Подивіться на малюнки з зображеннями костюмів дійових осіб казки. Скажіть по-англійськи: яким героям вони належать? Опишіть ці костюми. Наприклад:

1. Whose dress is it?
2. Describe it.

1. Whose crown is it?
2. Describe it.

1. Whose costume is it?
2. Describe it.

1. Whose stocking is it?
2. Describe it.

1. Whose boot is it?
2. Describe it.

Вправа 4. рецептивна, музично-репродуктивна. Мета: навчити учнів впізнавати героїв казки за сприйняттям музичного супроводу їх рольової поведінки. Сприяти заучуванню музичного твору. Інструкція: Прослухайте музику і скажіть, поведінку якого персонажа вона супроводжує? Спробуйте наспівати цю мелодію.

3. Для розвитку рецептивно-пізнавальних умінь другого порядку учням пропонується: а) сприйняття на слух і переклад мовленнєвої взаємодії казкових героїв у кожній сценці; б) вибір одного з трьох варіантів речень, які сприймаються на слух, відповідно до змісту кожної сценки; в) вибір одного з трьох варіантів речень, які сприймаються на слух, з яких одне відповідає опису декорацій розглянутої сценки казки.

Прикладами таких вправ можуть бути наступні:

Вправа 1. рецептивна, перекладна. Мета: навчити учнів розуміти зміст мовної взаємодії героїв кожної сценки казки. Інструкція: Подивіться першу (другу ...) сценку казки в її беззвучному виконанні і озвучте мовлення кожного героя рідною мовою.

Вправа 2. Рецептивно-пізнавальна. Мета: навчити учнів розуміти значення кожної сценки казки. Інструкція: Прослухайте по три речення, які розкривають зміст кожної сценки казки, і виберіть тільки одне із кожної групи, яке відповідає її змісту. Наприклад:

1. *When the dwarfs came home, they found Snow-White lying on the bed asleep.*
2. *When the dwarfs came home, they found Snow-White dancing in their house.*
3. *When the dwarfs came home, they found Snow-White singing a song.*

Вправа 3. Рецептивно-пізнавальна. Мета: навчити учнів визначати зміст сценки за відповідними їй декораціями. Інструкція: Прослухайте по три речення, що описують декорації кожної сценки і виберіть одне з них, яке відповідає змісту переглянутої постановки. Наприклад:

1. *There is a big wonderful room, in the middle of which there is a magic mirror and a very beautiful but arrogant woman is standing and talking to the mirror.*
2. *There is a big wonderful room, in the corner of which there is a magic mirror and a very beautiful but arrogant woman is standing with an apple in her hand.*
3. *There is a small room in the attic where a beautiful woman is standing with the mirror in her hands.*

Вправа 4. Контрольна, рецептивна. Мета: перевірити сформованість умінь розуміти на слух зміст мовленнєвих висловлювань казкових героїв кожної сценки. Інструкція: Прослухайте речення в швидкому темпі і виберіть з трьох даних варіантів речень те, яке відповідає вивченому змісту. Наприклад:

1. ***Mirror, mirror, on the wall, Who in this land is the fairest of all?***
2. *Mirror, mirror, on the wall, Who in this land is the silliest of all?*
3. *Mirror, mirror, on the wall, Who in this land is the kindest of all?*

Вправа 5. Контрольна, рецептивна. Мета: перевірити сформованість умінь розуміти на слух зміст кожної сценки казки за костюмами її героїв. Інструкція: Прослухайте речення в швидкому темпі і виберіть з трьох варіантів речень, що описують костюми героїв, те, яке відповідає авторському. Наприклад:

Queen: "Open the door, I'll give you one of my nice apples."

1. ***Coloring her face, she disguised herself as an old peasant woman, in black cloak, brown scarf and big old black shoes.***
2. *She disguised herself as a princess: a young woman in a pink dress, gold ribbon, silver shoes.*
3. *She disguised herself as a dwarf: a small creature in green jacket and green trousers, blue shoes and a blue hat.*

Для розвитку навчально-репродуктивних умінь третього порядку учням пропонуються: а) вправи із визначення дійових осіб казки за декораціями, на тлі яких вони взаємодіяли; б) вправи із визначення мовної взаємодії героїв казки за їхніми костюмами; в) вправи із визначення характерів героїв казки за тоном і ритмом музичного твору; г) вправи з правильного вибору з трьох речень того, що відповідає змісту казки.

Прикладами таких вправ можуть бути наступні.

Вправа 1. Рецептивна, продуктивна. Мета: навчити учнів впізнавати дійових осіб казки за декораціями, що використовуються. Інструкція: Розгляньте декорації і назвіть казкових героїв, які взаємодіяли на їх тлі. Наприклад:

1. Inside the house everything was small, but so neat and clean. There was a little table with a white tablecloth and seven little plates, and each plate had a spoon, and there were seven knives and forks and seven mugs as well. Against the wall there were seven little beds, all standing in a row and covered with snow-white sheets.

2. They had a glass coffin made, so she could be seen from all sides. They laid her inside, and with golden letters wrote on it her name, and that she was a princess. Then they put the coffin on a mountain.

Вправа 2. Рецептивна, продуктивна. Мета: навчити учнів впізнавати дійових осіб казки за їх костюмами. Інструкція: Розгляньте костюми казкових героїв і назвіть їх. Наприклад:

1. She disguised herself as an old peasant woman, in a black cloak, a brown scarf and big old black shoes (a disguised Queen)

2. She has a simple but beautiful blue and yellow dress, a ribbon in her hair, small nice shoes (Snow White)

3. He has rich clothes, a sword, a crown on the head a silver cloak on the shoulders (Prince).

Вправа 3. Передмовленнєва, продуктивна. Мета: навчити учнів характеризувати героїв казки за тоном і ритмом музичного твору. Інструкція: Прослухайте мелодію і скажіть, поведінці якого героя казки вона підходить. Поясніть чому.

Наприклад: ♪♪. *When such music is playing, Snow White is coming in. This kind of music is like her character: tender, kind, merry.*

♪♪. *This kind of music is abrupt and alarming. It shows the Queen's approaching the dwarfs' house when she is planning to poison Snow White.*

Вправа 4. Мовна, рецептивна. Мета: перевірити знання змісту казки. Інструкція: Виберіть з поданих речень ті, які відповідають змісту прочитаної казки.

1. *Once a prince from a faraway castle entered these woods and saw the coffin on the mountain.*
2. *Once a prince from a faraway castle came to the ball which the Queen organized.*
3. *Once a prince from a faraway castle went hunting and found Snow White in the dwarfs' house.*

III. Вправи третього блоку.

Ці вправи забезпечують: 1) розвиток репродуктивно-мовленнєвих умінь першого порядку, що співвідносяться з відтворенням змісту всієї казки від третьої особи; 2) розвиток репродуктивно-мовленнєвих умінь другого порядку, що співвідносяться з рольовим відтворенням кожної сценки казки; 3) розвиток репродуктивно-мовленнєвих умінь третього порядку, що співвідносяться з рольовим відтворенням всієї казки.

1. Для розвитку репродуктивно-мовленнєвих умінь першого порядку учням пропонується: а) рецептивно-репродуктивна вправа, що полягає в читанні всієї казки за ролями і відповідях на деталізуючі питання щодо її змісту; б) рецептивно-репродуктивна вправа, що складається з письмового переказу змісту казки з використанням деталізуючих питань; в) рецептивно-репродуктивна вправа, що полягає в усному переказі казки на основі деталізуючих питань; г) рецептивно-репродуктивна вправа, що полягає в усній характеристиці поведінки казкових героїв на основі використання деталізуючих слів і словосполучень; г) рецептивно-репродуктивна вправа, що полягає в описі декорацій, що ілюструють місце і події в казці на основі відповідей на ключові питання.

Прикладами таких вправ можуть бути наступні.

Вправа 1. Рецептивно-репродуктивна. Мета: навчити читати всю казку за ролями і відповідати на деталізуючі питання щодо її змісту. Інструкція: Прочитайте казку за ролями і дайте відповіді на наступні деталізуючі питання. Наприклад: 6 питань із зачину казки.

1. *What happened in the midwinter in one great palace?*

2. *What did a newly-born daughter look like?*
3. *What happened to the Queen after she gave a birth to the daughter?*
4. *What did the king do a year later after his wife's death?*
5. *What magic thing did a new Queen have?*
6. *What words did the new Queen tell when she was looking at herself in the mirror?*

Вправа 2. Рецептивно-репродуктивна. Мета: навчити викладати письмово зміст казки з опорою на деталізуючі питання. Інструкція: Напишіть переказ змісту казки, використовуючи питання вправи 1 як план.

1. *Once upon a time in midwinter the Queen was sewing near the window.*
2. *A newly-born daughter was as white as snow, as red as blood, with beautiful hair.*
3. *After the Queen gave a birth to the daughter she died.*
4. *A year later the king married again.*
5. *A new Queen had a magic mirror.*
6. *A new Queen told such words: Mirror, mirror, on the wall, who in this land is fairest of all?*

Вправа 3. Рецептивно-репродуктивна. Мета: навчити усно переказувати зміст казки від третьої особи. Інструкція: Перекажіть усно зміст казки від третьої особи, використовуючи питання вправи 1 як план.

Once upon a time in midwinter the Queen was sewing near the window and dreamed about a daughter. Soon her dream came true and the queen gave birth to a beautiful daughter who was as white as snow, as red as blood, with beautiful black hair. But after the Queen gave a birth to the daughter she died. A year later the king took himself another wife and brought her to his domain. A new queen was a beautiful woman, but she could not stand if anyone was more beautiful than she. She had a magic mirror. Every morning she stood before it, looked at herself, and asked about her beauty saying such words: "Mirror, mirror, on the wall, who in this land is fairest of all?"

Вправа 4. Рецептивно-репродуктивна. Мета: навчити характеризувати поведінку казкових героїв на основі деталізуючих слів і словосполучень. Інструкція: Складіть з кожним з даних нижче словосполучень по два речення, що описують костюми казкових героїв. Наприклад: 1. Snow White – dress.

1. *Snow White has a beautiful long dress which is tidy and clean. I think it suits her.*
2. *Queen – crown.*
The Queen has a golden shining crown on her head. The crown gives her an important look.
3. *The dwarfs – hoods.*
The dwarfs wear red hoods on their heads. I think they look funny and a little stupid in them.

Вправа 5. Рецептивно-репродуктивна. Мета: навчити описувати декорації різних сценок казки на основі відповідей на ключові питання. Інструкція: Прочитайте ключові питання. Біля кожного з них поставте цифру, яка вказує на кількість можливих речень, що відповідають на них. Наприклад:

1. *What scenery is there in the first scene? (3)*

There is a palace. The queen is sitting near the window in her room. Behind the window it is snowing, the snowflakes are falling down heavily.

2. *What scenery is there in the second scene? (2)*

There is a rich room with a big mirror. In front of the mirror the queen is standing and looking at herself in the mirror.

3. *What scenery is there in the third scene? (3)*

There is a dwarf's hut. There are seven beds near the wall, all standing in a row and covered with snow-white sheets. There is a little table with a white tablecloth and seven little plates, and each plate has a spoon, and there are seven knives and forks and seven mugs as well.

2. Для розвитку репродуктивно-мовленнєвих умінь другого порядку учням пропонується заучування ролей казкових героїв шляхом: а) читання і перекладу слів героїв кожної сценки казки з англійської на українську мову; б) заповнення пропусків у мовленні героїв казки; в) виправлення помилок у мовленні героїв казки; г) доповнення мовлення героїв казки згідно з оригіналом; г) виголошення промови кожного героя в межах кожної сценки; д) переклад слів героїв кожної сценки казки з української мови на англійську; е) відтворення ролей казкових героїв у межах кожної сценки з різними мовними і мовленнєвими опорами.

Прикладами таких вправ можуть бути наступні.

Вправа 1. Мнемічна першого ступеня складності, мовно-мовленнєва.

Мета: сприяти заучуванню ролей казкових героїв шляхом читання і перекладу слів героїв кожної сценки казки з рідної мови на іноземну та навпаки. Інструкція: Прочитайте англійською мовою мовленнєву взаємодію героїв 1-ої (2-ої, 3-ої, N) сценки казки. Закрийте праву частину сторінки і перекладіть цей текст рідною мовою. Закрийте ліву частину сторінки і перекладіть цей текст англійською мовою. Наприклад:

1. *Queen: "Mirror, mirror, on the wall, Who in this land is fairest of all"?*

And the mirror answered: "You, my queen, are fairest of all".

2. *Queen: "Lead Snow-White out of the*

1. Королева: "Дзеркало, дзеркало на стіні, хто на світі наймиліший"?

І дзеркало відповіло: "Ти – моя королево, найпрекрасніша на світі".

2. Королева: "Виведи Білосніжку за

gates, into the woods and kill her. I never want to see her again”.

Huntsman: “I will do what you say, my Queen”.

3. *Snow White*: "Oh, dear huntsman, let me live. I will run into the wild woods and never come back."

Huntsman: “Yes, I take pity on you, run away, you poor child”.

ворота, поведи її в ліс і вбий. Я більше не хочу бачити її”.

Мисливець: "Я зроблю все, що Ви сказали, о, моя королево”.

3. Білосніжка: "О, любий мисливцю, дозволь залишитися мені в живих. Я втечу в дикий ліс і ніколи більше не повернуся назад”.

Мисливець: "Так, мені шкода тебе, тікай, бідне дитя”.

Вправа 2. Мнемічна другого ступеня складності, мовно-мовленнева.

Мета: сприяти заучуванню ролей казкових героїв шляхом заповнення пропусків в їхньому мовленні. Інструкція: Прочитайте мовлення казкових героїв, заповнюючи пропуски. Наприклад:

1. *Queen*: Mirror, mirror, on the wall, Who in this land is ..... of all?/ *Mirror*: “You, my queen, are ..... of all”. 2. *Queen*: “Lead Snow-White out of the gates, into the ..... I never want to see her again”./ *Huntsman*: “I will do what you ....., my Queen”. 3. *Snow White*: "Oh, dear huntsman, let me ..... I will run into the wild woods and never....."/ *Huntsman*: “Yes, I take ..... on you, run away, you poor child”.

Вправа 3. Мнемічна третього ступеня складності, мовно-мовленнева.

Мета: сприяти заучуванню ролей казкових героїв шляхом доповнення їхнього мовлення відповідно до оригіналу. Інструкція: Прочитайте мовлення героїв казки в їхній повній відповідності, доповнюючи всі відсутні елементи.

3. Для розвитку репродуктивно-мовленневих умінь третього порядку учням пропонується: а) рольове читання казки; б) рольовий переклад казки з англійської мови на рідну; в) рольове відтворення казки.

Прикладами таких вправ можуть бути наступні.

Вправа 1. Репродуктивна, мовна. Мета: навчити читати всю казку за ролями. Інструкція: Розподіліть між собою ролі всіх казкових героїв даної казки і прочитайте їх.

Вправа 2. Репродуктивна мовна. Мета: навчити письмово перекладати всі ролі казкових героїв даної казки. Інструкція: На столі перед вами листівки, на кожній з яких українською мовою написані слова різних казкових героїв. Виберіть собі одну з листівок і напишіть по-англійськи слова обраного вами героя за вказаний час.

Вправа 3. Репродуктивна, мовна. Мета: навчити усно відтворювати ролі казкових героїв. Інструкція: Виберіть собі роль казкових героїв і відтворіть її англійською мовою відповідно до оригіналу.

IV. Вправи четвертого блоку.

Ці вправи забезпечують: 1) розвиток репродуктивно-драматизаційних умінь першого порядку, що співвідносяться з акторською мовленнєвою поведінкою кожного героя; 2) розвиток репродуктивно-драматизаційних умінь другого порядку, що співвідносяться з акторською мовленнєвою поведінкою героїв кожної сценки казки; 3) розвиток репродуктивно-драматизаційних умінь третього порядку, що співвідносяться з акторською мовленнєвою поведінкою героїв всієї казки.

Основною особливістю всіх вищеназваних вправ є їх *репетиційний характер*, що дозволяє не лише багаторазове, а й творче повторення навчального мовленнєвого матеріалу в умовах його реально-комунікативного застосування. Це обумовлено тим, що будь-яка репетиція передбачає як вдосконалення лінгвістичного аспекту іноземної мови, так і наростання рольової драматизації в поведінці дійових осіб. Крім того, лінгвістична і мнемічна цілі репетиції завуальовані необхідністю досягнення високого рівня драматизації.

1. Для розвитку репродуктивно-драматизаційних умінь першого порядку учням пропонується: а) рецептивно-мовна вправа, що полягає в читанні й осмисленні емоційної поведінки людини; б) продуктивно-драматизаційна вправа, що полягає в прояві емоцій на основі їх англомовної характеристики, сприйнятої на слух; в) продуктивно-драматизаційна вправа, що полягає в драматизації мовленнєвої поведінки кожного героя (за текстом казки); г) продуктивно-драматизаційна вправа, що полягає в драматизації мовленнєвої поведінки кожного героя казки з використанням костюмів та музичного супроводу.

Прикладами таких вправ можуть бути наступні.

Вправа 1. Рецептивна, мовна. Мета: навчити учнів лексиці, що виражає емоційний стан людини та її почуття. Інструкція: Прочитайте слова, словосполучення і вирази з перекладом і запишіть їх у словник. Наприклад:

1. <i>fun, funny, to have fun</i>	1. <i>веселоці, веселий, веселитися</i>
2. <i>laugh, to make smb laugh, to laugh</i>	2. <i>сміх, смішити, сміятися</i>
3. <i>sadness, sad, to be sad</i>	3. <i>смуток, сумний, сумувати</i>
4. <i>envy, envious, to envy</i>	4. <i>зздрість, зздрісний, зздрити</i>
5. <i>anger, angry, to be angry</i>	5. <i>гнів, гнівний, гніватися</i>
6. <i>joy, joyful, to rejoice</i>	6. <i>радість, радісний, радіти</i>

Вправа 2. Рецептивно-репродуктивна. Мета: прочитайте характеристику героїв казки і розкажіть, які вони: позитивні чи негативні (добрі чи злі ...). Інструкція: Навчити характеризувати героїв казки за описом їхньої поведінки. Наприклад:

(The Queen) she went into her most secret room - no one else was allowed inside - and she made a poisoned, poisoned apple. From the outside it was beautiful, white with red cheeks, and anyone who saw it would want it. But anyone who ate a little piece of it, would die. Then, she disguised herself as a peasant woman, and went across the seven mountains to the seven dwarfs.

Вправа 3. Рецептивно-продуктивна, драматизаційна. Мета: навчити визначати різні емоції за їхнім описом. Інструкція: Прослухайте англійською мовою опис різних емоційних станів людей, висловіть ці емоції невербально: жестами, мімікою. Наприклад:

1. *The person laughs loudly, smiles, runs, jumps, kisses the other people (happiness).*
2. *The person cries, feels unhappy, has tears in the eyes (sadness/grief).*
3. *To be afraid, to be frightened, to have cold hands and trembling legs (fear).*

Вправа 4. Продуктивна, драматизаційна. Мета: навчити описувати різні емоційні стани людини на основі їх прояву. Інструкція: Розгляньте поведінку кожного героя казки і схарактеризуйте їх як позитивних чи негативних персонажів.

Вправа 5. Продуктивна, драматизаційна. Мета: навчити характеризувати героїв казки на основі їх костюмів і музичного супроводу їх ігрових дій. Інструкція: Розгляньте костюми і прослухайте мелодії, які супроводжують поведінку героїв казок. Охарактеризуйте цих героїв.

2. Для розвитку репродуктивно-драматизаційних умінь другого порядку учням пропонується: а) рецептивно-драматизаційна вправа, що полягає в

читанні й осмисленні мовленнєвої взаємодії кількох героїв кожної сценки;
 б) репродуктивно-драматизаційна вправа, що полягає в розігруванні кожної сценки казки в репетиційно-підготовчих умовах; в) репродуктивно-драматизаційна вправа, що полягає в розігруванні кожної сценки казки з використанням костюмів, декорацій та музичного супроводу.

Прикладами таких вправ можуть бути наступні.

Вправа 1. Рецептивна, драматизаційна. Мета: навчити читати мовлення кожного героя казки з проявом відповідних емоцій, жестів і рухів відповідно до оригіналу. Інструкція: Прочитайте роль кожного героя казки з проявом відповідних емоцій і жестів.

Вправа 2. Репродуктивна, драматизаційна, що відповідає проведенню репетицій кожної сценки казки окремо. Мета: навчити розігравати кожну сценку казки окремо в репетиційно-підготовчих умовах, що дозволяють за необхідності повторення певних слів і дій, а також уточнення деяких жестів і приведення їх у відповідність до викладеного текстового матеріалу. Інструкція: Відрепетируйте ролі казкових героїв.

Вправа 3. Продуктивна, драматизаційна. Мета: навчити учнів драматизувати кожну сценку вивченої казки окремо з використанням костюмів, декорацій та музичного супроводу. Інструкція: Підготуйте зал і сцену до драматизації кожної сценки казки. Зінсценуйте їх в репетиційних варіантах.

3. Для розвитку репродуктивно-драматизаційних умінь третього порядку учням пропонуються: а) репродуктивно-драматизаційна вправа, що полягає в розігруванні рольової та екстралінгвістичної поведінки героїв усієї казки в репетиційно-підготовчих умовах; б) репродуктивно-драматизаційна вправа, що полягає в розігруванні рольової та екстралінгвістичної поведінки героїв казки в репетиційно-підготовчих умовах з використанням костюмів, декорацій та музичного супроводу; в) репродуктивно-драматизаційна вправа, що полягає в підсумковій постановці спектаклю на сцені.

Прикладами таких вправ можуть бути наступні.

Вправа 1. Репродуктивна, драматизаційна. Мета: навчити читати всю казку повністю з проявом адекватних емоцій, жестів і рухів відповідно до

оригіналу. Інструкція: Прочитайте всю казку за ролями з проявом відповідних емоцій.

Вправа 2. Рецептивна, драматизаційна, яка відповідає проведенню репетицій казки в цілому. Мета: навчити розігрувати всю казку повністю в репетиційно-підготовчих умовах, що дозволяють за необхідності повторення певних слів і дій, уточнення деяких жестів і приведення їх у відповідність до викладеного текстового матеріалу. Інструкція: Відрепетируйте постановку всієї казки.

Вправа 3. Продуктивна, драматизаційна. Мета: навчити учнів драматизувати всю казку з використанням костюмів, декорацій та музичного супроводу. Інструкція: Підготуйте зал і сцену до драматизації всієї казки. Розіграйте її за ролями. Порівняйте гру своїх акторів (учнів класу) з оригіналом. Скажіть, хто краще зіграв, і чому? Використовуйте такі додаткові вирази:

1. *On the whole, I liked the play (Вцілому мені сподобалася гра).*
2. *Peter as a huntsman is very clumsy and unconvincing (Петрик в ролі мисливця дуже незграбний і непереконливий).*
3. *In the performance Victor sang better than Misha when acting this role (У виставі Віктор заспівав краще, ніж Мишко в його образі).*
4. *In the film the scenery was better and brighter (У фільмі декорації більш барвисті і яскраві).*
5. *Natasha played as a real actress (Наташа грала роль, як справжня артистка).*
6. *The prince's role suits Vova greatly. He even looks like him. (Вові роль принца дуже підходить. Він чимось схожий на нього).*
7. *The role of the dwarf doesn't suit Dima at all. In the real life Dima is very calm and quiet, but Dima's character in the play is merry, active, quick (Дімі роль гнома аж ніяк не пасує. Діма в житті спокійний, а персонаж, якого він грав веселий, активний і пухлякий).*
8. *At the rehearsal Olga acted better, now she worries a lot (Оля на репетиції грала краще, зараз вона дуже хвилюється).*
9. *I want to try myself as a prince too. (Я теж хочу спробувати себе в ролі принца).*

V. Вправи п'ятого блоку.

Ці вправи забезпечують розвиток умінь англійського діалогічного мовлення: 1) за запрограмованими темами на основі використання мовного і мовленнєвого матеріалу вивчених казок; 2) у зв'язку з мовленнєвими і

емоціогенними ситуаціями, що виникають, з використанням мовного і мовленнєвого матеріалу вивчених казок.

1. Вправи для розвитку вмінь англійського діалогічного мовлення за запрограмованими темами: а) учні здобувають знання нового лексичного матеріалу відповідно до кожної з навчальних тем; б) у них формуються навички вживання попередньо вивченого матеріалу загального характеру, знову набутого тематичного матеріалу і матеріалу, обраного з казок; в) у них формуються передмовленнєві вміння вживання всього вищезгаданого мовленнєвого матеріалу в різних видах підготовленого мовлення; г) у них розвиваються вміння англомовної мовленнєвої взаємодії на основі всіх типів мовного матеріалу, яким вони оволоділи.

Представимо систему вправ з набуття учнями знань, формування навичок і розвитку вмінь англійського діалогічного мовлення в межах навчальної тематики.

1.1. Для набуття знань нового лексичного матеріалу за кожною навчальною темою, учні виконують: а) мовні вправи, що полягають в усному і письмовому пред'явленні нової лексики і її семантизації з опорою на переклад і її активізацію в ізольованому вигляді; б) мовні вправи, що полягають у вгадуванні слів, що вивчаються, по першій і останній буквах; в) мовні вправи, що полягають в написанні слів, що вивчаються, в їх звуковому вираженні, і навпаки, в написанні цих самих слів в їх буквальному вираженні на основі транскрипцій.

Прикладами таких вправ можуть бути наступні.

Вправа 1. Мовна, семантизаційна. Мета: ввести учням нову лексику за темою, що вивчається. Інструкція: а) Прочитайте слова і словосполучення з перекладом, запишіть їх у словник; б) Закрийте праву частину сторінки і перекладіть їх на рідну мову, а потім закрийте ліву частину сторінки і перекладіть їх на англійську мову.

<i>1. To disguise [dis'gaɪz]</i>	1. маскуватися)
<i>2. to allow [ə'laʊ]</i>	2. дозволяти
<i>3. to recognize ['rekəgnəɪz]</i>	3. дізнаватися
<i>4. to have a bite [tə hæv ə baɪt]</i>	4. перекусити

5. <i>to do harm</i> [tə du: ha:m]	5. нашкодити
6. <i>to be frightened</i> [tə bi: 'fraɪt(ə)nd]	6. бути переляканим

Вправа 2. Мовна, ігрова. Мета: навчити учнів вгадувати слова, що вивчаються, за першою і останньою буквами. Інструкція: Вставте замість крапок пропущені букви і прочитайте отримані слова. Наприклад:

1) d ..... e (disguise), 2) f ... t (feast), 3) m .... r (mirror), 4) a ... w (allow), 5) f .. r (fair), 6) h ..... s (heavens).

Вправа 3. Мовна, фонетична. Мета: навчити учнів представляти слова, що вивчаються, в їх звуковому вираженні і навпаки: звукове вираження слів в їх буквенному варіанті. Інструкція: а) Затранскрибуйте подані слова; б) Напишіть слова за поданою транскрипцією.

1.2. Для формування навичок вживання попередньо вивченої лексики загального характеру, знову вивченої тематичної лексики і вивченої лексики, обраної з англomовних автентичних казок, учні виконують: а) мовні вправи, що полягають у читанні словосполучень і речень і їх перекладі на рідну мову з опорою на підручник; б) мовні вправи, що полягають у читанні тих самих словосполучень і речень і їх усному перекладі; в) мовні вправи, що полягають у складанні словосполучень і речень зі всіма активними словами на основі використання підстановчих таблиць; г) умовно-мовленнєві вправи, що полягають у самостійному закінченні чи початку речень; г) умовно-мовленнєві вправи, що полягають у вираженні зазначеної вчителем думки з використанням вживаних в казках мовних і мовленнєвих одиниць; д) контрольні мовні вправи, що полягають в регламентованому в часі прямому і зворотному перекладі словосполучень і речень.

Прикладами таких вправ можуть бути наступні.

Вправа 1. Мовна, рецептивна Мета: навчити учнів читати словосполучення і пропозиції, що включають досліджувані тематичні слова і вирази, і ті, які містилися в казці: «Snow White». Інструкція: Прочитайте словосполучення і пропозиції по-англійськи, і дайте відповідь на питання. Наприклад:

Нові тематичні слова та словосполучення: to keep the house, to cook, to make beds, to wash, to sew, to keep everything clean, to look for gold.

1. *Snow White swept the floor, cooked and washed the dishes when the dwarfs went away. - What did Snow White do?*
2. *When the dwarfs told Snow White what to do, they went into the mountains to look for gold. - Where did the dwarfs go?*
3. *Snow White stayed at home and sewed some clothes for the dwarfs. - What did Snow White sew for the dwarfs?*

Вправа 2. Мовна, рецептивна Мета: навчити учнів сприймати на слух навчальний мовний матеріал у поєднанні з попередньо вивченим. Інструкція: прослухайте словосполучення і речення, що вивчаються, і попередньо вивчені по-англійськи і відтворіть їх рідною мовою. Наприклад:

<i>1. a cozy palace</i>	<i>1. затишний палац</i>
<i>2. a wide domain</i>	<i>2. просторі володіння</i>
<i>3. a high fence</i>	<i>3. висока огорожа</i>
<i>4. to keep the house</i>	<i>4. вести господарство</i>
<i>5. to keep everything clean</i>	<i>5. тримати в чистоті</i>
<i>6. to have a bite</i>	<i>6. перекусити</i>

Вправа 3. Мовна, підстановча. Мета: навчити учнів самостійно складати словосполучення і речення за допомогою слів, що вивчаються, і попередньо вивчених з опорою на підстановчі таблиці. Інструкція: Складіть якомога більше речень зі словами і виразами, поданими в підставних таблицях. Наприклад:

1.	A (an)	hunter dwarf old peasant woman	can	keep the house. look for gold. sew dresses. catch the animals.
2.	The	Snow White Queen	disguised herself recognized her ate a poisoned apple saw the coffin fell in love looked into the mirror	

Вправа 4. Умовно-мовленнєва. Мета: навчити учнів висловлювати думки з використанням нових тематичних і поданих в казці «Snow White» виразів. Інструкція: Прочитайте тематичні слова і вирази, що вивчаються, взяті з казки. Напишіть з кожним з них по три речення. Наприклад:

1. *To take pity on smb*
- 1) I usually take pity on the street dogs when I see them.
  - 2) The mother took pity on her son when he fell down.
  - 3) The teacher took pity on the pupil and let him go home.
2. *To have no peace day and night*
- 1) Before he passed all his exams he had no peace day and night.
  - 2) The parents had no peace day and night before they bought the children a dog.
  - 3) The boys who had quarreled had no peace day and night before they made friends again.

Вправа 5. Контрольна, мовна, регламентована в часі. Мета: навчити учнів перевіряти сформованість навичок вживання нових мовних одиниць з тими, які вживалися в казці. Інструкція: а) Прочитайте словосполучення і речення по-англійськи за визначений час; б) Закрийте ліву частину сторінки і перекладіть ці слова і речення на англійську мову за той самий час. Наприклад:

1. She was sorry about it <u>with all her heart</u> .	1. Вона <i>шкодувала</i> про це всім серцем.
2. I always <u>take pity on</u> the street dogs and cats when I see them.	2. Мені завжди <i>шкода</i> бездомних собак і котів, коли я бачу їх.
3. She <u>had no peace day and night till</u> she saw her friend.	3. Вона не мала спокою ні вдень, ні вночі, поки не побачила друга.
4. The stepmother <u>turned green with envy</u> when she saw the girl's new clothes.	4. Мачуха <i>позеленіла</i> від злості, коли побачила новий наряд дівчинки.
5. This is a real <u>feast</u> . There are so many tasty dishes.	5. Це <i>справжній бенкет</i> . Так багато смачних страв.
6. She is very <u>fair</u> but <u>arrogant</u> .	6. Вона - <i>прекрасна</i> , але зарозуміла.

1.3. Для розвитку передмовленнєвих умінь англійського діалогічного мовлення учні виконують: а) передмовленнєві вправи з читання міні-текстів та відповідей на питання до них; б) передмовленнєві репродуктивні вправи з переказу цих мікротекстів зі зміною осіб або зміною часу подій і процесів; в) передмовленнєві вправи зі складання питань для проведення тематичних бесід; г) передмовленнєві вправи з обговорення дій людей, зображених на малюнках з опорою на ключові слова і вирази; г) передмовленнєві вправи з бесідою один з одним про прочитаний дитячий художній твір з опорою на деталізуючі слова і словосполучення.

Прикладами таких вправ можуть бути наступні.

Вправа 1. Передмовленнєва, рецептивно-репродуктивна. Мета: навчити учнів читати мінідіалоги і відповідати на питання до них. Інструкція: Прочитайте мінідіалог за ролями і дайте відповідь на питання. Наприклад:

I. Mike: Hello, Peter, where are you going?

Peter: Hello, Mike, I am going to the animals' shelter. I take a great pity on the poor dogs and cats and want to help them somehow.

Mike: Do you often go there?

Peter: Yes, I have no peace day and night if I don't attend the animals' shelter once a week.

Mike: Can I go with you now? I will not do any harm to them.

Peter: Yes, of course. Join me. Together will be better. The more, the merrier.

1. How many friends are speaking? 2. Where is Peter going? 3. What does Peter like to do? 4. How often does Peter go to the animals' shelter? 5. Does Mike want to go with Peter to the animals' shelter too? 6. Does Peter agree to go there together with Mike?

Вправа 2. Передмовленнєва, репродуктивна. Мета: навчити учнів відтворювати прочитані мінідіалоги за ролями: а) без будь-яких змін у них; б) зі зміною часу подій і процесів. Інструкція: Розпочніть відтворення прочитаних у вправі мінідіалогів за ролями без будь-яких змін і зі зміною часу подій і процесів.

Вправа 3. Передмовленнєва, підготовча. Мета: навчити учнів складати питання для проведення тематичної бесіди. Інструкція: а) Напишіть питання для бесіди на тему «Мій дім» з використанням виразів, вивчених у казках; б) Підготуйте питання по казках і задайте їх однокласникам.

Вправа 4. Передмовленнєва, репродуктивна. Мета: навчити учнів обговорювати поведінку героїв з використанням образотворчої наочності, ключових слів і виразів. Інструкція: Розгляньте малюнки і розпитайте один одного про поведінку зображених на них героїв.

Вправа 5. Передмовленнєва, продуктивна. Мета: навчити учнів вести бесіду з прочитаного художнього твору з опорою на деталізуючі слова і словосполучення. Інструкція: Розпитайте один одного про прочитаний художній твір. Використовуйте подані деталізуючі питання і ключові слова як план.

1.4. Для розвитку мовленнєвих умінь англійського діалогічного мовлення учні виконують: а) мовні вправи зі з'ясування один у одного додаткової

інформації в зв'язку з недостатньо зрозумілою для них поведінкою одного з героїв казки; б) мовні вправи зі з'ясування один у одного улюблених шкільних предметів; в) мовні вправи зі з'ясування один у одного улюблених авторів художніх творів; г) мовні вправи з обговорення один з одним минулого шкільного заходу; г) мовні вправи з обговорення проблеми дружби і взаємодопомоги серед однокласників; д) мовні вправи з визначення результатів, досягнутих в спортивних змаганнях з різних видів спорту, які відбулись у минулому навчальному році.

Прикладами таких вправ можуть бути наступні.

Вправа 1. Мовна, продуктивна. Мета: навчити учнів з'ясовувати один у одного характери дійових осіб казки на підставі їх поведінки. Інструкція: Назвіть дії героїв казки «Snow White» і визначте на підставі цих дій особистісні якості даних персонажів: Білосніжки, мачухи, гномів, принца.

Вправа 2. Мовленнєва, продуктивна. Мета: навчити учнів з'ясовувати один у одного інформацію про улюблених казкових героїв за контекстом змісту казок з їх участю, а також улюблені художні твори за їхньою фабулою. Інструкція: а) Дізнайтеся один в одного, яких казкових героїв ви любите і чому; б) Дізнайтеся один в одного зміст улюблених казок і визначте їх назви. Наприклад:

<i>1. Who is your favourite fairy-tale character?</i>	<i>1. Хто твій улюблений казковий герой?</i>
<i>2. Why do you like this character?</i>	<i>2. Чому тобі подобається цей персонаж?</i>
<i>3. What does he look like?</i>	<i>3. Як він виглядає?</i>
<i>4. What fairy tales do you like to read?</i>	<i>4. Які казки ти любиш читати?</i>
<i>5. Who are the main characters in such fairy tales: people or animals?</i>	<i>5. Хто головні герої в цих казках: люди або тварини?</i>
<i>6. Do characters of your favourite fairy tales commit heroic acts?</i>	<i>6. Персонажі в твоїх улюблених казках роблять героїчні вчинки?</i>

Вправа 3. Мовленнєва, продуктивна. Мета: навчити учнів обговорювати минулий шкільний захід. Інструкція: Розпитайте один у одного про минулий шкільний захід, з'ясуйте ваше ставлення до його організації, гостей, які були запрошені, а також до його проведення. Наприклад:

<i>1. What school event did you have last</i>	<i>1. Який шкільний захід у вас був</i>
---	---

<i>week?</i>	<i>минулого тижня?</i>
<i>2. Were pupils disguised as dwarfs, elves, witches at the party? Did you recognize everybody?</i>	<i>2. Учні переодягалися у гномів, ельфів, чарівниць? Ви всіх впізнали?</i>
<i>3. Did the girls wear lovely and pretty clothes?</i>	<i>3. Дівчатка одягли красивий і ошатний одяг?</i>
<i>4. Were there many guests at the party? Were they in amazement when they saw the organization of the party?</i>	<i>4. Чи багато було гостей на вечорі? Чи були гості в захваті, коли побачили організацію вечора?</i>
<i>5. Did you feel pity on the pupils who couldn't come?</i>	<i>5. Ви пошкодували тих учнів, які не змогли прийти?</i>
<i>6. Did you like the party's feast?</i>	<i>6. Вам сподобався бенкет на вечорі?</i>

Вправа 4. Мовленнєва, продуктивна. Мета: навчити учнів з'ясувати, як вони допомагають один одному і як вони розуміють справжню дружбу. Інструкція: Розпитайте один у одного про те, з ким ви дружите і чому. Доведіть, що той з ким ви дружите справжній друг. Наприклад:

<i>1. Who is your friend?</i>	<i>1. Хто твій друг?</i>
<i>2. How long have you been friends?</i>	<i>2. Як довго ви дружите?</i>
<i>3. Why do you like to be friends with this person?</i>	<i>3. Чому тобі подобається дружити з ним?</i>
<i>4. Do you think that your friend is a good person?</i>	<i>4. Ти вважаєш свого друга хорошою людиною?</i>
<i>5. What is the best quality of your friend?</i>	<i>5. Яка найкраща якість твого друга?</i>
<i>6. Can your friend help you in a difficult situation?</i>	<i>6. Чи може твій друг допомогти тобі у важкій ситуації?</i>

2. Вправи для розвитку вмінь англійського діалогічного мовлення на основі мовних і емоціогенних ситуацій, що виникають: а) учні вдосконалюють знання нового тематичного лексичного матеріалу і набувають знання нового лексичного матеріалу, що виражає почуття і емоції; б) у них удосконалюються навички вживання всього попередньо вивченого лексичного-граматичного матеріалу, а саме: тематичного й обраного з англійськомовних автентичних казок, і формуються навички його вживання у поєднанні з тим, який виражає почуття та емоції; в) у них розвиваються передмовленнєві вміння вживання всього вищезгаданого мовленнєвого матеріалу в різних видах підготовленого мовлення; г) у них розвиваються вміння англійськомовної спонтанної комунікації з використанням всього вивченого мовленнєвого матеріалу.

2.1. Для удосконалення знань нового тематичного лексичного матеріалу, що виражає почуття і емоції у взаємозв'язку з усім попередньо вивченим, учні виконують: а) мовні презентаційні вправи, що полягають у сприйнятті, осмисленні й активізації нової лексики, що виражає емоції, з попередньо вивченою; б) передмовленнєві підстановчі вправи, що полягають у складанні речень за допомогою групових таблиць, в яких описується поведінка людей залежно від їх вчинків; в) мнемічні перекладні вправи, що полягають у запам'ятовуванні виразів, що описують широкий діапазон емоцій схвалення, подяки, осуду і розчарування.

2.2. Для формування навичок вживання нового лексичного матеріалу, що виражає вищеназвані емоції у взаємозв'язку з усім попередньо вивченим матеріалом за наступними темами: учні виконують передмовленнєві, рецептивні, селективні, трансформаційні та перекладні вправи з регламентацією часу.

2.3. Для розвитку передмовленнєвих умінь вживання нового лексичного матеріалу в реально мовленнєвих ситуаціях учні виконують вправи, які полягають у: а) представленні себе в ситуації спілкування з різними казковими героями; б) рольовій драматизації уявної розмови.

Вправи названих видів повною мірою відображають інтегрований процес навчання, в якому за допомогою іноземної мови досягається високий потенціал не лише виховного навчання, а й розвитку загального світогляду дитини. Вона як носій нової інформації сучасного глобалізованого суспільства переноситься в минуле, порівнює можливості попередніх суспільних формацій з можливостями сучасної цивілізації. Так, наприклад, спілкуючись з героями казки Г.-Х. Андерсена «Снігова королева» сучасний учень четвертого класу проявляє здивування через відсутність у такої знатної і багатой пані гаджетів сучасного зв'язку, можливостей інтерактивних контактів з нею і тому пояснює їй всі переваги сучасної цивілізації. Таке спілкування, з одного боку, виявляється комунікативно-вмотивованим, а з іншого боку – лінгвістичного, дозволяє вживати вивчений тематичний і фольклорний матеріали в нестандартних лінгвомовленнєвих умовах.

2.4. Для розвитку інтегрованих умінь вживання всього вивченого мовного матеріалу у спонтанних емоціогенних ситуаціях учні виконують вправи, що полягають у: а) бесіді з учителем за різними сенсаційними інформаційними, непередбаченими підручником, ситуаціями; б) бесіді один з одним щодо відносин або подій навколишньої дійсності, що виникають; в) бесіді з учнями класу щодо вигаданих фантастичних історій.

Оскільки вправи з набуття знань нового мовного матеріалу, формування навичок і розвитку передмовленнєвих умінь його вживання представлені в достатньому обсязі, при викладі експериментальної методики в попередніх п'яти блоках вправ, то не будемо детально зупинятися на них, а представимо їх у додатках. А далі наведемо приклади інтегрованих вправ, які сприятимуть діалогічному англomовному спілкуванню учнів для вирішення не навчальних, а пізнавальних і виховних завдань.

Вправа 1. Ситуативно-емоціогенна, спонтанна, продуктивна, інтегрована.

Мета: навчити учнів вести бесіду відповідно до спонтанної мовленнєвої ситуації емоціогенного характеру без будь-яких опор. *Інструкція:* Уявіть собі, що ви йдете сільською вулицею й у відчиненому вікні першого поверху бачите маленьких дітей, які плачуть. Підійдіть і поговоріть з ними, спробуйте заспокоїти їх, запропонуйте їм свою допомогу.

- *You: Hello, poor little kids, what's happened? Why are you crying? Is your mother at home?*

- *Children: No, mother is out. We are alone. And we are frightened because some man wanted to come into our flat. He knocked at the door and asked to open.*

- *You: Oh, dear babies, don't open the door to strangers. It can be dangerous. I take pity on you that you are alone. But I hope that your mother will come soon. Don't be afraid.*

- *Children: We will not cry any more, we promise. We'll be brave.*

- *You: Oh, what good boys you are. Cheer up! Everything will be O.K.*

Вправа 2. Спонтанна, передмовленнєва, продуктивна, інтегрована. Мета:

навчити учнів вести бесіду відповідно до мовленнєвої ситуації емоціогенного характеру, що виникла спонтанно, без будь-яких опор. Інструкція: Уявіть собі, що: а) школа не отримала підручників з вашого улюбленого предмету, поговоріть з вчителькою про те, як ви будете виходити з цього становища.

Інтеграційна складова цього завдання: пробудження інтересу учнів до англomовного соціoкультурного середовища; б) ваш друг запропонував вам допомогу в обмін на будь-яку послугу для нього. Обговоріть пропозицію цього товариша зі своїми батьками. Інтеграційна складова цього завдання: засудження корисливих вчинків і розвиток бажання надавати безкорисливу допомогу; в) в клас повернувся учень з міжнародних спортивних змагань, на яких зайняв перше місце. Поговоріть з ним про його спортивні досягнення. Інтеграційна складова цього завдання: розвиток стимулу самовдосконалення; г) ваш клас готується до Новорічного маскараду. Дізнайтеся один в одного в яких ролях кожен з вас буде виступати на ньому і чому. Інтеграційна складова цього завдання: розвиток почуття колективізму і доброзичливості один до одного; ґ) ви взяли участь у ході, присвяченій річниці Революції гідності. Поділіться враженнями про це зі своїми київськими друзями. Інтеграційна складова цього завдання: розвиток почуття патріотизму, гордості за свою країну і любові до неї; д) ви добре провели літні канікули, познайомилися з новими людьми, прочитали цікаві книги, взяли участь у спортивних змаганнях, відвідали цікаві місця. Поділіться враженнями про проведений відпочинок. Інтеграційна складова цього завдання: розвиток пізнавальної активності та світогляду учнів. Наприклад: за завданням «а»:

- *Children, we didn't receive textbooks on geography.*

- *How are we going to teach geography without books? I know that geography teacher has a lot of interesting slides and videos. One of them I have right now, let's see it. It presents parks of England.*

- *This is very interesting. And this film announced. We want to see it. And I want to listen to English speech.*

Наприклад: за завданням «б»

- *Hello, Sasha!*

- *Hello! Remember you asked me to translate you the text of the exercises in the English language?*

- *Yes.*

- *I will translate the text into Ukrainian only in case you help me to do the exercise in English.*

- *You know, Vova! So ugly to behave. I can help you do this exercise, even if you refuse me. People should help selflessly.*

Для досягнення вищої результативності представленої системи вправ викладемо методичні рекомендації щодо її виконання.

2.4 Методичні рекомендації щодо виконання розробленої системи вправ

Вважаємо за необхідне пояснити, що ми надаємо методичні рекомендації щодо виконання розробленої системи вправ не після її апробації в експериментальній роботі, а перед нею. Логіка у такій послідовності викладу матеріалу обумовлюється тим, що в експериментальній роботі будуть задіяні вчителі, які не мають уявлення про сутність розробленої методики. Тому, для того щоб експериментальна робота проходила відповідно до нашого методичного задуму, до її початку представимо методику роботи з нашими вправами, оскільки від ступеня її дотримання буде залежати кінцевий результат навчання.

I. Методика виконання вправ першого блока

1. Вправи з набуття знань нового мовного матеріалу

Для виконання **вправи 1** необхідно розділити дошку навпіл, і ліворуч записати всі відібрані для вивчення слова і вирази англійською мовою. Ті слова, які читаються не за правилами, мають бути подані разом з фонетичною транскрипцією. На правій частині дошки слід записати переклад даних слів і виразів. Записані англійською мовою слова і вирази учні самостійно читають без допомоги вчителя на основі усвідомлення звукобуквенних зв'язків, переклад цього матеріалу читається подумки. Після того, як учні виявлять вміння самостійно правильно озвучувати представлений матеріал, вони повинні почути його зразкове читання вчителем. Наступний етап роботи над цією вправою полягає в хоровому читанні цих же слів і виразів за вчителем. Закінчується робота над цією вправою повторним самостійним читанням цих слів і виразів вголос, яке у фонетичному відношенні має відрізнятися від початкового самостійного читання цього матеріалу. Закріплення прочитаної інформації у свідомості учнів забезпечується записом цих слів і виразів у словник з перекладом. Таким чином, вся ця методична робота над вправою 1 дозволяє набрати до десяти - дванадцяти повторень кожної мовної одиниці.

Для виконання **вправи 2** необхідно закрити праву частину сторінки і продемонструвати учням можливість чіткого, швидкого і впевненого перекладу

мовних одиниць з англійської мови на рідну, а потім запропонувати ту ж роботу учням. Для того, щоб вона не була монотонною і одноманітною, вчитель повинен показати можливість перекладу навчального матеріалу за допомогою різних ланцюжків. Наприклад: 1) перші два учня перекладають ці мовні одиниці назустріч один одному: перший починає з першого слова, а другий - з останнього; 2) інші два учня перекладають ці ж мовні одиниці по черзі, перший учень - всі слова і вирази під парною нумерацією, а другий – під непарною; 3) беруть участь всі учні групи: перший перекладає перше слово, а другий учень - перше і друге слово, третій учень - друге і третє слово, четвертий учень - третє і четверте слово і так далі. Потім закривається ліва частина сторінки, і учні перекладають цей самий матеріал, але вже з рідної мови на іноземну. Попередній зразковий переклад всіх мовних одиниць демонструє вчитель, учні перекладають за такими ж ланцюжками. У процесі такого двостороннього перекладу учні набирають як мінімум п'ятнадцять - двадцять повторень кожної мовної одиниці, що з одного боку веде до їх запам'ятовування, а з іншого боку демонструє розуміння навчального матеріалу.

Для виконання **вправи 3** необхідно повторити вживання того мовного матеріалу, який може видозмінюватися в словосполученнях і реченнях залежно від їх загального або граматичного сенсу. Потім учням доцільно запропонувати переглянути представлені словосполучення і продумати протягом декількох хвилин, яку форму слова з наявних вони оберуть. Потім кожен учень повинен прочитати по одному словосполученню з тих, що подані у вправі, вживши правильну форму слова, яке вони вивчають. Якщо учнем допущена помилка, її виправляє не вчитель, а учні групи, тим самим демонструючи розуміння навчального матеріалу. Якщо заняття проводиться в академічно слабшій групі учнів, їм можна запропонувати спочатку виконати цю вправу письмово, а потім прочитати отримані словосполучення.

Для виконання **вправи 4** необхідно повторити з учнями граматичну тему «Ступені порівняння прикметників». Потім дати їм можливість прочитати приклад виконання цієї вправи, поданий у підручнику, і лише потім запропонувати самостійно написати, а потім вимовити наведені у вправі

словосполучення в зміненому вигляді, а саме, з вживанням прикметників в вищому і найвищому ступенях порівняння.

2. Вправи з формування навичок вживання навчального мовного матеріалу

Для виконання **вправи 1** необхідно навчити учнів читати словосполучення і речення зі словами, які вивчаються та перекладати їх на рідну мову. Учні по черзі читають по одному словосполученню, поданому в абзаці, у якому відпрацьовується певна група слів, що вивчаються, і перекладають кожне з них на рідну мову з опорою на підручник. Якщо в абзаці менше словосполучень і речень, ніж учнів у групі, то для того, щоб задіяти всіх в цю роботу, доцільно почати читання і переклад цього абзацу.

Для виконання **вправи 2** необхідно запропонувати учням закрити підручник, викликати першого учня до дошки та запропонувати йому читати по одному словосполученню або реченню з того ж абзацу англійською мовою. Ті учні, які сидять за партами з закритими підручниками, повинні слухати кожне вимовлене словосполучення чи речення і по черзі перекладати сприйняту на слух інформацію. Це буде, з одного боку, розвивати у дітей аудитивні вміння, а з іншого боку, сприяти запам'ятовуванню ними не лише слів і виразів, які вивчаються, але й способів їхнього вживання в словосполученнях і реченнях.

Для виконання **вправи 3** необхідно запропонувати учням закрити підручники. У цей час написати на дошці пронумерований навчальний матеріал рідною мовою і запропонувати учням написати по кілька (три - чотири) словосполучень і речень з кожною з запропонованих мовних одиниць. Під час виконання цієї письмової роботи вчитель повинен опитати кожного учня усно, тобто дати йому можливість самостійно вимовити складені словосполучення і речення.

Для виконання **вправи 4** необхідно повторити з учнями правила вживання дієслів to be в Present Indefinite і Past Indefinite, а також дієслів to take, to return, to see і т. д. В Present Indefinite і Past Indefinite, а потім запропонувати їм переглянути приклади речень, наведених у вправі 4. На підставі попереднього повтореного граматичного матеріалу запропонувати учням

письмово трансформувати речення з однієї часової форми, викладених в них дій, в іншу. Потім для досягнення автоматизму такого роду трансформації запропонувати учням виконати ті ж дії за вказаний (регламентований) час. Швидкість і правильність виконання таких граматичних перетворень буде свідчити про сформованість навичок вживання активізованого граматичного матеріалу в передмовленнєвій практиці.

Для виконання **вправи 5** необхідно переглянути вправу, наведену в підручнику, в якому з лівого боку сторінки англійською мовою написані словосполучення і речення з мовними явищами, які вивчаються, а з правого боку - їх переклад рідною мовою. Потім учитель повинен пояснити, що перекладати цей матеріал як з іноземної мови на рідну, так і навпаки, учні повинні за вказаний в цій вправі час, і щоб довести, що це можливо вчитель перший повинен продемонструвати цю роботу, а саме: закрити праву частину сторінки і за необхідний час перекласти дані словосполучення і речення рідною мовою, а потім, закривши ліву частину сторінки, іноземною. Робота над виконанням цієї вправи повинна продовжитися тим, що кілька найбільш успішних учнів у класі демонструють можливість виконання тих же методичних дій за вказаний час. Цей методичний прийом доводить іншим учням, що такий швидкий переклад цього матеріалу цілком можливий, і на наступному занятті кожен учень обов'язково повинен виконати такий прямий і зворотний переклад за передбачений у завданні час. В іншому випадку буде вважатися, що навички вживання цих мовних одиниць у учнів не сформовані, і вони не можуть просуватися вперед у вивченні матеріалу.

3. Вправи з розвитку лінгвістичних умінь вживання навчального мовного матеріалу

Для виконання **вправи 1** необхідно запропонувати учням невеликий текст не пов'язаний із змістом казки, але такий що містить частину навчальної лексики, яка в цьому тексті повинна бути виділена жирним шрифтом. Це положення дозволяє сконцентрувати увагу учнів на вживанні в мовленні навчального мовного матеріалу. Тому, завдання: «Прочитайте текст» має супроводжуватися фразою: «Зверніть увагу, на вживання навчального мовного

матеріалу». Це означає, що читаючи текст і осмислюючи його зміст, учні одночасно зможуть спостерігати трансформацію мовних явищ залежно від їх лінгвістичного оточення. Для перевірки розуміння тексту учням пропонуються деталізовані запитання за змістом, які за своєю формою не повинні бути загальними, а лише спеціальними або альтернативними, щоб відповіді на них були повними. І, щоб таким чином, зумовлювали необхідність вживання в мовленні навчального матеріалу. У цій вправі і у всіх наступних, в яких потрібно відповідати на питання за змістом прочитаного або прослуханого, необхідно виконувати дві методичні дії. Перше, почергове читання запитань вголос і відповідей вголос. Друге, почергове читання запитань подумки, але відповідей вголос. Що буде підводити учнів до відтворення змісту прочитаного. Тому, наступна дія, що полягає в переказі тексту, готується попередньо.

Для виконання **вправи 2** необхідно запропонувати учням деталізовані запитання за якимось змістом, але не за змістом казки, а такими, які передбачали б вживання наступної частини мовних одиниць, які вивчаються. Ці мовні одиниці, як і в міні-тексті, в попередній вправі виділяються жирним шрифтом, щоб учні бачили граматичну форму їх вживання. Робота з відповідями на ці запитання проводиться так само, як і в попередній вправі. У результаті, це дозволяє відтворити зміст закладеної у вправі інформації.

Для виконання **вправи 3** необхідно запропонувати учням запитання, які об'єднані певним сенсом, але такі, що припускають у відповідях вживання мовних одиниць, що вивчаються. Ці запитання записуються в дві колонки: у лівій - англійською мовою, а в правій - рідною мовою. Останні вголос не вимовляються, а лише проглядаються для гарантованого осмислення англійського варіанту і його запам'ятовування. Робота з цими питаннями здійснюється наступним чином: 1) учні по черзі читають запитання англійською мовою і відповідають на них; 2) учні закривають ліву частину сторінки, і, дивлячись на запитання, написані рідною мовою, вимовляють їх англійською мовою; 3) учні, дивлячись на запитання, написані рідною мовою, розпитують один одного за змістом закладеної в них теми. Таким чином, вони

готуються до розвитку вмінь діалогічного мовлення за темами, в яких вживаються досліджувані мовні явища.

II. Методика виконання вправ другого блока

1. Вправи з розвитку вмінь спонтанного осмислення постановки автентичної англійської казки

Для виконання **вправи 1** необхідно запропонувати учням переглянути постановку казки, в якій вживається вся раніше вивчена лексика англійською мовою, і націлити їх на осмислення її основного змісту. У процесі перегляду вистави учням не рекомендується будь-що записувати або перекладати за допомогою словника. Щоб не допустити їх відволікання від загального змісту під час будь-якої фіксації, слід допустити перегляд вистави тільки один раз.

Для виконання **вправи 2** необхідно поставити учням рідною мовою запитання за основним змістом і організувати відповіді на них у вигляді бесіди.

Для виконання **вправи 3** необхідно запропонувати учням прокоментувати поведінку героїв казки, які їм запам'яталися і надати їм свою виховну оцінку.

2. Вправи з розвитку рецептивно-пізнавальних умінь першого порядку

Для виконання **вправи 1** необхідно показати учням спектакль тієї ж казки, але в такому режимі, щоб після рольової поведінки кожної дійової особи забезпечувалася пауза, під час якої учень відтворював би рідною мовою почуте мовлення героя. Брати участь у виконанні цього завдання повинні всі учні групи. Для цього необхідно викликати кожного з них для озвучування рідною мовою сприйнятого іноземною мовою мовлення дійової особи, в послідовності його виступу. Почергова ретрансляція мовлення героїв відбувається до кінця вистави, що дає можливість знову переглянути весь спектакль.

Для виконання **вправи 2** учням пропонується переглянути виставу тієї ж казки, але з вимкненим звуком. Кожен учень по черзі озвучує мовленнєву поведінку кожного персонажа.

Для виконання **вправи 3** учням роздають малюнки із зображенням костюмів героїв і пропонується назвати героїв, яким належать ці костюми, а

потім усно описати їх. Для виконання цього завдання повторно, учням пропонується обмінятися картками.

Для виконання **вправи 4** учням пропонується прослухати музичний супровід поведінки героїв казки з подальшим завданням впізнання цих героїв, як за музикою, так і за відповідними словами. Музично-мовленнєва поведінка (пісня) кожного героя вивчається з учителем хором.

3. Вправи з розвитку рецептивно-пізнавальних умінь другого порядку

Для виконання **вправи 1** необхідно запропонувати учням повторно переглянути всю постановку казки в беззвучному режимі. Потім, викликати до дошки стільки учнів, скільки героїв бере участь у сценці 1, 2, N і синхронно озвучити мовлення кожного героя рідною мовою.

Для виконання **вправи 2** необхідно запропонувати учням прослухати по три речення відповідно до змісту кожної сценки казки. Одне речення в кожній групі повинно містити смислову помилку. Учні повинні сказати, в якому з трьох речень була помилка, і озвучити його в правильному варіанті.

Для виконання **вправи 3** учням слід запропонувати по три речення, які описують декорацію кожної сценки, в одному з яких допущено помилку. Учні повинні визначити цю помилку, а потім описати декорації, відповідно до кожної сценки постановки.

Для виконання **вправи 4** учням необхідно запропонувати для прослуховування в швидкому темпі три речення близькі за змістом і однакові за структурою, але тільки одне з них відповідає оригіналу казки. По закінченню прослуховування цих речень учні повинні підняти картку з номером 1, 2, 3, за допомогою якої показати розуміння варіанту, відповідно до оригіналу. Ті учні, які правильно визначили речення, що вживається в казці, виходять з гри, а ті, які помилилися, продовжують гру і прослуховують наступні три речення. Та група учнів, яка не змогла визначити зміст, відповідно до оригіналу, отримує завдання знову переглянути постановку казки.

Для виконання **вправи 5** учням роздають картки із зображенням костюмів героїв казки. Потім учитель у швидкому темпі читає мовлення героїв улюбленої сценки казки. По закінченню читання, учні повинні підняти картки

із зображенням тих костюмів, в які були одягнуті дійові особи в прослуханій сценці. Ті учні, які правильно визначили костюми героїв за змістом сценки, вибувають з гри, а ті, які помилилися, гру продовжують. Робота повинна закінчитися описом костюмів різних дійових осіб.

4. Вправи з розвитку рецептивно-пізнавальних умінь третього порядку

Для виконання **вправи 1** учням пропонується розглянути декорації і назвати казкових героїв, які взаємодіяли на їхньому фоні.

Для виконання **вправи 2** учням пропонується прослухати речення, що описують костюми, поведінку казкових героїв і за поданими характеристиками визначити їх особистості. Якщо у когось з учнів є свій варіант відповіді, він повинен його запропонувати і обґрунтувати.

Для виконання **вправи 3** учням пропонується прослухати музичний супровід казки в послідовності її постановки і рольової поведінки героїв. Після виходу кожного героя казки на сцену і його акторських дій музичний супровід слід припинити і до виходу наступного героя на сцену, в створену перерву пояснити, чому ця музика супроводжує дії саме цього персонажа.

Наприклад: The music is playing (♩ ♪). The Queen (wicked, cunning, furious) disguised as an old peasant woman wearing a black cloak, appears on the stage. She is coming to the dwarfs' house, looking into the window and hiding behind the trees (the scenery on the stage). She wants to be unseen to the dwarfs who are going to work.

The explanation: when the Queen must come to the stage, the following kind of music sounds: alarming, restless, causing the feeling of danger. Such music corresponds to the queen's character.

Для виконання **вправи 4** учням пропонується прослухати речення і:
а) спростувати в них те, що не відповідає змісту казки; б) поміняти місцями речення в послідовності описаних в них дій, відповідно смислового змісту казки, яку вивчають.

Наприклад:

A. 1. Once upon a time in midsummer a young beautiful Queen was sitting near the window. (No, the action was in midwinter).

2. Snow-White grew up and became very ugly (No, She became very beautiful).

3. One day the new queen called a huntsman and said to him to bring Snow White to her grandfather's palace (No, she told him to bring Snow White to the forest).

B. 1. A year later the king took himself another wife. (II)

2. A new queen was arrogant and could not stand if anyone was more beautiful than she. (III)

3. When the child was born, the queen died. (I)

III. Методика виконання вправ третього блока

1. Вправи з розвитку репродуктивно-мовленнєвих умінь першого порядку

Для виконання **вправи 1** учням пропонується казка в її візуально-графічному зображенні. Кожен учень групи отримує роль певного героя. Для цього вчитель роздає учням бейджики, на кожному з яких написано ім'я героя. Якщо в казці є текст від автора, то цю роль вчитель відводить собі. Починається читання всієї казки вголос за попередньо отриманими ролями. Потім кожен учень по черзі читає по одному запитанню, наведеному після казки, а інший учень, який сидить поруч, відповідає на поставлене запитання і читає наступне, на яке повинен відповідати інший учень. При цьому слід звернути увагу на те, що детальні запитання повинні бути такими, щоб при відповіді на них викладався зміст казки від третьої особи. Наступна методична дія буде полягати в тому, що ці ж питання читаються подумки, а відповіді вимовляються вголос, що забезпечує виклад змісту твору, що вивчається.

Для виконання **вправи 2** учням пропонується закрити книги, в яких викладена казка, і залишити перед собою лише ті ж деталізовані запитання, на які слід відповідати письмово. Отриманий таким чином письмовий текст буде відповідати письмовому викладу змісту казки.

Для виконання **вправи 3** учням пропонується переглянути написаний переказ казки, а потім усно відтворити його. Детальні питання до казки можуть бути перед очима в учнів і використовуватися в якості плану.

Для виконання **вправи 4** учням пропонуються деталізовані слова і словосполучення, які представляються в послідовності розкриття змісту казки. До кожного слова або словосполучення учитель обговорює з учнями кількість можливих речень щодо змісту кожного з них і записує цю кількість біля кожного слова у вигляді цифрового зображення. Ця цифра програмує обсяг висловлювання за змістом кожної записаної мовної одиниці. Учні пропонується написати вказану кількість речень з кожним словом (словосполученням), а потім прочитати отриману розповідь. Якщо учень, який відповідає допускає помилки, їх виправляють самі школярі, а він повторює за ними правильний варіант складеного речення. У підсумку, виходить об'ємний, аргументований виклад казки.

Для виконання **вправи 5** учням пропонуються ключові запитання, що описують декорації всієї казки і кожної сценки окремо. Ключові питання за своєю структурою не відображають деталі декорацій, але це не означає недостатньої уваги до них. Деталі декорацій будуть описуватися учнями в процесі відповідей на кожне питання, яке так само, як слова і словосполучення, будуть програмуватися в обсязі їх деталізації. Це означає, що біля кожного ключового питання ставиться цифра, відповідно можливостям учнів детально описати кожен вид декорацій.

Наприклад: 1) What is the scenery of the first scene from a fairy tale? (3)

2) What is the scenery of the second scene from a fairy tale? (4)

3) What scenery corresponds to the beginning of the play (1) and what scenery corresponds to the end of the play? (8)

Виставляючи ці цифрові показники біля кожного ключового запитання, вчитель обговорює з учнями, які деталі будуть викладатися, відповідаючи на перше, друге, ... N питання. У такій бесіді повинні брати участь всі учні групи.

Наприклад: Перший учень говорить англ. "In the first scene we must pay attention to the scenery of the palace".

Другий учень говорить: "And also we must pay attention that the palace is very luxurious and it means that a very rich king lives there".

Третій учень говорить: "And I remember that a great garden is situated near the palace".

Учитель каже: "And what else did you see in the first scene?"

Четвертий учень говорить: "I saw a squirrel in the tree and a hedgehog under the bush in the garden".

Учитель каже: "Children, how many sentences can you tell to describe the scenery of the first stage?"

Діти кажуть: "We can say three sentences. One sentence describes the palace, one sentence describes the garden, one sentence describes the animals in the garden.

Аналогічна робота з програмування обсягу висловлювання проводиться перед відповідями на наступні ключові питання.

2. Вправи з розвитку репродуктивно-мовленнєвих умінь другого порядку

Для виконання **вправи 1** учням пропонується казка, яку вивчають в її візуально-графічному (друкованому) зображенні, окремо за кожною сценкою. При цьому її англійський варіант видається в лівій частині сторінки, а український літературний переклад у правій її частині. Для запам'ятовування рольової поведінки кожного героя учні спочатку закривають праву частину сторінки, і, дивлячись в англійський текст, відтворюють його рідною мовою, а потім - навпаки, закривають ліву частину сторінки, і, дивлячись в український текст, відтворюють його англійською мовою. У такому перекладі слід задіяти кожного учня групи, щоб забезпечити запам'ятовування твору не лише для тих, хто буде в подальшому розігрувати казку, а й для усіх учнів групи.

Для виконання **вправи 2** учням пропонується друкований текст тієї ж казки, але з пропусками в мовленні кожного героя. Учитель називає героїв казки і каже, хто з учнів буде читати його слова. Учні, дивлячись в слова свого героя з певними пропусками, вимовляють їх в повному обсязі, відповідно до оригіналу. У виконанні цієї вправи, так само, як і попередньої, задіюються всі учні групи.

Для виконання **вправи 3** учням пропонується друкований текст тієї ж казки, але тільки з початком мовлення кожного героя. Учитель так само, як і при виконанні попередньої вправи, розподіляє ролі героїв казки серед учнів групи. Учні, дивлячись на початкові репліки свого героя, закінчують їх відповідно до оригіналу казки. У виконанні цієї вправи, так само, як і попередньої, задіюються всі учні групи.

3. Вправи з розвитку репродуктивно-мовленнєвих умінь третього порядку

Для виконання **вправи 1** учням пропонується самостійно розподілити між собою ролі дійових осіб драматичного твору, що вивчається, і прочитати їх виразно й емоційно. Ті учні, яким ролі не дісталися (ролей може бути менше ніж учнів у групі) обов'язково виконують ту ж роботу, після завершення рольового читання казки попередньою групою школярів.

Для виконання **вправи 2** учням роздають картки, на кожній з яких написано виклад мовлення одного з казкових героїв рідною мовою. Учні пропонується відтворити отриманий матеріал у письмовій формі англійською мовою, а потім прочитати виконаний переклад.

Для виконання **вправи 3** учні вперше пробують відтворити казку, яка вивчається за ролями. Для підказки їх мовленнєвої поведінки їм дозволяється користуватися україномовним текстом їх ролей.

IV. Методика виконання вправ четвертого блока

1. Вправи з розвитку репродуктивно-драматизаційних умінь першого порядку

Для виконання **вправи 1** вчитель ділить дошку навпіл, і в лівій її частині записує англійською мовою слова і вирази, що відображають і характеризують емоції. У правій частині дошки записують переклад, і учні виконують такі дії: а) читають представлений матеріал англійською і звертають увагу на його україномовний еквівалент; б) слухають виразне читання цих слів і виразів учителем, і повторюють за ним хором; в) знову самостійно читають весь цей матеріал англійською мовою, для різноманітності використовуються ланцюжки.

Наприклад: Перший учень читає першу фразу, другий - першу другу, третій - другу і третю, і так далі;

г) учні закривають праву частину сторінки і, дивлячись в англomовний варіант вимовляють його рідною мовою (беруть участь усі); г) учні закривають ліву частину сторінки і, дивлячись у варіант, написаний рідною мовою, вимовляють його англійською (беруть участь усі). Цю ж вправу доцільно виконати вдома, щоб закріпити вивчений матеріал.

Для виконання **вправи 2** учням роздають картки, на кожній з яких описано поведінку казкового героя англійською мовою. Учні повинні прочитати викладену в картці інформацію і за її змістом охарактеризувати цього героя. Прикметники для його характеристики можуть бути представлені в картці у вигляді підказки рідною мовою. Потім кожен учень, який отримав картку, читає написане в ній, а потім в усній формі характеризує поведінку героя казки.

Для виконання **вправи 3** кожен учень отримує картку з трьома реченнями. У кожному з речень описано англійською мовою емоційну поведінку певного героя казки. Учні повинні прочитавши по черзі кожне з отриманих речень продемонструвати ці емоції в екстралінгвістичному порядку, тобто стрибнути, закричати, заплакати, посміхнутися, здивуватися, обуритися, протягнути руку сусідові, продемонструвати безмовно свою йому подяку і так далі, тобто все те, що описано в кожному з речень.

Для виконання **вправи 4** **учні** групуються в пари. Один з них проявляє різні емоційні стани в екстралінгвістичному порядку, а інший, дивлячись на його поведінку, характеризує його дії і його самого як особистість. Потім вони міняються ролями.

Для виконання **вправи 5** учням роздають картки із зображенням костюмів героїв казки. Вони повинні описати ці костюми, визначити за ними героїв казки і охарактеризувати їх. Для спрощення виконання цього завдання, воно може бути попередньо виконано в письмовій формі, а потім, після прочитання написаного, відтворено усно.

2. Вправи з розвитку репродуктивно-мовленнєвих умінь другого порядку

Для виконання **вправи 1** учням роздають ролі героїв казки і тексти їх мовленнєвої поведінки в кожній сценці. Учням пропонується прочитати текст отриманої ролі, але, на відміну від попереднього читання, з проявом відповідних емоцій, жестів і рухів, адекватних оригіналу.

Для виконання **вправи 2** учням роздають ролі тих самих героїв і пропонують відрепетирувати їх дії, які проявляються не тільки в мовленнєвій поведінці, але і в емоційній і екстралінгвістичній. Під час таких репетицій вчитель може зупиняти гру героя, просити його повторити деякі фрази з більшим емоційним навантаженням, а також просити його повторити деякі рухи, щоб вони відповідали задумам автора твору, який розігрують. Таким чином, учитель з учнем репетирує постановку кожної сценки казки. Ролі учнів доцільно змінювати, щоб вони знали слова не тільки одного героя, а й усіх інших персонажів п'єси.

Для виконання **вправи 3** учням роздають не лише ролі казкових героїв, а й відповідні їм костюми. У залі для репетицій встановлюються декорації. Запрошуються музичні керівники для вивчення текстів пісень і репетицій рольової поведінки під музику. Таким чином, організовується всеаспектна репетиція кожної сценки казки.

3. Вправи з розвитку репродуктивно-мовленнєвих умінь третього порядку

Для виконання **вправи 1** учням роздають вивчені й обіграні рідною мовою (у вигляді підказки) ролі героїв казки. Учням пропонується відтворити отримані ролі англійською мовою з проявом емоцій, виконанням відповідних рухів і проявом ігрових взаємодій з іншими героями казки. При виконанні даного завдання вчитель звертає увагу на важливість рольової взаємодії героїв та стежить за тим, щоб вербальна поведінка відповідала фізичним діям «артистів».

Для виконання **вправи 2** учні позбавляються будь-якої підказки мовленнєвих дій своїх персонажів. Вони проводять генеральну репетицію

постановки всієї казки за ролями з використанням відповідних декорацій, костюмів та музичного супроводу. На такій імпровізованій генеральній репетиції вчитель може зупиняти спектакль, робити зауваження на свій розсуд, вимагати повторного програвання будь-яких епізодів, підказувати за необхідності забуті слова, активізувати емоційну поведінку героїв.

Третя вправа, останнім в цьому блоці, є постановка всієї казки англійською мовою в її драматизованому прояві.

V. Методика виконання вправ п'ятого блока

1. Вправи з розвитку вмінь англійського діалогічного мовлення за запрограмованими темами

1.1. Вправи з надбання знань нового мовного матеріалу у взаємозв'язку з раніше вивченим.

Для виконання **вправи 1**: а) дошка ділиться на дві частини, в лівій - записується новий мовний матеріал англійською мовою, а в правій - його переклад. Важкі для читання слова записуються з транскрипцією. Цей матеріал самостійно читається англійською мовою, потім учителем – як зразкове читання, і знову учнями в якості контрольного повторення; б) учні закривають праву частину **вправи 1** і відтворюють сприйнятий англомовний матеріал навчальних лексем рідною мовою, а потім при закритому англомовному варіанті нового матеріалу відтворюють його англійською мовою. Такі дії забезпечують мнемічні дії і ведуть до запам'ятовування навчального матеріалу.

Для виконання **вправи 2** нові навчальні слова врозкид з раніше вивченими записуються у варіанті першої і останньої букви, між якими знаком прочерк відзначаються всі пропущені букви в кожному слові. Учні повинні за зазначений час розгадати зашифроване слово і вставити замість прокреслень пропущені букви. Ця вправа являє собою гру, тому виграє той, хто першим правильно виконає це завдання. Кількість нових і раніше вивчених слів у всіх учнів однакова і представлена для них на картках.

Для виконання **вправи 3** учням пропонуються на картках нові навчальні і раніше вивчені слова в однаковій кількості і в їх транскрипційному вираженні. Завдання полягає в швидкому і правильному написанні цих слів в їх

звукобуквенному варіанті. Той, хто першим закінчить цю роботу, читає написане, і передає вчителю свою картку для перевірки. Інші учні, по закінченню цієї роботи, обмінюються картками для оцінювання результатів виконаного завдання один у одного. Потім, виконуються ті самі дії, в тій же послідовності, але з новими вивченими словами в їх звукобуквенному вираженні, для їх подальшого транскрибування. При обміні картками для самостійного оцінювання даної роботи учні отримують завдання лише підкреслювати виявлені ними помилки, але не виправляти їх. При повторному обміні картками виявляється, що помилки виправляють ті, хто їх допустив.

1.2. Вправи з формування навичок вживання нового тематичного матеріалу у взаємозв'язку з раніше вивченим

Для виконання **вправи 1** учням пропонують речення, що включають новий тематичний матеріал і той, який вживався в казці «Snow White». Після кожного речення записується питання, на яке учні повинні дати повну аргументовану відповідь і вжити при цьому як нову тематичну лексику, так і раніше вивчену.

Для виконання **вправи 2** учням пропонується сприйняти на слух кілька пов'язаних за змістом речень, в яких вживається нова тематична і раніше вивчена лексика. Під час читання такої розповіді учителем одному з учнів пропонується виконати синхронний переклад. Завдання ускладнюється тим, що після синхронного перекладу учні повинні обговорити прослухане за ключовими запитаннями вчителя. У процесі обговорення вони вживають як новий тематичний, так і раніше вивчений матеріал. Таких варіантів мікротекстів має бути декілька, щоб в даному методичному процесі були задіяні всі учні групи.

Для виконання **вправи 3** учням пропонують підстановочні таблиці для складання речень з використанням нової навчальної і раніше вивченої лексики. Учитель пояснює учням як за допомогою кожної з таблиць скласти максимально можливу кількість речень. Кілька прикладів записуються на дошці, а потім викликається кожен учень і вимовляє не менше десяти речень за матеріалом кожної з таблиць. У цей час інші учні групи виконують цю вправу в

письмовій формі. Ті учні, які відповіли, отримують додаткове завдання згрупувати складені речення так, щоб вийшла пов'язана розповідь. По закінченню опитування речень за таблицями, учні читають один одному складені розповіді.

Для виконання **вправи 4** учням пропонується набір навчальних тематичних слів і виразів і тих, які вивчалися в казці «Snow White» рідною мовою. Завдання полягає в складанні своїх мікротекстів з обов'язковим використанням будь-якого з представленої мовного матеріалу. У міру складання таких текстів учні читають складену ними мікророзповідь, а інші в цей час слухають читача і готуються: а) до його англomовного відтворення; б) до його обговорення з іншими учнями.

Для виконання **вправи 5** учням пропонується вправа, що представляє собою розділений навпіл мовний матеріал, що складається зі словосполучень, окремих речень і пов'язаних за змістом кількох речень англійською мовою, записаних в лівій частині сторінки, і рідною мовою, записаних в правій частині сторінки. Завдання полягає в тому, щоб підготуватися до регламентованого в часі перекладу цього матеріалу з рідної мови на іноземну, і навпаки. Можливість виконання такого завдання на наступному занятті буде свідчити про сформованість в учнів навичок вживання нових тематичних мовних одиниць і раніше вивчених в казці «Snow White».

1.3. Вправа з розвитку передмовленнєвих умінь нового тематичного матеріалу у взаємозв'язку з раніше вивченим

Для виконання **вправи 1** учням пропонують міні діалоги, що пов'язані з різними аспектами навчальної тематики. У своєму лінгвістичному наповненні вони складаються з нової навчальної тематичної лексики і тієї, яка вивчалася в процесі драматизації казок. Учні розподіляються на пари і читають роздані їм мінідіалоги за ролями. Потім вчитель роздає кожній групі запитання до прочитаного діалогу, і учні по черзі відповідають на них. Питання мають бути складеними таким чином, щоб повністю розкривати зміст відповідного їм діалогу.

Для виконання **вправи 2** кожній групі учнів пропонується відтворити прочитаний діалог за ролями, причому перший раз без будь-яких змін його змісту, а другий раз зі зміною часу подій і процесів. Тому, перший вид діалогічного мовлення відповідає відтворенню запрограмованої ролі, а другий – припускає її деяку творчу трансформацію.

Для виконання **вправи 3** кожен учень отримує картку, в якій вказана підтема навчальної теми і завдання, що полягає в написанні англійською мовою запитань до неї. Під рискою в кожній картці написана рідною мовою обов'язкова лексика, для її вживання в питаннях англійською мовою. По завершенню підготовки таких питань, учень задає їх однокласникам, що відповідає односторонній бесіді з конкретної підтеми. Для досягнення двосторонньої бесіди з цієї ж підтеми, запитання до неї готують два учня, а потім на їх основі розмовляють один з одним.

Для виконання **вправи 4** учнів розподіляють на пари. Кожна з них отримує такий тематичний малюнок, який з одного боку, при його описі вимагає використання тематичної лексики, а, з іншого боку, тієї, яка вивчалася в процесі драматизації казок. Кожен учень отримує завдання описати зображену на малюнку людину (тварину або іншого героя казки), а потім розпитати співрозмовника про його поведінку і зовнішній вигляд. Виконання такого завдання призводить до спілкування на основі характеристики поведінки зображених на малюнку людей (тварин чи інших героїв казок).

Для виконання **вправи 5** учням пропонується прочитати художній твір, в якому використовується навчальна тематична лексика (лексика з казок), потім відповісти на питання до прочитаного твору, які подаються разом з ним, а після розпитати один одного про прочитане. При такій бесіді, представленій після художнього твору, питання використовуються в якості плану.

1.4. Вправи з розвитку мовленнєвих умінь вживання нового тематичного матеріалу у взаємозв'язку з раніше вивченим

Для виконання **вправи 1** кожному учню пропонується картка з написаним іменем одного з героїв казки, яку вивчають. Кожен учень повинен

протягом 10-15 хвилин згадати всі дії названого казкового героя і записати їх у вигляді окремих речень (не менше ніж 10). Наприклад:

За казкою «Little Snow White» і поведінки її героїв гномів можуть бути записані наступні десять речень:

<p>1. <i>The dwarfs were working in the mountains looking for gold.</i></p> <p>2. <i>After dark the dwarfs returned home.</i></p> <p>3. <i>At home they lit their seven candles.</i></p> <p>4. <i>They found Snow-White lying on the bed asleep.</i></p> <p>5. <i>The seven dwarfs all cried out with amazement.</i></p> <p>6. <i>The dwarfs took care of Snow White and left her in their house.</i></p>	<p>7. <i>Every morning the dwarfs went into the mountains and every evening they came back home.</i></p> <p>8. <i>The good dwarfs warned Snow White about her wicked stepmother.</i></p> <p>9. <i>One evening when the dwarfs came home they found Snow-White lying on the ground.</i></p> <p>10. <i>They cried for three days and then they decided to bury her in a glass coffin.</i></p>
---	---

Потім записані речення учень читає однокласникам. Учні за прослуханими реченнями повинні охарактеризувати цього героя. У виконанні цього завдання повинні брати участь всі учні групи. Наприклад:

Прослухавши ці речення, один з учнів класу говорить: «The dwarfs are very hard-working because they work all day long», другий учень: «In my opinion, they are funny and merry because they always smile», третій учень: «I think they are careless because they let the unknown girl to live in their house », четвертий учень: «I think they are very kind-hearted because they felt sorry for the poor girl », п'ятий учень: « The dwarfs are compassionate because they felt pity on the girl at first, then on the prince who fell in love with Snow White », шостий учень: « I like the dwarfs because they help those who are in trouble ».

Для виконання **вправи 2** учням пропонується прослухати початок відомого їм художнього твору, який представляється вчителем, після чого визначити його назву, а також назвати його героїв. Ця вправа проходить у вигляді гри, виграє той учень, який не допустив жодної помилки, при визначенні назв трьох творів за їх першими трьома реченнями і назвав усіх його героїв. Ускладнення виконання цієї вправи полягає в написанні, а потім озвучуванні запитань один для одного за змістом будь-яких відомих художніх творів. У результаті виконання такого завдання можливо отримати приблизно такий варіант бесіди:

<i>Перший учень</i>	<i>Другий учень</i>
<i>Do you like to read fairy tales? I like to read fairy tales too. I prefer reading the fairy tales written by Brothers Grimm. And why do you like to read fairy tales written by R. Kipling?</i>	<i>Yes, I do. What about you? Who is your favourite tale teller? My favourite tale teller is R. Kipling. What about you? I like to read fairy tales written by R. Kipling because many of them are about animals and these fairy tales are very interesting and kind.</i>

Для виконання **вправи 3** учитель задає домашнє завдання, яке передбачає опис будь-якого минулого шкільного заходу, наприклад, святкування дня вчителя. Для цього, школярі повинні написати твір про те, як різні учні четвертих класів їхньої школи готували і проводили ці заходи. За їхньою поведінкою вони повинні охарактеризувати як своїх однокласників, так і інших учнів четвертих класів. При цьому вчитель роздає учням слова і вирази рідною мовою, які повинні бути обов'язково використані в підготованому ними творі англійською мовою. На наступному занятті кожен учень читає свій твір, а вчитель організовує бесіду з прослуханого. У процесі бесіди вчитель акцентує увагу учнів, як на смисловій стороні мовлення, так і на його лінгвістичному оформленні. Так, наприклад, дається запитання класу: «Why were not such pupils as: Vova, Peter and Kolya at the school event last week?» Відповідь учня: «They were not at the school event last week because they did not want (were ill / preferred to play football instead / went to the cinema) ».

Для виконання **вправи 4** учитель задає додому написати твір на тему: «Мій справжній друг». Для виконання такого завдання вчитель пропонує учням не лише обов'язкове використання вивченої лексики, але й самостійний вибір з двомовного словника тих слів і виразів, які зможуть найкращим чином охарактеризувати поведінку і характер справжнього друга. У зміст домашнього завдання також входить підготовка запитань до написаного твору для організації бесіди з однокласниками. На наступному занятті кожен учень перед тим, як прочитати свій твір записує на дошці вибрані нові додаткові слова і вирази англійською з їх перекладом на рідну мову. До початку читання твору вчитель читає разом з учнями цей додатковий матеріал і звертає їхню увагу на те, що їм належить прослухати розповідь однокласника і зрозуміти його. По

закінченню читання твору учень дає запитання класу за змістом прослуханого матеріалу, а потім пропонує одному з них викласти прослухане зі своїми відповідними висновками.

2. Вправи з розвитку вмінь англійського діалогічного мовлення на основі виниклих мовленнєвих і емоційних ситуацій

2.1. Вправи з удосконалення знань нового тематичного лексичного матеріалу, що виражає почуття і емоції у взаємозв'язку з усім раніше вивченим

Для виконання **вправи 1** дошка ділиться навпіл і в її лівій частині записуються слова і вирази, що відображають широкий діапазон емоцій: схвалення, подяка, осуд і розчарування. У правій частині дошки цей матеріал записується рідною мовою. Методика роботи з виконання цих вправ аналогічна тій, яка проводилася з вправами під №1.

Для виконання **вправи 2** учням пропонуються підстановочні таблиці, одна з колонок яких включає емоційний опис поведінки людей. Учні повинні з опорою на кожен таблицю вимовити і записати якомога більше речень, що виражають відповідні емоції.

Для виконання **вправи 3** пропонується знову звернутися до вправи 1 і прочитати подані в ній речення англійською мовою, потім закрити праву частину сторінки і, дивлячись в ці речення, написані англійською, вимовити їх рідною мовою. Наступна дія полягає в тому, щоб закрити ліву частину сторінки і вимовити ці речення англійською, дивлячись в їх текст, виконаний рідною мовою. Оскільки ці дії повинні виконувати всі учні групи, як в прямому, так і в зворотному перекладі, навчальний матеріал багаторазово повторюється, а отже і запам'ятовується. Для того, щоб така робота не була однотипною і монотонною пропонується використовувати різні типи ланцюжків.

Наприклад: один учень перекладає всі речення під парними цифрами, а інший - під непарними, або один учень починає переклад речень з початку вправи, а інший - з кінця, і вони зустрічаються.

2.2. Вправи з формування навичок вживання нового лексичного матеріалу, що виражає почуття й емоції у взаємозв'язку з раніше вивченим

Для виконання **вправи 1-А** учням видаються висловлювання, що описують зміст різних сценок вивченої казки. Для формування навичок швидкої вимови представленого мовленнєвого матеріалу учні повинні кожне з висловлювань прочитати за вказаний час. Для того, щоб виключити технічне виконання даного завдання і забезпечити смислове сприйняття прочитаного, учні переказують його зміст.

Для виконання **вправи 1-Б** учням видаються ті ж тексти, але з реченнями, що містять в дужках близькі за змістом форми вираження однієї і тієї ж думки. Для досягнення автоматизму вибору цих форм, читання цих текстів регламентується в часі.

Для виконання **вправи 1-В** учням видаються ці ж висловлювання, але рідною мовою для їх регламентованого в часі перекладу на англійську мову. Дане завдання виконується всіма (по черзі) учнями групи. Ті учні, які не вкладаються в зазначений час або допускають помилки при перекладі, тренуються у виконанні цього завдання вдома, а потім на наступному занятті знову виконують його.

Звертаємо увагу, на те, що всі розглянуті види **вправи 1** повинні включати слова і фрази, які виражають емоції і настрої дійових осіб казки.

2.3. Вправи з розвитку передмовленнєвих продуктивних умінь вживання нового лексичного матеріалу в реально мовленнєвих ситуаціях

Для виконання **вправи 1-А** розробляються ситуації на основі вивчених казок, в яких учні уявляють себе в таких взаєминах з казковими героями, які викликають у них певні почуття й емоції. Вони повинні продумати своє спілкування з героями казки і написати відповідний діалог.

Для виконання **вправи 1-Б** учні обмінюються складеними діалогами, що дає можливість ознайомитися з передбачуваною розмовою з казковим героєм першому учневі, а з іншим казковим героєм - другому учневі, потім ці діалоги розігруються за ролями. У результаті ми отримуємо:

Перший учень	Другий учень
Hello, huntsman, why are you so sad today?	Hello, Misha, I am so sad because I did a bad thing for one poor girl.

<p>What did you do? Did you hurt the girl? Why did you do such a terrible thing? Why did not you refuse her? Oh, you are so cowardly. I do not like you because of it. And I do not want to make friends with you in spite of the thing that you are a great shooter. Good bye.</p>	<p>I did not hurt the girl, but I took her to the forest and left her there. I was very silly and I followed the order of the cruel queen. I could not say "NO", I am afraid of her. May be, you are right but I am such a man. I can not change myself. So it is not important what you think of me. I feel uneasy myself. But in the future I will obey the queen anyway. Good bye.</p>
---	---

Виконання таких продуктивних мовленнєвих завдань наближає мовлення учня до природного, а саме навчання робить соціально обумовленим, а отже і затребуваним.

2.4. Вправи з розвитку вмінь англійського діалогічного спонтанного мовлення на основі вивченого мовного і мовленнєвого матеріалу

Для виконання **вправи 1** до дошки викликаються два учня і вчитель описує їм ситуацію, зміст якої спонукає їх до спонтанної емоційної розмови. Учні, прослухавши ситуацію, без попередньої підготовки починають спілкування. Решта учнів групи залучаються до цього процесу і тому до початку розмови вони отримують завдання слухати уважно співрозмовників, а потім викласти їх мовлення від третьої особи. Такий вид роботи забезпечує взаємопов'язаний розвиток умінь в декількох видах мовленнєвої діяльності, а саме: спонтанного діалогічного мовлення, сприйняття на слух діалогічного мовлення, монологічного відтворення діалогічного мовлення. Потім, ті учні, які спонтанно відтворювали діалог на основі запропонованої вчителем ситуації, стають слухачами іншого діалогічного спілкування в зв'язку з іншою ситуацією, яка розігрується іншою парою учнів.

З огляду на те, що всі вищеописані мовні, передмовленнєві і мовленнєві дії виконувалися на основі однієї з вивчених тем і чотирьох названих у вправі емоцій (схвалення, подяки, осуду, розчарування), інші вправи цього блоку виконуються аналогічно і в тій же послідовності, але додатково до вивченого на мовному матеріалі наступної теми, і фраз, які відповідають таким чотирьом емоціям (радість, смуток, жаль, захоплення).

Висновки до другого розділу

У процесі визначення методики інтегрованого навчання англійського діалогічного мовлення учнів четвертих класів на основі драматизації автентичних казок нами був досліджений і розроблений весь процес навчання даного виду мовленнєвої діяльності. Так, було встановлено наступне:

1. Етапами інтегрованого процесу навчання англійського діалогічного мовлення учнів четвертих класів є: 1) **лінгвістичний**, на якому учні засвоюють як загальнонавчальну тематичну лексику, так і ту, яка вживається в казці і є фольклорною; 2) **рецептивно-пізнавальний**, на якому в учнів розвивається вміння сприйняття казки в її іншомовному драматизаційно-постановочному поданні; 3) **навчально-репродуктивний**, на якому учні знайомляться з казковим твором в його друкованому вигляді, що дозволяє розвинути у них уміння осмислення деталей твору і вміння глибокого осмислення його змісту; 4) **репродуктивно-драматизаційний**, на якому учні в процесі репетиції постановки, як окремих сценок казки, так і цілого твору, запам'ятовують не лише лінгвістичний матеріал, а й розвивають драматизаційні вміння; 5) **реально-мовленнєвий**, на якому в учнів розвиваються вміння різних форм комунікації на основі навчальної тематики та на основі спонтанних ситуацій.

2. Лінгводидактична модель інтегрованого навчання англійського діалогічного мовлення учнів четвертих класів виступає як: 1) синтез цілей навчання, який полягає в плануванні засвоєння кожної частини художнього твору і однієї частини відповідного до неї антуражу, шляхом планування засвоєння такого мовного матеріалу, яким висловлюється відібраний зміст; 2) синтез елементів предметів навчання, який полягає в підборі для вивчення таких іншомовних мовних і мовленнєвих засобів, які відповідають реалізації виховних і пізнавальних завдань художнього твору; 3) синтез компонентів змісту навчання полягає в набутті тих іншомовних знань, формуванні тих іншомовних навичок і розвитку тих іншомовних мовленнєвих умінь, які обумовлені необхідністю сприймати, відтворювати і перетворювати навчальний художній твір для досягнення іншомовних комунікаційно-мовленнєвих контактів; 4) синтез методів навчання полягає у виконанні одних і

тих самих навчальних дій з набуття знань змісту твору і з розвитку вмінь його драматизації і трансформації засобами мови, що вивчається; 5) синтез засобів навчання полягає в застосуванні одних і тих самих ідеальних і матеріальних засобів для набуття знань і розвитку вмінь у пізнавально-виховному методі іншомовної мовленнєвої діяльності; 6) синтез контролю результатів навчання полягає у визначенні приросту загальнонавчальних пізнавальних і іншомовних знань і вмінь за кожною з навчальних частин художнього твору і твору в цілому.

3. П'ятиетапний процес інтегрованого навчання англійського діалогічного мовлення учнів четвертих класів визначив п'ятиблочну систему вправ. **Вправи першого блоку**, відповідно до лінгвістичного етапу навчання, спрямовані на вивчення лінгвістичних одиниць, вибраних з казок, а також тих, які подані в програмі з англійської мови для учнів четвертих класів. **Другий блок вправ**, відповідно до рецептивно-пізнавального етапу, спрямований на навчання учнів розуміти зміст казок в їх англійському драматизаційному поданні. **Третій блок вправ**, відповідно до навчально-репродуктивного етапу, спрямований на навчання учнів відтворювати зміст відібраних для драматизації казок, як від третьої особи, так і за ролями, а також зразки тематичного діалогічного мовлення в процесі навчально-мовленнєвої комунікації. **Четвертий блок вправ**, відповідно до репродуктивно-драматизаційного етапу, спрямований на навчання учнів рольовому відтворенню казок, з урахуванням їх театралізованої драматизації в умовах декорацій, відповідно до оригіналу. **П'ятий блок вправ**, відповідно до реально-мовленнєвого етапу, спрямований на навчання учнів використовувати вибраний з казок, а також тематично вивчений мовний матеріал для спілкування в межах вивченої тематики і на основі спонтанних мовленнєвих і емоційних ситуацій.

РОЗДІЛ III. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА АПРОБАЦІЯ РОЗРОБЛЕНОЇ МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОГО ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ УЧНІВ ЧЕТВЕРТИХ КЛАСІВ НА ОСНОВІ ДРАМАТИЗАЦІЇ АВТЕНТИЧНИХ КАЗОК

Для проведення експериментальної апробації розробленої системи вправ нам необхідно визначити критеріальний апарат експериментального дослідження, і на його підставі встановити вихідний рівень володіння англійською мовою учнями четвертих класів, розподілити їх на контрольні та експериментальні групи в залежності від отриманих результатів, і апробувати в експериментальних групах розроблену нами методику. У разі встановлення її недоліків, запропонувати методичні способи її удосконалення, а далі доопрацьований варіант перевірити в масовому навчанні для визначення технологічності розробленого комплексу вправ і можливостей його широкомасштабного впровадження.

Названі завдання стануть предметом нашої подальшої роботи.

3.1. Критеріальний апарат експериментального дослідження

Виходячи з того, що основними результативними показниками розробленої нами методики є: 1) **знання** мовного матеріалу казок і програмного тематичного змісту; 2) **вміння** розуміти казку в її постановочному оригінальному поданні англійською мовою; 3) **вміння** драматизувати її в оригінальному вигляді; 4) **вміння** проводити тематичні бесіди на основі спонтанних мовленнєвих і емоціогенних ситуацій, критеріями її оцінювання будуть наступні: мовний, аудіовізуальний, драматизаційний і інтегрований.

Визначимо до кожного з названих критеріїв відповідні їм показники і рівні досягнення результатів навчання.

I. Відповідно до **мовного критерію** відзначаємо, що всі наступні види мовленнєвих умінь можна буде вважати задовільними, якщо їх мовна складова буде: *лексично* достатня, безпомилкова і фольклорно виражена; *граматично* нормативна і *стилістично* правомірна. Тому, для визначення якості оволодіння мовним матеріалом, як з навчальних казок, так і з навчальної тематики

відповідно до програми з англійської мови для учнів четвертих класів загальноосвітніх шкіл, пропонуємо наступні **показники** мовного критерію:

- **лексичний** у вигляді: 1) *обсягу* засвоєного лексичного матеріалу; 2) *безпомилковості його вживання* при перекладі словосполучень і речень: а) з англійської мови на рідну, що буде відповідати рецептивним лексичним знанням; б) з рідної мови на англійську, що буде відповідати репродуктивним лексичним знанням; 3) *орфографічної грамотності* при його написанні, що передбачає безпомилкове написання представленого для контролю матеріалу англійською мовою. Допущені ж помилки рідною мовою при перекладі словосполучень і речень з англійської мови враховуватися не будуть.

Зі сказаного випливає, що під «лексичними помилками» ми будемо мати на увазі: а) неправильну заміну слів ("tall" замість "high", "flower" замість "plant"); б) вживання невідповідного слова; в) відсутність слова в перекладі; г) орфографічні невідповідності ("clock" замість "clok", "tee" замість "tea");

- **граматичний** у вигляді: 1) *безпомилковості вживання* граматичних явищ при перекладі тих самих словосполучень і речень: а) з англійської мови на рідну, що буде відповідати рецептивним граматичним знанням; б) з рідної мови на англійську, що буде відповідати репродуктивним граматичним знанням. Допущені орфографічні помилки при письмовому перекладі словосполучень і речень з рідної мови на англійську будуть враховуватися лише один раз при оцінюванні лексичного показника репродуктивних знань.

Рівнями оцінювання лексичного показника щодо обсягу засвоєного матеріалу і безпомилковості його вживання при перекладі вважаємо наступні:

1) *високий*, якщо при перекладі словосполучень і речень з англійської мови на рідну, учні проявили 100-95% розуміння використаної в них лексики, а при перекладі тих самих словосполучень і речень з рідної мови на англійську допустили не більше ніж 2 лексичні та 2 орфографічні помилки;

2) *середній*, якщо при перекладі словосполучень і речень з англійської мови на рідну, учні проявили 94 - 85% розуміння використаної в них лексики, а при перекладі тих самих словосполучень і речень з рідної мови на англійську допустили не більше ніж 3-4 лексичні та 3-4 орфографічні помилки;

3) *достатній*, якщо при перекладі словосполучень і речень з англійської мови на рідну, учні проявили 84-70% розуміння використаної в них лексики, а при перекладі тих же словосполучень і речень з рідної мови на англійську допустили не більше ніж 5-6 лексичних і 5-6 орфографічних помилок;

4) *низький*, якщо при перекладі словосполучень і речень з англійської мови на рідну, учні проявили нижче, ніж 70% розуміння використаної в них лексики, а при перекладі тих же словосполучень і речень з рідної мови на англійську допустили більше 6-ти лексичних і більше 6-ти орфографічних помилок.

Рівнями оцінювання лексичного показника щодо орфографічної грамотності написання вивченого мовного матеріалу вважаємо такі:

1) *високий*, якщо в письмовому перекладі представленого матеріалу є до 2 орфографічних помилок;

2) *середній*, якщо в письмовому перекладі того ж матеріалу є 3-4 орфографічні помилки;

3) *достатній*, якщо при перекладі того ж матеріалу є 5-6 орфографічних помилок;

4) *низький*, якщо в письмовому перекладі допущено більше 6-ти орфографічних помилок.

Перед визначенням рівнів оцінювання граматичного показника щодо кількості граматичних помилок необхідно відзначити, що граматичними помилками будуть: а) порушення порядку слів у реченні; б) неадекватна форма будь-якої частини мови (he play замість he plays; she book замість her book; many milk замість much milk; he playing замість he is playing); в) неправильне вживання артиклів або їх відсутність у випадках, де вони необхідні; г) відсутність частин фраз або речень.

Рівнями оцінювання граматичного показника щодо кількості допущених граматичних помилок вважаємо такі:

1) *високий*, якщо при перекладі словосполучень і речень з англійської мови на рідну, учні проявили 95-100% розуміння використаної в них

граматики, а при перекладі цього ж матеріалу з рідної мови на англійську допустили не більше 2-х граматичних помилок;

2) *середній*, якщо при перекладі словосполучень і речень з англійської мови на рідну, учні проявили 85-94% розуміння використаної в них граматики, а при перекладі цього ж матеріалу з рідної мови на англійську допустили не більше ніж 3 - 4 граматичні помилки ;

3) *достатній*, якщо при перекладі словосполучень і речень з англійської мови на рідну, учні проявили 70-84% розуміння використаної в них граматики, а при перекладі цього ж матеріалу з рідної мови на англійську допустили не більш ніж 5-6 граматичних помилок;

4) *низький*, якщо при перекладі словосполучень і речень з англійської мови на рідну, учні проявили нижче 70% розуміння граматичного матеріалу, а при перекладі цього ж матеріалу з рідної мови на англійську допустили більше 6-ти граматичних помилок.

II. Відповідно до **аудіовізуального критерію** відзначаємо, що вміння розуміти казку в її постановчо-оригінальному поданні англійською мовою ґрунтується на попередньо вивченому лексичному, граматичному і фольклорному матеріалі. Тому учні повинні зрозуміти, як всі речення (репліки) кожного героя казки, так і смисловий зміст кожної її сценки, і, в кінцевому підсумку, основний зміст усієї казки. Звідси, показниками аудіовізуального критерію є такі: 1) розуміння мовлення кожного героя казки; 2) розуміння сенсу кожної сценки казки; 3) розуміння сенсу казки в цілому.

Рівнями оцінювання розуміння мовлення кожного героя казки вважаємо такі:

1) *високий*, якщо учні зрозуміли 90-100% речень (реплік) від загальної кількості, висловлених кожним героєм;

2) *середній*, якщо учні зрозуміли 80-89% речень (реплік) від загальної кількості, висловлених кожним героєм;

3) *достатній*, якщо учні зрозуміли 70-79% речень (реплік) від загальної кількості, висловлених кожним героєм

4) *низький*, якщо учні зрозуміли нижче 70% речень (реплік) від загальної кількості, висловлених кожним героєм.

Для встановлення рівня оцінювання розуміння сенсу кожної сценки казки, ми пропонуємо прояв здатності учнів правильно відповісти на шість запитань за змістом кожної з них.

Тому, *рівнями оцінювання розуміння змісту кожної сценки казки* вважаємо такі:

1) *високий*, якщо учні правильно відповіли на шість запитань, тобто не помилилися жодного разу;

2) *середній*, якщо учні правильно відповіли на п'ять-чотири запитання, тобто помилилися 1-2 рази;

3) *достатній*, якщо учні правильно відповіли на три запитання, тобто помилилися 3 рази;

4) *низький*, якщо учні відповіли менш ніж на три запитання, тобто помилилися більше 3-х разів.

Для встановлення рівнів оцінювання розуміння змісту казки в цілому, ми пропонуємо проявити здібності учнів шляхом вибору правильного речення з 3-х варіантів за: 1) назвою казки; 2) визначенням головних героїв казки; 3) змістом головної ідеї казки; 4) описом костюмів героїв казки; 5) описом декорацій, залежно від подій, що відбуваються; 6) описом поведінки героїв казки; 7) викладом виховного потенціалу казки.

Тому, *рівнями оцінювання розуміння змісту кожної сценки казки*, вважаємо такі:

1) *високий*, якщо учні вибрали в кожній з семи груп речень 7-6 правильних, тобто помилилися не більше ніж 1 раз;

2) *середній*, якщо учні вибрали в кожній з семи груп речень 5 правильних, тобто помилилися два рази;

3) *достатній*, якщо учні вибрали в кожній з семи груп речень 4 правильних, тобто помилилися тричі;

4) *низький*, якщо учні вибрали в кожній з семи груп речень менше 4-х правильних, тобто помилилися більш ніж 3 рази.

III. Відповідно до **драматизаційного критерію**, учні повинні: знати ролі кожного героя казки напам'ять; вміти виконувати ці ролі в процесі виконання тих ігрових дій, які виконували герої казки в їх оригінальному поданні; вміти використовувати ті екстралінгвістичні засоби, які виражають почуття і емоції, які використовувалися героями казки в їх оригінальному поданні.

Тому, показниками драматизаційного критерію будуть: 1) знання слів кожного героя казки напам'ять; 2) вміння відтворювати дії, що виконуються кожним героєм казки; 3) вміння використовувати екстралінгвістичні засоби відповідно до оригінальних.

Звідси, *рівнями оцінювання знання слів кожного героя казки будуть наступні:*

1) *високий*, якщо учні забули слова своєї ролі не більше 1-го разу, або спотворили слова героя казки не більше 1-го разу;

2) *середній*, якщо учні забули слова своєї ролі 2-3 рази, або спотворили слова героя казки 2-3 рази;

3) *достатній*, якщо учні забули слова своєї ролі 4-5 разів, або спотворили слова героя казки 4-5 разів;

4) *низький*, якщо учні забули слова своєї ролі більш 5-ти разів, або спотворили слова героя казки більше 5-ти разів.

Рівнями оцінювання виконуваних дій учнями відповідно до їх ролей будуть наступні:

1) *високий*, якщо учні в процесі рольової драматизації виконували всі дії героїв казки в їх оригінальному поданні, або помилилися не більше 1-го разу;

2) *достатній*, якщо учні в процесі рольової драматизації виконували значну більшість дій героїв казки в їх оригінальному поданні, але помилилися не більше 2-3 разів;

3) *середній*, якщо учні в процесі рольової драматизації виконували багато дій героїв казки в їх оригінальному поданні, але помилилися до 5-ти разів;

4) *низький*, якщо учні в процесі рольової драматизації виконували менше половини дій героїв казки в їх оригінальному поданні, тобто помилилися більше 5-ти разів.

Перед визначенням рівнів оцінювання використання екстралінгвістичних засобів у процесі рольової драматизації казки відзначимо, що під «екстралінгвістичними засобами» ми будемо розуміти: 1) жести, тобто такі рухи руками, ногами, тілом, які посилюють емоційний стан людини, а також впливають на її співрозмовника шляхом рукостискання, поплескування по плечу, притоптування і так далі; 2) міміка, тобто такі рухи очима, м'язами обличчя, бровами, губами, які демонструють психологічний стан людини і її бажання впливати на співрозмовника; 3) пластика, тобто такі повороти і вигини тулуба, які демонструють настрій людини і її бажання переконати співрозмовника в своїй правоті.

Рівнями оцінювання використання екстралінгвістичних засобів, відповідних оригіналу в процесі рольової драматизації казки будемо вважати наступні:

1) *високий*, якщо учні використовували в повному обсязі екстралінгвістичні засоби героїв казки в оригіналі, або помилилися 1 раз;

2) *середній*, якщо учні використовували в значному обсязі екстралінгвістичні засоби героїв казки в оригіналі, або помилилися 2-3 рази;

3) *достатній*, якщо учні використовували в частково адекватному обсязі екстралінгвістичні засоби героїв казки в оригіналі, або помилилися 4-5 разів;

4) *низький*, якщо учні в недостатньому обсязі використовували екстралінгвістичні засоби героїв казки в оригіналі, або помилилися більше 5-ти разів.

IV. Відповідно до **інтеграційного критерію**, учні повинні вміти спілкуватися один з одним відповідно до тематичних або спонтанно виниклих мовленнєвих і емоціогенних ситуацій. При цьому, їх мовленнєва поведінка має бути обумовлена не виконанням навчального завдання, а бажанням вирішити проблеми, які виникли в їх іншомовному супроводі. Основним показником вирішення цих проблем повинен бути сформований у процесі навчання виховний потенціал школярів. Висловлюючись з приводу тієї чи іншої тематичної проблеми або в зв'язку з тією чи іншою ситуацією в її змістовному аспекті, учні повинні проявляти розвинені у них почуття толерантності один до

одного, взаємодопомоги, патріотизму і любові до батьківщини, співпереживання своїм товаришам, старшим і так далі. Прояв цих та багатьох інших позитивних почуттів і емоцій у процесі іншомовного спілкування буде свідчити про інтеграційний характер встановлених умінь діалогічного мовлення.

Крім названої характеристики діалогічного мовлення, воно також має бути: 1) граматично нормативним; 2) лексично насиченим, тобто включати вивчену тематичну фольклорну лексику; 3) тематично або ситуаційно обумовленим; 4) достатнім за обсягом і аргументацією викладених ідей; 5) швидким і безпаузним, тобто без невиправданих розривів, зупинок.

Звідси, показниками інтеграційного критерію є: 1) мотиваційна обумовленість мовлення; 2) лексико-граматична нормативність мовлення; 3) тематична або ситуаційна адекватність мовлення; 4) повнота і аргументованість висловлюваних думок; 5) темп і безпаузність мовлення.

Для визначення рівня розвиненості вмінь англійського діалогічного мовлення в учнів четвертих класів відповідно до інтеграційного критерію визначено рівні сформованості кожного з вище визначених показників.

1. *Рівнями становлення мотиваційної обумовленості англійського діалогічного мовлення є:*

1) *високий*, якщо емоційна складова включає три види екстралінгвістичних засобів (жести, міміка, пластика), і до 8-10 виразів, відповідно до виявлених емоцій;

2) *середній*, якщо емоційна складова включає два види з вищевказаних лінгвістичних засобів і до 5-7 виразів, відповідно до виявлених емоцій;

3) *достатній*, якщо емоційна складова включає один вид з вищевказаних лінгвістичних засобів і до 2-4 виразів, відповідно до виявлених емоцій;

4) *низький*, якщо в діалогічному мовленні учнів відсутні екстралінгвістичні засоби і вживається менше 2-х виразів, відповідно до виявлених емоцій.

2. *Рівнями лексико-граматичної нормативності англійського діалогічного мовлення є:*

1) *високий*, якщо в мовленні учнів допускається до 2-х лексико-граматичних помилок;

2) *середній*, якщо в мовленні учнів допускається 3-4 лексико-граматичні помилки;

3) *достатній*, якщо в мовленні учнів допускається 5-6 лексико-граматичних помилок;

4) *низький*, якщо в мовленні учнів налічується більше 6-ти лексико-граматичних помилок.

3. *Рівнями тематичної (ситуаційної) адекватності мовлення є:*

1) *високий*, якщо 100% реплік відповідають обговорюваній темі (ситуації);

2) *середній*, якщо 90-99% реплік відповідають обговорюваній темі (ситуації);

3) *достатній*, якщо 80-89% реплік відповідають обговорюваній темі (ситуації);

4) *низький*, якщо нижче 80% реплік відповідають обговорюваній темі (ситуації).

4. *Рівнями повноти і аргументованості викладу думок є:*

1) *високий*, якщо з 100% вивченого з теми (ситуації) мовного і мовленнєвого матеріалу безпомилково вжито 100-90% мовних і мовленнєвих одиниць;

2) *середній*, якщо з 100% вивченого з теми (ситуації) мовного і мовленнєвого матеріалу безпомилково вжито 75-89% мовних і мовленнєвих одиниць;

3) *достатній*, якщо з 100% вивченого з теми (ситуації) мовного і мовленнєвого матеріалу безпомилково вжито 60-74% мовних і мовленнєвих одиниць;

4) *низький*, якщо з 100% вивченого з теми (ситуації) мовного і мовленнєвого матеріалу безпомилково вжито менше 60% мовних і мовленнєвих одиниць.

Для визначення темпу діалогічного мовлення рідною мовою учнів четвертих класів ми виконали наступні педагогічні дії: запросили по чотири учні різних темпераментів (холерика, меланхоліка, сангвініка і флегматика) з чотирьох паралельних класів однієї школи. Таким чином, у нас виявилось 16 учнів чотирьох різних темпераментів, які перебували в одному класі. Спочатку ми запрошували до класу по дві людини однакового темпераменту і пропонували їм без попередньої підготовки поговорити рідною мовою на різні загально побутові теми. Їхнє мовлення фіксувалося на аудіо плівку, а потім в їх відсутність підраховувалася кількість вимовлених ними за хвилину **складів**. Для уточнення темпу мовлення дітей того ж темпераменту запрошувалися наступні два учня і їм пропонувалося поговорити рідною мовою з якоїсь іншої теми. Темп їхнього мовлення визначався аналогічним чином. Ці педагогічні дії дали нам можливість визначити середній темп мовлення учнів четвертих класів різних темпераментів. Потім, прості математичні розрахунки дозволили встановити, що темп діалогічного мовлення четвертокласників рідною мовою становить 90-100 слів за хвилину. Звідси темп англomовного мовлення ми вважатимемо нормативним, якщо він буде дорівнювати темпу аналогічного мовлення рідною мовою. Будь-яке зниження цього темпу буде вважатися відхиленням від норми, тим більше, що відповідно до загальновідомого факту, англomовне мовлення прискорене по відношенню до слов'янського мовлення в 1,4 рази.

5. Отримані дані дозволили встановити рівні темпу і безпаузності англійського діалогічного мовлення. Ними є такі:

1) *високий*, якщо темп англійського діалогічного мовлення дорівнює темпу аналогічного мовлення рідною мовою, тобто становить 250 складів на хвилину і в ньому відсутні невинправдані паузи;

2) *середній*, якщо темп англійського діалогічного мовлення нижчий темпу аналогічного мовлення рідною мовою на 25 складів на хвилину і має одну невинправдану паузу;

3) *достатній*, якщо темп англійського діалогічного мовлення нижчий темпу аналогічного мовлення рідною мовою на 50 складів на хвилину і має дві невинувачені паузи;

4) *низький*, якщо темп англійського діалогічного мовлення нижчий темпу аналогічного мовлення рідною мовою на 100 складів на хвилину і має більше двох невинувачених пауз.

Викладене вище дає підстави зробити висновок, що розвиненість умінь англійського діалогічного мовлення учнів четвертих класів, відповідно до інтеграційного критерію, вважається:

- *на високому рівні*, якщо його мотиваційність, лексико-граматична нормативність, тематична (ситуаційна) адекватність, повнота й аргументованість, а також темп і безпаузність відповідає всім високим рівням названих показників;

- *на середньому рівні*, якщо його мотиваційність, лексико-граматична нормативність, тематична (ситуаційна) адекватність, повнота й аргументованість, а також темп і безпаузність відповідає всім достатнім рівням названих показників;

- *на достатньому рівні*, якщо його мотиваційність, лексико-граматична нормативність, тематична (ситуаційна) адекватність, повнота й аргументованість, а також темп і безпаузність відповідає всім середнім рівням названих показників;

- *на низькому рівні*, якщо його мотиваційність, лексико-граматична нормативність, тематична (ситуаційна) адекватність, повнота й аргументованість, а також темп і безпаузність відповідає всім низьким рівням названих показників.

Розроблений критеріальний апарат дослідження став основою для визначення вихідного рівня володіння англійським діалогічним мовленням учнів четвертих класів при проведенні констатувального експерименту і досягнутого рівня володіння англійським діалогічним мовленням, тих, хто навчався за розробленою нами методикою при проведенні формувального експерименту і експериментального навчання.

3.2. Хід і результати констатувального експерименту

Перевірка ефективності розробленої нами методики почалася в 2014 – 2015 навчальному році з проведення констатувального експерименту для того щоб визначити вихідний рівень володіння учнями третіх класів уміннями діалогічного мовлення, які розвивалися на основі діючих навчальних матеріалів. Такими матеріалами, рекомендованими Міністерством освіти і науки для навчання англійської мови в третіх класах були підручник англійської мови О. Карп'юк та методичні рекомендації до нього цього ж автора. Концепція навчання англійської мови за вищевказаними навчальними матеріалами ґрунтувалася на трьох складових: комунікативно-ігровій методиці, методиці створення траєкторій особистого успіху учня і методиці формування навичок позитивної взаємодії [78]. Перша з них передбачала домінування ігрової діяльності для засвоєння мовного матеріалу і зразків готового мовлення. Друга складова забезпечувала успішну навчальну роботу для кожного учня за рахунок простих для виконання групових вправ, запам'ятовування мовного матеріалу в римованій формі, багаторазового повторення однотипних граматичних структур, низької навчальної насиченості уроків, що забезпечувало високу концентрацію часу на виконання кожної вправи. Третя складова реалізовувалася в комунікативній взаємодії дітей на основі діалогічних кліше і описі безлічі малюнків. Однак останнє зводилося в більшості випадків до номінації зображених на них предметів.

Відповідно до цієї концепції розвиток уміння діалогічного мовлення здійснювався за такою методикою: 1) заучування готових мовленнєвих зразків і їх вживання в певній структурі спілкування; 2) відтворення аналогічної бесіди зі зміною осіб; 3) організація бесіди шляхом заповнення пропусків в репліках вивченими словами і фразами; 4) організація спілкування на основі вибору під рискою таких фраз, які могли б використовуватися замість крапок в готових зразках мовлення; 5) слухання і повторення за учителем кожного наступного діалогу, що включає як вивчений мовний матеріал, так і новий. Останній - представлявся з розрахунком на інтуїтивну семантизацію; 6) проведення бесіди на основі різних ситуацій; 7) розширення діалогічного спілкування за рахунок

вживання нових граматичних структур; 8) спонукання до мовленнєвої взаємодії, в зв'язку з необхідністю коментування виконуваних дій [78, с. 56].

Заняття проходили два рази на тиждень, що становить всього 68 навчальних годин за рік.

Для перевірки розвиненості вмінь англійського діалогічного мовлення ми використовували останній з розроблених нами критеріїв, а саме: інтеграційний з показниками: мотиваційної обумовленості мовлення, лексико-граматичної нормативності мовлення, тематичної або ситуаційної адекватності мовлення, повноти й аргументованості викладу думки, темпу і безпаузності мовлення. Вибір саме цього критерію обумовлюється тим, що він включає перевірку всіх аспектів мовленнєвої діяльності, які відображені в його показниках.

Констатувальний експеримент проводився в кінці третього року навчання в ЗОШ № 94 м.Одеси; НВК № 6 школі-ліцеї імені Н.Яремчука м.Тернополя, Мелітопольській загальноосвітній школі I ступеня Запорізької області, Вигодянській загальноосвітній школі I-III ступенів Одеської області, НВК № 13 гімназії м.Одеси.

Всього в констатувальному експерименті взяло участь 264 учня, яких навчали 6 вчителів, з них 4 – приблизно з однаковим стажем і досвідом роботи (14-16 років), а два вчителі з меншим педагогічним стажем (7-8 років), але з досить високим рівнем викладацької діяльності.

Для організації експерименту ми у вересні 2014 року провели з цими вчителями наступну роз'яснювальну роботу: виклали їм мету проведення контрольного зрізу знань, методику його проведення і критерій оцінки мовленнєвої діяльності учнів з усіма його показниками.

Відбір тематики діалогічного спілкування ґрунтувався на запрограмованому в третьому класі мовному та мовленнєвому матеріалі, тому завданнями для діалогічного спілкування були наступні:

1. Уявіть собі, що ви не знайомі. Познайомтесь і з'ясуйте один у одного все, що вам необхідно для того, щоб подружитися і сидіти за однією партою.

2. Так сталося, що одному з вас довелося перейти в іншу школу в зв'язку з новим місцем проживання. Запросіть до своєї нової школи свого колишнього однокласника, щоб показати йому, де ви тепер вчитеся.

3. Прийшло довгоочікуване літо, але ви не хочете розлучатися зі своїм другом. Запросіть його до себе на дачу. Переконайте його в тому, що там буде дуже цікаво.

4. Завтра в клас повертається хлопчик, який подорожував зі своїми батьками по Західній Україні. Дізнайтеся у нього, де він був, як туди добирався, які міста відвідав, що там бачив, і що сподобалося найбільше.

5. Взагалі, я знаю, що ви не дуже любите їсти, але є така їжа, яку ви любите більше за все. Дізнайтеся один в одного яка це їжа, хто її готує, або де її купують у готовому вигляді. Поцікавтеся, де можна смачно поїсти в вашому місті.

Вчителям також було роз'яснено, що проведення контрольного зрізу має відбутися в травні 2015 року в такий спосіб: учнів слід заздалегідь, тобто у вересні 2014 року попередити, за якими темами їм належить розмовляти, але без викладу самих завдань, а лише назв тем, а саме : «Знайомство», «Школа», «Відпочинок, канікули», «Подорож», «Їжа».

Вчителі також були ознайомлені з формою організації опитування, яка полягала в наступному: кожне завдання мало бути написане на окремій картці і розкладене на столі таким чином, щоб його не було видно (у вигляді білетів). Всі учні повинні були знаходитися в сусідньому приміщенні і запрошувалися для опитування в клас по 2 людини. Пари формувалися так, щоб учні за успішністю були приблизно однаковими. Один з пари учнів брав картку, читав завдання, і без попередньої підготовки починалася розмова. Учитель, відповідно до показників інтеграційного критерію, визначав мотиваційну обумовленість мовлення, його граматичну нормативність, повноту і обґрунтованість, а також його темп і безпаузність. Кожен з цих показників оцінювався за чотирма рівнями: високим, достатнім, середнім і низьким. У результаті проведення цього зрізу були отримані результати, представлені в

таблиці 1, в якій прізвища учнів у класах представлені у вигляді цифрової нумерації.

Таблиця 3.1⁵

Результати проведення констатувального експерименту з визначення рівнів володіння англійським діалогічним мовленням учнів третіх класів загальноосвітніх шкіл на основі інтеграційного критерію

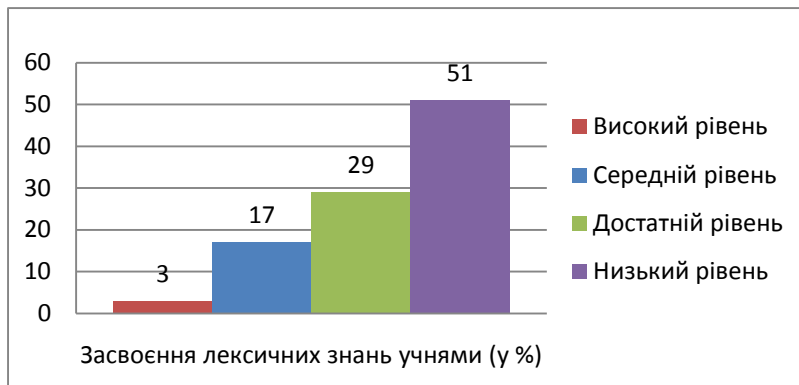
ПІБ уч. 3 ^я кл. в СШ № ___ м. Одеса в цифр. виразі.	Мотиваційна обумовленість мовлення					Лексико-граматична нормативність мовлення				Ситуаційна адекватність мовлення		Повнота і аргументованість мовлення				Темп і відсутність пауз у мовленні		
	Види екстралінгвістичних засобів			К-сть виразів	Рівні розвинутого мовленнєвої обумовленості	Безпомилковість писемного перекладу ЛГ од. з англ. м. в рід. м. в кільк-ті словосполуч. і речень з аг. об'єму в 40 од.	Безпомилковість писемного діалогу. мовлення в кільк-ті допущених ЛГ помилок	Рівні сформ. ЛГ нормативності мовлення	Ук-сті безпомилково вигоде реплік, відповідей темі	Рівні розвитку ситуаційної адекватності мовлення	Темп с макс.можл.кільк-тю фраз	У кільк-ті безпомилк. фраз із заг.числа можл. за обговор.темою	Найвищість аргументованого мовлення	Рівні розв. повноти і аргумент. мовлення	Укільк-ті склади в за хв.	Укільк-ті невідсутність пауз у мовленні	Рівні розв. темпу і відсутність пауз у мовленні	
	Жести	Міміка	Пластика															
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
1	+	+	-	6	серед.	35	36	3	серед.	97	серед.	Т. 3	17	16	серед.	84	4	серед.
2	+	-	-	7	серед.	36	37	2	серед.	91	серед.	Т. 3	18	14	серед.	81	3	серед.
3	+	-	-	5	дост.т.	33	32	5	дост.	88	дост.	Т. 9	15	13	дост.	73	5	дост.
4	+	+	-	3	дост.т.	32	32	6	дост.	82	дост.	Т. 9	10	8	дост.	68	6	дост.
5	-	-	-	3	низ.	27	26	6	низ.	78	низ.	Т. 8	7	6	низ.	72	8	низ.
6	+	-	-	3	низ.	26	25	7	низ.	76	низ.	Т. 8	6	6	низ.	68	10	низ.
7	+	-	-	3	низ.	24	22	6	низ.	80	низ.	Т. 10	6	5	низ.	58	9	низ.
8	+	+	-	5	дост.т.	34	31	6	дост.	82	дост.	Т. 10	8	12	дост.	62	6	дост.
9	-	+	-	5	дост.т.	27	26	6	дост.	76	низ.	Т. 11	9	8	дост.	74	6	дост.
10	-	+	-	3	низ.	26	25	5	низ.	74	низ.	Т. 11	8	8	дост.	58	9	низ.
11	+	-	-	5	дост.т.	29	28	5	дост.	84	дост.	Т. 2	7	8	дост.	63	6	низ.
12	+	+	-	4	дост.т.	31	30	6	дост.	82	дост.	Т. 2	6	9	дост.	61	7	низ.

⁵ Результати проведення констатувального експерименту у всіх інших класах подані у продовженні цієї таблиці в додатках.

13	-	+	-	3	низ.	26	25	7	низ.	68	низ.	Т. 4	7	7	ни з.	53	7	низ.
14	-	-	-	1	низ.	25	23	9	низ.	63	низ.	Т. 4	7	6	ни з.	49	8	низ.
15	+	+	-	2	дос т.	31	30	6	дост.	80	дост.	Т. 12	8	9	до ст.	66	6	дост.
16	+	-	-	2	низ.	30	28	6	дост.	82	дост.	Т. 12	1	8	до ст.	62	6	дост.
17	+	+	+	6	сер ед.	36	35	3	серед.	92	сере д.	Т. 1	1	1	се ре д.	72	4	сере д.
18	+	+	-	5	дос т.	37	34	6	дост.	88	дост.	Т. 1	1	9	до ст.	67	5	дост.
19	+	+	+	8	вис.	40	39	1	вис.	100	вис.	Т. 5	2	1	ви с.	98	1	вис.
20	+	+	-	7	сер ед.	36	35	3	серед.	96	сере д.	Т. 5	1	1	се ре д.	87	3	сере д.
21	+	-	+	7	сер ед.	35	34	3	серед.	93	сере д.	Т. 6	1	1	се ре д.	87	4	сере д.
22	-	-	+	5	дос т.	29	28	4	дост.	84	дост.	Т. 6	1	1	до ст.	69	5	дост.
23	-	-	+	5	дос т.	28	27	5	дост.	85	дост.	Т. 7	8	1	до ст.	70	6	дост.
24	+	+	-	6	сер ед.	36	34	3	серед.	91	сере д.	Т. 7	1	1	се ре д.	80	3	сере д.
25	+	+	-	5	дос т.	29	27	5	дост.	82	дост.	Т. 8	1	1	до ст.	66	5	дост.
26	+	-	+	4	дос т.	31	30	4	дост.	81	дост.	Т. 8	1	1	до ст.	64	6	дост.
27	+	-	-	2	низ.	25	19	10	низ.	42	низ.	Т. 1	3	5	ни з.	38	10	низ.
28	-	-	-	3	низ.	23	14	9	низ.	37	низ.	Т. 1	5	4	ни з.	36	9	низ.

Діаграма 3.1

Результати проведення констатувального експерименту з визначення рівнів володіння англійським діалогічним мовленням учнів третіх класів загальноосвітніх шкіл на основі інтеграційного критерію у %

Як видно з таблиці та діаграми 1, тільки у 9-ти учнів мовлення виявилось мотиваційно-обумовленим, тобто, на високому рівні, тому що воно виражалося емоційно з жестами, мімікою і, в деяких випадках з пластикою, і включало у кожного з цих 9-ти учнів не менше восьми виразів, відповідно до виявлених емоцій, у 42-х учнів – на середньому рівні, оскільки, воно виражалося емоційно жестами і, в деяких випадках з мімікою, і включало не менше п'яти емоційно виражених реплік; у 118-ти – на достатньому рівні, оскільки воно виражалося у

них недостатньо емоційно, і тільки в деяких випадках з жєстами, і включало не менше двох виразів, відповідно до виявлених емоцій. У решти 95-ти дітей – на низькому рівні, оскільки воно не включало ніяких екстралінгвістичних засобів, і в ньому були відсутні емоційно забарвлені вирази. Ці дані свідчать про те, що навчання діалогічного мовлення носило навчальний характер, і спілкування мотивувалося особистісно-зумовленими контактами.

У світлі лексико-граматичної нормативності діалогічного мовлення його негативні характеристики проявилися ще більшою мірою. Абсолютно грамотне спілкування продемонстрували лише 5 осіб, а середня лексико-граматична нормативність виявлялася у 39-ти, що в цілому становить 6% від загального числа піддослідних. Достатній рівень лексико-граматичної нормативності відзначався у 68-ми учнів, а у решти (152-х учнів) - низький рівень. Ці дані свідчать про те, що інтуїтивне вивчення мовного матеріалу, яке обумовлює розрив форми і змісту не приводить до знання іноземної мови.

Третій показник оцінювання мовленнєвої діяльності учнів показав, що більшість з них дотримується тематичної заданості мовленнєвої ситуації, але вирішує цю проблему на обмеженому лінгвомовленнєвому рівні через невміння акумулювати вивчений мовний матеріал в момент мовленнєвої діяльності. Саме тому, досягнуті мовленнєві вміння, хоча і відрізнялися ситуаційною адекватністю, але в більшості випадків носили однотипний лінгвомовленнєвий характер. Високий рівень показали 6 учнів, середній – 40, достатній – 70, а низький – 148.

Що стосується повноти й аргументованості викладу думок, вони були настільки виразними, наскільки мовна достатність словникового запасу дозволяла школярам продемонструвати її. Отримані дані свідчать про те, що більше половини випробовуваних не змогли досягти смислової повноти свого мовленнєвого спілкування. Це вдалося зробити на високому рівні лише 10-ти учням, на середньому рівні – 47-ми, на достатньому – 87-ми, а на низькому – 120-ти.

Нормальний темп і безпаузність мовлення учнів виявлялися на високому рівні лише у 12-ти учнів, на середньому – у 59-ти, на достатньому – у 84-х

піддослідних, а у решти 109-ти на низькому рівні. Ці дані свідчать про те, що використана методика навчання діалогічного мовлення за підручниками О. Карп'юк не програмувала формування механізму надфразового попередження в процесі навчання.

У цілому отримані результати констатувального експерименту підтвердили наше припущення про те, що: 1) навчання повинно бути ігровим не лише як форма активізації мовного матеріалу, але і як спосіб мовленнєвої комунікації: спочатку в ролі вигаданих героїв, а потім у ролі реальних сторін спілкування; 2) мовлення учнів зможе наблизитися до природного, якщо кожен наступний акт мовленнєвої взаємодії включатиме в себе не тільки навчальний мовний та смисловий матеріал, а й раніше вивчений; 3) нормативність темпу мовлення і його безпаузність може бути досягнута при систематичному виконанні мовних і мовленнєвих навчальних дій за регламентований час, що виробить в учнів навичку побіжного і безпроблемного вираження думок.

Ці та інші недоліки методики навчання англійського діалогічного мовлення учнів третіх класів на основі підручника О. Карп'юк, ми намагалися врахувати при обґрунтуванні нашої концепції навчання, описаної в попередніх розділах дослідження. Апробацію експериментальної методики й аналіз результатів її ефективності подано далі.

3.3. Формувальний експеримент і аналіз його результатів

Формувальний експеримент почався спочатку 2015–2016 навчального року з метою перевірки ефективності експериментальної методики. У ньому брала участь тільки частина тих учнів, які були задіяні в констатувальному експерименті. Ця частина відбиралася таким чином, щоб в експериментальних групах (ЕГ) навчалися учні тих класів, які виявили найнижчий рівень володіння вміннями діалогічного мовлення; а в контрольних групах (КГ) учні тих класів, які досягли вищих результатів. Такий поділ школярів на ЕГ і КГ обумовлювався бажанням отримати в результаті експерименту найбільш об'єктивні дані. Тому, учнями ЕГ стали учні 4-Б класу ЗОШ № 94 м.Одеси; 4-А класу НВК № 6 школи-ліцею імені Н.Яремчука м.Тернополя, учні 4-А класу

Мелітопольської загальноосвітньої школи I ступеня Запорізької області, учні 4-ого класу Вигодянської загальноосвітньої школи I-III ступенів Одеської області, учні 4-А класу НВК № 13 гімназії м.Одеси. Загальна кількість учасників експерименту становить 141 школяр 4-х класів.

Всі учні КГ в четвертому класі продовжували вчитися за методикою О. Карп'юк, відповідно до якої навчання діалогічного мовлення здійснювалося в чотири етапи: «На першому – проходило рецептивно-репродуктивне засвоєння діалогів-зразків, яке дозволяло зрозуміти, що являє собою діалог взагалі; на другому – проходив обмін репліками як репродуктивно-продуктивне засвоєння зразків діалогічного мовлення, під час якого учні поступово долучалися до побудови трикомпонентних діалогів: репліка-стимул – репліка-реакція + репліка-стимул; на третьому – побудова діалогів за зразком, який пропонується вчителем або диктором на основі структурно-логічної схеми; на четвертому – побудова діалогів на основі ситуацій, запропонованих в підручнику або вчителем з опорою на структурно-логічну схему або без неї» [78, с. 95].

Учні ЕГ навчалися за нашою методикою, яка передбачала засвоєння учнями за той же період навчального часу додаткової фольклорної лексики, обраної з автентичних казок.⁶

До початку навчання в четвертих класах ми також, як і до початку навчання в третіх класах, зібрали всіх вчителів англійської мови, які працюють в цих класах, і пояснили їм хід і умови проведення експериментальної роботи. Вчителі КГ отримали завдання, за якими мав проходити контрольний зріз умінь діалогічного мовлення в кінці навчального року за тим же інтегрованим критерієм. Такими завданнями були наступні:

1. Дізнайтеся один в одного, як ви допомагаєте своїм батькам вдома.
2. Твоя мама збирається в магазин. Дізнайся у неї, що вона хоче придбати, і попроси її купити твої улюблені продукти.

---

⁶ Детальне обґрунтування нашої методики з представленням усієї системи вправ викладене в попередніх розділах

3. Дізнайтеся один в одного, яка побутова техніка є у вас вдома, хто нею користується і як.

4. Дізнайся у свого друга, як він готується до свого дня народження, кого він хоче запросити, і як він збирається провести цей день.

5. Запроси до себе в гості когось, хто живе у Львові. Дізнайся у нього, як виглядає його чудове місто і проведи з ним екскурсію по своєму місту.

6. Уяви собі, що ти приїхав до свого друга в Лондон. Попроси його погуляти з тобою по місту.

7. Дізнайтеся один в одного, що ви колекціонуєте і чому?

8. Уявіть собі, що до вас в клас приїхали бізнесмени з Англії і Америки. Розпитайте їх про грошову систему в їх країнах та розкажіть про українську гривню.

9. Ви готуетесь до нового навчального року. Мама купує тобі новий одяг. Поговори з продавцем.

10. Дізнайтеся один в одного, як ви провели минулі літні канікули.

11. Дізнайтеся один в одного, які книжки англійських письменників ви читаєте, і розкажіть про їх авторів.

12. Доведіть один одному, що ваша улюблена пора року найкраща.

Формулювання завдань не слід було показувати учням. Вони повинні були знати лише назви тем, за якими буде проходити навчання.

Для них також були повторені правила організації контрольного зрізу, відповідно до яких учні мають заходити до класу по одній парі, брати картку і без попередньої підготовки починати розмовляти. Рівень розвитку їхніх умінь повинен визначатися за тими ж показниками і оцінюватися за тими ж параметрами, що і в процесі констатувального експерименту.

Для вчителів, які повинні були працювати в ЕГ проводилися наступні роз'яснення: 1) їм було прочитано п'ять лекцій, кожна з яких була присвячена методиці навчання діалогічного мовлення на основі драматизації автентичних казок на кожному з п'яти етапів; 2) їм було розкрито суть перших трьох критеріїв оцінювання результатів навчально-мовленнєвої діяльності учнів; 3) їм було роздано експериментальні навчальні посібники авторів Р. Мартинової,

І. Мирковіч для розповсюдження серед учнів; 4) кожен учитель отримав методичні рекомендації, що містили методику роботи з кожною вправою; 5) їм були оголошені терміни проведення проміжних контрольних зрізів відповідно до першого, другого і третього критеріїв.

Отже, формувальний експеримент почався в першій навчальній чверті четвертого класу, а в її кінці ми провели контрольний зріз рівня засвоєння мовного матеріалу відповідно до **мовного критерію**.

Завдання для проведення контрольного зрізу було наступне: написати англійською мовою під диктовку вчителя рідною мовою словосполучення, вирази і речення, що включають вивчений лексико-граматичний матеріал як з основної програми, так і з першої вивченої автентичної казки.

Він проходив з усіма учнями кожного класу одночасно у великому приміщенні, в якому кожен учень сидів за окремою партою. При перевірці контрольних робіт учнів всіх експериментальних класів були отримані результати, подані в таблиці 2, а продовження в додатках.

Як видно з таблиці та представленої нижче діаграми 2, 5 учнів ЕГ виявили рецептивні лексичні знання на високому рівні, тому що в їхніх перекладах словосполучень і речень з іноземної мови на рідну було допущено не більше ніж по одній помилці. Високий рівень репродуктивних знань лексичного матеріалу досягли 6 % учнів (4 учня), оскільки в їхніх перекладах того ж матеріалу з рідної мови на іноземну було допущено не більше ніж по одній лексичній і орфографічній помилці. Середнього рівня рецептивних лексичних знань досягли 40 учнів, а середнього рівня лексичних репродуктивних знань 38 учнів, що в цілому становить 28% (тобто 39 учнів) засвоїли вивчений лексичний матеріал на високому та достатньому рівнях. Велика частина учнів виявила достатній рівень володіння вивченим лексичним матеріалом, тобто 63% (89 учнів). І лише решта 5% (тобто 7 учнів) показала низькі результати засвоєння лексичних одиниць.

Як ми вже відзначали, новий граматичний матеріал не вивчався, але він активізувався таким чином, щоб учні мали можливість його багаторазового повторення, як на мовному, так і на передмовленнєвому рівнях.

Таблиця 3.2

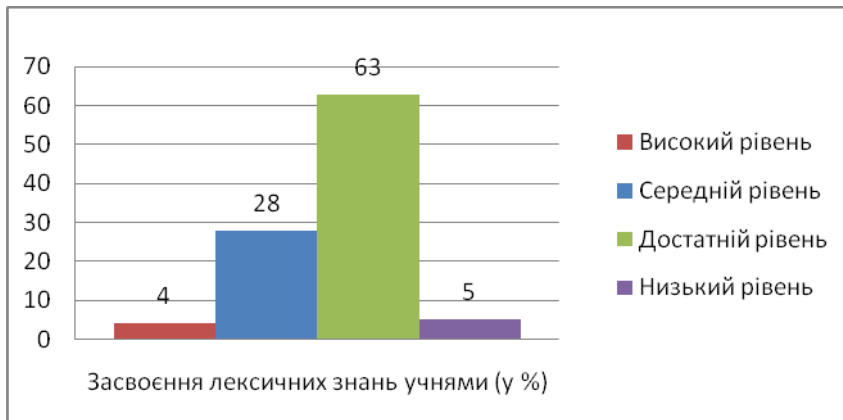
Результати проведення формувального експерименту з визначення рівнів володіння лексичним і граматичним матеріалом учнями ЕГ в кінці першої чверті навчання на основі мовного критерію

ПІБ уч. 4 ^а кл. цифр. вираж.	Лексичні знання			Рівні засвоєння лексичного матеріалу	Граматичні знання		Рівні засвоєння граматичного матеріалу
	Рецептивні	Репродуктивні в кіль-ті допущених помилок			Рецептивні	Репродуктивні	
	при перекладі ЛО з ІМ на рідну	при перекладі ЛО з рідної на ІМ	Орфографічні		при перекладі ГО з ІМ на рідну	при перекладі ГО з рідної на ІМ	
			в англomовному письмовому перекладі				
1	2	3	4	5	6	7	8
1	5	5	4	достатній	1	5	достатній
2	5	4	5	достатній	1	5	достатній
3	5	5	4	достатній	1	5	достатній
4	8	8	7	низький	4	6	низький
5	3	3	3	середній	1	4	середній
6	5	5	5	достатній	3	5	достатній
7	-	1	1	високий	-	1	високий
8	3	3	4	середній	1	3	середній
9	5	6	5	достатній	2	5	достатній
10	5	5	5	достатній	1	5	достатній
11	3	3	3	середній	1	5	достатній
12	5	5	5	достатній	1	5	достатній
13	5	6	5	достатній	4	5	достатній
14	3	3	4	середній	1	4	середній
15	5	5	5	достатній	4	6	достатній
16	5	5	5	достатній	1	5	достатній
17	5	5	5	достатній	1	5	достатній
18	5	6	5	достатній	1	3	середній
19	3	3	4	середній	1	4	середній
20	3	3	5	достатній	1	5	достатній
21	3	3	3	середній	1	3	середній
22	5	6	5	достатній	5	6	достатній
23	5	5	5	достатній	4	6	достатній
24	5	5	5	достатній	3	6	достатній
25	3	3	3	середній	1	2	високий
26	5	5	5	достатній	1	5	достатній
27	5	5	5	достатній	3	6	достатній
28	4	6	5	достатній	1	5	достатній

У результаті виявилось, що 5 % (тобто 7 учнів) змогли сприйняти і відтворити граматичні знання на високому рівні. Хочемо відзначити, що 90 учнів змогли сприйняти більшу частину (65%) обсягу активізованих граматичних одиниць, допустивши по 1-й помилці.

Однак при відтворенні половина з них змогли зберегти цей рівень, тому відповідно 30% (тобто 42 учня) та 60% (тобто 85 учня) проявили репродуктивні граматичні знання на середньому та достатньому рівнях. Різниця в показниках рецептивних і репродуктивних граматичних знань обумовлюється недостатньою увагою до вивчення граматичного матеріалу в попередні роки навчання.

Діаграма 3.2.1
Результати засвоєння лексичних знань 141-им учнем у %

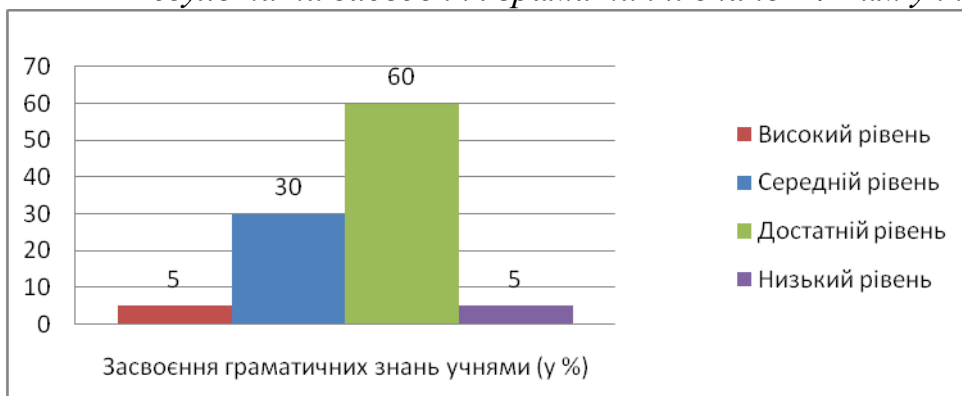

Слід зазначити, що як лексичні, так і граматичні знання на середньому рівні відсутні більш ніж у 60 % (85 учнів), що в цілому дає підставу зробити висновок, що запропонована нами методика навчання англійського діалогічного мовлення на основі драматизації автентичних казок не змогла себе проявити в повному обсязі за такої короткої проміжок навчального часу.

Проте скорочення кількості учнів з низьким рівнем до 4-5% (6-7 учнів) володіння лексико-граматичними одиницями дає підставу вважати експериментальну методику перспективною для продовження її апробації.

Діаграма 3.2.2

Результати засвоєння граматичні знань 141-им учнем у %

Засвоєння вищезазначеного обсягу лексико-граматичних одиниць ґрунтувалося на вивченні і драматизації однієї казки «The Cock, the Mouse and the Little Red Hen». Друга, що підлягає вивченню і драматизації була «The Magic Pancake», яка містила повторення більше 30% мовного матеріалу попередньої казки. Решта 70% мовного матеріалу попередньої казки активізувалося в різноманітних мовних, перемовленнєвих, мовленнєвих й інтегрованих завданнях, що зумовило їх системне повторення і нівелювало можливість їх забування. Тому, другий проміжний контрольний зріз знань і

вмінь з учнями ЕГ проводився в кінці другої чверті за аудіовізуальним критерієм з показниками: 1) розуміння мовлення кожного героя казки; 2) розуміння сенсу кожної сценки казки; 3) розуміння сенсу всієї казки. При цьому казки пред'являлися в їх нормативно-мовленнєвому варіанті у вигляді вистав. Нагадуємо, що до перегляду казок учні засвоювали весь новий мовний матеріал, що становить їх, а також повторювали весь раніше засвоєний.

Контрольний зріз мовленнєвих умінь відповідно до даного критерію проходив наступним чином: після перевірки рівня володіння мовним матеріалом, що міститься як в першій, так і в другій казці, на підставі мовного критерію, учнів запрошували до залу для перегляду відеозапису вистави. спочатку учням повідомлялося, що в кінці перегляду їм належить виконати три завдання: 1) перекласти з англійської мови на рідну по дві-три пов'язані між собою репліки з мовлення кожного героя казки; 2) відповісти на шість запитань англійською мовою за змістом однієї зі сценок казки (за вибором вчителя); 3) вибрати з кожної групи речень (всього шість груп) по одному реченню, відповідно до змісту всієї казки.⁷

Картками для перевірки розуміння мовлення кожного героя казки 1 були наступні:

1. Red Hen says: "Good morning, my dear friends, how are you?"

Hen asks: "Who'll get some sticks for the fire?"

Red Hen said: "Then I'll do it myself."

Hen asks: "And now, who'll fill the kettle from the spring?"

Hen says: "Then I'll do it myself."

Hen asks: "And who'll make the breakfast ready?"

Hen asks: "Who'll clear the table?"

Hen asks: "And now, who'll help me to make the beds?"

Hen says: "Then I'll make the beds by myself"

Hen says (when all the friends are in the Fox's bag): "It's never too late to change. Don't be sad. See, I have my little work-bag, and in it I have a pair of scissors, a needle and a thread. Very soon you will see what I am going to do."

Hen whispers to the Mouse: "Quick, creep through this hole, then run as fast as you can and bring back a stone just as large as yourself."

Hen says: "Push it in here."

Hen whispers to the Cock: "Quick, run and get a stone as big as yourself."

---

⁷ Всього шість груп речень, по три у кожній

2. *Cock says*: "The day is very hot!"

Cock says: "I won't do it."

Cock says: "Go and look for yourself, if you want to know".

Cocks screams from the sack: "Oh, I won't be so bad and rude any more,"

Cock says (when Hen saved them from the wicked Fox): "Thank you, dear Hen. You saved us. Now we'll always help you around the house."

3. *The Mouse says*: "It is too cold".

The Mouse says: "I won't do it"

The Mouse says (hears the knock at the door): "Who can that be? It's the postman perhaps, he can have a letter to me."

Mouse squeaks: "Oh, I won't be so rude any more too".

4. *First Little fox*: "Good morning, Father, what do we have for breakfast today? We're so hungry!"

"We had nothing to eat yesterday"

5. *Second Little fox*: "And nothing the day before."

6. *Third Little fox*: "And only half a chicken the day before that."

7. *Fourth Little fox*: "And only two little ducks the day before that."

8. *Fox says*: "My little kids, over the hill I see a house. And in that house there lives a Cock, And a Mouse, And a little Red Hen,"

Fox says: "And they are nice and fat."

Fox says: "I'll take my black sack, and I'll go up that hill, to that house to get acquainted with our neighbors. I'll put the Cock, and the Mouse and the little Red Hen into my sack and bring them here. Then I'll introduce you to them! And you will have a tasty breakfast."

Fox shouts: "Hello, my dear friends!"

Fox says: "Oh, I slept for a long time. Now I am going home."

Картками для перевірки розуміння мовлення кожного героя казки 2 були такі:

1. *The first (kind) queen says to herself*, "If only I had a child as white as snow, as red as blood, and with the hair as black as night."

2. *The (second) wicked queen says*: Mirror, mirror, on the wall, Who in this land is fairest of all?

The wicked queen says: "Lead Snow-White out of the gates, into the woods and kill her. I never want to see her again."

The wicked queen says: "Good morning, dear girl. Let me come in."

The wicked queen says: "That is all right with me, I'll only give you one of my nice apples."

The wicked queen says: "Are you afraid of poison? Look, I'll cut the apple in two. You eat the red half, and I shall eat the white half."

3. *Mirror says*: "You, my queen, are fairest of all".

Mirror says: "You, my queen, are fair; it is true. But Snow-White is a thousand times fairer than you".

Mirror says: "You, my queen, are fair; it is true. But Snow-White, beyond the mountains. With the seven dwarfs, Is still a thousand times fairer than you."

4. *Snow-White says*: "Oh, dear huntsman, let me live. I will run into the wild

woods and never come back."

Snow-White says: "My name is Snow-White."

Snow-White says: "I am not allowed to let anyone in. Please, go away".

Snow-White says: "I cannot take anything."

Snow-White says: "Good heavens, where am I?"

5. *The huntsman says:* "Run away, you poor child."

6. *The first dwarf says,* "Who has been sitting in my chair?"

The first dwarf says: "How did you find the way to our house?"

The first dwarf says: "If you keep house for us, and cook, make beds, wash, sew, and keep everything clean, then you can stay with us, and you will have everything that you want."

The first dwarf says: "Be careful about your stepmother. She will soon know that you are here. Do not let anyone in."

7. *The second dwarf says:* "Who has been eating from my plate?"

8. *The third dwarf says:* "Who has been eating my bread?"

9. *The fourth dwarf says:* "Who has been eating my vegetables?"

10. *The fifth dwarf says:* "Who has been sticking with my fork?"

11. *The sixth dwarf says:* "Who has been cutting with my knife?"

12. *The seventh dwarf says:* "Who has been drinking from my mug?"

The seventh dwarf says: "Oh, good heaven! This child is so beautiful!"

The seventh dwarf says: "Dear child, what is your name?"

13. *The Prince says:* "Let me have the coffin. I will give you anything you want for it. I cannot live without seeing Snow-White."

The Prince says: "My beautiful lady, You are with me."

The Prince says: "I love you more than anything else in the world. Come with me to my father's castle. You will become my wife."

Картками для перевірки розуміння змісту до кожної сценки казки 1 були:

Scene 1

(In the Fox's house: Fox and his children)

What house does the Fox have?

How many children does the Fox have?

What do little foxes want?

How is Fox going to feed his children?

What place is the Fox going to visit?

What thing is the Fox going to take with him when he goes to the neighbors?

Scene 2

(in the house of the Cock, the Mouse and the little Red Hen)

What are the animals doing that morning?

What does the Hen ask her friends to do?

Do the friends help the Hen?

Who does all the work around the house?

Do the Mouse and the Cock say polite words to the Hen?

What do the Mouse and the Cock do after breakfast?

Scene 3

(the big bad Fox goes to the Hen's house and knocks at the door)

Who comes to the Hen's house?

Who meets the Fox in the house?
 Why do the animals open the door of the house?
 What does the Fox do when he enters the house?
 Are the friends happy to see the Fox?
 Where does the Fox put the animals?

Scene 4

Where are the animals situated?
 Do they shout loudly?
 Where does the Fox bring them?
 What does the Fox decide to do in the middle of the way?
 What do the animals do when the Fox falls asleep?
 How do the animals get out of the bag?

Scene 5

Where does the Fox lie?
 Where is the Fox going when he wakes up?
 What does the Fox have in his hands?
 What happens to the Fox when he comes to the river?
 Where does the Fox fall?
 Can the Fox get out of the river?

Scene 6

(In the house of the Cock, the Mouse and the little Red Hen)

Who is in the house?
 Who works around the house?
 What do the Cock and the Mouse do?
 Who rests in the arm-chair?
 Who says polite words?
 Do the animals live happily or unhappily now?
 Картками для перевірки розуміння змісту до кожної сценки казки 2 були:

Scene 1

What is the season?
 Where is the queen sitting?
 What happened to her finger?
 What did the queen say to herself when she pricked her finger?
 How did the queen call her daughter?
 What happened to the queen when the daughter was born?

Scene 2

What happened after the first queen's death?
 How did the second queen look like?
 What magic thing did the new queen have?
 What question did the second queen ask the magic mirror?
 What did the magic mirror usually answer?
 What did the magic mirror answer one day?

Scene 3

Whom did the queen call to her one day?
 What did the queen tell the huntsman to do?
 What did the huntsman do?

What did the girl ask the huntsman?

What did the girl begin to do when she was alone in the forest?

What did the girl see in the middle of the forest?

Scene 4

Who lived in a small house?

How did the house look like?

What did the girl do when she came into the house?

Who came into the house when it got dark?

How did the dwarfs meet Snow White?

What did the dwarfs say to Snow White to do around the house?

Scene 5

What did the queen do in the palace?

What did she ask from the mirror?

What did the mirror answer?

What did the queen understand when she heard the words of the mirror?

What did the queen decide to do?

How did she dress?

Scene 6

Where did the queen go when she dressed as a peasant?

Whom did the queen meet in the dwarf's house?

What did the queen give to Snow White?

What did Snow White do with the apple?

What happened to Snow White when she bit an apple?

What did the dwarfs see when they came home?

Scene 7

Who entered the woods one day?

What did the Prince see on the mountain?

What did he ask the dwarfs?

What happened to Snow White when the Prince's servants carried the coffin?

What did the Prince ask Snow White?

What happened to the wicked queen in the end?

Картками для перевірки розуміння змісту першої казки в цілому були:

In the house of the fox there is a room with one broken window, old furniture, a sofa near the wall, a small fire-place, a lamp in the corner.

In the house of the fox there is a room with many beautiful things.

In the house of the fox there is a room with new furniture, a sofa near the window, a big fire-place and three lamps.

II In the house of the Cock, the Mouse and the little Red Hen it is very friendly.

In the house of the Cock, the Mouse and the little Red Hen all animals grumble.

In the house of the Cock, the Mouse and the little Red Hen, two animals (the Cock and the Mouse) walk angrily around the house and grumble, and the Hen works about the house.

III The Mouse runs to fill the kettle from the spring.

The Cock runs to fill the kettle from the spring.

The Hen runs to fill the kettle from the spring.

- IV When it is time for breakfast, all animals sit down to eat.
When it is time for breakfast, only the Hen sits down to eat.
When it is time for breakfast, the Hen and the Cock sit down to eat.
- V. a) The postman knocks at the door of the lovely little house.
b) The Fox knocks at the door of the lovely little house.
c) The Hen knocks at the door of the lovely little house.
- VI The Fox ate all the animals.
The Fox brought the animals to his children.
The animals could run away.
- Картками для перевірки розуміння змісту другої казки в цілому були:
- I a) It was spring when the first queen pricked her finger.
b) It was winter when the first queen pricked her finger.
c) It was summer when the first queen pricked her finger.
- II a) Soon a little daughter was born.
b) Soon a little son was born.
c) The queen didn't have children.
- III a) The second queen had a magic mirror.
b) The second queen had a magic flower.
c) The second queen had a magic bird.
- IV a) The huntsman brought Snow White to the river.
b) The huntsman brought Snow White to the mountain.
c) The huntsman brought Snow White to the wood.
- V a) Snow White lived in the dwarfs' house.
b) Snow White lived in the palace.
c) Snow White lived in the huntsman's house.
- VI a) The prince from a faraway castle saved Snow White.
b) The father saved Snow White.
c) The huntsman saved Snow White.

Для проведення цього зрізу знань учнів кожної ЕГ класу запрошували до окремого приміщення і саджали по одному. Потім учитель роздавав кожному з них в довільному порядку: для першого завдання по дві картки – одну зі словами героя казки 1, другу – зі словами героя казки 2; для другого завдання по дві картки - одну з шістьма запитаннями за змістом однієї сценки казки 1, другу – з шістьма запитаннями за змістом однієї сценки казки 2; для третього завдання - по одній картці з шістьма групами речень по три в кожній для вибору одного з кожної групи, відповідно до змісту всієї казки. На виконання всієї роботи відводилося 45 хвилин.

Результати перевірки цього зрізу на підставі аудіовізуального критерію представлені в таблиці та діаграмі 3, а продовження в додатках.

Таблиця 3.3

Результати проведення формувального експерименту з визначення рівнів розуміння змісту переглянутих вистав за мотивами казок 1 і 2 учнями ЕГ в кінці другої чверті навчання на основі аудіовізуального критерію

ПІБ Уч. 4 ² кл. в цифр. вираж.	Розуміння мовлення кожного героя казки в кіль-ті речень (реплік) від заг. кіль-ті, виголошених кожним героєм		Рівні розуміння мовлення кожного героя казки	Розуміння змісту кожної сценки казки в кіль-ті правильних відповідей (з 6-ти можливих) за змістом кожної сценки: відповіді відповідно до змісту	Рівні розуміння змісту кожної сценки казки	Розуміння змісту всієї казки в цілому в кіль-ті правильно відібраних речень з 7-ми груп, де в кожній по 3							Рівні розуміння змісту всієї казки
	Заг. кіль-ть виголошених речень (реплік) у %	Заг. кіль-ть зрозумілих речень (реплік) у %				Назва казки	Головні герої казки	Головна ідея казки	Костюми героїв казки	Декорації: залежно від обставин	Повед. і хар-р героїв	Виховний потенціал	
1	2	3	4	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
1	100	78	середній	4	середній	+	-	-	+	+	+	+	середній
2	100	86	середній	4	середній	+	-	+	+	+	+	-	середній
3	100	70	достатній	3	достатній	-	-	-	+	+	+	-	достатній
4	100	72	достатній	3	достатній	-	-	-	+	+	+	-	достатній
5	100	88	середній	4	середній	+	-	+	+	+	+	-	середній
6	100	70	достатній	3	достатній	+	-	-	+	+	+	-	достатній
7	100	78	середній	4	середній	+	+	-	+	+	-	+	середній
8	100	66	достатній	3	достатній	-	-	-	+	+	+	-	достатній
9	100	68	достатній	3	достатній	+	-	-	+	+	+	-	достатній
10	100	75	середній	4	середній	+	-	-	+	+	+	-	середній
11	100	62	достатній	3	достатній	-	-	-	+	+	+	+	достатній
12	100	80	середній	4	середній	+	-	-	+	+	+	+	середній
13	100	76	достатній	3	достатній	-	-	+	+	+	+	-	достатній
14	100	65	достатній	3	достатній	-	-	+	+	+	+	-	достатній
15	100	70	достатній	3	достатній	-	-	+	+	+	+	-	достатній
16	100	54	низький	2	низький	-	-	-	-	+	+	-	низький
17	100	76	середній	4	середній	+	+	-	+	+	+	-	середній
18	100	63	достатній	3	достатній	+	-	+	+	+	+	-	достатній
19	100	92	високий	6	високий	+	+	+	+	+	+	+	високий
20	100	94	високий	5	високий	+	+	+	+	+	+	+	високий
21	100	72	достатній	3	достатній	-	-	-	+	+	+	+	достатній
22	100	67	достатній	3	достатній	-	-	+	+	+	+	-	достатній
23	100	85	середній	4	середній	+	-	-	+	+	+	+	середній
24	100	73	достатній	3	достатній	-	-	-	+	+	+	+	достатній
25	100	70	достатній	3	достатній	-	-	-	+	+	+	+	достатній
26	100	69	достатній	3	достатній	-	-	-	+	+	+	+	достатній
27	100	88	середній	4	середній	+	-	+	+	+	-	+	середній
28	100	73	достатній	3	достатній	-	-	-	+	+	+	+	достатній

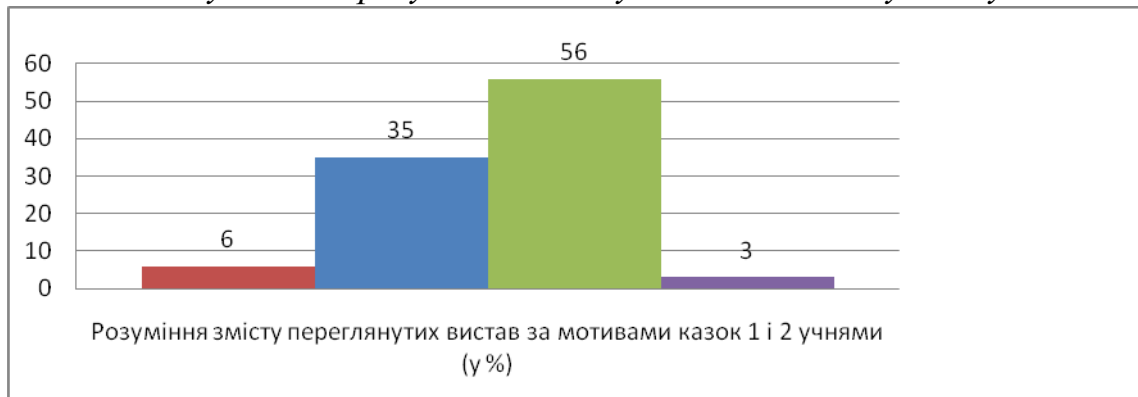
Як видно з таблиці, 6 % (8 учнів) зрозуміли зміст мовлення кожного героя казки на високому рівні, 35 % (50 учнів) – на середньому рівні, 56 % (79 учнів) – на достатньому рівні і лише 4 учні з 141 (3 %) не зрозуміли зміст мовлення героя казки. Ці дані свідчать про те, що міцно засвоєний мовний матеріал забезпечує його розуміння в автентичному звуковому мовленні значною більшістю учнів, тобто – 73 %.

Рівень розуміння сенсу кожної сценки казки виявився трохи нижчим, ніж розуміння мовлення її окремих героїв, тому що учням потрібні були не тільки знання мовного матеріалу вивченого твору, а й уміння осмислити його зміст. З огляду на те, що у наших піддослідних такого досвіду мовленнєвої діяльності

недостатньо, впоратися їм з цим лінгво-аналітичним завданням було складніше. Хоча, в цілому 65 % з них проявили розуміння змісту кожної сценки казки.

Діаграма 3.3

Результати розуміння змісту вистав 141-им учнем у %

Рівень розуміння сенсу всієї казки виявився ще нижчим, оскільки учням важко було визначити дії героїв залежно від місця їх знаходження, проілюстрованого декораціями. Також важким для них було завдання оцінити виховне значення переглянутого спектаклю через нерозуміння сенсу слів, що характеризують виховний потенціал казки. Проте в цілому піддослідні проявили 85 % розуміння переглянутого твору з урахуванням мовної здогадки за поведінкою головних героїв, їх костюмів та декорацій.

Отримані дані свідчили про те, що в наступний відрізок часу формуального експерименту слід звернути увагу на ті аспекти навчання, які виявилися складними для учнів. У зв'язку з цим, до початку навчання за експериментальною методикою в другому півріччі четвертого класу ми розробили для дітей такі вправи, якими доповнили вже наявну методичну систему. Такими вправами для вдосконалення рівня розуміння сенсу кожної сценки казки були такі: 1) Перегляньте 1, 2, 3, ..., N сценку вистави «The Cock, the Mouse and Little Red Hen» англійською мовою і а) дайте відповідь на деталізоване запитання до прослуханого і переглянутого матеріалу; б) поясніть зміст переглянутої сценки рідною, а потім англійською мовою; в) виберіть з поданих нижче речень, лише ті, які відповідають змісту переглянутої сценки; г) прочитайте речення і спростуйте в них те, що не відповідає змісту переглянутої сценки; г) прочитайте речення і аргументовано підтвердіть в них

те, що відповідає переглянутій сценці; д) викладіть зміст переглянутої сценки англійською мовою.

Вправами для вдосконалення методики навчання розуміння сенсу всієї казки були наступні: 1) Перегляньте уривок з вистави і підберіть до нього одну з трьох нижче поданих назв, аргументуйте свій вибір; 2) Назвіть головних героїв з уривку цієї вистави і скажіть, хто з них вам подобається; 3) Прочитайте слова і вирази з перекладом, що дозволяє охарактеризувати дії героїв й оцінити кожного з них; 4) Скажіть, хто з героїв цього уривка вистави вам подобається, і чому?

Такі вправи виконувалися протягом другої чверті навчання чотири рази для досягнення регулярної повторюваності запропонованих методичних дій.

Навчання було продовжене розвитком умінь драматизувати навчальну казку шляхом виконання вправ четвертого блока, що включають репетиції постановки вистав. Саме вони забезпечували можливість не лише запам'ятовування мовлення кожного героя казок напам'ять, але й запам'ятовування всіх екстралінгвістичних засобів вираження мовленнєвої поведінки персонажів. Протягом третьої чверті навчання був вивчений мовний матеріал, відповідно до шкільної програми, а також фольклорний матеріал з казки 3. При цьому, як перша група матеріалу, так і друга вживалися у взаємозв'язку з раніше вивченими лексико-граматичними і стилістичними граматичними одиницями.

Наприкінці третьої чверті рівень їх засвоєння, а також рівень розвитку драматизаційних умінь визначалися за мовним і драматизаційним критеріями. Рівень розвитку драматизаційних умінь учнів в кінці третьої чверті представлений у таблиці та діаграмою 4.

Для перевірки рівнів засвоєння мовного матеріалу учням пропонувалися такі завдання: письмово перекласти по десять словосполучень і десять груп взаємопов'язаних речень з рідної мови на англійську за регламентований час. Всього було розроблено десять карток, які включали весь вивчений за три навчальні чверті мовний матеріал, а також понад 70% мовного матеріалу за третій рік навчання. Контрольна робота проходила наступним чином: учні

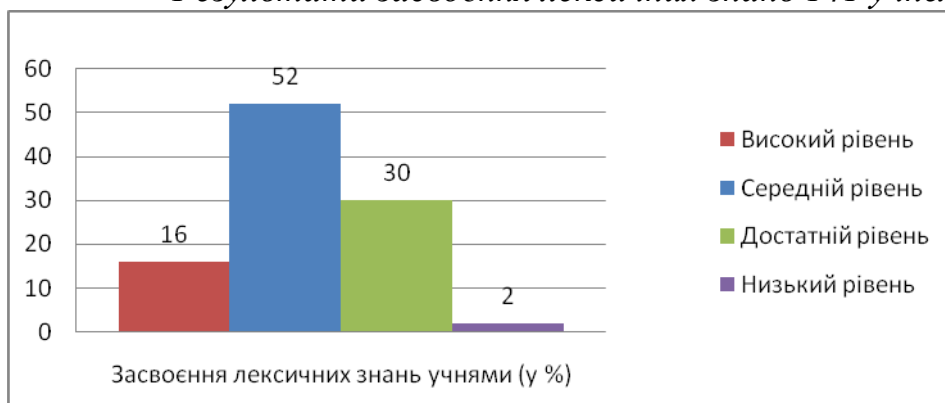
кожного класу розміщувалися у великій аудиторії і сідали по одному за парту. Учитель роздавав кожному учневі по одній картці в довільному порядку і встановлював час роботи. Він становив 45 – 50 хвилин. По закінченню часу всі учні здавали свої роботи для перевірки.

При визначенні рівнів засвоєння мовного матеріалу враховувалися як лексико-граматичні, так і орфографічні помилки. Зведена таблиця отриманих результатів представлена нижче, а її продовження в додатках.

Як видно з таблиці та діаграми 4, 16 % учнів ЕГ (23 учня) засвоїли практично весь обсяг вивченого матеріалу і тим самим продемонстрували високий рівень засвоєння. 52% (73 учня) допустили до п'яти лексико-граматичних помилок, включно з орфографічними, що відповідає середньому рівню засвоєння ними вивчених мовних одиниць. 30% (42 учня) допустили від шести до дев'яти мовних помилок в перекладі, причому більше з них граматичних, таких як неправильне вживання допоміжних дієслів, відсутність артиклів, заміна однини іменників і навпаки, порушення порядку слів у реченні, що призвело до зміни типів речень, стверджувальних замість питальних, що зумовило достатній рівень засвоєння ними вивчених мовних явищ. 2 % (3 учня) продемонстрували низький рівень засвоєння мовного матеріалу через неправильне вживання як лексичного, так і граматичного матеріалу, а також великої кількості помилок у його написанні.

Діаграма 3.4

Результати засвоєння лексичних знань 141 учнем у %

Отримані дані дають підставу вважати методикою навчання лексико-граматичних явищ за запропонованою нами методикою досить раціональною, оскільки за три навчальні чверті значною більшістю учнів були не лише

засвоєні нові мовні одиниці, а й усунуті прогалини в знаннях раніше вивчених тем.

Таблиця 3.4

Результати проведення формувального експерименту з визначення рівнів драматизаційних умінь учнів ЕГ в кінці третьої чверті навчання за матеріалами казок 1, 2 і 3 на основі драматизаційного критерію

ШБ Уч. 4 ^з кл. в СШ № ____ м. Одеси в цифр. і відповідно до одн. з героїв казок 1, 2, 3	Знання слів одного з героїв на пам'ять у кіль-ті допущених мовленнєвих помилок			Рівень знань героєм казки 1	Рівень знань героєм казки 2	Рівень знань героєм казки 3	Уміння виконання дій відповідно до їх ролей в кількості невідповідних оригіналу			Рівень вміння виконання відповідних дій оригіналу казки 1	Рівень вміння виконання дій відповідних оригіналу казки 2	Рівень вміння виконання дій відповідно оригіналу казки 3	Вміння використовувати екстралінгвістичні засоби відповідно до оригіналу в кіль-ті невідповідних йому засобів			Рівень умінь використання екстралінгвістичних засобів відповідних казок	Рівень умінь використання екстралінгвістичних засобів відповідних казок	Рівень умінь використання екстралінгвістичних засобів відповідних казок
	Казка 1	Казка 2	Казка 3				Казка 1	Казка 2	Казка 3				Казка 1	Казка 2	Казка 3			
	1	2	3				4	5	6				7	8	9			
1	6	6	7	Д	Д	Д	8	8	7	Д	Д	Д	7	7	7	Д	Д	Д
	6	7	8	Д	Д	Д	8	7	7	Д	Д	Д	6	7	7	Д	Д	Д
	6	7	8	Д	Д	Д	8	7	7	Д	Д	Д	6	7	7	Д	Д	Д
2	2	2	1	В	В	В	1	1	1	В	В	В	1	1	1	В	В	В
	1	1	2	В	В	В	2	1	1	В	В	В	2	1	1	В	В	В
	1	1	1	В	В	В	1	2	1	В	В	В	1	2	1	В	В	В
3	7	6	8	Д	Д	Д	7	7	7	Д	Д	Д	7	7	7	Д	Д	Д
	7	6	8	Д	Д	Д	7	8	7	Д	Д	Д	7	8	7	Д	Д	Д
	6	6	8	Д	Д	Д	7	8	7	Д	Д	Д	7	8	6	Д	Д	Д
4	6	6	8	Д	Д	Д	7	8	6	Д	Д	Д	7	8	6	Д	Д	Д
	6	6	8	Д	Д	Д	7	6	7	Д	Д	Д	7	8	6	Д	Д	Д
	6	6	8	Д	Д	Д	7	6	7	Д	Д	Д	7	8	6	Д	Д	Д
5	10	10	11	Н	Н	Н	10	10	11	Н	Н	Н	10	9	11	Н	Н	Н
	10	12	9	Н	Н	Н	11	9	12	Н	Н	Н	11	10	10	Н	Н	Н
	9	11	10	Н	Н	Н	10	11	9	Н	Н	Н	9	10	11	Н	Н	Н
6	7	7	7	Д	Д	Д	7	7	7	Д	Д	Д	7	7	8	Д	Д	Д
	8	7	6	Д	Д	Д	7	7	8	Д	Д	Д	7	7	8	Д	Д	Д
	7	7	6	Д	Д	Д	7	8	7	Д	Д	Д	8	8	8	Д	Д	Д
7	3	5	5	С	С	С	4	4	3	С	С	С	4	5	5	С	С	С
	4	5	5	С	С	С	4	4	3	С	С	С	4	5	5	С	С	С
	4	5	4	С	С	С	4	4	3	С	С	С	4	4	3	С	С	С
8	1	1	2	В	В	В	1	1	1	В	В	В	1	2	1	В	В	В
	1	1	1	В	В	В	1	2	1	В	В	В	1	1	1	В	В	В
	1	2	1	В	В	В	2	1	1	В	В	В	2	1	1	В	В	В
9	7	6	7	Д	Д	Д	6	6	7	Д	Д	Д	6	7	8	Д	Д	Д
	6	7	8	Д	Д	Д	8	7	8	Д	Д	Д	8	7	8	Д	Д	Д
	6	7	8	Д	Д	Д	8	7	8	Д	Д	Д	8	7	8	Д	Д	Д
10	4	4	5	С	С	С	4	4	5	С	С	С	4	4	5	С	С	С
	5	3	5	С	С	С	4	5	5	С	С	С	4	4	5	С	С	С
	5	4	5	С	С	С	5	5	5	С	С	С	4	4	5	С	С	С
11	2	2	1	В	В	В	1	1	1	В	В	В	1	1	1	В	В	В
	2	1	1	В	В	В	1	1	1	В	В	В	1	1	2	В	В	В
	2	1	1	В	В	В	1	2	1	В	В	В	1	1	2	В	В	В

Для перевірки рівня розвитку драматизаційних умінь кожен учень отримав по одній ролі з трьох вивчених казок для виконання наступних мовленнєвих дій: 1) прояву знань слів кожного зі своїх героїв напам'ять; 2) одночасного прояву знань слів кожного зі своїх героїв напам'ять і вміння виконання відповідних рольових дій; 3) одночасного прояву знань слів кожного з героїв напам'ять, уміння виконання відповідних рольових дій і вміння використання відповідних екстралінгвістичних засобів протягом вистави.

Для перевірки знань слів одного героя з трьох казок кожному з учнів пропонувалося по три картки. У першій картці описувалися сценки, в яких брав участь герой першої казки. У другій картці описувалися сценки, в яких брав участь герой другої казки. У третій картці описувалися сценки, в яких брав участь герой третьої казки. Таку групу карток (по три) роздавали кожному учневі відповідно до отриманих ролей. Учень повинен був відтворювати в усній формі кожну зі своїх ролей по черзі в трьох казках на підставі описаних сценок. У процесі його відповіді фіксувалися помилки, які не відповідають оригіналу.

Для перевірки вмінь виконувати дії відповідно до рольової поведінки кожного з героїв трьох казок одночасно з відтворенням слів цих героїв учням пропонувалися ті ж картки, але в процесі їх вербально ігрових дій визначалися помилки не лише в їхньому мовленні, але і в поведінці відповідно до оригіналу.

Для перевірки вмінь використовувати екстралінгвістичні засоби вираження вербально мовленнєвої і ігрової поведінки кожного з трьох героїв відповідних казок учням пропонувалися ті самі картки. У даному випадку фіксувалися помилки в знанні слів героїв казок; помилки в виконаних ними діях і помилки у використанні ними екстралінгвістичних засобів відповідно до оригіналу. Останнє здійснювалося в процесі проведення самого спектаклю.

Дані, отримані в результаті зрізу, представлені в таблиці і діаграмі 5.

Як видно з таблиці та діаграми 5, 24 % (34 учня) практично не допустили помилок в знанні слів своїх героїв казок, 59 % (83 учня) і 16 % (23 учня) підтвердили знання слів у процесі прояву вмінь виконання ігрових дій їхніми героями на середньому і достатньому рівнях відповідно.

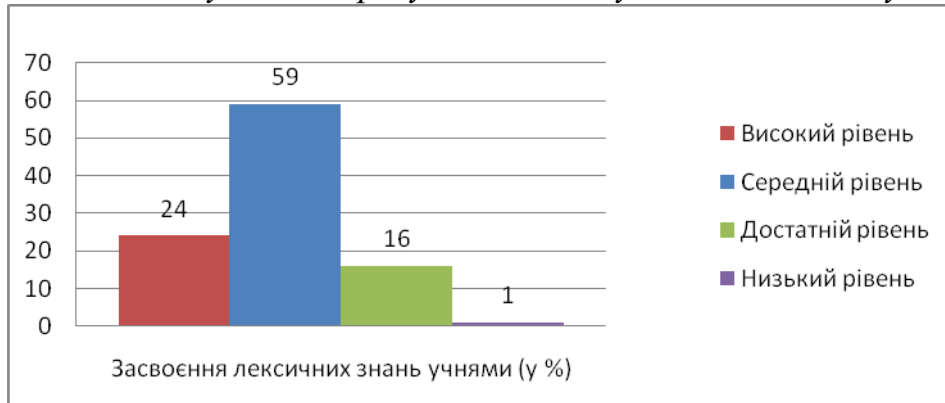
Причому ці дії виконувалися практично адекватно діям тих самих героїв казок в оригіналі. Що стосується емоційного програвання ролей в їх повному вербальному, діяльнісному і екстралінгвістичному проявах, результати виявилися трохи нижчими і склали лише 7% від загального числа опитаних.

Отримані результати дають підставу вважати такий вид інтегрованої діяльності як репетиція досить ефективним, як для запам'ятовування мовленнєвої поведінки героїв казок, так і для розвитку в учнів умінь

представляти своє мовлення в театралізованій формі. Тому, сама драматизація не лише трансформує навчальний процес в цікавий для учнів захід, але і створює умови іншомовної рольової комунікації.

Діаграма 3.5

Результати розуміння змісту вистав 141-им учнем у %

Таблиця 3.5

Результати засвоєння мовного матеріалу учнями ЕГ за перші три чверті навчання

№ п/п	Школи і класи	Загальна кількість перекладених слів і словосполучень						
		Кіль-сть учнів	Безпомилково чи 1-2 помилки	з 3 – 5 помилками	з 6 – 9 помилками	більше 9 помилок	Кіль-сть учнів з вказаного класу	Рівні засвоєння вивченого матеріалу
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	ЗОШ № 94 м.Одеси, 4 кл.	29	580	95	54	30	5	високий
							12	середній
							8	достатній
							4	низький
2	НВК №6 школа-ліцей ім.Н.Яремчука м.Тернополя, 4 кл.	28	590	92	51	27	7	високий
							11	середній
							7	достатній
							3	низький
3	Мелітопольська ЗОШ №2 Запорізької обл., 4 кл.	27	560	91	49	27	5	високий
							11	середній
							8	достатній
							3	низький
4	Вигодянська ЗОШ Одеської обл., 4 кл.	29	585	96	54	28	6	високий
							12	середній
							8	достатній
							3	низький
5	НВК № 13 гімназія м.Одеси, 4 кл.	28	596	90	58	27	8	високий
							10	середній
							7	достатній
							3	низький

Завершальним етапом експериментальної роботи було порівняння результатів рівнів розвиненості вмінь діалогічного мовлення учнів ЕГ і КГ. Підсумковий контрольний зріз проходив в кінці четвертої чверті четвертого класу за спочатку представленими дванадцятьма мовленнєвими завданнями, результативність яких оцінювалася за інтеграційним критерієм і включеними в

нього п'ятьма показниками. До цього часу учні КГ завершили навчання англійської мови за підручниками О. Карпюк за четвертий клас, а учні ЕГ завершили вивчення останнього обсягу програмного мовного матеріалу з третьої казки «Snow-white», яку навчилися драматизувати. Організація проведення контрольного зрізу в кінці четвертого класу відповідає організації проведення констатувального зрізу іншомовних знань та мовленнєвих умінь всіх учнів в кінці третього року навчання. Результати підсумкової перевірки КГ були представлені нам для зіставлення з результатами ЕГ, які представлені в таблиці 6.

Таблиця 3.6

Узагальнені порівняльні результати проведення констатуючого та формуючого експериментів щодо визначення рівнів володіння англійським діалогічним мовленням учнями ЕГ і КГ на основі інтеграційного критерію

Групи	Кіль- сть уч.	Рівні мотиваційної обумовленості мовлення				Рівні лексико- граматичної нормативності мовлення				Рівні ситуативної адекватності				Рівні повноти й аргументованості мовлення				Рівні темпу і відсутності пауз у мовленні			
		В	С	Д	Н	В	С	Д	Н	В	С	Д	Н	В	С	Д	Н	В	С	Д	Н
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
ЕГ-1	28	1 3	8 12	11 18	10 15	- 2	4 7	7 10	15 20	- 2	4 8	7 10	15 20	1 3	4 9	9 14	12 16	- 1	6 10	8 12	11 16
ЕГ-2	29	1 4	8 13	12 18	8 12	- 1	4 7	7 11	15 19	- 1	4 7	7 9	15 19	1 2	4 7	9 15	12 15	1 3	6 9	9 12	10 15
ЕГ-3	27	- 3	9 13	11 16	9 13	1 3	4 8	6 9	15 20	1 3	4 8	7 10	15 19	1 3	5 9	9 14	12 15	2 5	6 10	9 13	11 16
ЕГ-4	29	1 3	8 11	11 17	9 12	1 2	3 8	6 10	16 21	1 3	4 7	7 11	15 21	1 2	5 10	10 14	13 17	1 3	5 9	9 12	11 15
ЕГ-5	28	1 5	9 13	13 19	9 12	1 3	5 10	8 11	16 22	2 3	5 9	8 10	16 21	2 4	6 9	9 14	12 16	2 3	7 11	9 14	12 19
КГ-1	31	1 2	8 12	12 17	9 13	1 4	4 7	7 11	16 22	- 3	4 8	7 11	15 22	1 2	5 9	8 11	12 16	2 3	6 10	8 11	11 16
КГ-2	30	1 3	8 12	12 18	10 13	- 1	3 8	7 12	15 19	- 2	4 9	8 12	15 21	2 4	5 8	9 13	12 16	1 3	6 10	8 12	11 17
КГ-3	30	1 3	8 14	12 18	10 15	- 2	4 9	8 11	15 20	1 2	4 8	7 10	14 19	1 2	5 9	9 12	12 15	1 3	7 11	7 12	11 16
КГ-4	32	1 4	9 13	13 18	12 16	1 3	5 9	6 11	15 19	1 3	4 8	6 9	14 20	- 2	5 9	8 12	12 17	1 2	5 9	9 14	11 17

Оскільки ця таблиця ідентична таблиці 1, в якій представлені результати проведення констатувального експерименту, ми мали можливість порівняти результати навчання за чинною експериментальною методикою у кожного учня кожного класу. Наведемо кілька прикладів: якщо учень N1 3-ого класу ЗОШ №94, що займається за методикою О. Карп'юк, продемонстрував в кінці третього року навчання середній рівень мотиваційної обумовленості мовлення, достатній рівень лексико-граматичної грамотності мови, середній рівень

повноти й аргументованості мовлення, достатній рівень безпаузності мовлення, то в кінці четвертого року навчання за тією ж методикою, він удосконалив свої мовленнєві вміння, лише щодо ситуаційної адекватності мовлення і темпу його відтворення. Усі інші параметри його мовлення залишилися без зміни. Інший учень N120 з КГ ЗОШ № 6 так само незначно вдосконалив свої мовленнєві вміння за показником мотиваційної обумовленості мовлення.

Якщо аналізувати в цілому результати навчання за діючою методикою всіх учасників КГ, то можна зробити висновок про те, що хоча їхній обсяг висловлювань збільшився, але кількість лексико-граматичних помилок залишилося приблизно такою ж. Крім того, безпаузність мовлення у 73% з них не спостерігалася. Їх запинки і зупинки в процесі говоріння обумовлювалися несформованістю мовних автоматизмів через відсутність у підручниках О.Карп'юк спеціальних вправ, спрямованих на формування мовних навичок. При цьому слід зазначити, що загальна кількість учнів з високим рівнем досягнення вмінь діалогічного мовлення за всіма показниками збільшилася приблизно на 5%. Цей факт говорить про те, що філологічно обдаровані діти можуть досягати високих результатів навчання за будь-яких його форм.

Стосовно учнів ЕГ, які спочатку продемонстрували найгірші результати у володінні вміннями англійського діалогічного мовлення, через рік вони вдосконалили мовленнєву діяльність практично за всіма показниками.

Розглянемо результати навчання найбільш слабких учнів. У учня N в кінці третього року навчання були: низький рівень мотиваційної обумовленості мовлення, низький рівень лексико-граматичної нормативності мовлення, середній рівень ситуаційної адекватності мовлення, середній рівень повноти і аргументованості мовлення і низький рівень темпу мовлення. У кінці четвертого року навчання він досяг достатнього рівня мотиваційної обумовленості мовлення, середнього рівня лексико-граматичної нормативності мовлення, достатнього рівня ситуаційної адекватності мовлення, а також середнього рівня повноти і темпу мовлення. Ці та всі інші результати розвитку вмінь англійського діалогічного мовлення учнів ЕГ і КГ представлені в зведеній таблиці № 6. При цьому в даній таблиці для порівняння у верхній її

частині подані результати констатувального експерименту а в нижній – формувального.

За даними з таблиці учні ЕГ перевищили рівень результативності в оволодінні вміннями англійського діалогічного мовлення в мотиваційному аспекті на 11%, в лексико-граматичному аспекті – на 17%, у ситуаційній адекватності мовлення – на 21%, в повноті й аргументованості мовлення – на 19%, в темпі і безпаузності мовлення – на 26%, а їхні однолітки в КГ, відповідно до першого показника – на 6%, за другим – на 6%, за третім – на 13%, за четвертим – на 8%, за п'ятим – на 14%. Середнє арифметичне приросту всіх умінь в учнів ЕГ складає суму всіх вищезаявлених показників, а саме:

$$(11\%+17\%+21\%+19\%+26\%)/5 = 94\%/5 = 18,8\% = \mathbf{19\%}.$$

Середнє арифметичне приросту всіх умінь в учнів КГ складає суму всіх вищезаявлених показників, а саме:

$$(6\%+6\%+13\%+8\%+14\%)/5 = 47\%/5 = 9,4\% = \mathbf{10\%}.$$

Таким чином, *загальний приріст якості* мовленнєвих умінь учасників ЕГ (тобто середнє арифметичне) склав 19%, а в учасників КГ – 10%.

Далі проведемо математичні розрахунки для підтвердження отриманих результатів. Перевірку однорідності і правильність вибірки доцільно здійснювати методами математичної статистики з використанням t-критерію Стьюдента [42, с. 246]. Виходячи з вищесказаного, на основі отриманих даних сформулюємо дві гіпотези.

Гіпотеза Н₀: відмінності між рівнем експериментальної і контрольної груп досить значні.

Гіпотеза Н₁: відмінності між рівнем експериментальної і контрольної груп незначні.

Значення t-критерію Стьюдента будемо визначати за формулою відхилення середніх, яке підпорядковане розподілу Стьюдента з числом ступенів свободи: $k = n_1 + n_2 - 2$:

$$t = \frac{(\bar{x}_1 - \bar{x}_2)}{\sqrt{s^2 \left(\frac{1}{n_1} + \frac{1}{n_2} \right)}}$$

, де x_1 і x_2 – середні значення отриманих результатів у першій і другій вибірках;

n_1 і n_2 – кількість отриманих балів у першій і другій вибірках;

s^2 – арифметична зважена з дисперсій, які характеризують

варіацію: $s^2 = \frac{\sigma_1^2 \times n_1 + \sigma_2^2 \times n_2}{n_1 + n_2 - 2}$, де σ_1^2 і σ_2^2 – дисперсія відповідно до першої і другої вибірок.

У свою чергу дисперсії будемо розраховувати за формулою:

$$\sigma^2 = \frac{\sum_{i=1}^4 (x_i - \bar{x})^2 \times n_i}{\sum_{i=1}^4 n_i}$$

Таким чином, дисперсії бальних оцінок, які відповідають контрольній та експериментальній групі будуть рівні:

$$\sigma_{кз}^2 = 60.6988/83 = 0,7313;$$

$$\sigma_{эз}^2 = 55.605/82 = 0,6781.$$

Далі, розраховується арифметична зважена з дисперсій (s^2) і за першою формулою значення t-критерію:

$$s^2 = \frac{0,7313 * 83 + 0,6781 * 82}{83 + 82 - 2} = \frac{116,3038}{165} = 0,7048;$$

$$t = \frac{3,94 - 3,95}{\sqrt{0,7048 \left(\frac{1}{83} + \frac{1}{82} \right)}} = 0,1086$$

Табличне значення t-критерію (pf) Стьюдента при великих значеннях ступенів свободи з рівнем достовірності 0,05 становить 1,9695. Дане значення вище розрахункового (t табл. $(+1,9695) > t$ розр. $(+0,1086)$), що свідчить про підтвердження нульової гіпотези H_0 .

Узагальнені порівняльні результати проведення констатувального та формувального експериментів щодо визначення рівнів володіння англійським діалогічним мовленням учнями ЕГ і КГ на основі інтеграційного критерію представлені у таблиці 7.

Таблиця 3.7

Порівняльні результати формувального експерименту щодо визначення рівнів володіння англійського діалогічного мовлення учнями ЕГ і КГ за інтеграційним критерієм

Показники у %						
Групи й к-сть учнів	Мотиваційна обумовленість мовлення	Лексико-граматична нормативність мовлення	Ситуативна адекватність	Повнота й аргументованість мовлення	Темп і відсутність пауз у мовленні	Загальний приріст якості
КГ – 123 учня	59	44	38	44	40	11
ЕГ – 141 учень	70	61	59	63	66	39
Відносна різниця якості	11	17	21	19	26	28

Отримані результати дають підставу вважати розроблену методику як ефективною, так і технологічною. Останнє обумовлюється тим, що навчання учнів ЕГ трьох шкіл проходило в інших місцевостях (м. Тернопіль, м. Мелітополь,) без нашої участі. Крім того, ті вчителі, які працювали в ЕГ спостерігали підвищення інтересу учнів до вивчення іноземної мови, а також підвищення рівню їх вихованості, який проявився в таких якостях, як доброзичливість, ввічливість, взаємодопомога, і так далі, що підтверджує доцільність інтегрованого навчання учнів 4 х класів англійської мови в цілому і англійського діалогічного мовлення, зокрема.

Таким чином, висунута нами гіпотеза підтверджена в повному обсязі і завдання цього дослідження вирішені.

Висновки до третього розділу

У процесі проведення експериментальної частини дослідження було виконано наступне:

1. Розроблено критеріальний апарат з метою перевірки рівня мовних знань і вмінь англійського діалогічного мовлення учнів третіх класів для констатації результатів володіння ними англійською мовою, а також для перевірки ефективності розробленої методики за тими ж параметрами. Критеріями володіння вміннями англійського діалогічного мовлення були: мовний – з лексичним і граматичним показниками; аудіовізуальний – з показниками розуміння мовлення кожного героя казки, розуміння сенсу кожної сценки казки, розуміння сенсу всієї казки; драматизаційний – з показниками знання слів кожного героя казки напам'ять, уміння відтворювати дії, що виконуються кожним героєм казки, вміння використовувати екстралінгвістичні засоби відповідно до оригінальних; інтеграційний – з показниками мотиваційної обумовленості мовлення, його лексико-граматичної нормативності, ситуаційної адекватності, повноти й аргументованості, а також його темпу і безпаузності. Рівнями оцінювання кожного показника всіх чотирьох критеріїв були: високий, достатній середній і низький.

2. Проведено констатувальний експеримент з 264-ма учнями 3-х класів, які навчалися за підручниками О. Карп'юк для визначення вихідного рівня володіння ними англійськими вміннями діалогічного мовлення на основі використання інтеграційного критерію. Це були учні 4-х класів Одеської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 94, НВК № 6 школи-ліцею імені Н.Яремчука м.Тернополя, Мелітопольської загальноосвітньої школи І ступеня Запорізької області, Вигодянської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів Одеської області, НВК № 13 гімназії м.Одеси. У результаті цього експерименту було встановлено, що на високому рівні досліджуваними вміннями володіють 7 учнів, на середньому – 45 учнів, на достатньому – 78 учнів, на низькому – 134 учня. Такі результати обумовлювалися тим, що запропонована О. Карп'юк методика не враховувала психологічних умов формування мовних і мовленнєвих автоматизмів, що знижувало якість

мовлення значною кількістю лексико-граматичних помилок. Крім того, навчальний мовний матеріал у кожній наступній темі не припускав системне й обов'язкове повторення всього попереднього, що призвело до обмеженого смислового вираження думок через забування значної частини обсягу вивченого мовного матеріалу. При цьому відзначалися спроби учнів самотійно моделювати фрази, а не лише використовувати завчені кліше.

У цілому, результати констатувального експерименту показали не лише недоліки методики, що застосовувалася, але й резервні можливості її вдосконалення.

3. Проведено формувальний експеримент протягом четвертого року навчання з тими ж учнями 4-х класів. Але одні з них, які показали найкращі результати володіння іншомовними вміннями діалогічного мовлення за третій рік навчання були призначені в КГ в кількості 123 людини, а учні тих класів, які продемонстрували нижчі результати були призначені в ЕГ в кількості 141-ї людини. Перші продовжували навчання за методикою О. Карп'юк, другі – за експериментальною методикою. Підсумковий зріз мовних знань і вмінь англійського діалогічного мовлення учнів ЕГ і КГ показав приріст якості мовленнєвих умінь у перших на 19 %, у других – на 10 %, що в цілому дозволило вважати висунуту гіпотезу підтвердженою, а експериментальну методику – ефективною та технологічною.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Мета цього дослідження полягала в теоретичному обґрунтуванні, розробці та експериментальній апробації методики інтегрованого навчання англійського діалогічного мовлення учнів 4-х класів на основі драматизації автентичних казок. Для досягнення цієї мети нами було виконано наступне:

1. Проаналізовано методи навчання учнів початкових класів англійського діалогічного мовлення в педагогічній теорії і практиці. У результаті цього аналізу було виявлено:

- раціональний відбір мовного матеріалу для навчання мовленнєвої діяльності з автентичних першоджерел;
- систематизація цього матеріалу за рівнями лінгвістичної складності та смислової частотності;
- способи засвоєння клішованих виразів, якими є їх читання і вживання в готових зразках діалогічного мовлення;
- ситуації, які спонукають до англомовної діалогізації;
- драматизація автентичних художніх творів.

Резервними можливостями вдосконалення цих методів були такі: їх переорієнтація на організацію іншомовної діалогічної взаємодії для вирішення пізнавальних і соціально-побутових завдань. Для цього необхідно інтегрувати навчання англійського діалогічного мовлення учнів 4-х класів з навчанням фольклору та культури англійців, а також вихованням їх особистісних якостей. Але з таким, яке б забезпечувало вживання всього раніше вивченого мовного і мовленнєвого матеріалу в процесі засвоєння наступного.

Визначено поняття «інтегроване навчання англійської мови» у поєднанні з вивченням англомовних казок. Суть цього поняття полягає в об'єднанні в один навчальний процес вивчення змісту казки, а звідси і пізнання культури і звичаїв англійців та розвитку виховних якостей особистості, а також розширення словникового запасу учнів фольклорними мовними одиницями і вміннями діалогічного спілкування з їх використанням для вирішення не лише навчальних, але й життєво-обумовлених завдань.

3. Схарактеризовано лінгвістичні особливості англійських автентичних казок, до яких відносяться: 1) такі лексичні одиниці як, мовні кліше, стилістичні синоніми, поетичні засоби індивідуалізації персонажів, слова-підсилювачі, вигуки, зооніми, прислів'я, приказки та загадки; 2) такі фонетичні явища, як: емоційно забарвлена інтонація, різноманітне забарвлення тембру голосу, протягнення складів, чергування уповільненого і прискореного темпу мовлення, переважання логічних пауз, наявність кількісної та якісної редукції, як у службових, так і в значущих словах; 3) такі граматичні явища, як наявність простих дієслів дії і переміщення в просторі, використання простих фразових дієслів та простих граматичних часів, зміщений порядок слів у реченнях; 4) такі стилістичні явища, як епітети, метафори, гіперболи, порівняння, повтори, інверсії, паралелізми.

4. Обґрунтовано лінгводидактичну модель інтегрованого навчання англійського діалогічного мовлення учнів 4-х класів на основі драматизації автентичних казок. Вона складається з п'яти етапів, а саме: 1) *лінгвістичного*, на якому засвоюється як загальнонавчальна тематична лексика, так і фольклорна, що вживається в казках; 2) *рецептивно-пізнавального*, на якому розвиваються вміння сприйняття казки в її іншомовному драматизаційно-постановочному поданні; 3) *навчально-репродуктивного*, на якому відбувається читання казки і детальне осмислення її змісту; 4) *репродуктивно-драматизаційного*, на якому в процесі репетицій запам'ятовується лінгвістичний матеріал, що міститься в ній, мовні висловлювання її героїв і розвиваються драматизаційні вміння; 5) *реально-мовленнєвого*, на якому розвиваються вміння англійського діалогічного мовлення з використанням тематичної і фольклорної лексики на основі спонтанних ситуацій. Лінгвістична модель такого інтегрованого процесу навчання являє собою: 1) синтез мети навчання, розвитку та виховання; 2) синтез елементів предмета навчання, що полягає у підборі і засвоєнні таких іншомовних мовних і мовленнєвих явищ, які відповідають реалізації заявлених цілей навчання; 3) синтез компонентів змісту навчання, який полягає в набутті тих іншомовних знань, формуванні тих іншомовних навичок і розвитку тих іншомовних мовленнєвих умінь, які обумовлені необхідністю сприймати,

відтворювати і драматизувати художній твір, що вивчається; 4) синтез методів навчання, що полягає у виконанні вправ з набуття знань змісту казки та розвитку вмінь його іншомовної драматизації; 5) синтез засобів навчання, що виявляється в застосуванні одних і тих самих ідеальних і матеріальних ресурсів для набуття знань мовних явищ і змістів навчальних творів; 6) синтез контролю результатів навчання, що полягає у визначенні приросту пізнавальних іншомовних знань і вмінь по кожній частині художнього твору, що вивчається, і твору в цілому.

Розроблено систему вправ з навчання учнів 4-х класів англійського діалогічного мовлення, яка включає в себе п'ятиблокову систему вправ. Перший блок вправ спрямований на вивчення як програмних лінгвістичних одиниць, так і тих, які вибрані з казок. Другий блок вправ спрямований на навчання розуміння змісту казки на основі її візуально-слухового сприйняття. Третій блок вправ спрямований на навчання відтворення казки й обговорення її змісту на основі читання. Четвертий блок вправ спрямований на запам'ятовування мовлення дійових осіб та їх рольової поведінки в спектаклі на основі багаторазових репетицій. П'ятий блок вправ націлений на навчання використання вибраного з казок, а також тематичного мовного матеріалу для спілкування на основі спонтанних мовних і емоціогенних ситуацій. Апробація експериментальної методики в процесі формувального експерименту дозволила досягти приросту вмінь іншомовного діалогічного мовлення, вміння учнів збільшилися на 11% в аспекті мотиваційної обумовленості мовлення, на 17% в аспекті лексико-граматичної нормативності мовлення, на 21% в аспекті ситуаційної адекватності мовлення, на 19% в аспекті повноти і аргументованості мовлення, на 26% в аспекті темпу і безпаузності мовлення. Ці дані дозволили вважати дану методику ефективною.

Однак при цьому ми вважаємо, що розроблена нами методика не вирішує всіх проблем навчання англійського діалогічного мовлення учнів 4-х класів. Надалі вона може досліджуватися шляхом розробки концепції інтенсивного навчання англійського діалогічного мовлення школярів, при якому якість іншомовних знань та вмінь учнів 4-х класів буде підвищуватися за рахунок компресії матеріалу, що вивчається.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авраменко Е. Б. Особенности заглавий английской народной сказки. Диалог языков и культур: теоретический и прикладной аспекты: сб. науч. статей. Выпуск 3 / сост. и отв. ред. Т.С. Нифанова; Поморский гос. ун-т им. М.В.Ломоносова. – Архангельск: Поморский университет, 2009. – С. 134-138.
2. Алексєєнко-Лемовська Л. В. Збагачення словника дітей старшого дошкільного віку в театральній-ігровій діяльності: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец.: 13.00.08 «Дошкільна педагогіка» / Людмила Владиславівна Алексєєнко-Лемовська. – Одеса, 2009. – 20 с.
3. Аникин В. П. Русская народная сказка / В. П. Аникин. – М.: Просвещение, 1977. – 208 с.
4. Аржанухина А. Р., Сосновцева Т. И. Особенности просодической организации английской сказки / А.Р.Аржанухина, Т.И.Сосновцева // Дайджест – 2012: Дипломные работы студентов факультета иностранных языков и лингводидактики СГУ имени Н.Г. Чернышевского / под редакцией Назаровой Р.З., Спиридоновой Т.А.– Саратов: ИЦ «Наука», 2012. – Вып. 5. – С. 17-26.
5. Арцишевський Р. А. Світоглядна освіта в умовах переходу до інформаційного суспільства / Р. А. Арцишевський // Педагогічна і психологічна науки в Україні: збірник наукових праць до 15-річчя АПН України. У 5 томах. Том 2: Дидактика, методика, інформаційні технології / [ред. рада В. Г. Кремень]. – К.: Педагогічна думка, 2007. – С. 45-58.
6. Ахманова О. С. Словарь лингвистических терминов / О. С. Ахманова. – М. : Советская энциклопедия, 1969. – 608 с.
7. Бабанский Ю. К. Проблемы повышения эффективности педагогических исследований / Ю.К.Бабанский. – М.: Просвещение, 1982. – 224 с.
8. Бабанский Ю. К. Методы обучения в современной общеобразовательной школе / Ю. К. Бабанский. – М. : Просвещение, 1985. – 208 с.
9. Бачинська Н. Я. Формування соціокультурної компетенції студентів мовних спеціальностей засобами англійського фольклору : автореф. дис. ...

кандидата пед. наук : 13.00.02 / Н. Я. Бачинська. – Одеса, 2014. - 22 с.

10. Безрукова В. С. Инновационная готовность педагога - качество интегративное [Текст] / В.С. Безрукова, Г.А. Карпова // Инновационные основы проектирования педагогических технологий. - Екатеринбург: Изд-во Свердл. инж.-пед. ин-та, 1993. - С. 25-27.

11. Березникова Е. С. Драматизация и инсценирование как средства повышения мотивации учащихся к изучению иностранного языка [Электронный ресурс] / Е.С.Березникова. – Режим доступа: <http://festival.1september.ru/articles/414569/>

12. Борулава М. Интеграция содержания образования / М. Борулава. – М.: Педагогика, 1993. – 172 с.

13. Беспалько В. П. Слагаемые педагогические технологии / В. П. Беспалько. – М. : Педагогика, 1989. – 192 с.

14. Бібік Н. Компетентність і компетенції у результатах початкової освіти / Н. Бібік // Початкова школа. – 2010. – № 9. – С. 1-4.

15. Бігич О. Б. Теорія і практика формування методичної компетенції вчителя іноземної мови початкового школи : навчальний посібник / О. Б. Бігич. – К. : Ленвіт, 2006. – 200 с.

16. Бігич О. Б. Сюжетна побудова уроку англійської мови в початковій школі з мультимедійною підтримкою [Електронний ресурс] / О. Б. Бігич. – Режим доступа: http://www.rusnauka.com/25_DN_2008/Psihologia/28922.doc.ht

17. Богуш А., Гавриш Н., Котик Т. Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей у дошкільних навчальних закладах. Підручник для студентів вищих навчальних закладів факультетів дошкільної освіти / А. Богуш, Н. Гавриш, Т. Котик. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2006. – 304 с.

18. Боднар С.В. Навчання учнів п'ятих класів усного англійського мовлення з використанням мовних і немовних засобів комунікації / С.В.Боднар

// Науковий вісник ПДПУ ім. К. Д. Ушинського: зб. наук. праць. – Одеса, 2000. – Випуск 11. – С. 38-43.

19. Боднар С. В. Интегрированное обучение профессиональной и иноязычной речевой деятельности / С. В. Боднар // International scientific professional periodical journal «The Unity of Science» / publishing office Friedrichstrabe 10 – Vienna – Austria, April, 2015. № 2. – P. 16-20.

20. Борзова Е. В. Диалогическая речь как цель и средство обучения английского языка / Е. В. Борзова // Иностранные языки в школе. – 1985. – № 2. – С. 14-19.

21. Бурдина М. И. Вечер сказок на английском языке / М. И. Бурдина // Иностранные языки в школе. – 1996. – № 3. – С. 45-50.

22. Буренко В. М. Dive into English-4: підр. з англ. мови для 4 кл. / В. М. Буренко, О. П. Михайлик. – К.: АДЕФ-Україна, 2004. – 104 с.

23. Буркіна М. Театралізована діяльність дітей / М. Буркіна // Дошкільне виховання. – 1985. – № 5. – С. 28-29.

24. Вашуленко М. С. Початкова мовна освіта у контексті реформування загальноосвітньої школи / М. С. Вашуленко // Розвиток педагогічної і психологічної наук в Україні 1992–2002 : зб. наук. праць до 10-річчя АПН України. – Х., 2002. – С. 322–338.

25. Вашуленко М. С. Інтегрування завдань з рідної мови та читання / М. С. Вашуленко // Початкова школа. – 1994. – № 6. – С. 13-16.

26. Вашуленко М. С., Бібік Н. М., Кочіна Л. П. Інтегрований підручник для 1 класу // Початкова школа. – 1996. – № 1. – С. 9

27. Верисокін Ю. І. Відео фільм як засіб підвищення мотивації учнів / Ю. І. Верисокін // Іноземна мова в школі. – 2003. – № 5-6. – С. 31-34.

28. Воробьева Т. И. Обучение иностранному языку младших школьников в условиях поликультурной среды : дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.02 / Воробьева Татьяна Ивановна. – Екатеринбург, 2009. – 217 с.

29. Востриков А. А. Человековедение : в 2 ч. : курс интеллектуального и духовного развития для 1 и 2 класса : Теория и технология преподавания : кн.

для учителя / А. А. Востриков. - Одесса : Психопедагогика. Ч. 1. - 1996. – 262 с. : ил.

30. Востриков, А. А. Человековедение : в 2 ч. : Ккурс интеллектуального и духовного развития для 1 и 2 класса : Теория и технология преподавания : кн. для учителя / А. А. Востриков. - Одесса : Психопедагогика. Ч. 2. - 1996. - 305 с. : ил. 114.

31. Выготский Л. С. Вопросы детской психологии Л. С. Выготский // Собрание сочинений: в 6 т. – М.: Педагогика, 1984. – Т. 4. – 432 с.

32. Гарбуз М. В. Формування навичок діалогічного мовлення учнів початкової школи на заняттях з англійської мови [Електронний ресурс] / М. В. Гарбуз. – Режим доступу : <http://www.psyh.kiev.ua/>

33. Гаделия Л. В. Методика интегративного обучения иноязычной культуре детей дошкольного и младшего школьного возраста: на примере интеграции английского языка, рисования, ритмики, музыки и лингвострановедения: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Л.В.Гаделия. - Москва, 2004. – 194 с.

34. Гальперин П. Я. Заметки о психологических основах обучения речи на иностранном языке / П. Я. Гальперин // Функциональный подход к обучению речи на иностранном языке. – Воронеж : Изд-во Воронеж. гос. ун-та, 1980. – С. 18–21.

35. Гарамова И. С. Интенсивная методика обучения иностранному языку детей дошкольного и младшего школьного возраста: на материале английского языка: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / И.С.Гарамова ; Моск. гос. открытый пед. ун т. – М., 1998. – 23 с.

36. Гасанова Д.С. Лексико-семантические, стилистические и композиционные особенности русской сказки в сопоставлении с английскими сказками. – НОУ ВПО «Социально-педагогический институт», Дербент, 2011. - №1. - С.12-16.

37 Гез Н. И. Формирование коммуникативной компетенции как объекта зарубежных методических исследований / Н. И. Гез // Иностранные языки в школе. – 1986. – № 2. – С. 17–24.

38. Гин Я. И. Из наблюдений над грамматической категорией рода в русской народной сказке [Текст]/ Я.И. Гин // Проблемы поэтики грамматических категорий: Избранные работы. – Спб: Наука, 1996. – С. 9-25.

39. Глущенко Н. А. Основы интеграции науки, образования и производства / Н. А. Глущенко // Успехи современного естествознания. – 2009. – № 5 – С. 32-33.

40. Глушкова Г. П. Фольклорно-дидактическая среда как средство личностно-профессионального развития учителя начальных классов : на материале английского языка: дис. канд. пед. наук: специальность: 13.00.08 – Теория и методика профессионального образования / Г.П.Глушкова. – Курск, 2006. – 224 с.

41. Гнилова Т. Н. Обучение иностранному языку дошкольников и младших школьников с опорой на песенную методику: дисс. ... к. пед. н. / Т.Н.Гнилова. – М., 2001. – 195 с.

42. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С.У. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 374 с.

43. Гончаренко С. У. Педагогічні дослідження : методологічні поради молодим науковцям / С. У. Гончаренко. – К. ; Вінниця: ДОВ “Вінниця”, 2008. – 278 с.

44. Гончаренко С. У. Інтеграція наукових знань і проблема змісту освіти / С. У. Гончаренко // Постметодика. – 1994. – № 2 (б). – С. 2–4.

45. Гончаренко С. Педагогічні закони, закономірності, принципи. Сучасне тлумачення / С. У. Гончаренко. – Рівне: Волинські обереги, 2012. – 192 с.

46. Городилова Г. Г. К вопросу о характеристике начального этапа через уровень сформированности навыков и умений говорения / Г. Г. Городилова // Вопросы обучения русскому языку иностранцев на начальном этапе; под. ред А. А. Миролубова. – М., 1976. – С. 39–45.

47. Гурвич П. Б. Теория и практика эксперимента в методике преподавания иностранных языков (Спецкурс) / П. Б. Гурвич. – Владимир: Изд-во Владимир. гос. пед. ин-та им. П. И. Лебедева, 1980. – 104 с.

48. Гузунова Е. А. Особенности синтаксиса русских народных сказок, записанных А.А.Шахматовым в Олонецкой губернии [Текст]: автореф. дис. канд. фил. наук / Е.А. Гузунова. – Л., 1982. – 18 с.

49. Гузь О. І. Навчання усного англomовного мовлення учнів початкової загальноосвітньої школи з використанням відеофонограми : дис. ... канд. пед. наук. 13.00.02 – теорія та методика навчання (германські мови) / Гузь Олена Іванівна. – К., 2005. – 167 с.

50. Данилюк А. Я. Теория интеграции образования / А. Я. Данилюк. – Ростов н/Д: Изд-во Рост. пед. ун-та. 2000. – 440 с.

51. Дахин А.Н. Педагогическое моделирование: сущность, эффективность и неопределенность / А. Н. Дахин // Педагогика. – 2003. – № 4. – С. 21-26.

52. Дацків О. П. Драматизація у навчанні іноземних мов у педагогічних вищих навчальних закладах / О. П. Дацків // Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: Філологічні науки. Вип. 20. – Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2009. – С. 159 – 162.

53. Джонсон Г. Ф. Драматизация как метод преподавания / Г. Ф. Джонсон. Предисл. Ст. Холл. М.-Л., 1918. - 139 с.

54. Дидактика средней школы : некоторые проблемы современной дидактики / В. В. Краевский, И. Я. Лернер, М. Н. Скаткин и др. – Изд. 2-е, доп. и перераб. – М. : Просвещение, 1982. – 319 с.

55. Добровольська Л.С. Розвиток іншомовних умінь старшокласників у процесі вивчення освітніх курсів англійською мовою: дис. ...канд. пед. наук: 13.00.02 / Л.С. Добровольская. – Одесса, 2007. – 192 с.

56. Дубина Л. Г. Використання театральної педагогіки у підготовці майбутніх учителів початкових класів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти / Л. Г. Дубина. – К., 2004. – 270 с.

57. Дунаєвська Л.Ф. Українська народна проза (легенда, казка). Еволюція епічних традицій. / Л.Ф. Дунаєвська – К.: Київський ун-т ім. Тараса Шевченка, 1997. – 447 с.

58. Дэже Л. Русский язык в венгерском саду и школе / Л. Дэже // Русский язык за рубежом. – 1985. – № 4. – С. 53-56.

59. Елина Н. Предисловие / Н. Елина // Народные сказки Британских островов. Сборник / Сост. Дж. Риордан. – М.: Радуга, 1987. – На англ. яз. – 368 с.

60. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчання, викладання, оцінювання / Науковий керівник українського видання д.п.н., проф. С. Ю. Ніколаєва. – К. : Ленвіт, 2003. – 273 с.

61. Загвязинский В. И. Методология и методы психолого-педагогического исследования / В. И. Загвязинский, Р. А. Атазанов. – М. : Изд. центр “Академия”, 2001. – 208 с.

62. Заграйская Ю. С. Методика интегрированного обучения английскому языку и зарубежной литературе на занятиях по домашнему чтению: дис. канд пед. наук: специальность 13.00.02 – теория и методика обучения и воспитания (иностранные языки) / Ю.С. Заграйская. – Иркутск, 2009 – 187 с.

63. Закон України про загальну середню освіту. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/education/average/prog12>

64. Заєць В. Формування мовно-мовленнєвих компетенцій засобами навчального тексту на уроках української мови у 8-9 класах /В. Заєць // Рідна мова. - 2013. - № 19. – Режим доступу [електронний ресурс]: http://www.interklasa.pl/portal/dokumenty/ridna_mowa_uk/index.php?page=rm38_06.

65. Зверев И.Д. Межпредметные связи как педагогическая проблема / И.Д. Зверев. М.: Наука. - 1994. – С. 10-16.

66. Зверев И. Д., Максимова В. Н. Межпредметные связи в современной школе [Текст] / И.Д. Зверев, В.Н. Максимова. М.: Педагогика, 1981. – 160 с.

67. Зимняя И. А. Психология обучения иностранным языкам в школе / И. А. Зимняя. – М. : Просвещение, 1991. – 222 с.

68. Зимняя И. А. Педагогическая психология: [учеб. для вузов] / Ирина Алексеевна Зимняя. – М.: Логос, 2001. – 384 с.

69. Иванова Н. В. Методика драматизации сказки как средство развития коммуникативности младших школьников при обучении иностранному языку:

дис. кандидата пед. наук : 13.00.02 / Иванова Наталья Викторовна. – Москва, 2007. – 163 с.

70. Иванчук М. Г. Інтегроване навчання: сутність та виховний потенціал / М. Г. Иванчук. – Чернівці : Рута, 2004. – 360 с.

71. Ільченко В. Р. Освітня програма «Довкілля» (інтеграція змісту природничо-наукової освіти) / В. Р. Ільченко, К. Ж. Гуз. – К.: Полтава, 1999. – 120 с.

72. Исайкина М. А. Компьютерные игры как средство обучения формирования англоязычной речевой деятельности младших школьников дис. кандидата пед. наук : 13.00.01 - Общая педагогика, история педагогики и образования/ М. А. Исайкина. – Саратов, 2004. – 172 с.

73. Исакович Е.А. Моделирование коммуникативного иноязычного пространства в процессе диалогического взаимодействия в условиях культурно-досуговой деятельности: дис. канд. пед. наук: специальность 13.00.02 – «Теория и методика обучения и воспитания (иностраный язык)»/ Е.А.Исакович. – М., 2009. – 234 с.

74. Исхакова Ф. С. Обучение правильной неподготовленной диалогической речи / Ф. С. Исхакова // Иностранные языки в школе. – 1976. – № 4. – С. 54-57.

75. Калініна Л.В., Самойлюкевич І.В. Англійська мова. 4 клас: Підручник для 4-го класу спеціалізованих шкіл з поглибленим вивченням англ. мови. – К.: Генеза, 2015. – 176 с.

76. Калько Р. М. Використання театральної педагогіки у початковій школі / Р. М. Калько // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. - 2011. - № 10 (221), Ч. І. – С. 215-221.

77. Каменский Я. А. Избранные педагогические сочинения / Я. А. Каменский. М. : Педагогика, 1982. - 656 с.

78. Карп'юк О. Д. Англійська мова: Підручник для 4-го класу загальноосвітніх навчальних закладів / О.Д. Карп'юк. – К. : Навчальна книга.

2004. – 160 с.

79. Карп'юк О. Д. Особливості комунікативно-орієнтованого навчання англійської мови у початковій школі (за серією підручників “Англійська мова”, 2-4 класи). К.: Навчальна книга. 2005. – 95 с.

80. Кедров Б. М. Взаимодействие наук/ Б. М. Кедров. – М. : Наука, 1984. – 235 с.

81. Китайгородская Г. А. Методика интенсивного обучения иностранным языкам / Г. А. Китайгородская. М.: Высшая школа, 1982.–142 с.

82. Клепко С. Ф. Філософія освіти в європейському контексті / С. Ф. Клепко. – Полтава: ПОІППО, 2006. – 328 с.

83. Клепко С. Інтеграція і поліформізм знання у вищій освіті / С. Клепко // Частина III. Філософія освіти. Фундаментальні проблеми філософії освіти. - № 3 (5). – 2006. – С. 22-33.

84. Князян М. О. Самостійно-дослідницька діяльність майбутніх учителів іноземних мов: теорія і практика [монографія] / М. О. Князян. – Ізмаїл : Сміл, 2006. – 242 с.

85. Ковырялг А. А. Методы исследования в профессиональной педагогике / А. А. Ковырялг. – Таллин: Валгус, 1987. – 334 с.

86. Коломінова О. О. Методика формування соціокультурної компетенції учнів молодшого шкільного віку в процесі навчання усного англійського спілкування: автореф. дис. ... кандидата пед. наук. 13.00.02 - теорія і методика навчання: германські мови / О. О. Коломінова. – К., 1998. – 19 с.

87. Коменский Я. А. Избранные педагогические сочинения / Я. А. Коменский. – М. : Педагогика, 1982. – 656 с.

88. Кордонова А. В. Лингводидактическая модель процесса иноязычного самообучения студентов гуманитарных специальностей [Электронный ресурс] / А.В. Кордонова // Современные проблемы науки и образования. – 2013. - №3 - режим доступа: <http://www.science-education.ru/109-9320>. 29.05.2013.

89. Корниенко Е. Р. Роль народной сказки в изучении иностранного языка / Е. Р. Корниенко // Иностранные языки в школе. – 2007. – № 7. – С. 86-91.

90. Кочубей Н.П. Методика інтерактивного навчання англійського діалогічного мовлення молодших школярів: дис. кандидата пед. наук : 13.00.02 – теорія і методика навчання: германські мови / Н.П.Кочубей. – К. 2014. – 241 с.

91. Краевский В. В. Дидактика и методика : [учеб. пособие] / В.В. Краевский, А.В. Хуторской. – М.: Издательский центр «Академия», 2007. – 352 с.

92. Кремень В. Г. Філософія освіти ХХІ століття / В. Г. Кремень // Шлях освіти. – 2003. – № 2. – С. 2-5.

93. Кремень В. Г. Проблеми якості української освіти в контексті сучасних цивілізаційних змін / В. Г. Кремень // Український педагогічний журнал. – 2015. – № 1. – С. 8-15.

94. Кузнецова Н. В. Методика навчання англійського діалогічного мовлення обдарованих учнів старших класів профільної школи: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.02 – теорія і методика навчання: германські мови / Н.В.Кузнецова. – Одеса. 2014. – 21 с.

95. Кузьменкова Ю. Б., Кузьменков А. П. The ELT Theatre: Drama Activities through the Prism of Pragmatics / Ю. Б. Кузьменкова, А. П. Кузьменков // Вестник Московского университета. Серия 19 (лингвистика и межкультурная коммуникация). – 2003. – № 3. – С. 45-51.

96. Кузьмина В. А. Игра как средство формирования личностного опыта учащихся младших классов (на примере предметов регионального компонента) : дис. канд. пед. наук : 13.00.01 / В. А. Кузьмина. – Москва, 2003. – 209 с.

97. Кумпан М. Б. Формування англомовної лексичної компетенції в учнів старших класів гімназій у театралізованій діяльності: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.02 – теорія і методика навчання: германські мови / М.Б.Кумпан. – Одеса. 2015. – 21 с.

98. Курочкина М.В. Формирование творческой стратегии овладения младшими школьниками иностранным языком в школе полного дня: дис. канд.

пед. наук: специальность: 13.00.01 - Общая педагогика, история педагогики и образования / М.В.Курочкина. – М., 2013. – 210 с.

99. Левченко В .В. Интегрированный подход к профессионально-педагогической подготовке в вузе специалистов для образовательных учреждений / В. В. Левченко // Научная библиотека диссертаций и авторефератов. – Режим доступа: disser Cat <http://www.dissercat.com>

100. Левчиев О.Ф. Категория синтеза в науке, философии и образовании / О. Ф. Левчиев // Этико-философский журнал «Грани эпохи». 2013. – № 53. – Режим доступа: <http://grani.agni-age.net/articles12/4914.htm>

101. Леднёв В.С. Содержание образования / В.С.Леднев. – М., 1989. – 359 с.

102. Леонтьев А.А. Психолингвистические единицы и порождение речевого высказывания / А.А. Леонтьев. – М. : Наука, 1969. – 307 с.

103. Лепшокова Е.А. Формирование творческих способностей у подростков на уроках английского языка в общеобразовательной школе: дис. канд. пед. наук: специальность 13.00.01 - Общая педагогика, история педагогики и образования / Елизавета Ахияевна Лепшокова. – Карачевск. – 2004. – 165 с.

104. Лернер И.Я. Процесс обучения и его закономерности / И. Я. Лернер. – М. : Знание, 1980. – 96 с.

105. Ливингстоун К. Ролевые игры в обучении иностранным языкам / К. Ливингстоун. – М.: Высшая школа, 1988. – 112 с.

106. Ливер Бетти Лу. Методика индивидуализированного обучения иностранному языку с учетом влияния когнитивных стилей на процесс его усвоения : дис. ... канд. пед. наук : специальность: 13.00.02 - теория и методика обучения и воспитания (иностранные языки) / Бетти Лу Ливер. – Москва, 2000. – 191 с.

107. Любарська О.М. Інтеграційні процеси в освіті / О. М. Любарська [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://lib.chdu.edu.ua/pdf/zb_i_muku/13/5.pdf.

108. Ляховицкий М.В. Сущность и специфика экспериментального исследования в методике обучения английскому языку / М. В. Ляховицкий // Иностранные языки в школе. – 1969. – № 4. – С. 20–30.

109. Малкина Н. А. Обучение дошкольников иностранному языку на основе сочинительства сказочных историй : на материале французского языка: дис. канд. пед. наук: специальность: 13.00.02 - Теория и методика обучения и воспитания / Н.А. Малкина. – Нижний Новгород. – 2001. – 244 с.

110. Мамукина Г.И. Создание мультимедийного проекта на немецком языке в средней школе/ Г.И.Мамукина // Иностранные языки в школе. – 2001. – № 4. – С. 40-42.

111. Маркова Н.В. Маркова. Н.Н. Начальная школа. Интегрированный урок чтения с предметом "Окружающий мир" / Н. В. Маркова. – 2002. – С. 38-41.

112. Мартинова Р.Ю. Цілісна загальнометодична модель навчання іноземних мов: [монографія] / Р. Ю. Мартинова. – К. : Вища шк., 2004. – 454 с. – Бібліогр.: С. 433-454.

113. Мартынова Р.Ю. Виды интегрированных процессов обучения профессиональной деятельности студентов неязыковых вузов / Р.Ю. Мартынова. – Науковий вісник ПНПУ імені К. Д. Ушинського. Збірка наукових праць. – № 9-10. – Одеса. – 2010. – С. 80-88.

114. Мартынова Р.Ю. Сутність і структура процесуальної інтеграції професійної та іншомовної мовленнєвої діяльності / Р. Ю. Мартынова // Наук. вісн. міжнар.гум.універ. - Одеса, 2012. – Вип. 4. – С. 63-69.

115. Мартинова Р.Ю. Діалектичні передумови інтеграції в сучасній освіті / Р.Ю. Мартинова // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія : Педагогіка. – Серія: Педагогіка. – № 2. – 2013. – С. 3-8.

116. Мартынова Р.Ю. Психологические основы интегрированного процесса обучения образовательной и иноязычной речевой деятельности

студентов неязыковых специальностей: [монография] / Раиса Юрьевна Мартынова. – Одесса: Освіта України, 2016. – 192 с.

117. Мауткина И.Ю. Историческая поэтика британской сказки и литературные сказки О. Уайльда: автореферат канд. дисс. на получении степени кандидат филологических наук: специальность 10.01.03 – литература народов стран зарубежья (стран германской языковой семьи). – Великий Новгород, 2006. – 25 с.

118. Меньковська Ю.А. Психолого-педагогічні передумови індивідуалізації навчання англійського діалогічного мовлення учнів початкової школи / Юлія Анатоліївна Меньковська // Вісник КНЛУ. – Серія: Педагогіка та психологія. – К. : Видавничий центр КНЛУ, 2009. – Вип.15. – С. 113-119.

119. Метьолкіна О.Б. Індивідуалізоване навчання аудіювання першокласників та шляхи його здійснення // Іноземні мови. – 1997. – № 1. – С. 63-66.

120. Миркович И.Л. Характеристика англоязычной сказки как интегрированного предмета обучения / И.Л.Миркович // Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К.Д. Ушинського: зб. наук. пр. – Одеса, 2015. – Вип. 1. – С. 33 – 38.

121. Миркович І.Л. Система вправ з навчання англомовного діалогічного мовлення учнів молодших класів на основі драматизації автентичних казок / І.Л. Миркович // Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький держаний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». – Додаток 1 до Вип. 36, Том III (63): Тематичний випуск «Вища освіта України у контексті інтеграції до Європейського освітнього простору». – К.: Гнозис, 2015. – С. 424 – 433.

122. Миркович И. Л. Ретроспективный анализ метода обучения устной английской речи учащихся начальных классов / И.Л. Миркович // Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький держаний педагогічний університет

імені Григорія Сковороди». – Додаток 1 до Вип. 5, Том III (54) : Тематичний випуск «Вища освіта України у контексті інтеграції до Європейського освітнього простору». – К.: Гнозис, 2014. – С. 432 – 439.

123. Миркович И.Л. Интегрированное обучение иностранным языкам как педагогическая проблема / И.Л. Миркович // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Сер. Педагогіка / гол. ред. Г. Терещук; редкол.: Л. Вознюк, В. Кравець, В. Мадзігон [та ін.]. – 2014. – № 4. – С. 105-110.

124. Миркович И.Л. Звенья интегрированного процесса обучения англоязычной диалогической речи учащихся 4-х классов на основе драматизации аутентичных сказок / И.Л. Миркович // Наука і освіта : науково-практичний журнал. – Одеса : Південний науковий центр НАПН України, 2015. – №6/ СXXXV. – С. 74-78.

125 Миркович И.Л. Этапы интегрированного обучения диалогической речи младших школьников на основе драматизации англоязычных сказок / И.Л. Миркович // International Scientific Periodical Journal: The European Association of Pedagogues and Psychologists “Science”, “The Unity of Science”. – Vienna, Austria, January, 2015. – Vol. 1. – С. 124-127.

126. Миркович И.Л. Методы обучения иноязычной диалогической речи в педагогической теории и практики: materiály Mezinárodní vědecko-praktická conference [«Vědecký průmysl evropského kontinentu – 2014»] (Praha, 27.11, 2014 – 05.12.2014). – Praha: Publishing House «Education and Science», 2014. – С. 38-41.

127. Миркович И. Л. Аутентичные сказки как средства обучения иностранному языку учеников младшего школьного возраста: materials of XI International Research and Practice Conference [«Science and Civilization»], (30 January – 07 February, 2015). – Pedagogical sciences. Sheffield: Science and education LTD. 2015. – P. 69 – 71.

128. Миркович И.Л. Обучение английской разговорной речи учеников младшего школьного возраста: materiály XI Mezinárodní vědecko-praktická konference [«Věda a technologie: krok do budoucnosti – 2015»] (Praha, 27.03.2015

05.03.2015). – Praha: Publishing House «Education and Science», 2015. – С. 5-7.

129. Миркович И.Л. Лингвистические особенности англоязычных сказок как средства обучения иностранному языку: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції [«Перспективні напрямки розвитку сучасних педагогічних і психологічних наук»], (Харків, 13 – 14 лютого 2015 р.). – Харків: «Східноукраїнська організація «Центр педагогічних досліджень», 2015. – С. 38-40.

130. Миркович И.Л. Критерии оценивания уровня владения англоязычной диалогической речью учащимися 4-х классов: материалы Международного научно-практического конгресса [«New Trends of Global scientific ideas. 2016»] (Geneva, 10 of March 2016). – Geneva: Publishing Center of the European Association of pedagogues and psychologists “Science”, 2016. – С. 160-163.

131. Миркович И.Л. Экспериментальная апробация методики обучения англоязычной диалогической речи учащихся четвертых классов на основе драматизации сказок / И.Л.Миркович // Педагогічні науки: збірник наукових праць. – Херсон: Херсонський державний університет, 2016. – № 69. Випуск LXIX. Том 1. – С. 166-171.

132. Миркович І.Л. Learn Tales and Speak English: [навчальний посібник для учнів молодших класів загальноосвітніх шкіл] / Р. Ю. Мартинова, І.Л. Миркович. – Одеса : Видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2017. – 200 с.

133. Михалева О.А. Театрализация в школьном образовательном процессе: автореф. дис. на соискание учен. степени канд. пед. наук: спец.: 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования» / Ольга Алексеевна Михалева. – Москва, 2006. – 21 с.

134. Морська Л.І. Підготовка вчителя іноземних мов до використання сучасних інформаційних технологій у професійній діяльності / Л.І. Морська // Іноземні мови : Науково- методичний журнал . – К. : Ленвіт, 2005. – N4 . – С.19-21.

135. Муртазаева М.М. Обучение английскому языку в младших классах многонациональных школ Дагестана на основе игровой организации учебного процесса: дис. канд. пед. наук: специальность: 13.00.02 - Теория и методика обучения и воспитания / М.М. Муртазаева. - Санкт-Петербург. – 2005. – 158 с.

136. Народные знания. Фольклор. Народное искусство / [свод этнографических понятий и терминов]. – Вып. 4. – Москва : «Наука», – 1991. – 167 с.

137. Народные сказки Британских островов. Сборник / Сост. Дж. Риордан. – М.: Радуга, 1987. – 368 с.

138. Никифоров А.И. Сказка, ее бытование и носители / в кн. О.И. Капица Русская народная сказка. – М.; Л., 1930. – 150 с.

139. Орланова Н.П. Складання казок дітьми старшого дошкільного віку / в кн. Дошкільна лінгводидактика. Упорядник А.М. Богуш. Частина 1 та 2. – К.: видавничий Дім «Слово», 2005. – 720 с.

140. Остапенко К.К. Организация начального обучения английскому языку учащихся общеобразовательной школы на сюжетной основе : дис. кандидата пед. наук. 13.00.02 / К.К. Остапенко. – Санкт-Петербург. 2003. – 256 с.

141. Очкина И.И. Развитие индивидуальности учащихся общеобразовательных школ в процессе овладения иноязычной культурой (на материале изучения иностранного языка): дис. канд. пед. наук : специальность: 13.00.01 - общая педагогика, история педагогики и образования / И.И.Очкина. – Саратов, 2003. – 209 с.

142. Палтышев Н.Н. Педагогическая гармония [Текст]: учебно-методическое пособие / Н. Н. Палтышев. - К. : Магістр-S, 1996. – 103 с.

143. Пантюхова П.В. Формирование общеучебных умений в процессе обучения английскому языку в начальной школе: дис. кандидата педагогических наук : 13.00.02 / Полина Валерьевна Пантюхова. – Ставрополь: Ставроп. гос. ун-т, 2009. – 147 с.

144. Пассов Е.И. Коммуникативный метод обучения иноязычному говорению: [пособие для учителей иностранных языков]. – 2-е изд. / Е.И. Пассов. – М. : Просвещение, 1991. – 223 с.

145. Паустовська М.В. Навчання майбутніх учителів німецької мови усного монологічного висловлювання засобами театральної педагогіки : дис.

канд. пед. наук: 13.00.02 «Теорія і методика навчання: германські мови» / Паустовська Маріанна Володимирівна // Київський держ. лінгв. ун-т. – К., 2010. – 210 с.

146. Песталоцци И.Г. Избранные педагогические сочинения: В 2-х т. / Под ред. В.А. Ротенберг, В.М. Кларина. Т. 2. - М.: Педагогика, 1981. – 416 с.

147. Петрашук О.П. Типи тестових завдань для контролю іншомовного говоріння учнів середньої загальноосвітньої школи / О. П. Петрашук // Іноземні мови. – 1999. – № 1. – С. 14–18.

148. Платонов К.К., Голубев Г.Г. Психология / К.К. Платонов, Г.Г. Голубев. – М.: Высшая школа. 1977. – 246 с.

149. Плахова О. А. Английские сказки в этнолингвистическом аспекте : дис. кандидата филол. наук : 10.02.04 / Плахова Ольга Александровна. – Нижний Новгород, 2007. – 221 с.

150. Плахова О.А. Особенности преломления категории сказочности в англоязычном сказочном дискурсе // Известия Саратовского университета. 2012. Т. 12. Сер. Филология. Журналистика, Вып. 2. С. 40-44.

151. Плахотник В.М. Цели, средства и содержание школьного обучения иностранным языкам / В.М. Плахотник // Основы методики преподавания иностранных языков; под ред. В.А. Бухбиндера. – К.: Вища школа, 1986. – С. 126-142.

152. Плахотник В.М. Взаимосвязь устной и письменной речи / В.М. Плахотник // Иностранные языки в школе. – 1993. – № 3. – С. 50–56.

153. Плахотник В.М. Навчання іноземних мов у середній школі : концепція та її реалізація / В.М. Плахотник // Іноземні мови. – 1995. – № 1. – С. 9-12.

154. Плахотник В.М., Полонська Т.К. Англійська мова. 3 клас: Підручник для вивчення англійської мови для учнів 3 класу загальноосвітніх шкіл, ліцеїв, гімназій / В.М. Плахотник, Т.К. Полонська. - Киев, "Перун". 1996. – 270 с.

155. Плахотник В.М., Мартынова Р.Ю., Сушкевич И.Э. Учебник английского языка для учащихся 2-3 классов по углубленной программе. Книга, 1. – Одесса. – 1996. – 287 с.

156. Померанцева Э.В. Судьбы русской сказки / Э.В. Померанцева. – М.: Наука, 1965. – 220 с.
157. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. Англійська мова. 2-12 класи / Під ред. П.О.Беха. – К.: Шкільний світ, 2001. – 32 с.
158. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів 2-12 класи. – К.: Перун, 2005. – 32 с.
159. Пропп В.Я. Фольклор и действительность / В.Я. Пропп. – М.: Наука, 1976. – 325 с.
160. Присяжнюк Н.І. Інтегровані уроки / Н.І.Присяжнюк // Початкова школа. – 1996. – № 8. – С. 27-31.
161. Пустосмехова Л. Н.Телепередача як опора в організації мовної гри під час уроків іноземних мов / Л. Н. Пустосмехова // Іноземні мови у шкільництві. – 2002. – № 6. – С. 6-10.
162. Рамазанова В.Б. Методика использования игровых технологий в обучении английскому языку учащихся начальных классов рутульской школы: дисс. кандидата пед. наук. 13.00.02 / В.Б. Рамазанова. 2007. – И.П. Раченко, 1989. – 220 с.
163. Раченко И. А. Учить школьников разумному использованию времени / И. А. Раченко // Воспитание школьников. – 1989. - №9 (6). - С. 51-61.
164. Рогова Г.В. Цели и задачи обучения иностранным языкам / Г.В. Рогова // Общая методика обучения иностранным языкам: [хрестоматия] ; сост. А.А. Леонтьев. – М.: Русский язык, 1991. – С. 75-82.
165. Рогова Г.В. Методика обучения иностранным языкам в средней школе / Г.В. Рогова. – М.: Просвещение. – 1991. – 287 с.
166. Рогова Г.В., Верещагина И.Н. Методика обучения английскому языку на начальном этапе в общеобразовательных учреждениях: пособие для учителей и студентов педвузов. – 3-е изд. – М.: Просвещение, 2000. – 224 с.
167. Роман С.В. Методика навчання англійської мови у початковій школі: навчальний посібник / С.В. Роман. – К.: Ленвіт, 2005. – 208 с.

168. Романовская Е.А. Обучение детей младшего школьного возраста устному связному высказыванию на основе образной наглядности : английский язык, первый год обучения: дис. канд. пед. наук: специальность: 13.00.02 - Теория и методика обучения и воспитания (по областям и уровням образования) / Е.А. Романовская. – М., 2007. – 230 с.

169. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии / С.Л. Рубинштейн. – СПб.: Питер, 2009. – 713 с.

170. Рябина Е.В. Коммуникативно-речевое развитие младших школьников в рамках согласованной методики обучения иностранным языкам (на материале английского) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. економ. наук : спец. 13.00.02 «Теория и методика обучения и воспитания (иностраные языки)» / Е. В. Рябина. – Москва, 2012. – 26 с.

171. Савченко О.Я. Дидактика початкової школи: підручник для студ. пед ф-тів / О.Я. Савченко. – К. : Генеза, 2002. – 368 с.

172. Саенко О.С. Использование мультимедийных программных средств при обучении английскому языку детей младшего школьного возраста / О.С.Саенко // Педагогика и психология, теория и методика обучения, 2006. – С. 129-132.

173. Саксонова А.П. Интегрированные знание будущих специалистов / А.П. Саксонова // Интеграция образования. – № 4. – 2005. – С. 27-33.

174. Сердюкова Н.С. О подготовке учителя к инновационной работе в школе / Н. С. Сердюкова // Инновации в образовании: теория и практика. Белгород. – 1998. - С. 105-108.

175. Сіваченко О.О. Навчання аудіювання англомовних драматичних творів студентів старших курсів мовних спеціальностей: дис. канд. наук: 13.00.02 – германські мови / О.О.Сіваченко. – Київ: Київський національний лінгвістичний університет, 2009. – 234 с.

176. Сырык Т.Л. Формирование и развитие умений и навыков диалогической речи на начальном этапе обучения английскому языку в средней

школе : автореф. дис. канд. пед. наук : 13.00.02 / Т.Л. Сирьк. – К., 1984. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.lib.ua-ru.net/diss/cont/159334.html>

177. Сирьк Т.Л. English 5 (1) для загальноосвітніх навчальних закладів [Text] / Сирьк Т.Л. – Полтава : СТЛ-Книга, 2005. – 222 р. – Б. ц.

178. Сичивица О.М. Методы и формы научного познания / О.М. Сичивица. – М.: Высшая школа, 1972. – 95 с.

179. Скалкин В.Л. Обучение диалогической речи / В.Л. Скалкин. – К.: Издательство «Радянська школа», 1989. – 158 с.

180. Скаткин М.Н. Общие формы организации обучения / М.Н. Скаткин // Дидактика средней школы. – 1982. – № 2. – С. 46-53.

181. Склярченко Н.К. Сучасні вимоги до вправ для формування іншомовних мовленнєвих навичок і вмінь / Н.К. Склярченко // Іноземні мови. – 1999. – №3. – С. 3-7.

182. Скороходько С.А. Жанровое и национальное своеобразие текста и перевод реалий: (на материале волшебной сказки): автореф. дис. канд. филол. наук: 10.02.04 / С.А. Скороходько. – Одесса, 1991. – 16 с.

183. Смирнова С.А. Педагогические теории, системы, технологии / С.А. Смирнова. – М. : Академия, 2003. – 512 с.

184. Смирнова С. Развитие коммуникативности младших школьников при обучении иностранному языку средствами кукольного театра: дис. канд. пед. наук: специальность: 13.00.02 – Теория и методика обучения и воспитания / С. Смирнова. – Губкин, 2004. – 177 с.

185. Сорока О.В. Підготовка майбутнього вчителя до інтегративного використання образотворчого мистецтва в початковій школі: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти»/ О.В. Сорока. – Одеса, 2001. – 21 с.

186. Стандарты по издательскому делу / Сост.: А.А. Джиго, С.Ю. Калинин. – М.: ЮристЪ, 1998. – 302 с.

187. Станиславский К.С. Собрание сочинений: В 9 т. М.: Искусство, 1989. Т. 2. Работа актёра над собой. Часть 1: Работа над собой в творческом процессе переживания: Дневник ученика / Ред. и авт. вступ. ст. А.М. Смелянский. Комментар. Г.В. Кристи и В. В. Дыбовского. – 511 с.

188. Суханова В.С. О некоторых типах повторов в северно-русской диалектической речи и северно-русских сказках [Текст]: автореф. дис. канд. филол. наук / В.С. Суханова. – Петрозаводск, 1977. – 28 с.

189. Тарнопольський О.Б. Методика навчання іншомовної мовленнєвої діяльності в вищому мовному закладі освіти : навчальний посібник / О.Б. Тарнопольський. – К. : Фірма “ІНКОС”, 2006. – 248 с.

190. Театр и школа / Под ред. Ю.И. Рубиной, Н.Н. Шевелевой. М.: Акад. пед. наук РСФСР, 1960. Вып. 1. – 111 с.

191. Ткачук Г.Д. Обучение дошкольников иностранному языку на основе сочинительства сказочных историй: дис. канд. пед. наук: специальность: 13.00.02 – теория и методика обучения и воспитания / Г.Д.Ткачук. – М., 2001. – 244 с.

192. Торсуева, И.Г. Интонация и смысл высказывания [Текст] / И.Г. Торсуева. – М.: Либроком, 2009. – 111 с.

193. Тюников Ю.С. Методика выявления и описания интегративных процессов в учебно-воспитательной работе СПТУ / Ю.С. Тюников. – М.: АПН СССР, 1988. – 46 с.

194. Українські народні казки / [упоряд. та передм. Л.Ф. Дунаєвська] – К.: Веселка, 1986. – 238 с.

195. Ушинский К. Д. Собрание сочинений: В 8 т. /К.Д. Ушинский. – Москва – Ленинград: Издательство Академии Педагогических Наук. – 1950. – Т. 8. - 769 с.

196. Федорец Г.Ф. Межпредметные связи педагогики с психологией: Учебное пособие к спецкурсу / Г.Ф. Федорец. – Л.: ЛГПИ, 1988. – 87 с.

197. Федорец Г.Ф. Об интегрированных функциях ведущих идей учебных дисциплин / Г.Ф. Федорец // Межпредметные связи в учебно-познавательной деятельности учащихся / ред. кол. Сорокин Н. А. и др. – Тула, 1983. – С. 3-13.

198. Федорец Г.Ф. Проблемы интеграции в теории и практике обучения. (Предпосылки. Опыт) / Науч. ред. З. И. Васильева. – Л. : Лен.гос.пед.инст. А.И. Герцена. – 1989. – 93 с.

199. Федосеев П.Н. Философия и интеграция знания. Взаимодействие общества и природы: философско-методологический аспект экологических проблем / П.Н. Федосеев. – М.: Наука, 1986. – С. 6-20.

200. Хабиб Р.А. Организация учебно-познавательной деятельности учащихся / Р.А.Хабиб. – М.: Педагогика, 1979. – 175 с.

201. Цеплитис Л.К. Анализ речевой интонации [Текст] / Л.К. Цеплитис. – Рига: Зинатие, 1974. – 270 с.

202. Цетлин В.С. Реальные ситуации общения на уроке / В.С. Цетлин // Иностранные языки в школе. – 2000. – № 3. – С. 24–26.

203. Чапаев Н.К. Структура и содержание теоретико-методологического обеспечения педагогической интеграции: дис. доктора пед. наук: 13.00.01 / Н.К.Чапаев. – Екатеринбург, 1998. – 208 с.

204. Чалий О.В. Синергетика: інтеграційні тенденції в освіті / О.В. Чалий // Неперервна професійна освіта. – К: АПНУ, 2000. – С. 158-175.

205. Чебыкин А.Я. Теория и методика эмоциональной регуляции учебной деятельности / А.Я. Чебыкин. – Одесса, 1999. – 158 с.

206. Шадриков В.Д. Философия образования и образовательная политика / В.Д. Шадриков. – М.: Высш. шк., 1981. – 183 с.

207. Шитгареева Т.В. Ролевая игра как средство активизации речевого высказывания / Т.В. Шитгареева // Современные тенденции в обучении иностранным языкам. СПб: Изд-во РГПУ им. А.И.Герцена. – 2005. – С. 314-318.

208. Шостак Т.Г. Вірші та римування на уроці англійської мови / Т.Г. Шостак // Іноземні мови. – 2000. - № 2. – С. 9-12.

209. Эльконин Д.Б. Психология игры / Д.Б. Эльконин. – М. : Педагогика, 1978. – 304 с.

210. Энциклопедия Великие сказочники мира [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.skazka.com.ru/articles/literaturnie-skazki>.

211. Юдин Б. Г. Взаимосвязь общественных, естественных и технических наук / Б.Г. Юдин. – М. : Наука, 1980. – 56 с.

212. Юдовина Ю.Б. Развитие интеллектуальных способностей ребёнка дошкольного возраста при овладении английским языком в процессе игровой речевой деятельности: дис. канд. пед. наук: специальность: 19.00.07 / Ю.Б.Юдовина. – Санкт-Петербург, 2000. – 167 с.

213. Яблонська Т.М. Дидактичні засади навчання іншомовного читання молодших школярів: автореф. дис. канд. пед. наук: специальность 13.00.04. - теорія і методика професійної освіти / Т.М. Яблонська. – Київ 2004. – 23 с.

214. Allen J.P.B. Teaching the Communicative use of English / J.P.B. Allen, H. G. Widdowson // The Communicative Approach to Language Teaching, Oxford, Oxford Univ. Press, 1981. – P. 122–142.

215. Barker L. Communication / D. Barker, L. Barker. – New Jersey : Englewood Cliffs, 1993. – 481 p.

216. Breen M.P. Authenticity in the language classroom / M.P. Breen. – Applied Linguistics, Vol.6. – 1985. – P. 60–70.

217. Brown G. Listening to Spoken English / G. Brown. – London : Longman, 1977. – 175 p.

218. Brown G. The Language Teacher's Role in the Communicative Syllabus / G. Brown // Spoken Language : British Studies in Applied Linguistics. –Edinburgh, 1985. – P. 3-14.

219. Charles D., Kusanagi Y. Using drama to motivate EFL students: Building classroom communities and student identities. Journal of Asian Language Teaching, 2006 Conference Proceedings. Tokyo : JALT, 2007. – P. 606-613.

220. Coleman Janet. The Improvisational Theatre that Revolutionized American Comedy. Chicago : University Of Chicago Press. 1991. – 362 p.

221. Cotter Chris. The importance of warming up students [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.headsupenglish.com.

222. Dakin J. Songs and Rhymes for the Teaching of English. Teacher's book. L : Longman group Ltd., 1996. - 60 p.

223. Doraisamy, R., Radhakrishnan, S. (2013). The effectiveness of integrated teaching over traditional teaching among first year MBBS students: A preliminary Study. *Med J DY Patil Univ*, 6, 139-41. [DOI via Crossref].

224. Dougill J. *Drama Activities for Language Learning*. London : Macmillan. 1987. – 151 p.

225. Errington E.A *Time and a Place: developing improvised drama in the primary school*. Primary Education, VIC, Australia. 1978. – 91 p.

226. Encyclopædia Britannica [Electronic resource]. - <https://www.britannica.com/topic/Encyclopaedia-Britannica-English-language-reference-work>.

227. Esselborn K. Theater und szenisches Spiel im Fremdsprachenunterricht Deutsch. In: *Informationen Deutsch als Fremdsprache (info daf)* 15/4, 1988. – S. 388-406.

228. Fleming M. *Starting Drama Teaching*. London: David Fulton. 2003. – 168 p.

229. Granger C. *Play games with English*. London, 1983. – 74 p.

230. Hadfield J. *Elementary communication games*. – L.: Nelson, 1987.

231. Hannon C. & Clark J. (2006) *A Cognitive-Based Approach to Learning Integrated Language Components*. The Third International Workshop on Natural Language Understanding and Cognitive Science. Paphos, Cyprus.

232. Holden S. *Drama in language teaching / Susan Holden*. – Harlow : Longman Group Ltd, 1981. – 84 p.

233. Imkamp Judith-Mira. *Dramapädagogik im Fremdsprachenunterricht*. *Materialien Deutsch als Fremdsprache*, 1997. № 46. – S. 404-413.

234. Jacobs J. *Notes and References to "English Fairy Tales"*. New York : Grosset and Dunlap, 1895. – 89 p.

235. Jacobs J. *English Fairy and Folk Tales*. Penguin Books Ltd., 2000. – 98 p.

236. Jennings T. E. *Restructuring for integrative education: multiple perspectives, multiple contexts*. Westport, Conn: Bergin & Garvey, 1997. – 78 p.

237. Johnstone Keith. *Improvisation and the Theatre*. Rev. ed. London : Methuen, 2007. – 208 p.

238. Lara M. *Drama in the Classroom*. Available online at: [http:// yale.edu/ynhti/curriculum/units/ 1980/3/80.03.06.x.html](http://yale.edu/ynhti/curriculum/units/1980/3/80.03.06.x.html)

239. Lier L. *Interaction in the Language Curriculum. Awareness, Autonomy and Authenticity / L. Lier*. – London, 1996. – 156 p.

240. Livingstone C. *Role Play in Language Learning*. London : Longman Group Ltd, 1983. – 112 p.

241. Loregran J. *Video in Language Teaching*. – Cambridge, 1990. – 340 p.

242. Maley A., Duff A. *Drama techniques in language learning*. – M. : Prosveshcheniye, 1981. – 96 p.

243. McRae J. *Using Drama in the Classroom*. Oxford: Pergamon Press. 1985. – 111 p.

244. Mirkovich I.L. *Methods of integrated teaching English dialogical speech to junior pupils by means of authentic fairy tales dramatization. / I.L. Mirkovich // Modern Tendencies in Pedagogical Education and Science of Ukraine and Israel: the Way to Integration: Ariel University. – 2015. – Issue № 6. – ISSN2218 – 8584. – P. 241-246.*

245. O'Neill C., Lambert A. *Drama Structures: A Practical Handlook for Teachers*. Portsmouth : Heinemann. 1982. – 237 p.

246. Phillips S. *Drama with children*. – Oxford : Oxford University Press, 2000. – 151 p.

247. Pickering Kenneth. *Drama Improvised: A Sourcebook for Teachers and Therapists*. Publisher : Routledge; 2 Sub edition. 1997. – 112 p.

248. Scott, D.K. (2002). *General Education for an Integrative Age*. *Higher Education Policy*, 15(1). – P. 7-18.

249. Schewe M. *Fremdsprache inszenieren. Zur Fundierung einer drama pedagogis chen Lehr- und Lernpraxis / M. Schewe*. – Oldenburg : Druck&Druck Rusemeier, 1993. – 447 S.

220. Schewe, Manfred L. / Scott, Trina (eds.) (2004): *Dramapädagogik und fremdsprachlicher Deutschunterricht*. *GFL-Journal* 1. – S. 1-159.

251. Schlemminger G., Brysch T., Schewe M. Pädagogische Konzepte für einen ganzheitlichen DaF-Unterricht. Berlin: Cornelsen, 2000. – 231 S.
252. Shi Ying. Research on integrated education mode in college English teaching. SHS Web of Conferences 5, 01012. 2016. – Available online at: <http://search.proquest.com/openview/c859fd6f83b5ba90660ea4fa0aa28bbe/1?pq-origsite=gscholar&cbl=2040545>.
253. Shoemaker B. Integrative Education: A curriculum for the Twenty-First Century, Oregon School Study Council. 1989. – 33/2.
254. Spolin V. Improvisation for the Theater. Third rev. ed. Evanston.: Northwestern University Press, 1999. – 412 p.
255. The New Encyclopædia Britannica: Электронная энциклопедия. - ABBYY, 2003. – Available online at: <http://www.britannica.com/>
256. Thompson, S. The Folktale / S. Thompson. – New York: The Dryden Press, 1946. – 500 p.
257. Tomalin B. Video in the English class. – London, 1990. – 530 p.
258. Tselikas Elektra I. Dramapädagogik im Sprachunterricht. Zürich: Orell Füssli, 1991. – 189 S.
259. Vani Chauhan. Drama Techniques for Teaching English. The Internet TESOL Journal, Vol. X, No. 10, October 2004. – <http://iteslj.org/>
260. Wessels Ch. Drama / Charlyn Wessels. – Oxford : Oxford University Press, 1995. – 137 p.
261. Wagner Betty Jane. Das Leben erfassen und gestalten. Darstellendes Spiel im pädagogischen Raum mit Dorothy Heathcote. Verlag Die Blaue Eule, Essen 1998. – 138 S.

Додаток А

МАТЕРІАЛИ ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ

Topic 1. «Getting acquainted»**Unit I****Subtopics: «Greeting», «At home»****Subtopic 1. «Greeting»****Lesson 1**

Thematic vocabulary: An acquaintance, a pal, a stranger,

to get acquainted with, to greet,

I am glad to see you. Pleased to meet you. You are welcome. Don't mention it.

What country are you from? What would you like? I'd like to ..., I'd love to, I'm going to ... All the best! I wish you good luck.

Vocabulary from the tale «The Cock, the Mouse and the Little Red Hen»:

Goody, neighbor, newcomer, little kids,

to bow, to get together, to happen to, to introduce, to wave a hand,

once upon a time.

Grammar: Повторение: конструкции «there is / there are»; формы глагола «to be» в настоящем времени, Present Simple Tense (утверждение, отрицание, вопрос); имя существительное (единственное и множественное число).

1. Прочитайте слова и выражения по-английски и запишите их в словарь с переводом.

1. an acquaintance [ə'kweɪnt(ə)ns]	1. знакомый
2. a pal	2. приятель
3. a stranger ['streɪndʒə]	3. незнакомец
4. to get acquainted with	4. познакомиться
5. to greet	5. приветствовать
6. I am glad to see you!	6. Рад видеть вас!
7. Pleased to meet you.	7. Рад встрече с вами.
8. You are welcome.	8. Добро пожаловать!
9. Don't mention it [dəʊnt 'menʃ(ə)n ɪt]	9. Не стоит благодарности.

10. What country are you from?	10. Из какой вы страны?
11. What would you like?	11. Что бы вы хотели?
12. I'd like to ...	12. Мне бы хотелось ...
13 I'd love to [aɪ d lʌv tu:]	13. С удовольствием.
14. I'm going to do something	14. Я собираюсь сделать ...
15. All the best!	15. Всего наилучшего!
16. I wish you good luck!	16. Желаю вам удачи!
17. a goody	17. хороший человек
18. a neighbor ['neɪbə]	18. сосед
19. a newcomer ['nju: ,kʌmə]	19. новичок, вновь прибывший
20. little kids	20. маленькие дети
21. to bow [bau]	21. кланяться
22. to get together	22. собраться вместе
23. to happen	23. происходить
24. to introduce [,ɪntrə'dju:s]	24. знакомить кого-то с кем-то
25. to wave a hand	25. помахать рукой
26. once upon a time [wʌns ə'praɪ ə taɪm]	26. однажды

2. Напишите как можно больше предложений, используя следующие подстановочные таблицы и прочитайте их.

1.	There	is are	a stranger in the room. two pals in the yard. an acquaintance in the bus. three little kids in the street. a neighbor in the garden.
2.	I You He She We They	am is are	right. wrong. glad to see you! goody. a stranger here.

3. а) *Прочитайте словосочетания, предложения и переведите их на родной язык; б) Переведите эти же словосочетания и предложения на родной язык, воспринимая их на слух.*

A new **acquaintance**, a good acquaintance, to meet the acquaintance, I see the acquaintance in the park. To **get acquainted with** a boy, to get acquainted with a teacher, I want to get acquainted with a new girl. Nick, get acquainted with my mother, please.

A tall **pal**, a small pal, to get acquainted with a pal, I meet my pal every day. A nice **stranger**, a merry stranger, to meet a stranger, I see a stranger in the street. My pal is not a stranger to me.

To greet a pal, to greet the acquaintance, to greet pupils, to greet a stranger, to greet a teacher, I'd like to greet him. **I am glad to see you!** I am glad to see my pal! I am glad to see my acquaintance. I am glad to see and to greet him. I am glad to see new pupils. I am glad to see English friends.

Pleased to meet you! Pleased to meet you at the school party, I am pleased to meet you at this meeting. Pleased to meet your acquaintances. It is nice to meet you at my house and everybody is pleased to meet you.

You are welcome! You are welcome to our school, nice to meet you! You are welcome to New Year Party! You are welcome to my house. You are welcome to Odessa. You are welcome to London. - Thank you. - **Don't mention it.** Thank you for help. - Don't mention it. Thank you for the flowers. - Don't mention it. Thank you for a chocolate drink. - Don't mention it. Thank you for the party. - Don't mention it. Thank you for your visit. - Don't mention it.

What country are you from? – I am from Ukraine. What country are these pals from? – These pals are from England. What country are your acquaintances from? – My acquaintances are from Poland. What country is this stranger from? – This stranger is from France. What country is he from? – He is from the USA.

What would you like? – **I'd like to** have a toy. What would you like? – I'd like to have a dog. What would you like? – I'd like to have a pal. What would you like? – I'd like to go there. What would you like? - I'd like to introduce you to my teacher. What would you like? - I'd like to get acquainted with this stranger.

Let's go to the party - **I'd love to**. Let's meet our friends. - I'd love to. Let's see our pals. - I'd love to. Would you like to go to the park with me? - I'd love to. Do you want to speak with an English pupil? - I'd love to. Let's go to the Zoo. – I'd love to.

I'm going to play, I'm going to eat, I'm going to do an English exercise. I'm going to visit my acquaintance. I am going to buy a cat. I am going to leave. -

All the best! Good bye. - All the best. See you soon. - All the best. **I wish you good luck**, all the best. I am going to London. – All the best. I wish you good luck in your plans. I wish you good luck in your trip. I wish you good luck in your new school. I wish you good luck in sport. I wish you good luck in work.

A small **goody**, a beautiful goody, a clever goody, he is a real goody. My pal is a goody. I'd like to get acquainted with this goody. The goody is our **neighbor**. A new neighbor, an old neighbor, to bow to a nice neighbor, to get acquainted with a neighbor, to greet the neighbor, Nice to meet the neighbor here!

An interesting **newcomer**, an English newcomer, a clever newcomer, I'd like to get acquainted with this newcomer. What country is this newcomer from? – This newcomer is from Poland.

Nice **little kids**, happy little kids, merry little kids. There are 4 little kids in our house. The little kids are real goodies. I am going to get acquainted with the little kids. **To bow** to the little kids, to bow to the goody, to bow to the neighbor, to bow to the stranger. He bows to his guests. They bow to the newcomer.

To get together in my house, to get together in the park, to get together at school, to get together with the neighbor. I'd like to get together in my granny's house. I am going to get together with my pals.

To happen in autumn, to happen in summer, to happen in winter. The meetings happen at school every Monday. The New Year party happens in winter. This happens every year.

To introduce the little kids, to introduce the stranger, to introduce one neighbor to the other neighbor, to introduce big animals to small animals. I'd like to introduce you to my pal, bow to him. Let me introduce my little kids.

To wave a hand, to wave a hand to the pal, to wave a hand to the little kids, to wave a hand to the neighbor and bow, I'd like to wave him a hand. I am going to wave a hand to the goody and wish all the best.

Once upon a time..., once upon a time miracles happen. Once upon a time the king built a house. Once upon a time the princess smiled. Once upon a time all heroes from the tales got together in my house. Once upon a time little kids read all the tales.

4. Прочитайте предложения и ответьте на вопросы.

1. This is my new acquaintance, Peter. Who is your new acquaintance?
2. He is from England. What country is he from?
3. I am glad to see my new English acquaintance. Who are you glad to see?
4. This is Peter's cousin, Pavel. Who is this stranger?
5. Pavel is from Ukraine. What country is he from?
6. Peter's pal, Pavel, lives in Odessa. Who lives in Odessa?
7. I wish to my new pal good luck. What do you wish to your pal?
8. I'd like to walk around the city with my new pal. What would you like?
9. I'd like to introduce my neighbor to you. Who do you introduce?
10. I'd like to get together in the yard. Where would you like to get together?

5. Прочитайте предложения по-английски, заменяя слова и выражения, данные в скобках, на их английский эквивалент.

1. This is my new (знакомый), who lives in Ukraine. He is a (новичок) in this city. – (Приятно познакомиться).
2. I (приветствую) you in my new house. My sister wants very much (познакомиться с) you.
3. (Дружище), I am glad to see you again. You know, many interesting things (происходят) in my life.
4. Who is this (незнакомец)? Is he your (сосед)? Why is he (кланяется) to me?
5. I would like to (представить) you to my teacher. – (Рад видеть вас).
6. (Добро пожаловать) to our city. I hope you will like it.

7. Thank you very much for your help. – (**Не за что**).

8. Hello, I am going to study at your school. – We are glad to meet you. (**А из какой вы страны родом?**)

9. I am glad to get acquainted with you. (**Вы такой хороший человек**).

10. Good bye, I am leaving now. See you soon. – (**Я желаю вам удачи**) in your trip. (**Всего наилучшего!**)

6. Прочитайте предложения и допишите каждое из них уточняющим предложением. Слова и выражения для уточнения даны ниже.

Например: This is my neighbor. (He is a good pal. He likes animals).

1. Little kids like to meet their friends.	6. Bow to this old lady.
2. I'd like to be your pal.	7. She sees you.
3. I know that you are having your birthday today.	8. The party is going to happen tonight.
4. I would like to introduce you to my pal.	9. I like to read tales.
5. I am busy now.	10. Thank you for your help.

1) glad to see; 2) you would like to do; 3) You would like to have; 4) I'd love to; 5) to be going to ..., 6) I'd love to; to be glad to ...; 7) to wave a hand, 8) to get together; at ... o'clock, 9) to begin; once upon a time, 10) Don't mention it.

7. Прочитайте мини диалоги и драматизируйте их.

1) - Hello, Peter, how are you?

- I am fine, thanks. I am glad to see you.

- I am pleased to meet you too. Who is this boy near you?

- Oh, this is my brother Mark. I want to introduce him to you.

- Hello, Mark. I am very glad to get acquainted with you. Will you go with us to the cinema?

- Thank you. I'd love to. Then I am going to buy tickets for everybody.

***

2) - Hello, Helen. I am glad to see you.

- Pleased to meet you too.

- Do you know we have a newcomer in our class?

- Oh, really. What is her name? What country is she from?

- She is from Scotland, but now she lives in Ukraine. She is a real goody.
- I'd like to get acquainted with her. Introduce me to her, please.
- OK. We are going to have a party soon. You are welcome.
- Oh, Thank you very much.
- Don't mention it. Come tomorrow at 7 o'clock.
- OK. Good bye. See you at the party. I wish you good luck.
- Thank you. All the best to you too!

8. а) Прочитайте словосочетания и предложения по-английски за 3 минуты; б) Закройте правую часть страницы и переведите эти словосочетания и предложения на родной язык за то же время.⁸

1. To get acquainted with a boy	1. Знакомиться с мальчиком
2. To get acquainted with a neighbor	2. Знакомиться с соседом
3. To introduce a pal	3. Представлять друга
4. The teacher is introducing her son.	4. Учитель представляет своего сына.
5. He is my acquaintance. He is going to get together with his friends in my flat.	5. Он – мой знакомый. Он планирует собраться с друзьями в моей квартире.
6. I am glad to see you. What would you like to do in this city?	6. Я рад вас видеть. Что бы вы хотели делать в этом городе?
7. I am glad to see my acquaintance. – What country is he from? – He is from Poland.	7. Я рад видеть своего знакомого. – Из какой страны он родом? – Он из Польши.
8. Pleased to meet you. I'd like to have one more meeting with you.	8. Приятно вас встретить. Мне бы хотелось иметь еще одну встречу с вами.
9. I am pleased to meet you. I see you are a real goody. – Thank you. – Don't mention it.	9. Приятно с вами познакомиться. Я вижу, что вы хороший человек. – Спасибо. – Не за что.
10. What country are you from? – I am from Ukraine.	10. Из какой вы страны? – Я из Украины.
11. My acquaintance is from Odessa. Greet him and wish all the best.	11. Мой знакомый из Одессы. Поприветствуй его и пожелай всего наилучшего.
12. I wish you good luck. Bow to your	12. Желаю вам удачи.

⁸ Здесь и далее упражнения, номер которых помещен в рамку, предназначены для домашнего задания.

father from me.	Поклонитесь своему отцу от меня.
13. Introduce me to your acquaintance , please. He is waving a hand to us.	13. Представьте меня своему знакомому, пожалуйста. Он машет нам рукой.
14. My acquaintance is right.	14. Мой знакомый – прав.
15. All the best!	15. Всего наилучшего!
16. You are welcome.	16. Добро пожаловать!
17. Thank you. - Don't mention it.	17. Спасибо. - Не стоит благодарности.
18. A stranger bows to the teacher.	18. Незнакомец кланяется учителю.
19. The meetings happen every Monday. You are welcome.	19. Встречи происходят каждый понедельник. Добро пожаловать!
20. Little kids go to the kindergarten.	20. Малыши ходят в детский сад.
21. The newcomer says that he is glad to see everybody.	21. Новичок говорит, что он рад всех видеть.
22. The teacher usually greet s pupils on the 1 st of September.	22. Учитель обычно приветствует учеников 1 сентября.
23. The pupil greet s his friends and waves a hand when he sees them.	23. Ученик приветствует своих друзей и машет им рукой при встрече.
24. Once upon a time the heroes of the fairy-tale become alive.	24. Однажды герои сказки оживают.
25. Would you like to go with my pal to the cinema? – I'd love to.	25. Тебе бы хотелось пойти с моим другом в кино? – С удовольствием.

Subtopic 1. «Greeting»**Lesson 2**

1. а) *Прослушайте песню «Hello»*; б) *Прочитайте слова прослушанной песни и переведите их на родной язык⁹*; в) *Пропойте эту песню под музыку: а) используя имеющийся текст; б) без опоры на него.*
2. *Выполните упражнение 8 а) урока 1 за указанное время.*
3. *Прослушайте высказывания с изучаемыми словами и выражениями, ответьте на вопросы и воспроизведите их¹⁰.*
4. *Выполните упражнение 8 б) урока 1 за указанное время.*
5. *Прослушайте микродиалоги, ответьте на вопросы и драматизируйте их¹¹.*
6. *Прочитайте предложения и дополните каждое из них таким, чтобы получилось: а) монологическое высказывание, запишите его; б) диалогическое общение, запишите его в ролевом исполнении.*

Например: I am glad to meet you.

Монологическое высказывание: I am glad to see you. You look very nice today. I want to introduce you to our newcomer.

Диалогическое общение:

- Hello, Nick! I am glad to see you.
- Hello, Pete! I am glad to see you too. What are you going to do?
- I am busy. I am going to take part in football competitions with our neighbors.
- I wish you good luck.

1. I am from Poland. 2. Let me introduce myself. 3. I am a newcomer in this form. 4. I have a birthday party today.

7. а) *Выполните упражнение 8 б) урока 1, стр. ... ; б) Подготовьтесь к диктанту-переводу на материале этого упражнения.*

Subtopic 2. «At home»**Lesson 3**

⁹ Слова этой и всех последующих песен раздаются учителем.

¹⁰ Тексты (высказывания), предназначенные для слухового восприятия не представлены в учебнике, они даны в приложении к методическим рекомендациям, предназначенным для учителей.

¹¹ Диалоги, предназначенные для слухового восприятия также представлены в приложении к методическим рекомендациям.

At home

Thematic vocabulary: *Повторение:* A balcony, a bathroom, a bed, a bedroom, a chair, a dining room, a floor, a garage, a hall, a kitchen, a lamp, a living room, a mirror, a radio, a sofa, a table, a toilet, a TV-set, a wardrobe;

to decorate the room, to make one's bed;

comfortable;

around, between, behind, in front of, in the middle of, on the right, on the left.

Новые слова: a building, a country house, a flat.

Vocabulary from the tale «The Cock, the Mouse and the Little Red Hen»: a chimney, a fireplace, furniture, a hole, an iron, a kettle, a needle, noise, a roof, a sack, scissors, shutters, a spring, a thread;

to be hungry, to boil, to describe, to drag, to fall asleep, to fill, to sew, to sweep.

Grammar: *Повторение:* формы глагола «to be» в прошедшем времени, Past Simple Tense (утверждение, отрицание, вопрос); модальный глагол (can, could), **предлог:** места, направления, времени (on, in, before, after, to).

1. а) *Прослушайте песню «Good morning!»; б) Прочитайте слова прослушанной песни и переведите их на родной язык; в) Пропойте эту песню под музыку: а) используя имеющийся текст; б) без опоры на него.*
2. *Выполните упражнение 8 б) урока 1, стр. ... за указанное время.*
3. *Прослушайте высказывания с изучаемыми словами и выражениями, ответьте на вопросы и воспроизведите их.*
4. *Откройте тетради для контрольных работ и напишите слова и выражения, данные в упражнении 8 урока 1, стр. ... по-английски при их восприятии на родном языке.*
5. *Прочитайте слова и выражения по-английски и запишите их в словарь с переводом.*

1. a chimney [tʃɪmni]

2. a fireplace

3. furniture ['fɜːnɪʃə]

4. a hole

5. a kettle ['kɛtl]

1. ДЫМОХОД, ДЫМОВАЯ ТРУБА

2. КАМИН

3. МЕБЕЛЬ

4. ДЫРА

6. an iron ['aɪən]	5. чайник
7. a needle	6. утюг
8. noise	7. иголка
9. a roof [ru:f]	8. шум
10. a sack [sæk]	9. крыша
11. scissors ['sɪzəz]	10. мешок
12. shutters ['ʃʌtəz]	11. ножницы
13. a spring	12. ставни
14. a thread [θred]	13. источник воды
15. to be hungry	14. нитка
16. to boil	15. БЫТЬ ГОЛОДНЫМ
17. to describe	16. КИПЯТИТЬ
18. to drag	17. ОПИСЫВАТЬ
19. to fall [fɔ:l] asleep (fell asleep)	18. ТАЩИТЬ
20. to fill [fil]	19. УСНУТЬ/ЗАСЫПАТЬ (заснул)
21. to sew [sju:]	20. ЗАПОЛНЯТЬ
22. to sweep (swept)	21. ШИТЬ
23. a building ['bɪldɪŋ]	22. ПОДМЕТАТЬ (подмел)
24. a country house	23. здание
25. a flat	24. сельский/загородный домик
	25. квартира

6. а) Прочитайте словосочетания, предложения и переведите их на родной язык; б) Переведите эти же словосочетания и предложения на родной язык, воспринимая их на слух.

A high **chimney**, a clean chimney, an old chimney, look at this chimney, I'm going to clean the chimney. A red **roof**, a black roof, a chimney on the roof, look at the roof. Something happens to the roof. I'd like to have a red roof of my house.

A hot **fireplace**, a cold fireplace, my neighbor's fireplace, to build a new fireplace. Something happens to my fireplace. A **hole** in the fire place, a small hole, a big hole, a round hole, to see a hole. I'd like to play near this hole.

New **furniture**, nice furniture, English furniture, I am glad to see new furniture. What country is the new furniture from? Close the **shutters**, please, a stranger is looking at our new furniture. Green shutters, red shutters, shutters of the house. A

newcomer lives in the house with red shutters on the windows, welcome to this house. You are welcome to the house which has green shutters.

A new **kettle**, a grey kettle, a kettle with water, I'd like to have my kettle. Take a kettle and go to the **spring**. A fresh spring, a spring near the forest, bring water from the spring. The little kids are swimming in the spring. I hear the noise near the spring. **To boil** water, to boil water from the spring, to boil water in the kettle, to boil eggs. The pal wants to boil water in the kettle. Bring the water from the spring and boil it.

A big **iron**, an old iron, to take an iron, I am going to buy an iron, don't give an iron to the little kids. A big **noise**, a bad noise, noise in the street, noise in the neighbor's house. Little kids make a great noise. Little kids took an iron, dropped it and made a noise.

A long **needle**, a sharp needle, a needle near the kettle, once upon a time an old woman had a magic needle. A red **thread**, a blue thread, a thread in the needle, to take a thread. Where is my black thread? Take a needle and a thread and **sew** a dress. **To sew** a skirt, to sew a shirt, to sew with a needle and a thread, to sew for the pal. The granny is sewing a new dress for her granddaughter.

A big **sack**, a brown sack, a sack with a hole, what would you like to have in the sack? – I would like to have **scissors** in the sack. The sharp scissors, the long scissors, the scissors on the table, the scissors in the sack. The stranger has the scissors and a sack.

To be hungry, I am hungry, he is hungry, she is hungry, the stranger is hungry, the newcomer is hungry. I am hungry, **fill** the kettle, please and make tea with a sandwich. To fill a kettle, to fill a box, to fill a glass, to fill a cup with tea, I am going to fill my cup with water.

To describe a picture, to describe a spring with fresh water, to describe the chimney on the roof, to describe new furniture, I am going to describe a new **building**. A high **building**, a grey building, my neighbor's building, to have a living room, a bathroom, a bedroom and a balcony in the building; I live in a new building in the centre of Odessa, welcome to it.

To drag a sack, to drag an iron, to drag a kettle, to drag a bag. The stranger is dragging a cat to the spring. The newcomer is dragging a dog to the **country house**. A big country house, a country house near the spring, to have a fire place in the country house, to have new furniture in the country house. Welcome to the country house. My pals are dragging a big sack to the country house.

To fall asleep on the sofa, to fall asleep near the spring, to fall asleep in the hole. I am going to fall asleep now. The little kids are falling asleep in their **flat**. A new flat, an old flat, a comfortable flat, to live in a flat in a big building. They fall asleep in their flat.

To sweep the floor, to sweep the street, to sweep the bedroom, to sweep the house with green shutters. The mother is sweeping the floor in the kitchen. The granny is sweeping a country house.

7. Прочитайте предложения и ответьте на вопросы.

1. This is my new **fireplace**. What is this?
2. The **chimney** is on the **roof** of the house. Where is the chimney?
3. I saw new **furniture** in my neighbor's house. – What furniture did I see?
4. There is a **hole** in the tree. – Where is the hole?
5. The **kettle** is white. – What colour is the kettle?
6. The **iron** is on the table near the fire-place. – Where is the iron?
7. To make new clothes I need a **needle**. – What do you need?
8. Little kids make a great **noise** when they play. – When do little kids make noise?
9. The **sack** is in the corner near the kettle. – What is in the corner near the kettle?
10. The little kids are taking the **scissors**. – What are the little kids taking?

8. Прочитайте предложения по-английски, заменяя слова и выражения, данные в скобках, на их английский эквивалент.

1. This is my new acquaintance, he is very (голодный). Put the (чайник) on the cooker and make him some tea.
2. I greet you in my new house. I have a (камин) in the living room. Would you like to see it?

3. (Опиши) please the (мебель) near the fire-place.
4. Look! There is a (дыра) in the (крыша) of the house.
5. I need a (иголку) to sew a new blouse.
6. Take the red (нитку) because the blouse is red.
7. Give me the (ножницы), I want to cut the (нитку).
8. Close the (ставни), it is dark outside.
9. Children must (усыпать) at 9 o'clock in the evening.
10. A stranger can get into the house through the (камин).

9. *Прочитайте предложения и допишите каждое из них уточняющим предложением. Слова и выражения для уточнения даны ниже.*

Например, This is a spring. (I can fill my kettle with the water from the spring).

1. Put the sack in the corner of the room.	6. I hear something is happening in the living room.
2. Boil some water, please.	7. I would like to tell you about my new house with green shutters.
3. Something happened to the cat. I don't see it.	8. Something is in that small sack.
4. The floor is not clean.	9. Many tales begin with the same words.
5. Something is in the corner of the room.	10. Describe your house, please.

1) to drag, 2) spring, 3) to fall asleep, fireplace, 4) to sweep, 5) an iron, 6) little kids, to make noise, 7) to describe, furniture, 8) scissors, a needle and some thread, 9) Once upon a time, 10) a roof, a chimney, shutters.

10. *Прочитайте мини-диалоги и драматизируйте их. Обратите внимание на выделенные слова и выражения.*

1) - Hello, Mark, I am glad to see you.

- I am glad to see you too.

- What are you dragging?

- I am dragging a kettle. I am going to the spring to take some water into it.

- Oh, I know, many tales begin with "once upon a time there lived a fairy in the spring".

- I would like to go with you. I am going to peep behind the tree how you are getting into the spring and talking with the spring fairy.
- You are welcome. Let's get together.
- OK. Thank you. I'd love to.
- Don't mention it.

***

2) - Hello, Helen. I am pleased to meet you.

- Pleased to meet you too.
- What do you have in this small red sack?
- I have some material, a needle, thread and scissors.
- What are you going to do with it?
- I am going to sew something interesting for the New Year party.
- Can you describe what you are going to have at the party?
- No. You are welcome to our party and you will see everything, you will meet your acquaintances and newcomers, get acquainted with some strangers. So it will be nice there.
- Oh, Thank you very much.
- Don't mention it. Come tomorrow at 7 o'clock.
- OK. Good bye. See you at the party. I wish you good luck.
- Thank you. All the best to you too!

11. а) *Прочитайте словосочетания и предложения по-английски за 3 минуты; б) Закройте правую часть страницы и переведите эти словосочетания и предложения на родной язык за то же время.*

1. To get acquainted with the neighbors who live in the country house with the red roof and green shutters .	1. Знакомиться с соседями, которые живут в сельском домике с красной крышей и зелеными ставнями .
2. Once upon a time I got acquainted with a newcomer who lived in the country house with green shutters .	2. Однажды я познакомилась с новичком, который жил в сельском домике с зелеными ставнями .
3. To introduce a pal who lives in the	3. Представлять друга, который

flat with the fireplace.	живет в квартире с камином.
4. To describe a small building with a long chimney .	4. Описывать маленькое здание с длинной трубой .
5. To describe the new furniture in the little kids' bedroom.	5. Описывать новую мебель в спальне малышей.
6. I am going to buy a new iron . – I wish you good luck!	6. Я собираюсь купить новый утюг . – Я желаю тебе удачи!
7. There is a hole in the floor of the kitchen.	7. В полу на кухне есть дыра .
8. Don't give an iron to the little kids. Tell them to go to the bedroom and fall asleep .	8. Не давай утюг маленьким детям. Скажи им, чтобы они шли в спальню и засыпали .
9. To drag stones into the hole	9. Тащить камни в дыру
10. To fall into the spring	10. Упасть в источник
11. To make much noise in the flat	11. Наделать много шума в квартире
12. You are welcome to the house with red shutters and a long chimney .	12. Добро пожаловать в дом с красными ставнями и длинной трубой .
13. A hungry stranger is dragging some meat from the kitchen.	13. Голодный незнакомец тащит мясо из кухни.
14. Let's help the goody to cross the spring .	14. Давай поможем хорошему человеку пересечь ручей .
15. Sew a new sack for me, please. – OK, give me a needle, a thread and scissors .	15. Пошей мне новый мешок , пожалуйста. – Хорошо, дай мне иглолку, нитку и ножницы .
16. Don't look into the fireplace. Sweep the floor near the fireplace .	16. Не заглядывай в камин . Подметай пол возле камина .
17. Let's fill the kettle with the water from the spring , boil the water and make tea.	17. Давай наполним чайник водой из источника , вскипятим воду и сделаем чай.
18. We are going to get together near the fireplace because it is cold everywhere. – All the best to you.	18. Мы собираемся собраться вместе возле камина , потому что холодно везде. – Всего наилучшего вам.
19. What is happening? Who is making noise ?	19. Что происходит? Кто шумит ?
20. Wave a hand to this stranger, why is he taking our kettle ?	20. Помаши рукой незнакомцу . Почему он берет наш чайник ?
21. Bow to these people and ask for some food, because I am very hungry .	21. Поклонись этим людям и попроси у них еды, потому что я очень голоден .

22. Boil some eggs and give to the newcomer, he is hungry . – I'd love to.	22. Свари яйца и дай их вновь прибывшему, он голоден . – С удовольствием.
--	--

12. а) Прочитайте мини-диалоги урока 3 упр. 10 еще раз и подготовьтесь к драматизации собственных, с употреблением выделенных слов и выражений; б) Напишите для собеседника одну из ролей диалога на родном языке.

Subtopic 2. «At home» (A Dining-room)

Lesson 4

1. а) Прослушайте песню «..... »; б) Прочитайте слова прослушанной песни и переведите их на родной язык; в) Пропойте эту песню под музыку: а) используя имеющийся текст; б) без опоры на него.
2. Выполните упражнение 11 а) урока 3, стр. ... за указанное время.
3. Драматизируйте подготовленные дома диалоги со своим одноклассником. Для этого дайте ему его реплики, написанные на родном языке.
4. Выполните упражнение 11 б) урока 3, стр. ... за указанное время.
5. Рассмотрите рисунок. Ответьте на вопросы, используя изученные слова и выражения по подтеме «В доме». Опишите эту столовую (письменно).

1) What kind of room is this? Is it large?	6) What is there on the left of the table?
2) Is it light or dark?	7) What is in front of the table?
3) What kind of furniture do you see in the dining room? What colour is the furniture?	9) Are there any flowers in the dining room?
4) Is there a table in the dining room? Is this table oval? What can you see on the table?	10) Is there a fire place in the room?
5) What is around the table? What is under the table? What is above the table?	11) Is this dining room comfortable?
	12) Do you like this dining room? Why?

6. Прочитайте предложения и дополните каждое из них таким, чтобы получилось: а) монологическое высказывание, запишите его; б) Диалогическое общение, запишите его в ролевом исполнении. Например:

Например: I'd like to describe my flat.

Монологическое высказывание: I'd like to describe my flat. I live in a big building with a chimney on the roof. There are green shutters on the windows of my flat. There is new furniture in the flat. Welcome to my flat.

Диалогическое общение:

- Hello, Nick! Do you know that I live in a new building with a chimney on the roof now? I'd like to describe my new flat to you.

- Hello, Pete! Pleased to meet you. I am glad that you live in a new flat now. Do you have a fireplace in it?

- Yes, we have a fireplace in the dining-room. Welcome to my flat and I will show it to you.

1. I hear a loud noise. 2. Give me the scissors, a needle and a thread.

3. The furniture is new in my flat. 4. I can sew.

7. а) Выполните упр. 11 б урока 3; б) Подготовьтесь к диктанту-переводу на материале этого упражнения.

8. Напишите сочинение на тему «My Dining-Room».

Subtopic 2. «At home» (A living-room)**Lesson 5****At home**

Thematic vocabulary: an armchair, a carpet, a light switch, a shelf, a vacuum cleaner, a vase;

to come (came) up, to fire, to keep (kept), to light (lit), to switch on/switch off; dirty, lovely, wonderful.

Grammar: *Повторение:* формы глагола «to be» в прошедшем времени, Past Simple Tense (утверждение, отрицание, вопрос); модальный глагол (can, could), **предлог:** места, направления, времени (on, in, before, after, to).

1. а) *Прослушайте песню «Old house»;* б) *Прочитайте слова прослушанной песни и переведите их на родной язык;* в) *Пропойте эту песню под музыку: а) используя имеющийся текст; б) без опоры на него.*
2. *Выполните упражнение 11 б) урока 3, стр. 24 за указанное время.*
3. *Прочитайте подготовленное дома описание столовой и предложите одноклассникам воспроизвести его.*
4. *Откройте тетради для контрольных работ и напишите слова и выражения, данные в упражнении 11 урока 3, стр. ... по-английски при их восприятии на родном языке.*
5. *Прочитайте слова и выражения по-английски и запишите их в словарь с переводом.*

1. an armchair

2. a carpet

3. a light switch

4. a shelf

5. a vacuum cleaner

6. a vase

7. to come up (came)

8. to fire ['faɪə]

9. to keep (kept)

1. кресло

2. ковер

3. выключатель

4. полка

5. пылесос

6. ваза

7. подходить (подошел)

8. гореть, зажигать

9. сохранять (сохранил)

10. to light (lit)	10. светить (светил)
11. to switch on	11. включать
12. to switch off	12. выключать
13. dirty ['dɜ:tɪ]	13. грязный
14. lovely ['lʌvli]	14. хорошенький
15. wonderful	15. замечательный

6. а) Прочитайте словосочетания, предложения и переведите их на родной язык; б) Переведите эти же словосочетания и предложения на родной язык, воспринимая их на слух.

A beautiful **armchair**, a brown armchair, a grandfather's armchair, to sit in the armchair. I am sitting in an armchair in the living room. The armchair is on the **carpet**. A red carpet, a brown carpet, a yellow carpet, a carpet on the floor, There is a blue carpet on the floor in the living room, welcome to this room.

A small **light switch**, a white light switch, a brown light switch, a light switch over the armchair, a light switch near the shutters. There is a light switch over the **shelf**. A yellow **shelf**, a brown shelf, to describe a shelf in the bedroom, to have scissors, a needle and a thread on the shelf, to make a hole in the shelf. There are many shelves in our new country house.

A new vacuum cleaner, a big vacuum cleaner, a vacuum cleaner in the living room. A vacuum cleaner makes noise. A vacuum cleaner cleans the carpet. **To keep** a vacuum cleaner on the balcony, to keep scissors in a box, to keep old furniture in a flat, to keep a needle and threads in a small sack. I keep all my books on the shelves. A stranger keeps his money in a sack.

A small **vase**, a nice vase, a green vase, a vase on the table, to keep a vase on the shelf, I am going to buy a vase. **To come up** to the vase, to come up to the acquaintance, to come up to the newcomer, to come up to the goody, to come up to the building with a long chimney. The stranger came up and greeted me, I said to him: "Welcome".

To fire a sack, to fire a thread, to fire a roof, to fire an armchair. The little kids fired a shelf. A stranger fired a country house. **To light** a dining room, to light a

building, to light a country house, to light a hole. The lamp lights the street in front of our building. The fire lights the street.

To switch on the TV, to switch on the radio, to switch on the light switch, to switch on the lamp. The neighbors switched on the radio very loudly. **To switch off** the TV, to switch off the radio, to switch off the light switch. The teacher switched off the light in the classroom. The newcomer switched on the radio and switched off the TV.

A **dirty** hole, a dirty sack, a dirty iron, to see dirty furniture, to come up to the dirty fireplace, I am going to clean the dirty floor. A **lovely** country house, a lovely spring with clean water, a lovely building with white shutters – welcome to it, to build a lovely building, to sew a lovely dress. A lovely cat fell asleep on the dirty sofa.

A **wonderful** iron, a wonderful chimney, a wonderful kettle, a wonderful light switch, to drag a wonderful armchair. What would you like? – I'd like to get together and play a wonderful game.

7. Прочитайте предложения. Переведите вопросы на английский язык и ответьте на них. Например,

1. What did you buy yesterday? – Yesterday I bought a wonderful iron.
2. What did you do yesterday?
3. What did you wash yesterday?
4. What did you switch on yesterday?
5. What did you switch off yesterday?
6. What did you keep in your flat last year?

8. Прочитайте предложения и задайте вопросы к подчеркнутым словам.

1. Yesterday I bought a new kettle, put it on the gas and fell asleep.
2. Yesterday a stranger got into the chimney and waved a hand from it.
3. My pal closed the shutters and fell asleep.
4. I took a needle, a thread and scissors and sewed a nice blouse.
5. A newcomer was on the roof of our house yesterday.
6. My father made new furniture for our living room.

9. Прочитайте предложения под чертой, запросите дополнительную информацию к ним и обобщите ее. Например,

Запрос информации:

The neighbor dragged a cat into our country house. - Whom did your neighbor drag into the country house? What cat did the neighbor drag to the country house? Why did the neighbor drag this cat to our country house? Did the neighbor like this cat?

Обобщение информации:

The neighbor dragged a small cat into our country house because the cat was hungry and poor. The neighbor liked the cat.

1. I filled my cup with milk and put it on the table.
2. Little kids helped their mother and swept the floor.
3. I looked into the chimney, there was a hole.
4. The neighbor cleaned the chimney and the fireplace yesterday.
5. I saw a hole in the kettle and made noise.
6. Yesterday I saw a stranger near our flat, who had our new iron in his hands. I waved him a hand.
7. I went to the forest and got into the spring.
8. My acquaintance got off the chimney with a small kitten in his hands.
9. Little kids were hungry in the evening, but fell asleep without food.
10. Father boiled water in the kettle and made tea.

10. Прочитайте предложения, чтобы повторить употребление глаголов в Past Indefinite Tense. Ответьте на вопросы после каждого из них.

1. I usually sleep on the sofa in my bedroom but yesterday I slept on the sofa in the living room because I fell asleep there. – Where do you usually sleep and where did you fall asleep yesterday? And why?
2. I live in Odessa in a new building in Sadovay street but a year ago we lived in a small country house with a red roof, a chimney and a fireplace. – Where do you live now? And where did you live a year ago?

3. Every morning my mother goes to the kitchen and makes breakfast. She puts a kettle on the cooker to boil water and to make tea, but yesterday she was very busy in the morning and it was me who made breakfast. I boiled eggs, made tea and cut bread for sandwiches. - Who usually makes breakfast in your family? What does your mother usually make for breakfast and who made breakfast yesterday and why?
4. I was at my granny's country house with big shutters and a long chimney last Sunday. The weather was fine and I swam in the spring behind the country house. In the water I saw my acquaintance. – Where were you last Sunday? What was the weather like that day? What did you do last Sunday? Who was in the water?

11. а) Прочитайте предложения и запросите к ним дополнительную информацию; б) Обобщите полученную информацию в виде сообщения, а затем в виде беседы.

Например: I sewed a nice thing yesterday.

Запрос информации:

- 1) What did you sew? - I sewed a dress (trousers).
- 2) Did you sew quickly? - Yes, I sewed quickly.
- 3) What things did you use when you sewed? - I used a needle, a thread and scissors.
- 4) Did you give this thing to your acquaintance? - Yes, I gave this thing to my acquaintance. She was glad.
- 5) What did your friends say about the thing which you sewed? - My friends said that the thing was nice and wonderful.

Обобщение информации:

I sewed a dress. I sewed it very quickly. I used a needle, a thread and scissors to sew a dress. When the dress was ready, I gave it to my acquaintance. My acquaintance was glad. The acquaintance's friends said that the dress was nice and wonderful.

---

1. I fell asleep not in the bed yesterday. 2. The stranger had a big sack in his hands.

12. а) Прочитайте высказывания по-английски за 3 минуты; б) Закройте левую часть страницы и переведите эти высказывания на английский язык за то же время; в) Подготовьтесь к диктанту-переводу по материалам этого упражнения.

<p>1. My father bought me new furniture: a big chair, a table and a wardrobe. Most of all I was glad to have a big chair. Now I can sit in it near the fireplace, switch on the light and sew lovely things.</p>	<p>1. Мой отец купил мне новую мебель: большой стул, стол и шкаф. Больше всего я была рада иметь большой стул. Теперь я могу сесть в него возле камина, включить свет и шить хорошенькие вещи.</p>
<p>2. I usually take shower in the bathroom but yesterday it was so cold and I didn't switch on a shower. I only took a kettle with warm water and washed my dirty face.</p>	<p>2. Обычно я принимаю душ в ванной комнате, но вчера было так холодно, что я не включал душ. Я только взял чайник с теплой водой и умыл свое грязное лицо.</p>
<p>3. There is a big hole in the old tree. Yesterday I came up to it, looked into and found many wonderful things: scissors, threads, needles, a sack, an old dirty iron and a new kettle. Somebody kept them in this hole. When I got off I took an iron with me.</p>	<p>3. В старом дереве есть большая дыра. Вчера я подошел к ней, заглянул вовнутрь и нашел много замечательных вещей: ножницы, нитки, иголки, мешок, старый грязный утюг и новый чайник. Кто-то хранил их в этой дыре. Когда я выбрался оттуда, я взял утюг с собой.</p>
<p>4. There is a large carpet on the floor near the fireplace in our living room. Yesterday my cat made a great noise. It dragged its small carpet there, put it near the big carpet, jumped on it and fell asleep.</p>	<p>4. Большой ковёр находится на полу возле камина в нашей гостиной. Вчера мой кот наделал много шума. Он потащил свой маленький коврик туда, положил его рядом с большим ковром, прыгнул на него и уснул.</p>
<p>5. Our living room is so big that I can't describe all things in it. But I am going to do it: a fireplace, a shelf, two armchairs, a table, a vase and a TV. There was a small sofa but my mother took it to the bedroom because when I swept the</p>	<p>5. Наша гостиная – такая большая, что я не могу описать все вещи в ней. Но я собираюсь это сделать: в ней есть камин, полка, два кресла, стол, ваза и телевизор. Был небольшой диванчик, но моя мама убрала его в спальню,</p>

floor, I didn't sweep under the sofa well. Now the mother gives me a vacuum cleaner .	потому что когда я подметал пол, я не подметал под диваном хорошо. Теперь мама дает мне пылесос .
6. - What is there on the wall near the shutters? - Now there is a lovely mirror but a month ago there was a picture of the spring with blue water.	6. - Что находится на стене возле ставней? - Сейчас там хорошенькое зеркало, но месяц назад там была картина с видом ручейка с голубой водой.
7. - Can you describe your flat in English? - Now I can describe it because I know the words: furniture, a roof, a chimney, shutters, a light switch , a carpet and a shelf . But a year ago I couldn't describe it because I didn't know those English words.	7. - Ты можешь описать свою квартиру по-английски? - Сейчас я могу описать, потому что я знаю слова: мебель, крыша, труба (дымоход), ставни, выключатель , камин, ковёр и полка . Но год назад я не мог описать ее, потому что я не знал тех английских слов.
8. - Did you fill your cup with water? - No, I only boiled the water in the kettle and I am going to keep it there.	8. - Ты наполнил свою чашку водой? - Нет, я только вскипятил воду в чайнике и собираюсь оставить (сохранять) ее там.
9. I fired old leaves and fired old letters yesterday.	9. Я сжег старые листья и сжег старые письма вчера.

Subtopic 2. «At home» (A living room)

Lesson 6

1. а) *Прослушайте песню «Old house»;* б) *Прочитайте слова прослушанной песни и переведите их на родной язык;* в) *Пропойте эту песню под музыку: а) используя имеющийся текст; б) без опоры на него.*
2. *Выполните упражнение 10 б) урока 5 за указанное время.*
3. *Расспросите друг у друга, чтобы вы хотели купить: 1) из предметов мебели для вашей квартиры; 2) из предметов галантереи для шитья одежды.*
4. *Откройте тетради для контрольных работ и напишите высказывания, данные в упражнении 10 урока 5 по-английски при их восприятии на родном языке.*

5. Прочитайте описание гостиной комнаты, ответьте на вопросы и опишите ее.

I live in a big building. My favourite room is a living room. I am very glad to introduce it to you. So, welcome to my room! In the living room there are many kinds of furniture. There is a big round table in the middle of it. On the table there are scissors, needles and threads. Around the table there are four armchairs. My cat often falls asleep on these armchairs. The cat doesn't make any noise. In front of the table there is a big vase. In the vase there are flowers. On the left of the vase there is a fireplace. On the right of the vase there is a big window with the shutters. There is a small hole in one part of the shutters. Near the shutters there is a light switch. On the walls there are four pictures and a big round clock. I am very glad to see the pictures when I come home. In the corner there is a vacuum cleaner. The living room is very light, lovely and wonderful.

1) What is your favourite room?	5) What is there in front of the table?
2) What kinds of furniture are there?	6) What is there in the vase?
3) What is there on the table?	7) Are there shutters on the window?
4) Who falls asleep on the armchairs?	8) Do you like this living-room?

6. Рассмотрите рисунок, ответьте на вопросы, используя изученные слова и выражения по подтеме «В доме». Опишите эту гостиную письменно.

1. What kind of room is it?	7. What do you see under the table?
2. Is there a window in this living	8. What do you see on the walls?

- room? Are there shutters on it?   What do you see near the walls?
3. What kind of furniture do you see in   9. Is there a sofa or a bed in the living
the living room?   room?
4. Is there an armchair in the room? Is   10. How many sofas are there in the
it big or small?   living room?
5. What is there on the right of the TV?   11. What colours are the sofas? Are the
What is there on the left of the TV?   sofas comfortable?
6. What is there in the middle of the   12. Do you like this living room?
room?   Would you like to live in this room?

7. *Повторите высказывания, данные в упр. 10 урока 5 и подготовьтесь к повторному диктанту-переводу на их основе.*

8. *Напишите сочинение на тему «My living-room».*

Subtopic 2. «At home» (A kitchen)

Lesson 7

At home

Thematic vocabulary: a corner, a cupboard, a dish, a dishwasher, a fridge, a gas cooker, a microwave, an oven, a tap, a washing machine;

to bake, to clean, to warm, to wash up;

to be ready.

Vocabulary from the tale «The Cock, the Mouse and the Little Red Hen»:

Повторение: a chimney, a fire-place, furniture, a hole, a kettle, an iron, a needle, noise, a roof, a sack, scissors, shutters, a spring, a thread; to be hungry, to boil, to describe, to drag, to fall asleep, to fill, to get off, to get into, to peep, to sew, to sweep.

Grammar: *Повторение:* формы глагола «to be» в прошедшем времени, Past Simple Tense (утверждение, отрицание, вопрос); модальный глагол (can, could), **предлог:** места, направления, времени (on, in, before, after, to).

1. а) *Прослушайте песню «Hello»;* б) *Прочитайте слова прослушанной песни и переведите их на родной язык¹²;* в) *Пропойте эту песню под музыку: а) используя имеющийся текст; б) без опоры на него.*
2. *Посмотрите высказывания, данные в упр. 10 урока 5, закройте левую часть страницы и переведите их на английский язык за указанное время.*
3. *Прочитайте подготовленное дома сочинение о вашей гостиной и расспросите одноклассников о ней.*
4. *Откройте тетради для контрольных работ и напишите высказывания, данные в упражнении 10 урока 5 по-английски при их восприятии на родном языке.*
5. *Прочитайте слова и выражения по-английски и запишите их в словарь с переводом.*

1. a corner	1. угол
2. a cupboard	2. сервант
3. a dish	3. блюдо, посуда
4. a dishwasher	4. посудомоечная машина
5. a fridge	5. холодильник
6. a gas cooker	6. газовая плита
7. a microwave	7. микроволновая печь
8. an oven	8. печка, печь
9. a tap	9. кран
10. a washing machine	10. стиральная машина
11. to bake	11. печь
12. to clean	12. убирать, чистить
13. to warm	13. подогревать
14. to wash up	14. мыть посуду
15. to be ready	15. БЫТЬ ГОТОВЫМ

¹² Слова этой и всех последующих песен раздаются учителем.

- 6. а) Прочитайте словосочетания, предложения и переведите их на родной язык; б) Переведите эти же словосочетания и предложения на родной язык, воспринимая их на слух.**

A clean **corner**, a small corner, a vacuum cleaner in the corner, in the corner of the hall, to put a sack in the corner of the kitchen, I would like to put an armchair in the corner of the bedroom. A wonderful **cupboard**, a lovely cupboard, a dirty cupboard, a vacuum cleaner near the cupboard, a cupboard in the corner. I have a big cupboard in the kitchen, welcome to my kitchen!

A nice **dish**, a white dish, a dish on the table, a dish in the cupboard. There is an apple on the dish. The dishes are in the **dishwasher**. A new dishwasher, an old dishwasher, a dirty dishwasher, a dishwasher on the kitchen table. There is a dishwasher in the kitchen. Something happened to the dishwasher.

A white **fridge**, a big fridge, a neighbor's fridge, a fridge near the wall, a fridge near the dishwasher. There is a fridge near a **gas cooker**. A wonderful **gas cooker**, my neighbor's gas cooker, to make dinner on the gas cooker, to have a new gas cooker in the house, I'd like to boil water on the gas cooker.

An English **microwave**, a microwave and a fridge, a pal's microwave, a microwave in the kitchen, a microwave on the table. We don't have a microwave in our house, something happened to it. A new **oven**, an old oven, a dirty oven, an oven in the grandmother's house, an oven in the neighbor's house. The neighbor has a microwave and an oven in his flat.

A white **tap**, a red tap, a cold water tap, a clean tap, a tap in the corner of the kitchen, I am going to open the tap. A good **washing machine**, a wonderful washing machine, a small washing machine, to wash dresses in the washing machine, to switch on a washing machine, to switch off a washing machine. Open the tap and let the water go to the washing machine.

To **bake** a cake, to bake a pie, to bake in the oven, to bake bread in the country house. The granny always bakes nice cakes. I can bake. **To clean** an oven, to clean a gas cooker, to clean a fire place, to clean a fridge and a washing machine, to clean a dirty tap. After I bake cakes, I always clean the oven.

To warm the country house, to warm the living room, to warm the building, to warm the flat, to warm water. The stranger warmed water on the gas cooker.

To wash up, to wash up quickly, to wash up in the dishwasher, to wash up with cold water, to wash up with warm water. When you **are ready**, wash up, please. I am ready, the neighbor is ready, the newcomer is ready to light the fire, the stranger is ready to light the candle, the little kids are ready to light the lamp. My pal is ready to bake a cake.

7. Прочитайте предложения и ответьте на вопросы.

1. Once upon a time there was an old building with a new roof. – What was there once upon a time?
2. The comfortable country house with good furniture is near the spring. – Where is the comfortable country house?
3. My new acquaintance is sitting in the comfortable armchair. – Where is your acquaintance sitting?
4. The dirty hole was in the corner of the kitchen. – Where was the hole?
5. I put the kettle on the gas cooker. – Where did you put the kettle?
6. The neighbor is standing near the clean oven and waving a hand. – Where is the neighbor standing? What is the neighbor doing?
7. I am glad to see my English acquaintance who is baking bread in the kitchen. – Who are you glad to see?
8. Water is coming into the kettle from the tap. – What is coming from the tap?
9. The newcomer built a nice shelf. – What did the newcomer build?
10. A stranger came up to the little kids and said “Nice to meet you”. – Who came up to the little kids? What did the stranger say?

8. Прочитайте предложения по-английски, заменяя слова и выражения, данные в скобках, на их английский эквивалент.

1. My new acquaintance (**включил**) TV. And the TV is making a great (**шум**).
2. I greet you in this new (**здание**). We are glad to see you here, pal.
3. My dear pal, this is your room. It is (**прекрасная и чистая**). You are welcome. - I am glad to see it.

4. My grandparents live in a (**загородный дом**) with big shutters and a high chimney. It has new furniture. The house is near the (**ручеек, источник**).
5. The roof of the house is very old and (**грязная**), my grandfather wants to (**построить**) a new roof.
6. (**Плита**) in the house is new and modern. I can (**включить**) it very quickly.
7. (**Подогрей**) the sandwiches on the (**плите**) please. I am very hungry.
8. (**Включи**) the gas cooker, I am going to fill the kettle with water, boil the water and make tea.
9. He took (**ножницы**) and put them on the clean (**полку**).
10. I heard some noise in the (**углу**). It was a mouse who (**строила**) a small (**хорошенький**) house for her family.

9. Прочитайте данные предложения и допишите каждое из них уточняющим предложением. Слова и выражения для уточнения даны под чертой.

Например, My neighbor lit the lamp in the living room. (He is going to sew).

1. Little kids must drink warm milk.	3. I put soup on the gas cooker.
2. The neighbors often visit each other.	4. A stranger switched on the radio.
5. I put a dirty kettle in the corner.	7. The tap is dirty.
6. This armchair is very comfortable	8. I heard how you read fairy tales.

1) But they can't warm it, 2) to get together, a country house, 3) to warm, 4) to listen to the news, to switch off the radio; 5) clean, lovely; 6) fireplace, corner; 7) to be going to, clean; 8) to begin, once upon a time.

10. Прочитайте мини диалоги и драматизируйте их.

- 1) - Hello, Peter, What are you doing?
- Hello, Mark, I am building a country house.
- But you are a little kid, you can't build a real country house.
- I am building a country house for my animals. I got acquainted with one street dog and got acquainted with one street cat. I would like to build a house for them. They have no place to live in. Would you like to help me?

- I'd love to. I want to get acquainted with them too. OK. I am going to build the roof of the house.
- Well, I will light the lamp because it is already dark.
- Thank you.
- Don't mention it.

***

- 2) - Hello, Helen. I am glad to see you.
- Pleased to meet you too.
  - Do you know our family moved to a new lovely building with a red roof?
  - Oh, really. Describe it, please.
  - It is modern, comfortable and lovely. I live on the second floor. We have a chimney on the roof, big windows, white shutters, new furniture and a fireplace to warm in winter.
  - Can you fire the fireplace yourself?
  - No, my father fires the fireplace. But you can visit me and you will see everything: the building, the roof, the chimney and the shutters.
  - I'd love to.
  - OK. You are welcome.
  - Thank you.
  - Don't mention it.

11. а) Прочитайте предложения на английском языке и переведите их на родной язык; б) Переведите эти же предложения с родного языка на английский, воспринимая их на слух.

1. My acquaintances built a country house with the chimney on the roof. They put a gas cooker and a dishwasher in it and also a fireplace to warm in winter. I usually light the fire in the fireplace.	1. Мои знакомые построили загородный дом с трубой на крыше. Они поставили газовую плиту и посудомоечную машину , а также камин, чтобы обогреться зимой. Я обычно зажигаю огонь в камине.
2. In winter they liked to sit in the armchairs near the fireplace in the corner and watch TV.	2. Зимой они любили сидеть в креслах возле камина в углу и смотреть телевизор.
3. There is also an oven in their	3. Там также есть печь. Иногда они

<p>house. Sometimes they baked bread or other dishes in the oven in winter.</p>	<p>пекли хлеб или другие блюда в печи зимой.</p>
<p>4. Last Sunday I visited my grandparents' building. When I came up I heard a noise. It came from the country house. My grandparents got together with their neighbors and watched a football match. I was ready to watch the match too.</p>	<p>4. В прошлое воскресенье я навещал дом своих бабушки и дедушки. Когда я подошел, я услышал шум. Он доносился от деревенского домика. Мои дедушка и бабушка собрались вместе с соседями и смотрели футбольный матч. Я был готов тоже посмотреть матч.</p>
<p>5. My grandmother sews very well. She takes scissors, different needles, threads and begins to sew. Yesterday she sewed a lovely dress for my little sister. I heard how the sister thanked the granny and saw how she bowed to the granny and helped her to clean the room with a vacuum cleaner.</p>	<p>5. Моя бабушка очень хорошо шьёт. Она берёт ножницы, разные иголки, нитки и начинает шить. Вчера она пошила хорошенькое платье для моей младшей сестры, которая поблагодарила и поклонилась бабушке, а потом помогала ей убрать комнату с помощью пылесоса.</p>
<p>6. Last year she sewed a big sack to keep scissors, needles and threads in it. She put it in the kitchen between the fridge and the gas cooker, far from the washing machine.</p>	<p>6. В прошлом году она сшила большой мешок для хранения в нём ножниц, иглолок и ниток. Она положила его в кухне между холодильником и газовой плитой, подальше от стиральной машины.</p>
<p>7. At my granny's house there are wonderful shutters on the windows. In winter my granny closed the shutters, lit the fire in the fire-place, baked lovely cakes, switched on the TV and watched her old films.</p>	<p>7. В доме моей бабушки на окнах есть хорошенькие ставни. Зимой моя бабушка закрывала ставни, зажигала огонь в камине, пекла хорошенькие пирожные, включала телевизор и смотрела свои старые фильмы.</p>
<p>8. In the morning when I am hungry I go to the kitchen, open the tap, fill the kettle with water, boil the water, warm sandwiches, sit in the arm-chair and eat. But yesterday I didn't have time and I took old bread, warmed it, ate, went to school.</p>	<p>8. Утром, когда я голодный, я иду на кухню, открываю кран, набираю воду в чайник, кипячу воду, подогреваю бутерброды, сажусь в кресло и ем. Но вчера у меня не было времени, и я взял старый хлеб, подогрел его, съел и пошел в школу.</p>

- 12.** а) Прочитайте словосочетания и предложения по-английски за ...;
- б) Закройте левую часть страницы и переведите эти словосочетания и предложения на английский язык за то же время;
- в) Подготовьтесь к диктанту по материалу этого упражнения.

<p>1. I lived in a country house with a red roof and red shutters last year. But the kitchen was bad. The tap in the flat was old and dirty. There was a dirty oven in the kitchen. There was a hole in the corner of the kitchen. Nobody swept under a fridge.</p>	<p>1. В прошлом году я жил в сельском домике с красной крышей и красными ставнями. Но кухня там была плохая. Кран в квартире был старый и грязный. Плита (печка) была грязная. В углу кухни была дыра. Никто не подметал под холодильником.</p>
<p>2. He filled a kettle with water, put on the gas cooker, switched it on. He came up to the fridge and took the cakes. The grandmother baked them in the oven.</p>	<p>2. Он наполнил чайник водой, поставил на плиту и включил ее. Он подошел к холодильнику и взял пирожные. Бабушка испекла их в печи.</p>
<p>3. To bake bread in the oven and warm it on the microwave.</p>	<p>8. Испечь хлеб в печи и подогреть его в микроволновке.</p>
<p>4. The goody built a new country house. You are welcome to this country house! You can keep all your things there: scissors, needles, threads, a vacuum cleaner, an iron.</p>	<p>9. Хороший человек построил новый загородный домик. Добро пожаловать в этот загородный домик. Ты можешь хранить все свои вещи там: ножницы, иголки, нитки, пылесос и утюг.</p>
<p>5. To hear a loud noise from the vacuum cleaner and to come up.</p>	<p>12. Услышать громкий шум от пылесоса и подойти.</p>
<p>6. To keep books on the wonderful shelves in the flat.</p>	<p>13. Хранить книги на прекрасных полках в квартире.</p>
<p>7. My acquaintance heard the noise</p>	<p>20. Мой знакомый услышал шум из</p>

from the chimney, took an old iron and came up to see what happened.	трубы, взял старый утюг и подошел посмотреть, что произошло.
8. He came up to her with flowers and introduced himself. She said: “Nice to meet you. But what country are you from?”	21. Он подошел к ней с цветами и представился. Она сказала: «Приятно с вами познакомиться. А из какой страны вы родом?»
9. She bowed and said: “Thank you. The flowers are lovely. I would like to have them every day”.	22. Она поклонилась и сказала: «Спасибо, цветы – прекрасные. Мне бы хотелось иметь их каждый день».
10. He switched on the light switch in the kitchen and saw a dirty sack with stones. He was ready to take it away when he saw his friend and waved him a hand. He asked for help.	23. Он включил выключатель в кухне и увидел грязный мешок с камнями. Он был готов унести его, когда увидел друга и помахал ему рукой. Он просил помощи.
11. I am going to visit this old dirty building. My father kept here some documents. I would like to take them away. – I wish you good luck. All the best.	24. Я собираюсь посетить это старое грязное здание. Мой отец хранил здесь некоторые документы. Мне бы хотелось их забрать. – Я желаю тебе удачи. Всего наилучшего.
12. I can switch off the TV in the evening if you want to visit your neighbors. I know how to do it. Yesterday when you fell asleep I switched the TV off.	25. Я могу выключить телевизор, если ты хочешь посетить соседей. Я знаю, как это делать. Вчера, когда ты уснул, я выключила телевизор.

- 13.** *Подготовьте рассказ-сочинение о вашей поездке к бабушке (дедушке) в деревню. Используйте содержание упражнения 11 урока 7.*

Subtopic 2. «At home» (A kitchen)**Lesson 8**

1. а) *Прослушайте песню «I'm a little Teapot»;* б) *Прочитайте слова прослушанной песни и переведите их на родной язык;* в) *Пропойте эту песню под музыку: а) используя имеющийся текст; б) без опоры на него.*

2. *Выполните упражнение 12 б) урока 7 за указанное время.*

3. *Расскажите о своей поездке в деревню к бабушке и дедушке. Побеседуйте об этой поездке с одноклассниками. Например:*

Where do your grandparents live? – They live in their country house not far from Odessa.

1. What house do they live in? Is it a big building or a small house? Does it have a chimney on the roof?	3. What kitchen do they have? How many windows are there? Are there any shutters on the windows?
2. Do they have a TV? Is the TV in the living room or in the dining room? Is the TV in the middle of the room or near the corner?	4. What furniture do they have in the kitchen? Do they have an oven?
5. What is there on the right of the oven? What is there on the left of the oven?	9. Who irons the clothes? What clothes does the grandmother iron? Does she like to iron?
6. Do they have a fireplace? Who usually makes fire in it?	10. What does the grandfather do? Does he build the furniture?
7. Does your grandmother bake bread in the oven?	11. Is there a spring near the house? What water is there in the spring? Who brings water from the spring?
8. What does your grandmother like to do? Can she sew? Where does she keep needles and threads? What can she sew?	12. Do you like the country house of my grandparents?

4. Откройте тетради для контрольных работ и напишите слова и выражения, данные в упражнении 12 урока 7, стр. ... по-английски при их восприятии на родном языке.

5. а) Прочитайте текст и ответьте на вопросы; б) Перескажите этот текст; в) Побеседуйте в связи с прочитанным содержанием.

I live in a new flat in a big building with a chimney on the roof. I live on the second floor. My flat has three rooms: a living room, a dining room and a bedroom. Also we have a big kitchen, a hall, a toilet, a bathroom and a balcony. In the living room there are many kinds of furniture: a round table, two armchairs, a sofa, a TV, a computer, a vase, a radio, many flowers and a fireplace. In the dining room we have a dining table, four armchairs, a cupboard with a clock on it, a small TV and a carpet on the floor. I clean the carpet with a vacuum cleaner. In the bedroom there is a big bed near the wall. On the left of it there is a wardrobe, on the right of it there is a mirror. In front of the bed there is a big window with white shutters. There is a light switch near the window. The flat is lovely and wonderful. I like it very much. And I am always ready to tell all my acquaintances about it.

1. Where do you live? Is your building new or old?	6. What furniture is there in the bedroom?
2. What floor do you live on?	7. Who cleans the flat?
3. How many rooms are there in the flat? What are they?	8. Is your flat big or small? Is your flat lovely and wonderful?
4. What furniture is there in the living room?	9. Is the flat nice? Is the flat comfortable?
5. What furniture is there in the dining room?	10. Do you like this flat? Do you want to live in such a flat?

6. а) Прочитайте предложения и запросите к ним дополнительную информацию; б) Обобщите полученную информацию в виде сообщения, а затем в виде беседы.

Например: I have a nice kitchen.

Запрос информации:

- 1) Is your kitchen big or small? – It is big.
- 2) What furniture do you have in your kitchen? – I have a fridge, a microwave, an oven, a gas cooker, a cupboard with dishes in it, a dishwasher and a washing machine.
- 3) Who usually cleans your kitchen? Does this person sweep the floor or clean it with a vacuum cleaner? – My mother cleans the kitchen.
- 4) Who usually cooks in this kitchen? – My mother usually cooks many dishes in the kitchen.
- 5) Do you eat in the kitchen or only cook? – We cook and eat in the kitchen and after eating we open the tap and wash up.

Обобщение информации: I have a nice kitchen. It is big. I have a fridge, a microwave, an oven, a gas cooker, a cupboard with dishes in it, a dishwasher and a washing machine in it. My mother usually cleans the kitchen with a vacuum cleaner. My mother usually cooks many dishes in the kitchen. We also eat in the kitchen and after eating we open the tap and wash up.

---

1) The grandmother cooks nice dishes on the gas cooker. 2) The grandparents live in a lovely country house.

7. Прочитайте описание кухни. Напишите ответы на вопросы.

This is a kitchen. It is big and there is much light in it. The furniture is light too. The furniture is modern and new. In the middle of the kitchen there is a table with some armchairs around it. There are usually many dishes on the table. In front of the table there is a gas cooker. On it there is usually a kettle. We fill it with water and boil it to make tea. On the left of the gas cooker there is a fridge. We are glad to see it when we are hungry. Over the fridge there is a light switch. Near the fridge there is a sack of potatoes. When I sweep the floor, I always drag it to another place. Under one chair there is an old iron. I don't want to describe it. It is a very old iron. There is also a new microwave. We warm the dishes and bake potatoes in it. I like my kitchen. When you get into it, you don't want to get off.

The kitchen is very lovely and cozy. I want all my acquaintances to come to my house. We can get together there and have dinner. Are you ready?

1. What room is it?	6. What is there near the fridge?
2. What furniture is there in the kitchen?	7. What do you do with the sack when you sweep the floor?
3. What is there in front of the table?	8. What is there under one chair?
4. What is there on the left of the gas cooker? Where do you warm the dishes?	9. Do you have a dishwasher and a washing machine in the kitchen?
5. When are we glad to see a fridge?	10. Are you ready to see the kitchen?

8. *Напишите сочинение на тему «My guest is in my kitchen».*

9. *Подготовьтесь к диктанту-переводу (повторно) по материалам упражнения 12 урока 7.*

Topic 1. «Getting acquainted» на материале сказки

Lesson 9

«The Cock, the Mouse and the Little Red Hen»

1. а) *Прослушайте песню «I'm a little mouse»; б) Прочитайте слова прослушанной песни и переведите их на родной язык; в) Пропойте эту песню под музыку: а) используя имеющийся текст; б) без опоры на него.*
2. *Просмотрите слова и выражения упражнения 12 урока 7, закройте левую часть страницы и переведите их на английский язык за указанное время.*
3. *Расскажите одноклассникам о встрече со своим гостем у вас на кухне.*
4. *Откройте тетради для контрольных работ и напишите слова и выражения, данные в упражнении 12 урока 7, стр. ... по-английски при их восприятии на родном языке.*
5. *Представьте себе, что вы впервые по «Скайпу» увидите друга (подругу) по переписке в социальных сетях, выразите своё отношения к реальному знакомству. Расскажите друг другу, как вы живёте и пригласите друг друга в гости.*

6. Просмотрите постановку сказки «The Cock, the Mouse and the Little Red Hen» и ответьте на вопросы.

- 1) What is the name of the tale?
- 2) Who is the main (главный) hero of the tale?
- 3) Who of the heroes did you like? And why?
- 4) Who of the heroes didn't you like? And why?
- 5) What is this tale about?
- 6) Are you ready to see it again?

7. Напишите, какую сказку вы сегодня посмотрели и кто ее герои. Используйте вопросы упражнения 6 урока 9 в качестве плана.

Topic 1. «Getting acquainted» на материале сказки

Lesson 10

«The Cock, the Mouse and the Little Red Hen»

Words describing theatre:

An actor, an audience, an auditorium, a bell, a box, a chorus, a cloak room, a costume, a curtain, an intermission, lights, make-up, opera glasses, an orchestra, an orchestra pit, a passage, a performance, a play, a rehearsal, a scene, a scenery, a script, a sound, a stage, stalls, spectators;

to applaud, to drop the curtain, to raise the curtain, to take seats.

Grammar: *Повторение:* Past Simple Tense (утверждение, отрицание, вопрос); модальные глаголы (can, could, must), **предлоги:** места, направления, времени (on, in, before, after, to).

1. а) *Прослушайте песню «Fox»;* б) *Прочитайте слова прослушанной песни и переведите их на родной язык;* в) *Пропойте эту песню под музыку:*
а) *используя имеющийся текст;* б) *без опоры на него.*
2. *Прочитайте, что вы написали о просмотренной сказке «The Cock, the Mouse and the Little Red Hen» на основе вопросов упражнения 6 урока 9.*
3. *Прочитайте слова и выражения по-английски и запишите их в словарь с переводом.*

1. an actor	1. актер
2. audience ['ɔ:diəns]	2. публика
3. an auditorium [ˌɔ:di'tɔ:riəm]	3. зрительный зал
4. bell / ring	4. звонок
5. box	5. ложа
6. a chorus ['kɔ:rəs]	6. хор
7. a cloak room	7. гардеробная, раздевалка
8. a costume	8. костюм
9. a curtain ['kɜ:t(ə)n]	9. занавес
10. intermission	10. антракт
11. lights	11. освещение
12. make-up	12. грим
13. opera glasses ['ɒp(ə)rə ,glɑ:sɪz]	13. бинокль
14. an orchestra ['ɔ:kɪstrə]	14. оркестр
15. an orchestra pit	15. оркестровая яма
16. a passage ['pæsɪdʒ]	16. проход (в театре)
17. a performance	17. представление
18. a play	18. пьеса
19. a rehearsal [rɪ'hɜ:s(ə)l]	19. репетиция
20. a scene [si:n]	20. сцена из спектакля
21. a scenery ['si:n(ə)rɪ]	21. декорация
22. a script	22. сценарий
23. a sound	23. звук
24. a stage	25. сцена, на которой играют спектакль
25. stalls [stɔ:lz]	26. партер
26. spectators	27. зрители
27. to applaud [ə'plɔ:d]	28. аплодировать
28. to drop the curtain	30. опустить занавес
29. to raise the curtain	33. поднять занавес
30. to take seats	35. занимать места

4. а) Прочитайте словосочетания, предложения и переведите их на родной язык; б) Переведите эти же словосочетания и предложения на родной язык, воспринимая их на слух.

A good **actor**, a bad actor, an actor from the Ukrainian theatre, to get acquainted with an actor in a country house, to greet an actor. The actor stands on the **stage**, he is ready to play. A dirty stage, little kids on the stage, a wonderful **scenery** on the stage, to clean the stage. My acquaintance would like to come to the stage and read his poem. A wonderful scenery, the scenery of the play, to build the scenery, to change the scenery, to describe the scenery. The

audience likes the scenery. To greet the audience, to describe the audience, to come to the audience, to welcome the audience. The audience is ready to see the play.

A dirty **auditorium**, to clean the auditorium, to meet audience in the auditorium. My acquaintance and I would like to go into the auditorium. You must go into the auditorium before the third **bell**. A loud bell, the first bell, the second bell, to hear the bell. There are three bells in the theatre before the play starts. The **boxes and the stalls**, the places in the box and the places in the stalls, the best box and the best places in the stalls, to sit in a box or in the stalls. I'd like to sit in a box or in the stalls when I see the play.

A loud **chorus**, a chorus from London, to greet the chorus. My acquaintance is glad to hear the chorus and the new **orchestra**. An English orchestra, to bow to the orchestra. The orchestra is ready. The orchestra plays and the chorus sings loudly. The members of the orchestra sit in an **orchestra pit**. A big orchestra pit, a comfortable orchestra pit. The orchestra pit is near the **stage**. The actors on the stage can look into the orchestra pit. During the **intermission** the musicians leave the orchestra pit.

A long intermission, a short intermission, two intermissions between the plays, to sit in the auditorium during the intermission. I am going to the **cloak room** during the intermission. A theatre cloak room, a big cloak room in a building, to bring clothes to the cloak room. I am going to give my coat to the cloak room. New **costumes**, actors in new costumes, to clean the costumes, to drag the costumes to the flat, to put on costumes in a flat. I am sewing the costume for my acquaintance who lives in a country house.

Red **curtains**, a hole in the curtains, to sew the curtains, to clean the curtains in the building, to hear the noise behind the curtains. **Raise** the curtains, please. To **drop the curtain** and to raise the curtain, to raise the curtain at the beginning of the play and to drop the curtain at the end of the play, to drop the curtain at the end of the performance, to drop the curtain before the intermission and to raise it after the intermission, to raise and to drop the curtain quickly. At the start

of the play they usually raise the curtain and at the end of the play they usually drop the curtain.

Good **lights** and a loud **sound** in the theatre, to switch off the lights in the auditorium, to switch on the lights in the corridor, to describe lights and sound in the theatre, to have bright lights and a good sound. I see lights in the auditorium and hear the sound of the orchestra. My acquaintance likes loud sounds.

A beautiful **make-up**, to find new **costumes** and make-up, to fall asleep in a make-up, to put make-up in a sack. The actors must have a make-up and good costumes when they come to the stage. To put on costumes, to put on comfortable costumes. Let's put on our costumes and go to the stage. New **opera glasses**, nice opera glasses, modern opera glasses, to have opera glasses. You can take opera glasses in a cloak-room. With my modern opera glasses I see even the make up on the actors' faces.

A long **passage**, a comfortable passage, a passage between the curtains, a noise in the passage. My acquaintance **took the seat** near the passage. To take a seat in the auditorium, to take a seat near the orchestra pit, to take a seat near the passage. I took a seat in the stalls. I am going to take seats in the box.

A wonderful **performance**, to visit the performance, to have new costumes for the performance, let's get together to the performance, to bring new furniture for the performance. You are welcome to the performance. A new **play**, a Ukrainian play, to get into a play, to fall asleep at the play. To have a **rehearsal** before the play. I'd like to see a new play. A long **rehearsal**, a rehearsal of the orchestra, a rehearsal of the chorus, to see the rehearsal of the little kids. I'd like to have old furniture for the rehearsal.

The first **scene**, the second scene, a scene from the performance, a scene in a country house, to set a scene. The audience is watching the first scene with interest and **applaud**. To applaud the actors, to applaud the orchestra, to applaud the audience, to applaud the **spectators**. Spectators applaud loudly to the actors.

Noisy spectators, to greet the spectators. Spectators visit the performance. Spectators are ready to greet the actors.

A good **script**, a script of the play, to put the script on the fireplace, to read the script near the fireplace. The script is in my bedroom on the TV table. In the script the writer tells that we must change the scenery every act.

5. а) *Рассмотрите рисунки и ответьте на вопросы; б) Опишите эти рисунки.*

1. What do you see in the picture?
2. How many balconies are there in the picture?
3. What can you say about the curtain? Is it raised or dropped?
4. What colour is the curtain?
5. Why aren't any spectators in the theatre?
6. What kind of auditorium is it?

1. Who is on the stage?
2. What is the orchestra doing on the stage?
3. How many spectators are there in the theatre?
4. What are people in the balcony doing?
5. What are people in the stalls doing?
6. When is the curtain usually raised? Is it raised now?

6. а) *Прочитайте словосочетания и предложения по-английски за 3 минуты; б) Закройте правую часть страницы и переведите эти словосочетания и предложения на родной язык за то же время.*

1. to get acquainted with the audience and spectators	1. познакомиться с публикой и зрителями
2. to sing in a chorus on the stage	2. петь в хоре на сцене

3. I am glad to see such lovely costumes and wonderful makeup	3. Я рад видеть такие хорошенькие костюмы и прекрасную косметику
4. to put on lovely costumes and go to the rehearsal	4. надеть прекрасные костюмы и идти на репетицию
5. to raise the curtain and to drop the curtain	5. поднять занавес и опустить занавес
6. to take the opera glasses in the cloak room and go to the auditorium	6. взять бинокль в гардеробной и идти в зрительный зал
7. to read the script of the play and to set the scene from this play	7. прочитать сценарий пьесы и поставить сцену из этого спектакля
8. to bow to the audience and to the orchestra	8. поклониться публике и оркестру
9. to look into the orchestra pit during the intermission	9. заглянуть в оркестровую яму во время антракта
10. The actors went to the stage after the third bell .	10. Актеры вышли на сцену после третьего звонка .
11. to stand in a passage during the intermission and look at the spectators in the stalls	11. стоять в проходе во время антракта и смотреть на зрителей в партере
12. to change the scenery during the performance	12. сменить декорацию во время представления
13. When the actors made the entrance to the stage, the audience applauded .	13. Когда актеры вышли на сцену, зрители зааплодировали .
14. Something happened to the sound and the lights and	14. Что-то случилось со звучком и светом , и зрители не слышали

spectators didn't hear the actors and didn't see the scenery.	актеров и не видели декорации.
15. Spectators must take their seats in the boxes.	15. Зрители должны занять свои места в ложах.
16. The spectators got together near the theater and waited for the actors.	16. Зрители собрались вместе возле театра и ждали актеров.
17. This was the best scene, the spectators applauded much.	17. Это была самая лучшая сцена, зрители очень аплодировали.
18. to switch on the light and greet the audience in the stalls and in the boxes	18. включить свет и поприветствовать зрителей в партере и в ложах
19. I'd like to have lights on the stage, switch them on.	19. Мне бы хотелось иметь освещение на сцене, включи его.
20. At first I'm going to see a new performance, then I am going to tell all my acquaintances about this lovely play.	20. Сначала я собираюсь посмотреть новую постановку, затем я собираюсь рассказать всем своим знакомым о прекрасной пьесе.

7. *Напишите сочинение на тему «The auditorium of my favourite theatre». Используйте слова упражнения 3 урока 10.*

Topic 1. «Getting acquainted» на материале сказки

Lesson 11

«The Cock, the Mouse and the Little Red Hen»

1. а) *Прослушайте песню «Fox»; б) Прочитайте слова прослушанной песни и переведите их на родной язык; в) Пропойте эту песню под музыку: а) используя имеющийся текст; б) без опоры на него.*
2. *Выполните упражнение 6 б урока 10 за указанное время.*

3. Прочитайте свой рассказ о зрительном зале любимого театра и расспросите одноклассников о прослушанном.
4. Расскажите, как выглядит зрительный зал вашего любимого театра.
5. а) Рассмотрите рисунки с изображением декораций и действующих лиц к разным сказкам и ответьте на вопросы; б) Опишите эти декорации и героев.

1. What is the name of the tale?
2. Who is standing on the stage?
3. How many actors are playing on the stage now?
4. What are the actors doing on the stage?
5. What scenery do you see? Do you like it?

1. What is the name of the tale?
2. How many actors are playing on the stage now?
3. What are the actors doing now?
4. Who is in the middle of the stage?
5. What scenery do you see? Do you like it?

6. Прочитайте рассказ о том, как семья посетила детский украинский театр и посмотрела спектакль.

One day my family decided to go to the Ukrainian theater to see a play for children. We found Ukrainian theater of young spectators. It was a big and beautiful theatre and it was in the city center. We went there on Sunday. There was the play “Advice of Saint Nickolas” (“Поради святого Миколая”), it was in the Ukrainian

language. The script was written by the Ukrainian writer. Near the theatre there were many spectators who wanted to see this play.

When we came into the theater, we went to the cloak room, left our coats and took the opera glasses. Then we went into the auditorium. The auditorium was very big, there were three passages. There were stalls, boxes and balconies there. We stood in the passage and looked around for some time. The audience took their seats and waited for the beginning of the performance. In the stalls we found our seats and took the seats. Our acquaintances took their seats in the box.

Before the performance started, there were three bells. When the spectators heard the bells, they took their seats, the curtain raised and the orchestra started to play. The chorus sang. The sound was very good and the lights were bright. The play had 2 parts. Between the parts there was an intermission. And the lights and the sound at the stage were switched off.

During the intermission I came up to the stage, looked into the orchestra pit, the orchestra was absent and I went along the passage. Then there was the second part. The orchestra took their seats in the orchestra pit again. The scenery was wonderful, the costumes and make-up were nice, the actors played very well because they had many rehearsals before this performance.

When the play was over, the curtain dropped, the actors still in their costumes and make-up made an entrance to the stage and bowed to the audience. The spectators applauded them and gave flowers. So, the performance was very wonderful. And all members of my family liked the theatre and the performance.

7. Расскажите о том, как семья посетила детский украинский театр, используя вопросы в качестве плана.

1. What theatre did the family visit? How did it look like? Where was it?	7. How many bells were there before the performance started?
2. What play did you see there? What language was this play in?	8. How many parts of the play were there? Did the chorus sing?
3. Where did the spectators leave their coats? And where did the spectators	9. What was between two parts of the play? What did the boy do during

take the opera glasses?	this time?
4. What part of the theatre did they come after the cloak room?	10. What did the audience do after the end of the performance?
5. Where were their seats?	11. What did the boy like in the theatre?
6. What did the auditorium look like? What did they see there?	12. Did all members of the family like the performance?

8. *Подготовьтесь к диктанту-переводу по материалам упражнения 6 урока 10.*

9. *Напишите сочинение о том, как вы посетили ваш любимый театр, используйте вопросы упражнения 7.*

Topic 1. «Getting acquainted» на материале сказки

«The Cock, the Mouse and the Little Red Hen»

Проводится во внеурочное время (репетиция № 1)

1. *Прочитайте сочинение о вашем посещении любимого театра и расспросите одноклассников о прослушанном.*
2. *Откройте тетради для контрольных работ и напишите слова и выражения, данные в упражнении 6 урока 10, стр. ... по-английски при их восприятии на родном языке.*
3. *Расскажите о вашем посещении любимого театра.*
4. *Прочитайте описание места происходящих в сказке событий. Ответьте на вопросы и изложите прочитанное.*

There is a hill, and on the hill there is a lovely little house. It has one little green door, and four little windows with green shutters, and in the house a Cock, a Mouse and a little Red Hen live.

On another hill not very far away on the other side of a small river, there is another little house. It is a very bad little house. It has a door that doesn't shut, and two broken windows. And in this house a bad big Fox and four little foxes live.

1. What is there on one hill?	3. What is there on another hill?

2. Who lives in the lovely little house?   4. Who lives in the bad little house?

5. Прочитайте содержание первой сценки по ролям и ответьте на вопросы о каждом из действующих лиц.

Scene 1

(In the fox's house. Little foxes appear in the house).

Little foxes: "Good morning, Father, what do we have for breakfast today? We're so hungry! "

First little fox: "We had nothing to eat yesterday"

Second little fox: "And nothing the day before"

Third little fox: "And only half a chicken the day before that"

Forth little fox: "And only two little ducks the day before that,"

The big bad Fox: "My little kids, over the hill I see a house. And in that house there lives a Cock."

First little fox and Second little fox: "And a Mouse lives"

Third little fox and Forth little fox: "And a little Red Hen lives".

Father Fox: "And they are nice and fat. I'll take my black sack, and I'll go up that hill, to that house to get acquainted with our neighbors. I'll put the Cock, and the Mouse and the little Red Hen into my sack and bring them here. Then I'll introduce you to them! And you will have a lovely breakfast."

Little Foxes

1. How many foxes are there in the family? Where do little foxes live?
2. How do they greet their father in the morning?
3. What question do they ask the father in the morning?
4. Are they hungry? What did they eat yesterday?
5. Do they know who lives in a house over the hill?

Father Fox

1. How many kids does father Fox have?
2. Does father Fox love his kids?
3. Who does he want to get acquainted with?
4. Why does he want to get acquainted with his neighbors?
5. What breakfast does father Fox want to give his kids?

6. Опишите каждого из действующих героев.

7. Прочитайте первую сценку по ролям, заменяя слова и выражения в скобках по-английски.

Scene 1

(In the fox's house. Little foxes appear in the house).

Little foxes: "Good morning, Father, what do we have for breakfast today? (*Мы такие голодные*)"

First little fox: "We had nothing to eat (*вчера*)"

Second little fox: "And nothing (*позавчера*)"

Third little fox: "And only half (*курицы*) the day before that"

Forth little fox: "And only two (*маленькие уточки*) the day before that,"

The big bad Fox: "My (*маленькие детки*), over the (*холма*) I see a house. And in that house there (*живет петух*)"

First little fox and Second little fox: "And a Mouse (*живет*)"

Third little fox and Forth little fox: "And (*маленькая красная курица*) lives".

Father Fox: "And they are nice and fat. I'll take my black (*мешок*), and I'll go up that (*холм*), to that house (*познакомиться*) with our (*соседями*). I'll (*положу*) the Cock, and the Mouse and the little Red Hen (*в мой мешок*) and (*принесу*) them here. Then I'll (*познакомлю*) you to them! And you will have a (*хороший завтрак*)."

8. Прочитайте первую сценку по ролям, вставляя вместо точек пропущенные реплики.

Little foxes: "Good morning, Father, what do we have for breakfast today? We're ....."!

First little fox: "We had nothing to eat ....." "

Second little fox: "And nothing ....." "

Third little fox: "And only ..... the day before that"

Forth little fox: "And only ..... the day before that,"

Father Fox: "My ..., over the hill I see a house. In that house there lives a..."

First little fox and Second little fox: "And a Mouse ....." "

Third little fox and Forth little fox: "And a little Red Hen ....."".

Father Fox: "And they are nice and fat. I'll take my black ....., and I'll go up that hill, to that house to ..... with our ..... I'll put ..... into my sack and bring them here. Then I'll ..... you to them! And you will have a lovely breakfast."

9. Прочитайте первую сценку по ролям на английском языке на основании материала, данного на родном.

Маленькие лисята: Доброе утро, отец, что у нас на завтрак сегодня? Мы голодны.

Первый лисенок: Мы ничего вчера не ели.

Второй лисенок: И ничего позавчера.

Третий лисенок: И только половинку курицы за день до этого.

Четвёртый лисенок: И только две маленькие уточки за день до того дня.

Отец лис: Мои маленькие детки, за холмом, я вижу дом. И в том доме живет петух.

Первый и второй лисята: И мышь живет.

Третий и четвертый лисята: И маленькая красная курица живет.

Отец лис: Они такие прекрасные и жирные. Я возьму свой черный мешок и пойду на тот холм, в тот дом познакомиться с нашими соседями. Я положу в мешок петуха, мышь и маленькую красную курицу и принесу их сюда. Я познакомлю вас с ними. И у вас будет хороший завтрак.

10. Драматизируйте первую сценку сказки без использования мимики и жестов.

11. Просмотрите первую сценку сказки, обратите внимание на поведение действующих лиц (их жесты, мимику, движения) и драматизируйте эту сценку в соответствии с увиденным.

12. Выучите слова каждого действующего героя сценки один.

Topic 1. «Getting Acquainted» на материале сказки

«The Cock, the Mouse and the Little Red Hen»

Проводится во внеурочное время (репетиция № 2)

1. **Драматизируйте первую сценку сказки.**

2. **Прочитайте описание места происходящих в сказке событий (сценка вторая). Ответьте на вопросы и изложите прочитанное.**

At this time in the house of the Cock, the Mouse and the little Red Hen, the Cock and the Mouse get out of bed angrily and don't say "Good morning" to anyone. They scream in the kitchen while the good little Red Hen works about the house. The Cock and the Mouse sit down in comfortable armchairs by the fire-place, and they are going to fall asleep again.

1. Whose house is there?	3. What does the little red Hen do?
2. What do the Cock and the Mouse do? What room are they in?	4. Where do the Cock and the Mouse sit and what are they going to do?

3. **Прочитайте содержание второй сценки по ролям и ответьте на вопросы о каждом из действующих лиц.**

Scene 2

Cock: "The day is very hot!"

Mouse: "No, it is too cold".

Red Hen: "Good morning, my dear friends, how are you?"

Nobody answers her.

Red Hen: "O.K. Let's get together and work. Who'll get some sticks for the fire-place?"

Cock: "I won't"

Mouse: "I won't,"

Red Hen: "Then I'll do it myself," *and off she runs to get the sticks.*

In some time the Hen comes back.

Red Hen: "And now, who'll fill the kettle from the spring?"

Cock: "I won't".

Mouse: "I won't,"

Red Hen: "Then I'll do it myself," *And off she runs to the spring to fill the kettle.*

In some time the Hen returns.

Red Hen: "And who'll make the breakfast ready?" *as she puts the kettle on to boil.*

Cock: "I won't,"

Mouse: "I won't".

Red Hen: "Then I'll do it myself".

Red Hen: "OK, dear friends, go to have breakfast".

Red Hen: "Now we ate, Who'll clear the table?"

Cock: "I won't,"

Mouse: "I won't,"

Red Hen: "Then I'll do it myself,"

Red Hen: "And now, who'll help me to make the beds?"

Cock: "I won't,"

Mouse: "I won't".

Red Hen: "Then I'll make the beds by myself".

Cock	Mouse	Little Red Hen
1. Does the Cock get up early in the morning?	1. Does the Mouse get up early in the morning?	1. Does the Little Red Hen get up early in the morning?
2. Does the Cock quarrel with the other members of the house?	2. Does the Mouse quarrel with the other members of the house?	2. Does the Little Red Hen quarrel with the neighbors?
3. Is the Cock polite?	3. Is the Mouse polite?	3. Is the Little Red Hen polite?
4. Does the Cock help the Hen around the house?	4. Does the Mouse help the Hen?	4. What does the Red Hen do in the house?
5. What does the Cock do in the house?	5. What does the Mouse do in the house?	

4. *Опишите каждого из действующих героев.*

5. *Прочитайте вторую сценку по ролям, заменяя слова и выражения в скобках по-английски.*

Scene 2

Cock: "The day is (*очень жаркий*)!"

Mouse: "No, it is (*очень холодный*)".

Red Hen: "Good morning, my dear friends, (*как дела?*)"
Nobody answers her.

Red Hen: "O.K. Let's (*соберёмся вместе*) and work. Who'll get some sticks for (*камина*)?"

Cock: "I won't"

Mouse: "I won't,"

Red Hen: "(*Тогда*) I'll do it myself," *and off she runs to get the sticks.*
In some time the Hen comes back.

Red Hen: "And now, who'll (*наполнит чайник*) from the spring?"

Cock: "I won't".

Mouse: "I won't,"

Red Hen: "Then (*я сделаю*) it myself,"
And off she runs to the spring to fill the kettle.
In some time the Hen returns.

Red Hen: "And who'll make the breakfast (*готовый*)?"
as she puts the kettle on to boil.

Cock: "(Я не буду),"

Mouse: "(Я не буду)".

Red Hen: "Then I'll do it (сама)".

Red Hen: "OK, dear friends, (идите завтракать)".

Red Hen: "Now we ate, Who'll (уберет стол)?"

Cock: "I won't,"

Mouse: "I won't,"

Red Hen: "Then I'll do it myself,"

Red Hen: "And now, who'll (поможет мне) to make the beds?"

Cock: "I won't,"

Mouse: "I won't".

Red Hen: "Then I'll (застелю кровати) by myself".

7. Прочитайте вторую сценку по ролям, вставляя вместо точек пропущенные реплики.

Cock: "The day is very .....!"

Mouse: "No, It is .....".

Red Hen: "Good morning, my ....., how are you?"

Nobody answers her.

Red Hen: "O.K. Let's ..... and work. Who'll get some sticks for the .....?"

Cock: "I won't"

Mouse: "I won't,"

Red Hen: "Then I'll do it myself," *and off she runs to get the sticks.*

In some time the Hen comes back.

Red Hen: "And now, who'll ..... the kettle from .....?"

Cock: "I won't".

Mouse: "I won't,"

Red Hen: "Then I'll do it myself," *And off she runs to the spring to fill the kettle.*

In some time the Hen returns.

Red Hen: "And who'll make the .....?" *as she puts the kettle on to boil.*

Cock: "I won't,"

Mouse: "I won't".

Red Hen: "Then I'll do it myself".

Red Hen: "OK, dear friends, go ....."

Red Hen: "Now we ate, Who'll .....the table?"

Cock: "I won't,"

Mouse: "I won't,"

Red Hen: "Then I'll do it myself,"

Red Hen: "And now, who'll help me to .....?"

Cock: "I won't,"

Mouse: "I won't".

Red Hen: "Then I'll make the beds by .....".

8. Прочитайте вторую сценку по ролям на английском языке на основании материала, данного на родном языке.

Петух: День – очень жаркий.

Мышь: Нет, слишком холодно.

Рыжая курица: Доброе утро, дорогие друзья, как поживаете?

Никто не отвечает.

Рыжая курица: Ладно, давайте соберёмся вместе и поработаем. Кто принесет дрова для камина?

Петух: Не я.

Мышь: Не я.

Рыжая курица: Ладно, я сделаю это сама.

Рыжая курица: А кто наполнит чайник водой из источника?

Петух: Не я.

Мышь: Не я.

Рыжая курица: Ладно, я сделаю это сама.

Рыжая курица: А кто приготовит завтрак?

Петух: Не я.

Мышь: Не я.

Рыжая курица: Ладно, я сделаю это сама.

Рыжая курица: Дорогие друзья, идите завтракать.

Рыжая курица: Теперь мы поели. Кто уберет стол?

Петух: Не я.

Мышь: Не я.

Рыжая курица: Ладно, я сделаю это сама.

Рыжая курица: Кто поможет мне застелить кровати?

Петух: Не я.

Мышь: Не я.

Рыжая курица: Тогда я застелю кровати сама.

9. Драматизируйте вторую сценку сказки без использования мимики и жестов.

10. Просмотрите вторую сценку сказки, обратите внимание на поведение действующих лиц (их жесты, мимику, движения) и драматизируйте эту сценку в соответствии с увиденным.

11. Выучите слова каждого действующего героя сценки два.

Topic 1. «Getting acquainted» на материале сказки

«The Cock, the Mouse and the Little Red Hen»

Проводится во внеурочное время (репетиция № 3)

1. Драматизируйте вторую сценку сказки.

2. Прочитайте описание места происходящих в сказке событий (сценка третья). Ответьте на вопросы и изложите прочитанное.

At this time the big bad Fox goes up the hill. Then he walks into the garden of the lovely little house and looks into the window. After it he knocks at the door. The Mouse and the Cock sit in comfortable armchairs by the fire-place and look at each other in surprise.

1. Where does the Fox go?	3. What does the Fox do near the door?
2. What garden does the Fox walk into?	4. Where do the Cock and the Mouse sit and what do they do?

3. Прочитайте содержание третьей сценки по ролям и ответьте на вопросы о каждом из действующих лиц.

Scene 3

Mouse (*half opens his eyes*): "Who can that be?"

Cock: "Go and look for yourself, if you want to know".

Mouse: "I think, it's the postman, he can have a letter to me."

The Mouse runs to the door and quickly opens it. As soon as he opens it, the big bad Fox jumps in, with a cruel smile upon his face).

Fox: "Hello, my dear friends! I am glad to see you!"

Mouse: "Oh, no! oh! oh! Help!" (*The Mouse tries to run up the chimney*).

Cock: "Doodle doodle do! Help!" (*The Cock jumps on the back of the biggest arm-chair*).

Fox: "Come to me, my dear friends! Don't run away!"

The Fox laughs. He catches the little Mouse by the tail, and puts him into the sack, then he catches the Cock by the neck and puts him in the sack too.

The poor little Red Hen runs quickly downstairs to see what all the noise is about.

Red Hen: "My friends, why are you crying? What is going on?"

The Fox catches her too and puts into the sack with the others.

Then the happy Fox leaves the house.

Cock	Mouse	Fox
1. Does the Cock sit in an arm-chair or sleep?	1. Does the Mouse sleep?	1. Does the Fox come into the Mouse and Cock's house?
2. Does the Cock quarrel with the Mouse?	2. Does the Mouse quarrel with the Cock?	2. Does the Fox catch the friends?
3. Does the Cock open the door?	3. What does the Mouse do when somebody knocks at the door?	3. Is the Fox cruel?
4. What does the Cock do when he sees the Fox?	4. What does the Mouse think about the newcomer? Who can it be?	4. Does the Fox laugh at the friends?
5. Does the Cock run away?		5. Does the Fox take the Red Hen too?

4. Опишите каждого из действующих героев.

5. Прочитайте третью сценку по ролям, заменяя слова и выражения в скобках по-английски.

Scene 3

Mouse (*half opens his eyes*): "(Кто) can that be?"

Cock: "(Иди и посмотри) for yourself, if you want to know".

Mouse: "I think, it's the (почтальон), he can have a (письмо) to me."

The Mouse (*бежит к двери*) and quickly opens it. As soon as he opens it, the big bad Fox (*запрыгивает*) in, with a cruel (*улыбкой*) upon his face.

Fox: "Hello, (*мои дорогие друзья*). (*Я рад вас видеть*)".

Mouse: "Oh, no! oh! oh! Help!" (The Mouse tries to run up the (*дымоход*)).

Cock: "Doodle doodle do! Help!" (The Cock jumps on the back of the biggest (*кресло*)).

Fox: "Come to me, my dear friends! Don't (*убегайте!*)"

The Fox laughs. He (*хватает*) the little Mouse by the tail, and puts him into the (*мешок*), then he (*хватает*) the Cock by the neck and puts him

in the (*мешок*) too. The poor little Red Hen (*бежит быстро*) downstairs to see what all the *шум* is about.

Red Hen: “My friends, why are you crying? What is going on?”

The Fox (*хватает ее*) too and puts into the (*мешок*) with the others.

Then the happy Fox (*покидает дом*).

7. Прочитайте третью сценку по ролям, вставляя вместо точек пропущенные реплики.

Mouse (*half opens his eyes*): "Who ....?"

Cock: "Go and look for yourself, if you ..... ”.

Mouse: "I think, it's the ....., he can have a ....."

The Mouse runs to the door and quickly opens it. As soon as he opens it, the big bad Fox jumps in, with a cruel smile upon his face).

Fox: “....., my dear friends! I am glad to ....."”

Mouse: "Oh, no! oh! oh! ....."!"

(The Mouse tries to run up the chimney).

Cock: "Doodle doodle do! ....."!"

(The Cock jumps on the back of the biggest arm-chair).

Fox: “Come to me, ...,! Don’t ....."!”

The Fox laughs. He catches the little Mouse by the tail, and puts him into the sack, then he catches the Cock by the neck and puts him in the sack too.

The poor little Red Hen runs quickly downstairs to see what all the noise is about.

Red Hen: “My ....., why are you crying? What ....?”

The Fox catches her too and puts into the sack with the others.

Then the happy Fox leaves the house.

8. Прочитайте третью сценку по ролям на английском языке на основании материала, данного на родном языке.

Мышь: "Кто это может быть?"

Петух: "Иди и посмотри сама, если хочешь знать".

Мышь: "Я думаю, это почтальон, он может принести письмо мне."

Лис: "Привет, мои дорогие друзья! Рад вас видеть!"

Мышь: "О, нет! Ой! Ой! Помогите!"

Петух: "Кукареку! Помогите!"

Лис: "Идите ко мне, мои дорогие друзья! Не убегайте!"

Рыжая курица: "Мои друзья, почему вы кричите? Что происходит?"

9. Драматизируйте третью сценку сказки без использования мимики и жестов.

10. Просмотрите третью сценку сказки, обратите внимание на поведение действующих лиц (их жесты, мимику, движения) и драматизируйте эту сценку в соответствии с увиденным.

11. Выучите слова каждого действующего героя сценки три.

Topic 1. «Getting acquainted» на материале сказки

«The Cock, the Mouse and the Little Red Hen»

Проводится во внеурочное время (репетиция № 4)

1. Драматизируйте третью сценку сказки.

2. Прочитайте описание места происходящих в сказке событий (сценка четыре). Ответьте на вопросы и изложите прочитанное.

The Fox has a big sack. He is going to his house with this sack. In the sack there are animals: the Cock, the Mouse and the Red Hen. The Cock and the Mouse are crying. The Red Hen is thinking what to do, how to get out of the sack.

1. What does the Fox have?

3. Who is in the sack?

2. Where is he going with this big sack?

4. What are the animals in the sack doing?

3. Прочитайте содержание четвертой сценки по ролям и ответьте на вопросы о каждом из действующих лиц.

Scene 4

Cocks: "Oh, I won't be so bad and rude anymore,"

Mouse: "Oh, I won't be so rude any more too".

Red Hen: "It's never too late to change. Don't be sad. See, I have my little work-bag here, and in it there are scissors, a needle and a thread. Very soon you will see what I am going to do."

Mr. Fox walks up the hill, he feels tired. He decides to lie down under a tree to sleep a little. So he puts the sack down and very soon falls asleep.

The little Red Hen hears that the Fox falls asleep, and she takes out her scissors, and cuts a little hole in the sack.

Red Hen (*whispers to the Mouse*): "Quick, go through this hole, then run as fast as you can and bring back a stone just as large as yourself."

Out went the Mouse, and soon he came back with the stone. It was heavy, and he dragged it after him.

Red Hen: "Push it in here," *and the Mouse quickly pushes it into the sack. Then the little Red Hen cuts the hole larger, and the Cock runs through it.*

Red Hen (*whispers to the Cock*): "Quick, run and get a stone as big as yourself."

Out flew the Cock, and soon he came back with a big stone, which he pushed into the sack.

Red Hen: "Now I am going out. I will bring a stone as big as myself and put it into the sack." (*The Hen does it*).

Red Hen: Now I will take out my needle and thread, and sew the hole as quickly as I can. (*The Hen does it*).

Then the Cock, the Mouse and the little Red Hen run home very fast and shut the door after them.

Cock	Mouse	Little Red Hen
1. Does the Cock sit quietly in the sack?	1. Does the Mouse sit quietly in the sack?	1. Does the Red Hen sit in the sack too?
2. Is the Cock sorry for his bad behavior?	2. Is the Mouse sorry for his bad behavior?	2. Does the Hen feel unhappy?
3. Does the Cock say that he will change his behavior?	3. Will the Mouse change his behavior in the future?	3. Does the Hen have an idea how to run away?
4. Does the Cock do what the Hen tells him?	4. Does the Mouse do what the Hen tells him?	4. Does the Hen tell something to her friends?
5. What does the Cock do?	5. What does the Mouse do?	5. What does the Hen tell her friends?

4. Опишите каждого из действующих героев.

5. Прочитайте четвертую сценку по ролям, заменяя слова и выражения в скобках по-английски.

Scene 4

Cocks: "Oh, I (*не буду*) so bad and rude anymore,"

Mouse: "Oh, I won't be (*таким грубым*) any more too".

Red Hen: "It's never too late (*меняться*). Don't be sad. See, I have my little work-bag here, and in it there are (*ножницы, иголка, нитки*). Very soon you will see what I (*собираюсь сделать*)."

Mr. Fox walks up the hill, he feels tired. He decides to lie down under a tree to sleep a little. So he puts the (*мешок*) down and very soon (*уснул*).

The little Red Hen hears that the Fox falls asleep, and she (*вынимает ножницы*) and cuts a (*маленькую дырочку*) in the (*мешке*).

Red Hen: "*(Быстро)*, go through this (*дырку*), then run as fast as you can and bring back a stone just as large as yourself."

Out went the Mouse, and soon he came back with the stone. It was heavy, and he (*тянул за собою*).

Red Hen: "*Вталкивай ее сюда*," and the Mouse quickly pushes it into the sack.

Then the little Red Hen (*режет дыру больше*), and the Cock runs through it.

Red Hen: "Quick, (*беги и принеси*) a stone as big as yourself."

Out flew the Cock, and soon he came back with a big stone, which he pushed into the (*мешок*).

Red Hen: "Now (*я выхожу*). I will bring a stone as big as myself and (*положу его в мешок*)."

Red Hen: Now I will take out my (*иголку и нитку*), and (*зашью дырку*) as quickly as I can.

Then the Cock, the Mouse and the little Red Hen run home very fast and (*закрывают дверь*) after them.

7. Прочитайте четвертую сценку по ролям, вставляя вместо точек пропущенные реплики.

Cocks: "Oh, I won't be so bad and ....,"

Mouse: "Oh, I won't be so rude any more too".

Red Hen: "It's never too late to .... Don't be .... See, I have my little .... here, and in it there are ..... Very soon you will see what I am going to do."

Red Hen (*whispers to the Mouse*): "Quick, go through this ....., then run as ....., and bring back a stone just as large as yourself."

Red Hen: "Push it in here," *and the Mouse quickly pushes it into the sack.*

Red Hen (*whispers to the Cock*): "Quick, ... a stone as big as yourself."

Red Hen: "Now I ..... I will bring a stone as big as myself and put it into the ....." .

Red Hen: Now I will take out my ....., and sew the .... as quickly as I can.

8. Прочитайте четвертую сценку по ролям на английском языке на основании материала, данного на родном языке.

Петух: "О, я больше не буду таким плохим и грубым."

Мышь: "О, я больше не буду такой грубой тоже".

Рыжая курица: "Никогда не поздно измениться. Не будьте печальными. Видите, у меня с собой моя маленькая рабочая сумочка, а в ней ножницы, иголка и нитки. Очень скоро вы увидите, что я собираюсь сделать."

Рыжая курица (*шепчет Мыши*): "Быстро, пролезай сквозь эту дырку, затем беги так быстро, как ты сможешь, и принеси камень такой большой, как ты."

Рыжая курица: "Толкай камень внутрь мешка".

Рыжая курица (*шепчет Петуху*): "Быстро, беги и принеси камень, такой большой, как ты."

Рыжая курица: "Толкай камень внутрь мешка".

Рыжая курица: "Сейчас я вылезаю. Я принесу камень, такой большой, как я, и положу его в мешок".

Рыжая курица: "Сейчас, я достану свою иголку и нитки и зашью дырку, так быстро, как смогу".

9. Драматизируйте четвертую сценку сказки без использования мимики и жестов.

10. Просмотрите четвертую сценку сказки, обратите внимание на поведение действующих лиц (их жесты, мимику, движения) и драматизируйте эту сценку в соответствии с увиденным.

11. Выучите слова каждого действующего героя сценки четыре.

Topic 1. «Getting acquainted» на материале сказки

«The Cock, the Mouse and the Little Red Hen»

Проводится во внеурочное время (репетиция № 5)

1. Драматизируйте четвертую сценку сказки.

2. Прочитайте описание места происходящих в сказке событий (сценки пять-шесть). Ответьте на вопросы и изложите прочитанное.

The big bad Fox sleeps under the tree for some time, but at last he wakes up. The big bad Fox takes his sack and goes down the hill, till he comes to the river. Suddenly he slips and falls down into the river. He wants to get out of the river but the sack is so heavy that at the very next step Mr. Fox falls down into a deep pool again. And he can't get out of it.

1. What does the Fox do under the tree?	3. Where does the Fox go with his sack?
2. What does the Fox take when he wakes up?	4. What happens to the Fox when he comes to the river?

3. Прочитайте содержание пятой и шестой сценок по ролям и ответьте на вопросы о каждом из действующих лиц.

Scene 5

Fox says: "Oh, I slept for a long time. Now I am going home. Where is my sack? Oh, here it is. I am taking it. It is heavy."

The Author: *The big bad Fox takes his sack and goes down the hill, till he comes to the river. Suddenly he slips and falls down into the river. He wants to get out of the river but the sack is so heavy that at the very next step Mr. Fox falls down into a deep pool again. And he can't get out of it.*

Scene 6

The Author: *The Cock and the Mouse work around the house: make the fire, fill the kettle, make breakfast, and sweep the floor, while the good little Red Hen sits and rests in the big arm-chair.*

Cock: “Thank you, dear Hen. You saved us. We’ll always remember about it and help you around the house.”

Mouse: “Thank you, dear Hen. You are very good and clever. We will always help you around the house.

Red Hen: “My dear friends, I love you very much. And I am glad that we ran away from the Fox. I hope, we will be good friends in the future too and do all the work around the house together.”

The Author: *Since that time they always helped each other, no foxes ever troubled them again, and they lived happily in the little house with the green door and the green shutters, which stood on the hill.*

Cock	Mouse	Little Red Hen
1. Does the Cock work around the house?	1. Does the Mouse work around the house?	1. Does the Red Hen sit in the arm-chair?
2. Is the Cock thankful to the Hen for her help?	2. Is the Mouse thankful to the Hen for her help?	2. Does the Hen feel happy?
3. Does the Cock say polite words to the Hen?	3. Does the Mouse say polite words to the Hen?	3. Does the Hen work around the house?
4. Does the Cock become good and friendly?	4. Does the Mouse become hard-working?	4. Does the Hen tell something to her friends?

4. *Опишите каждого из действующих героев.*

5. *Прочитайте пятую и шестую сценки по ролям, заменяя слова и выражения в скобках по-английски.*

Scene 5

Fox: "Oh, I (*спал*) for a long time. Now I am going home. (*Где мой мешок*)? Oh, here it is. I am taking it. It is (*тяжелый*).”

The Author: The big bad Fox takes his sack and goes down the hill, till he comes to the river. Suddenly he slips and (*падает в речку*). He wants to get out of the river but (*мешок такой тяжелый*) that at the very next step Mr. Fox (*падает*) into a deep pool again. And he (*не может*) get out of it.

Scene 6

The Author: The Cock and the Mouse (*работают по дому*): (*разжигают огонь*), (*наполняют чайник*), make breakfast, and (*подметают пол*), while the good little Red Hen sits and rests in the (*большом кресле*).

Cock: “Thank you, dear Hen. You (*спасла нас*). We’ll always remember about it and help you around the house.”

Mouse: “Thank you, dear Hen. You are very good and clever. We (*будем помогать тебе по дому*)”.

Red Hen: “My dear friends, I love you very much. And (*я рада*) that we ran away from the Fox. I hope, we will be good friends in the future too and do all the work (*по дому вместе*).”

The Author: Since that time they always helped each other, no foxes ever troubled them again, and they lived happily in the little house with the (*с зеленой дверью и зелеными ставнями*), which stood on the hill.

7. Прочитайте пятую и шестую сценки по ролям, вставляя вместо точек пропущенные реплики.

Scene 5

Fox says: "Oh, I slept for a long time. Now I ..... Oh, here it is. I am taking it. It is ....."

Scene 6

The Author: *The Cock and the Mouse work around the house: make the fire, fill the kettle, make breakfast, and sweep the floor, while the good little Red Hen sits and rests in the big arm-chair.*

Cock: “Thank you, dear Hen. You ..... we’ll always remember about it and help you ....."

Mouse: “Thank you, dear Hen. You are very ..... We will always help you around the house.

Red Hen: “My dear friends, I love you very much. And I ..... that we ran away from the Fox. I hope, we will be ..... in the future too and ..... around the house together.”

The Author: *Since that time they always helped each other, no foxes ever troubled them again, and they lived happily in the little house with the green door and the green shutters, which stood on the hill.*

8. Прочитайте пятую и шестую сценки по ролям на английском языке на основании материала, данного на родном языке.

Scene 5

Лис: “О, я спал так долго. Теперь я иду домой. Где мой мешок? О, вот он. Я беру его. Он такой тяжелый.”

Scene 6

Петух: “Спасибо, дорогая курица. Ты спасла нас. Мы всегда будем помнить об этом и помогать тебе по дому.”

Мышь: “Спасибо, дорогая курица. Ты такая хорошая и умная. Мы всегда будем помогать тебе по дому”.

Рыжая курица: “Мои дорогие друзья, я вас очень люблю. И я рада, что мы убежали от Лиса. Я надеюсь, что мы будем хорошими друзьями в будущем и будем делать все работу по дому вместе”.

9. Драматизируйте пятую и шестую сценки сказки без использования мимики и жестов.

10. Просмотрите пятую и шестую сценки сказки, обратите внимание на поведение действующих лиц (их жесты, мимику, движения) и драматизируйте эту сценку в соответствии с увиденным.

11. Выучите слова каждого действующего героя сценки пять и шесть.

Генеральная репетиция и постановка спектакля «The Cock, the Mouse and the Little Red Hen» (проводится во внеурочное время).

- 1. Воспроизведение действующих лиц по ролям для демонстрации знания текста наизусть.**
- 2. Воспроизведение действующих лиц по ролям в их эмоционально артистическом представлении.**
- 3. Воспроизведение действующих лиц по ролям в их эмоционально артистическом представлении с использованием декораций и костюмов.**

Summary Lessons 12-15

Topic 1. «Getting acquainted» на материале сказки

«The Cock, the Mouse and the Little Red Hen»

1. Беседа по поставленному спектаклю по следующему плану:

- 1) What is the name of the play which took place yesterday at school?
- 2) Who was invited into the auditorium? How many spectators were there?
Where did the spectators take their seats? Did you invite your acquaintances there?
- 3) Who greeted the actors? Who bowed to the audience?
- 4) With whom did you get acquainted in the play?
- 5) Who played the leading parts? Did you like the acting of your pupils? Who played best of all? How did your pal play? Did the pupils have many rehearsals before the performance?
- 6) What is this play about? What does it teach you?
- 7) Whose behavior do you like most of all? Why? Whose behavior don't you like? Why?
- 8) Do you like the scenery for the play? What scenery do you like most of all?
Was there the curtain on the stage? Was the curtain raised at the beginning of the performance? Was the curtain dropped at the end of the performance? Was there the intermission between the parts of the play?
- 9) Whose costumes do you like most of all? Whose costumes don't you like?
- 10) How many pupils of the class took part in the play? Who didn't take part?
Why? Did you play in a performance or sit in the audience places? Did the spectators applaud after the end of the play? Who applauded? Do you want to take part in another play?

2. Разделитесь на подгруппы по 3-4 человека и представьте информацию по одной из следующих тем:¹³

- 1) "We are mother's helpers" ("Мы мамины помощники")
- 2) "The person who is lazy is always late" ("Тот кто ленится, всегда отстаёт")

---

¹³ Слова и выражения, обязательные для употребления в беседах по каждой из тем, представлены после них на родном языке.

- 3) “One for all and all for one” (“Один за всех и все за одного”)
- 4) “Better late than never” (“Лучше поздно, чем никогда”)
- 5) “Good triumphs over evil” (“Добро побеждает зло”)

Пример разговора по теме 1:

Pupil 1: - I love my parents and I always help them.

Pupil 2: - What do you usually do?

Pupil 1: - I clean the house, sweep the floor, wash the dishes, water the flowers.

Pupil 3: - And I don't like to help the parents because I like to rest and sleep for a long time.

Pupil 2: - You are not right. I think, you must help your parents.

Pupil 3: - Well, OK. I will try to do something around the house.

Pupils 1, 2, 3: We always help our mothers and fathers.

3. Поговорите в связи со следующими обстоятельствами.¹⁴

- 1) “A new pupil came to your class, get acquainted with each other” (“К вам в класс пришел новый ученик, познакомьтесь друг с другом”)
- 2) “Your friend is leaving for an excursion to another city. Tell how you saw him off” (“Твой друг уезжает на экскурсию в другой город. Расскажи, как ты его провожал”)
- 3) “Invite your friend to you and show him /her your new flat” (“Пригласи в гости своего друга/подругу и покажи ему/ей вашу новую квартиру”)
- 4) “Ask your friend who taught her to sew and what” (“Узнай у своей подруги, кто ее научил шить и что?”)
- 5) “You came from school, ask your elder sister to prepare something to eat” (“Ты пришел/пришла со школы, попроси свою старшую сестру приготовить тебе что-нибудь поесть”)
- 6) “On Sunday the parents went out of town and asked the children to clean the flat” (“В воскресный день родители уехали за город и попросили детей убрать квартиру. Обсудите выполнение этого задания друг с другом”)

---

¹⁴ Слова и выражения, обязательные для употребления в беседах по каждой из тем, представлены после них на родном языке.

- 7) “After the repair in the kitchen the parents decided to change the kitchen furniture and the things in it. Speak about it” (“После ремонта кухни родители заменить мебель на кухне и вещи в ней. Поговорите об этом”)
- 8) “You visited your grandmother’s cottage in the village. Tell your friend about it” (“Ты посетил дом своей бабушки в деревне. Расскажи другу / подруге об этом”)
- 9) “Speak with each other where it is better to live: in a flat or in a house?” (“Поговорите друг с другом, где лучше жить, в квартире или в доме”)
- 10) “You are preparing to meet the New Year and decided to clean your house (flat). Tell every member of the family what he / she must do around the house” (“Вы готовитесь к встрече Нового Года и поэтому решили провести генеральную уборку в своем доме (квартире). Распределите обязанности со всеми членами вашей семьи”)
- 11) “Share the impressions about your visit of the theatre of the young spectator” (“Поделитесь впечатлением о посещении театра юного зрителя”)
- 12) “Speak about the play of the actors and their costumes in the performance which the pupils saw” (“Обсудите игру актеров и их костюмы в недавно просмотренном спектакле”).

Пример разговора по теме 1:

Pupil 1: - Hello, everybody. I am a new pupil of your class. My name is Peter.

Pupil 2: - Where are you from, Peter?

Pupil 1: - I am from Kiev (Lviv ...). I would like to study in your class.

Pupil 2: - Welcome to our class. We are glad to meet you. What do you like to do?

Pupil 1: - I like to sew (cook, play football, read, listen to music...)

Pupil 2: - What do you like to sew (cook, read, listen...)

Pupil 1: - I like to sew clothes (to cook tasty dishes, to read different books...)

Pupil 2: - Oh, I like it too. Let’s do it together and make friends.

Додаток Б

Результати проведення констатувального експерименту з визначення рівнів володіння англійським діалогічним мовленням учнів третіх класів загальноосвітніх шкіл на основі інтеграційного критерію

ПБ уч. 3 ^є кл. в СШ у циф. вира женні	Мотиваційна обумовленість мовлення				Лексико-граматична нормативність мовлення					Ситуаційна адекватність мовлення		Повнота і аргументованість мовлення				Темп і відсутність пауз у мовленні		
	Види екстралінгвістичних засобів			К-сть виразів	Рівні розвитку мотиваційної обумовленості	Безпомилковість писемного перекладу ЛГ од. з англ. м. на рід. м. в кількості словосполучень і реч. заг. об'єм у 40 од.	Безпомилковість писемного перекладу ЛГ од. з рід. м. на англ. м. в кількості словосполучень і реч. заг. об'єм у 40 од.	Безпомилковість усного діал. мовлення в кількості допущених ЛГ помилок	Рівні сформ. ЛГ нормативності мовлення	Ук-сті безпомилково лоших реплік, відповідних темі	Рівні розвитку ситуаційної адекватності мовлення	Темп з макс.можл.кіль-ттю фраз	У кіль-ті безномілк. фраз із заг. числа можл. за обговор.темою	Наявність аргументованого мовлення	Рівні розв. повноти й аргумент. мовлення	Ук-сті складів в захв.	Вк-сті невірних пауз	Рівні розвитку темпу і відсутність пауз у мовленні
	Жести	Міміка	Пластика															
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
1	+	+	-	6	Д	35	36	3	Д	97	Д	Т. 3	17	16	Д	84	4	Д
2	+	-	-	7	Д	36	37	2	Д	91	Д	Т. 3	18	14	Д	81	3	Д
3	+	-	-	5	С	33	32	5	С	88	С	Т. 9	15	13	С	73	5	С
4	+	+	-	3	С	32	32	6	С	82	С	Т. 9	10	8	С	68	6	С
5	-	-	-	3	Н	27	26	6	Н	78	Н	Т. 8	7	6	Н	72	8	Н
6	+	-	-	3	Н	26	25	7	Н	76	Н	Т. 8	6	6	Н	68	10	Н
7	+	-	-	3	Н	24	22	6	Н	80	Н	Т. 10	6	5	Н	58	9	Н
8	+	+	-	5	С	34	31	6	С	82	С	Т. 10	8	12	С	62	6	С
9	-	+	-	5	С	27	26	6	С	76	С	Т. 11	9	8	С	74	6	С
10	-	+	-	3	Н	26	25	5	Н	74	Н	Т. 11	8	8	С	58	9	Н
11	+	-	-	5	С	29	28	5	С	84	С	Т. 2	7	8	С	63	6	Н
12	+	+	-	4	С	31	30	6	С	82	С	Т. 2	6	9	С	61	7	Н
13	-	+	-	3	Н	26	25	7	Н	68	Н	Т. 4	7	7	Н	53	7	Н
14	-	-	-	1	Н	25	23	9	Н	63	Н	Т. 4	7	6	Н	49	8	Н
15	+	+	-	2	С	31	30	6	С	80	С	Т. 12	8	9	С	66	6	С

16	+	-	-	2	Н	30	28	6	С	82	С	Т. 1 2	1 1	8	С	62	6	С
17	+	+	+	6	Д	36	35	3	Д	92	Д	Т. 1 5	1 4	1	Д	72	4	Д
18	+	+	-	5	С	37	34	6	С	88	С	Т. 1 2	1 9	С	С	67	5	С
19	+	+	+	8	В	40	39	1	В	100	В	Т. 5 0	2 9	1	В	98	1	В
20	+	+	-	7	Д	36	35	3	Д	96	Д	Т. 5 7	1 6	1	Д	87	3	Д
21	+	-	+	7	Д	35	34	3	Д	93	Д	Т. 6 5	1 4	1	Д	87	4	Д
22	-	-	+	5	С	29	28	4	С	84	С	Т. 6 1	1 2	С	С	69	5	С
23	-	-	+	5	С	28	27	5	С	85	С	Т. 7	8 1	1	С	70	6	С
24	+	+	-	6	Д	36	34	3	Д	91	Д	Т. 7 5	1 4	1	Д	80	3	Д
25	+	+	-	5	С	29	27	5	С	82	С	Т. 8 4	1 3	С	С	66	5	С
26	+	-	+	4	С	31	30	4	С	81	С	Т. 8 2	1 2	С	С	64	6	С
27	+	-	-	2	Н	25	19	10	Н	42	Н	Т. 1 3	5 5	Н	С	38	10	Н
28	-	-	-	3	Н	23	14	9	Н	37	Н	Т. 1 5	4 4	Н	С	36	9	Н
29	+	+	-	6	Д	35	36	3	Д	97	Д	Т. 3 7	1 6	1	Д	84	4	Д
30	+	-	-	7	Д	36	37	2	Д	91	Д	Т. 3 8	1 4	1	Д	81	3	Д
31	+	-	-	5	С	33	32	5	С	88	С	Т. 9 5	1 3	С	С	73	5	С
32	+	+	-	3	С	32	32	6	С	82	С	Т. 9 0	1 8	С	С	68	6	С
33	-	-	-	3	Н	27	26	6	Н	78	Н	Т. 8 7	6 6	Н	С	72	8	Н
34	+	-	-	3	Н	26	25	7	Н	76	Н	Т. 8 6	6 6	Н	С	68	10	Н
35	+	-	-	3	Н	24	22	6	Н	80	Н	Т. 1 0	6 5	Н	С	58	9	Н
36	+	+	-	5	С	34	31	6	С	82	С	Т. 1 0	8 2	С	С	62	6	С
37	-	+	-	5	С	27	26	6	С	76	С	Т. 1 1	9 8	С	С	74	6	С
38	-	+	-	3	Н	26	25	5	Н	74	Н	Т. 1 1	8 8	С	С	58	9	Н
39	+	-	-	5	С	29	28	5	С	84	С	Т. 2 7	8 8	С	С	63	6	Н
40	+	+	-	4	С	31	30	6	С	82	С	Т. 2 6	9 9	С	С	61	7	Н
41	-	+	-	3	Н	26	25	7	Н	68	Н	Т. 4 7	7 7	Н	С	53	7	Н
42	-	-	-	1	Н	25	23	9	Н	63	Н	Т. 4 7	6 6	Н	С	49	8	Н
43	+	+	-	2	С	31	30	6	С	80	С	Т. 1 2	8 9	С	С	66	6	С
44	+	-	-	2	Н	30	28	6	С	82	С	Т. 1 2	1 8	С	С	62	6	С
45	+	+	+	6	Д	36	35	3	Д	92	Д	Т. 1 5	1 4	Д	С	72	4	Д
46	+	+	-	5	С	37	34	6	С	88	С	Т. 1 1	2 9	С	С	67	5	С
47	+	+	+	8	В	40	39	1	В	100	В	Т. 5 0	2 9	1	В	98	1	В
48	+	+	-	7	Д	36	35	3	Д	96	Д	Т. 5 7	1 6	Д	С	87	3	Д
49	+	-	+	7	Д	35	34	3	Д	93	Д	Т. 6 5	1 4	Д	С	87	4	Д
50	-	-	+	5	С	29	28	4	С	84	С	Т. 1 1	1 1	С	С	69	5	С

												6	1	2				
51	-	-	+	5	C	28	27	5	C	85	C	T. 7	8	1	C	70	6	C
52	+	+	-	6	Д	36	34	3	Д	91	Д	T. 7	1	1	Д	80	3	Д
53	+	+	-	5	C	29	27	5	C	82	C	T. 8	1	1	C	66	5	C
54	+	-	+	4	C	31	30	4	C	81	C	T. 8	1	1	C	64	6	C
55	+	-	-	2	Н	25	19	10	Н	42	Н	T. 1	3	5	Н	38	10	Н
56	-	-	-	3	Н	23	14	9	Н	37	Н	T. 1	5	4	Н	36	9	Н
57	+	+	-	6	Д	35	36	3	Д	97	Д	T. 3	1	1	Д	84	4	Д
58	+	-	-	7	Д	36	37	2	Д	91	Д	T. 3	1	1	Д	81	3	Д
59	+	-	-	5	C	33	32	5	C	88	C	T. 9	1	1	C	73	5	C
60	+	+	-	3	C	32	32	6	C	82	C	T. 9	1	8	C	68	6	C
61	-	-	-	3	Н	27	26	6	Н	78	Н	T. 8	7	6	Н	72	8	Н
62	+	-	-	3	Н	26	25	7	Н	76	Н	T. 8	6	6	Н	68	10	Н
63	+	-	-	3	Н	24	22	6	Н	80	Н	T. 10	6	5	Н	58	9	Н
64	+	+	-	5	C	34	31	6	C	82	C	T. 10	8	1	C	62	6	C
65	-	+	-	5	C	27	26	6	C	76	C	T. 11	9	8	C	74	6	C
66	-	+	-	3	Н	26	25	5	Н	74	Н	T. 11	8	8	C	58	9	Н
67	+	-	-	5	C	29	28	5	C	84	C	T. 2	7	8	C	63	6	Н
68	+	+	-	4	C	31	30	6	C	82	C	T. 2	6	9	C	61	7	Н
69	-	+	-	3	Н	26	25	7	Н	68	Н	T. 4	7	7	Н	53	7	Н
70	-	-	-	1	Н	25	23	9	Н	63	Н	T. 4	7	6	Н	49	8	Н
71	+	+	-	2	C	31	30	6	C	80	C	T. 12	8	9	C	66	6	C
72	+	-	-	2	Н	30	28	6	C	82	C	T. 12	1	8	C	62	6	C
73	+	+	+	6	Д	36	35	3	Д	92	Д	T. 1	1	1	Д	72	4	Д
74	+	+	-	5	C	37	34	6	C	88	C	T. 1	1	9	C	67	5	C
75	+	+	+	8	В	40	39	1	В	100	В	T. 5	2	1	В	98	1	В
76	+	+	-	7	Д	36	35	3	Д	96	Д	T. 5	1	1	Д	87	3	Д
77	+	-	+	7	Д	35	34	3	Д	93	Д	T. 6	1	1	Д	87	4	Д
78	-	-	+	5	C	29	28	4	C	84	C	T. 6	1	1	C	69	5	C
79	-	-	+	5	C	28	27	5	C	85	C	T. 7	8	1	C	70	6	C
80	+	+	-	6	Д	36	34	3	Д	91	Д	T. 7	1	1	Д	80	3	Д
81	+	+	-	5	C	29	27	5	C	82	C	T. 8	1	1	C	66	5	C
82	+	-	+	4	C	31	30	4	C	81	C	T. 8	1	1	C	64	6	C
83	+	-	-	2	Н	25	19	10	Н	42	Н	T. 1	3	5	Н	38	10	Н
84	-	-	-	3	Н	23	14	9	Н	37	Н	T. 1	5	4	Н	36	9	Н

												1						
85	+	+	-	6	Д	35	36	3	Д	97	Д	T. 3	1 7	1 6	Д	84	4	Д
86	+	-	-	7	Д	36	37	2	Д	91	Д	T. 3	1 8	1 4	Д	81	3	Д
87	+	-	-	5	С	33	32	5	С	88	С	T. 9	1 5	1 3	С	73	5	С
88	+	+	-	3	С	32	32	6	С	82	С	T. 9	1 0	8	С	68	6	С
89	-	-	-	3	Н	27	26	6	Н	78	Н	T. 8	7	6	Н	72	8	Н
90	+	-	-	3	Н	26	25	7	Н	76	Н	T. 8	6	6	Н	68	10	Н
91	+	-	-	3	Н	24	22	6	Н	80	Н	T. 1 0	6	5	Н	58	9	Н
92	+	+	-	5	С	34	31	6	С	82	С	T. 1 0	8	1 2	С	62	6	С
93	-	+	-	5	С	27	26	6	С	76	С	T. 1 1	9	8	С	74	6	С
94	-	+	-	3	Н	26	25	5	Н	74	Н	T. 1 1	8	8	С	58	9	Н
95	+	-	-	5	С	29	28	5	С	84	С	T. 2	7	8	С	63	6	Н
96	+	+	-	4	С	31	30	6	С	82	С	T. 2	6	9	С	61	7	Н
97	-	+	-	3	Н	26	25	7	Н	68	Н	T. 4	7	7	Н	53	7	Н
98	-	-	-	1	Н	25	23	9	Н	63	Н	T. 4	7	6	Н	49	8	Н
99	+	+	-	2	С	31	30	6	С	80	С	T. 1 2	8	9	С	66	6	С
100	+	-	-	2	Н	30	28	6	С	82	С	T. 1 2	1 1	8	С	62	6	С
101	+	+	+	6	Д	36	35	3	Д	92	Д	T. 1	1 5	1 4	Д	72	4	Д
102	+	+	-	5	С	37	34	6	С	88	С	T. 1	1 2	1 9	С	67	5	С
103	+	+	+	8	В	40	39	1	В	100	В	T. 5	2 0	1 9	В	98	1	В
104	+	+	-	7	Д	36	35	3	Д	96	Д	T. 5	1 7	1 6	Д	87	3	Д
105	+	-	+	7	Д	35	34	3	Д	93	Д	T. 6	1 5	1 4	Д	87	4	Д
106	-	-	+	5	С	29	28	4	С	84	С	T. 6	1 1	1 2	С	69	5	С
107	-	-	+	5	С	28	27	5	С	85	С	T. 7	8	1 1	С	70	6	С
108	+	+	-	6	Д	36	34	3	Д	91	Д	T. 7	1 5	1 4	Д	80	3	Д
109	+	+	-	5	С	29	27	5	С	82	С	T. 8	1 4	1 3	С	66	5	С
110	+	-	+	4	С	31	30	4	С	81	С	T. 8	1 2	1 2	С	64	6	С
111	+	-	-	2	Н	25	19	10	Н	42	Н	T. 1	3	5	Н	38	10	Н
112	-	-	-	3	Н	23	14	9	Н	37	Н	T. 1	5	4	Н	36	9	Н
113	+	+	-	6	Д	35	36	3	Д	97	Д	T. 3	1 7	1 6	Д	84	4	Д
114	+	-	-	7	Д	36	37	2	Д	91	Д	T. 3	1 8	1 4	Д	81	3	Д
115	+	-	-	5	С	33	32	5	С	88	С	T. 9	1 5	1 3	С	73	5	С
116	+	+	-	3	С	32	32	6	С	82	С	T. 9	1 0	8	С	68	6	С
117	-	-	-	3	Н	27	26	6	Н	78	Н	T. 8	7	6	Н	72	8	Н
118	+	-	-	3	Н	26	25	7	Н	76	Н	T.	6	6	Н	68	10	Н

												8						
119	+	-	-	3	H	24	22	6	H	80	H	T. 1 0	6	5	H	58	9	H
120	+	+	-	5	C	34	31	6	C	82	C	T. 1 0	8	1 2	C	62	6	C
121	-	+	-	5	C	27	26	6	C	76	C	T. 1 1	9	8	C	74	6	C
122	-	+	-	3	H	26	25	5	H	74	H	T. 1 1	8	8	C	58	9	H
123	+	-	-	5	C	29	28	5	C	84	C	T. 2	7	8	C	63	6	H
124	+	+	-	4	C	31	30	6	C	82	C	T. 2	6	9	C	61	7	H
125	-	+	-	3	H	26	25	7	H	68	H	T. 4	7	7	H	53	7	H
126	-	-	-	1	H	25	23	9	H	63	H	T. 4	7	6	H	49	8	H
127	+	+	-	2	C	31	30	6	C	80	C	T. 1 2	8	9	C	66	6	C
128	+	-	-	2	H	30	28	6	C	82	C	T. 1 2	1 1	8	C	62	6	C
129	+	+	+	6	Д	36	35	3	Д	92	Д	T. 1 1	1 5	1 4	Д	72	4	Д
130	+	+	-	5	C	37	34	6	C	88	C	T. 1 2	1 1	9	C	67	5	C
131	+	+	+	8	В	40	39	1	В	100	В	T. 5 0	2 1	9	В	98	1	В
132	+	+	-	7	Д	36	35	3	Д	96	Д	T. 5 7	1 1	6	Д	87	3	Д
133	+	-	+	7	Д	35	34	3	Д	93	Д	T. 6 5	1 1	4	Д	87	4	Д
134	-	-	+	5	C	29	28	4	C	84	C	T. 6 1	1 1	2	C	69	5	C
135	-	-	+	5	C	28	27	5	C	85	C	T. 7	8	1 1	C	70	6	C
136	+	+	-	6	Д	36	34	3	Д	91	Д	T. 7 5	1 1	4	Д	80	3	Д
137	+	+	-	5	C	29	27	5	C	82	C	T. 8 4	1 1	3	C	66	5	C
138	+	-	+	4	C	31	30	4	C	81	C	T. 8 2	1 1	2	C	64	6	C
139	+	-	-	2	H	25	19	10	H	42	H	T. 1	3	5	H	38	10	H
140	-	-	-	3	H	23	14	9	H	37	H	T. 1	5	4	H	36	9	H
141	+	+	-	6	Д	35	36	3	Д	97	Д	T. 3 7	1 1	6	Д	84	4	Д
142	+	-	-	7	Д	36	37	2	Д	91	Д	T. 3 8	1 1	4	Д	81	3	Д
143	+	-	-	5	C	33	32	5	C	88	C	T. 9 5	1 1	3	C	73	5	C
144	+	+	-	3	C	32	32	6	C	82	C	T. 9 0	1 8	C	68	6	C	
145	-	-	-	3	H	27	26	6	H	78	H	T. 8	7	6	H	72	8	H
146	+	-	-	3	H	26	25	7	H	76	H	T. 8	6	6	H	68	10	H
147	+	-	-	3	H	24	22	6	H	80	H	T. 1 0	6	5	H	58	9	H
148	+	+	-	5	C	34	31	6	C	82	C	T. 1 0	8	1 2	C	62	6	C
149	-	+	-	5	C	27	26	6	C	76	C	T. 1 1	9	8	C	74	6	C
150	-	+	-	3	H	26	25	5	H	74	H	T. 1 1	8	8	C	58	9	H

151	+	-	-	5	C	29	28	5	C	84	C	T. 2	7	8	C	63	6	H
152	+	+	-	4	C	31	30	6	C	82	C	T. 2	6	9	C	61	7	H
153	-	+	-	3	H	26	25	7	H	68	H	T. 4	7	7	H	53	7	H
154	-	-	-	1	H	25	23	9	H	63	H	T. 4	7	6	H	49	8	H
155	+	+	-	2	C	31	30	6	C	80	C	T. 1 2	8	9	C	66	6	C.
156	+	-	-	2	H	30	28	6	C	82	C	T. 1 2	1 1	8	C	62	6	C
157	+	+	+	6	Д	36	35	3	Д	92	Д	T. 1	1 5	1 4	Д	72	4	Д
158	+	+	-	5	C	37	34	6	C	88	C	T. 1	1 2	9	C	67	5	C
159	+	+	+	8	B	40	39	1	B	100	B	T. 5	2 0	1 9	B	98	1	B
160	+	+	-	7	Д	36	35	3	Д	96	Д	T. 5	1 7	1 6	Д	87	3	Д
161	+	-	+	7	Д	35	34	3	Д	93	Д	T. 6	1 5	1 4	Д	87	4	Д
162	-	-	+	5	C	29	28	4	C	84	C	T. 6	1 1	1 2	C	69	5	C
163	-	-	+	5	C	28	27	5	C	85	C	T. 7	8	1 1	C	70	6	C
164	+	+	-	6	Д	36	34	3	Д	91	Д	T. 7	1 5	1 4	Д	80	3	Д
165	+	+	-	5	C	29	27	5	C	82	C	T. 8	1 4	1 3	C	66	5	C
166	+	-	+	4	C	31	30	4	C	81	C	T. 8	1 2	1 2	C	64	6	C
167	+	-	-	2	H	25	19	10	H	42	H	T. 1	3	5	H	38	10	H
168	-	-	-	3	H	23	14	9	H	37	H	T. 1	5	4	H	36	9	H
169	+	+	-	6	Д	35	36	3	Д	97	Д	T. 3	1 7	1 6	Д	84	4	Д
170	+	-	-	7	Д	36	37	2	Д	91	Д	T. 3	1 8	1 4	Д	81	3	Д
171	+	-	-	5	C	33	32	5	C	88	C	T. 9	1 5	1 3	C	73	5	C
172	+	+	-	3	C	32	32	6	C	82	C	T. 9	1 0	8	C	68	6	C
173	-	-	-	3	H	27	26	6	H	78	H	T. 8	7	6	H	72	8	H
174	+	-	-	3	H	26	25	7	H	76	H	T. 8	6	6	H	68	10	H
175	+	-	-	3	H	24	22	6	H	80	H	T. 1 0	6	5	H	58	9	H
176	+	+	-	5	C	34	31	6	C	82	C	T. 1 0	8	1 2	C	62	6	C
177	-	+	-	5	C	27	26	6	C	76	C	T. 1 1	9	8	C	74	6	C
178	-	+	-	3	H	26	25	5	H	74	H	T. 1 1	8	8	C	58	9	H
179	+	-	-	5	C	29	28	5	C	84	C	T. 2	7	8	C	63	6	H
180	+	+	-	4	C	31	30	6	C	82	C	T. 2	6	9	C	61	7	H
181	-	+	-	3	H	26	25	7	H	68	H	T. 4	7	7	H	53	7	H
182	-	-	-	1	H	25	23	9	H	63	H	T. 4	7	6	H	49	8	H
183	+	+	-	2	C	31	30	6	C	80	C	T. 1 2	8	9	C	66	6	C.
184	+	-	-	2	H	30	28	6	C	82	C	T. 1	1	8	C	62	6	C

												1 2	1					
185	+	+	+	6	Д	36	35	3	Д	92	Д	T. 1	1 5	1 4	Д	72	4	Д
186	+	+	-	5	С	37	34	6	С	88	С	T. 1	1 2	9	С	67	5	С
187	+	+	+	8	В	40	39	1	В	100	В	T. 5	2 0	1 9	В	98	1	В
188	+	+	-	7	Д	36	35	3	Д	96	Д	T. 5	1 7	1 6	Д	87	3	Д
189	+	-	+	7	Д	35	34	3	Д	93	Д	T. 6	1 5	1 4	Д	87	4	Д
190	-	-	+	5	С	29	28	4	С	84	С	T. 6	1 1	1 2	С	69	5	С
191	-	-	+	5	С	28	27	5	С	85	С	T. 7	8	1 1	С	70	6	С
192	+	+	-	6	Д	36	34	3	Д	91	Д	T. 7	1 5	1 4	Д	80	3	Д
193	+	+	-	5	С	29	27	5	С	82	С	T. 8	1 4	1 3	С	66	5	С
194	+	-	+	4	С	31	30	4	С	81	С	T. 8	1 2	1 2	С	64	6	С
195	+	-	-	2	Н	25	19	10	Н	42	Н	T. 1	3	5	Н	38	10	Н
196	-	-	-	3	Н	23	14	9	Н	37	Н	T. 1	5	4	Н	36	9	Н
197	+	+	-	6	Д	35	36	3	Д	97	Д	T. 3	1 7	1 6	Д	84	4	Д
198	+	-	-	7	Д	36	37	2	Д	91	Д	T. 3	1 8	1 4	Д	81	3	Д
199	+	-	-	5	С	33	32	5	С	88	С	T. 9	1 5	1 3	С	73	5	С
200	+	+	-	3	С	32	32	6	С	82	С	T. 9	1 0	8	С	68	6	С
201	-	-	-	3	Н	27	26	6	Н	78	Н	T. 8	7	6	Н	72	8	Н
202	+	-	-	3	Н	26	25	7	Н	76	Н	T. 8	6	6	Н	68	10	Н
203	+	-	-	3	Н	24	22	6	Н	80	Н	T. 1 0	6	5	Н	58	9	Н
204	+	+	-	5	С	34	31	6	С	82	С	T. 1 0	8	1 2	С	62	6	С
205	-	+	-	5	С	27	26	6	С	76	С	T. 1 1	9	8	С	74	6	С
206	-	+	-	3	Н	26	25	5	Н	74	Н	T. 1 1	8	8	С	58	9	Н
207	+	-	-	5	С	29	28	5	С	84	С	T. 2	7	8	С	63	6	Н
208	+	+	-	4	С	31	30	6	С	82	С	T. 2	6	9	С	61	7	Н
209	-	+	-	3	Н	26	25	7	Н	68	Н	T. 4	7	7	Н	53	7	Н
210	-	-	-	1	Н	25	23	9	Н	63	Н	T. 4	7	6	Н	49	8	Н
211	+	+	-	2	С	31	30	6	С	80	С	T. 1 2	8	9	С	66	6	С
212	+	-	-	2	Н	30	28	6	С	82	С	T. 1 2	1 1	8	С	62	6	С
213	+	+	+	6	Д	36	35	3	Д	92	Д	T. 1	1 5	1 4	Д	72	4	Д
214	+	+	-	5	С	37	34	6	С	88	С	T. 1	1 2	9	С	67	5	С
215	+	+	+	8	В	40	39	1	В	100	В	T. 5	2 0	1 9	В	98	1	В
216	+	+	-	7	Д	36	35	3	Д	96	Д	T. 5	1 7	1 6	Д	87	3	Д
217	+	-	+	7	Д	35	34	3	Д	93	Д	T. 6	1 5	1 4	Д	87	4	Д

218	-	-	+	5	C	29	28	4	C	84	C	T. 6	1	1	2	C	69	5	C
219	-	-	+	5	C	28	27	5	C	85	C	T. 7	8	1	1	C	70	6	C
220	+	+	-	6	Д	36	34	3	Д	91	Д	T. 7	1	1	4	Д	80	3	Д
221	+	+	-	5	C	29	27	5	C	82	C	T. 8	1	1	3	C	66	5	C
222	+	-	+	4	C	31	30	4	C	81	C	T. 8	1	1	2	C	64	6	C
223	+	-	-	2	Н	25	19	10	Н	42	Н	T. 1	3	5		Н	38	10	Н
224	-	-	-	3	Н	23	14	9	Н	37	Н	T. 1	5	4		Н	36	9	Н
225	+	+	-	6	Д	35	36	3	Д	97	Д	T. 3	1	1	6	Д	84	4	Д
226	+	-	-	7	Д	36	37	2	Д	91	Д	T. 3	1	1	4	Д	81	3	Д
227	+	-	-	5	C	33	32	5	C	88	C	T. 9	1	1	3	C	73	5	C
228	+	+	-	3	C	32	32	6	C	82	C	T. 9	1	8		C	68	6	C
229	-	-	-	3	Н	27	26	6	Н	78	Н	T. 8	7	6		Н	72	8	Н
230	+	-	-	3	Н	26	25	7	Н	76	Н	T. 8	6	6		Н	68	10	Н
231	+	-	-	3	Н	24	22	6	Н	80	Н	T. 10	6	5		Н	58	9	Н
232	+	+	-	5	C	34	31	6	C	82	C	T. 10	8	1	2	C	62	6	C
233	-	+	-	5	C	27	26	6	C	76	C	T. 11	9	8		C	74	6	C
234	-	+	-	3	Н	26	25	5	Н	74	Н	T. 11	8	8		C	58	9	Н
235	+	-	-	5	C	29	28	5	C	84	C	T. 2	7	8		C	63	6	Н
236	+	+	-	4	C	31	30	6	C	82	C	T. 2	6	9		C	61	7	Н
237	-	+	-	3	Н	26	25	7	Н	68	Н	T. 4	7	7		Н	53	7	Н
238	-	-	-	1	Н	25	23	9	Н	63	Н	T. 4	7	6		Н	49	8	Н
239	+	+	-	2	C	31	30	6	C	80	C	T. 12	8	9		C	66	6	C
240	+	-	-	2	Н	30	28	6	C	82	C	T. 12	1	8		C	62	6	C
241	+	+	+	6	Д	36	35	3	Д	92	Д	T. 1	1	1	4	Д	72	4	Д
242	+	+	-	5	C	37	34	6	C	88	C	T. 1	1	9		C	67	5	C
243	+	+	+	8	В	40	39	1	В	100	В	T. 5	2	1	9	В	98	1	В
244	+	+	-	7	Д	36	35	3	Д	96	Д	T. 5	1	1	6	Д	87	3	Д
245	+	-	+	7	Д	35	34	3	Д	93	Д	T. 6	1	1	4	Д	87	4	Д
246	-	-	+	5	C	29	28	4	C	84	C	T. 6	1	1	2	C	69	5	C
247	-	-	+	5	C	28	27	5	C	85	C	T. 7	8	1	1	C	70	6	C
248	+	+	-	6	Д	36	34	3	Д	91	Д	T. 7	1	1	4	Д	80	3	Д
249	+	+	-	5	C	29	27	5	C	82	C	T. 8	1	1	3	C	66	5	C
250	+	-	+	4	C	31	30	4	C	81	C	T. 8	1	1	2	C	64	6	C
251	+	-	-	2	Н	25	19	10	Н	42	Н	T. 1	3	5		Н	38	10	Н

252	-	-	-	3	H	23	14	9	H	37	H	T. 1	5	4	H	36	9	H
253	+	+	-	6	Д	35	36	3	Д	97	Д	T. 3	17	16	Д	84	4	Д
254	+	-	-	7	Д	36	37	2	Д	91	Д	T. 3	18	14	Д	81	3	Д
255	+	-	-	5	С	33	32	5	С	88	С	T. 9	15	13	С	73	5	С
256	+	+	-	3	С	32	32	6	С	82	С	T. 9	10	8	С	68	6	С
257	-	-	-	3	H	27	26	6	H	78	H	T. 8	7	6	H	72	8	H
258	+	-	-	3	H	26	25	7	H	76	H	T. 8	6	6	H	68	10	H
259	+	-	-	3	H	24	22	6	H	80	H	T. 10	6	5	H	58	9	H
260	+	+	-	5	С	34	31	6	С	82	С	T. 10	8	12	С	62	6	С
261	-	+	-	5	С	27	26	6	С	76	С	T. 11	9	8	С	74	6	С
262	-	+	-	3	H	26	25	5	H	74	H	T. 11	8	8	С	58	9	H
263	+	-	-	5	С	29	28	5	С	84	С	T. 2	7	8	С	63	6	H
264	+	+	-	4	С	31	30	6	С	82	С	T. 2	6	9	С	61	7	H
265	-	+	-	3	H	26	25	7	H	68	H	T. 4	7	7	H	53	7	H
266	-	-	-	1	H	25	23	9	H	63	H	T. 4	7	6	H	49	8	H
267	+	+	-	2	С	31	30	6	С	80	С	T. 12	8	9	С	66	6	С
268	+	-	-	2	H	30	28	6	С	82	С	T. 12	11	8	С	62	6	С
269	+	+	+	6	Д	36	35	3	Д	92	Д	T. 1	15	14	Д	72	4	Д
270	+	+	-	5	С	37	34	6	С	88	С	T. 1	12	9	С	67	5	С
271	+	+	+	8	В	40	39	1	В	100	В	T. 5	20	19	В	98	1	В
272	+	+	-	7	Д	36	35	3	Д	96	Д	T. 5	17	16	Д	87	3	Д
273	+	-	+	7	Д	35	34	3	Д	93	Д	T. 6	15	14	Д	87	4	Д
274	-	-	+	5	С	29	28	4	С	84	С	T. 6	11	12	С	69	5	С
275	-	-	+	5	С	28	27	5	С	85	С	T. 7	8	11	С	70	6	С
276	+	+	-	6	Д	36	34	3	Д	91	Д	T. 7	15	14	Д	80	3	Д
277	+	+	-	5	С	29	27	5	С	82	С	T. 8	14	13	С	66	5	С
278	+	-	+	4	С	31	30	4	С	81	С	T. 8	12	12	С	64	6	С
279	+	-	-	2	H	25	19	10	H	42	H	T. 1	3	5	H	38	10	H
280	-	-	-	3	H	23	14	9	H	37	H	T. 1	5	4	H	36	9	H
281	+	+	-	6	Д	35	36	3	Д	97	Д	T. 3	17	16	Д	84	4	Д
282	+	-	-	7	Д	36	37	2	Д	91	Д	T. 3	18	14	Д	81	3	Д
283	+	-	-	5	С	33	32	5	С	88	С	T. 9	15	13	С	73	5	С
284	+	+	-	3	С	32	32	6	С	82	С	T. 9	10	8	С	68	6	С
285	-	-	-	3	H	27	26	6	H	78	H	T. 8	7	6	H	72	8	H

286	+	-	-	3	H	26	25	7	H	76	H	T. 8	6	6	H	68	10	H
287	+	-	-	3	H	24	22	6	H	80	H	T. 10	6	5	H	58	9	H
288	+	+	-	5	C	34	31	6	C	82	C	T. 10	8	12	C	62	6	C
289	-	+	-	5	C	27	26	6	C	76	C	T. 11	9	8	C	74	6	C
290	-	+	-	3	H	26	25	5	H	74	H	T. 11	8	8	C	58	9	H
291	+	-	-	5	C	29	28	5	C	84	C	T. 2	7	8	C	63	6	H
292	+	+	-	4	C	31	30	6	C	82	C	T. 2	6	9	C	61	7	H
293	-	+	-	3	H	26	25	7	H	68	H	T. 4	7	7	H	53	7	H
294	-	-	-	1	H	25	23	9	H	63	H	T. 4	7	6	H	49	8	H
295	+	+	-	2	C	31	30	6	C	80	C	T. 12	8	9	C	66	6	C.
296	+	-	-	2	H	30	28	6	C	82	C	T. 12	11	8	C	62	6	C
297	+	+	+	6	Д	36	35	3	Д	92	Д	T. 1	15	14	Д	72	4	Д
298	+	+	-	5	C	37	34	6	C	88	C	T. 1	12	9	C	67	5	C
299	+	+	+	8	B	40	39	1	B	100	B	T. 5	20	19	B	98	1	B
300	+	+	-	7	Д	36	35	3	Д	96	Д	T. 5	17	16	Д	87	3	Д
301	+	-	+	7	Д	35	34	3	Д	93	Д	T. 6	15	14	Д	87	4	Д
302	-	-	+	5	C	29	28	4	C	84	C	T. 6	11	12	C	69	5	C
303	-	-	+	5	C	28	27	5	C	85	C	T. 7	8	11	C	70	6	C
304	+	+	-	6	Д	36	34	3	Д	91	Д	T. 7	15	14	Д	80	3	Д
305	+	+	-	5	C	29	27	5	C	82	C	T. 8	14	13	C	66	5	C
306	+	-	+	4	C	31	30	4	C	81	C	T. 8	12	12	C	64	6	C
307	+	-	-	2	H	25	19	10	H	42	H	T. 1	3	5	H	38	10	H
308	-	-	-	3	H	23	14	9	H	37	H	T. 1	5	4	H	36	9	H

Додаток В

Результати проведення формувального експерименту з визначення рівнів володіння лексичним і граматичним матеріалом учнями ЕГ в кінці першої чверті навчання на основі мовного критерію

ПІБ уч. 4 ^з кл. в цифр. вираж.	Лексичні знання			Рівні засвоєння лексичного матеріалу	Граматичні знання		Рівні засвоєння граматичного матеріалу
	Рецептивні	Репродуктивні	Орфографічні		Рецептивні	Репродуктивні	
	в кіль-ті допущених помилок						
при перекладі ЛО з ІМ на рідну	при перекладі ЛО з рідної на ІМ	в англomовному письмовому перекладі		при перекладі ГО з ІМ на рідну	при перекладі ГО з рідної на ІМ		
1	2	3	4	5	6	7	8
1	5	5	4	достатній	1	5	достатній
2	5	4	5	достатній	1	5	достатній
3	5	5	4	достатній	1	5	достатній
4	8	8	7	низький	4	6	низький
5	3	3	3	середній	1	4	середній
6	5	5	5	достатній	3	5	достатній
7	-	1	1	високий	-	1	високий
8	3	3	4	середній	1	3	середній
9	5	6	5	достатній	2	5	достатній
10	5	5	5	достатній	1	5	достатній
11	3	3	3	середній	1	5	достатній
12	5	5	5	достатній	1	5	достатній
13	5	6	5	достатній	4	5	достатній
14	3	3	4	середній	1	4	середній
15	5	5	5	достатній	4	6	достатній
16	5	5	5	достатній	1	5	достатній
17	5	5	5	достатній	1	5	достатній
18	5	6	5	достатній	1	3	середній
19	3	3	4	середній	1	4	середній
20	3	3	5	достатній	1	5	достатній
21	3	3	3	середній	1	3	середній
22	5	6	5	достатній	5	6	достатній
23	5	5	5	достатній	4	6	достатній
24	5	5	5	достатній	3	6	достатній
25	3	3	3	середній	1	2	високий
26	5	5	5	достатній	1	5	достатній
27	5	5	5	достатній	3	6	достатній
28	4	6	5	достатній	1	5	достатній
ПІБ уч. 4 ^з кл. в цифр. вираж.	2	3	4	5	6	7	
29	5	5	5	достатній	2	6	достатній
30	5	6	4	достатній	3	5	достатній
31	6	6	7	низький	5	6	низький
32	3	3	3	середній	1	3	середній
33	5	5	5	достатній	1	5	достатній
34	5	5	5	достатній	1	5	достатній
35	3	3	3	середній	1	3	середній
36	4	5	5	достатній	1	5	достатній
37	4	5	6	достатній	3	5	достатній
38	5	5	5	достатній	2	3	середній
39	5	5	5	достатній	1	4	середній
40	5	5	5	достатній	5	6	достатній
41	3	3	4	середній	1	3	середній
42	3	6	5	достатній	1	6	достатній
43	-	1	1	високий	-	1	високий
44	3	3	4	середній	1	4	середній
45	5	5	6	достатній	1	5	достатній
46	6	6	9	низький	5	6	низький
47	3	3	3	середній	1	3	середній
48	3	3	3	середній	1	3	середній
49	5	6	6	достатній	3	6	достатній
50	5	5	5	достатній	1	5	достатній
51	3	3	3	середній	1	4	середній
52	4	5	6	достатній	1	5	достатній
53	5	5	5	достатній	3	6	достатній
54	5	5	5	достатній	1	5	достатній
55	4	5	6	достатній	2	6	достатній
56	3	3	3	середній	1	4	середній

ПБ уч. 4 ^а кл. в цифр. вираж.	2	3	4	5	6	7	8
57	5	5	5	достатній	2	6	достатній
58	5	5	5	достатній	1	4	середній
59	4	5	6	достатній	1	5	достатній
60	-	-	1	високий	-	1	високий
61	5	5	5	достатній	1	5	достатній
62	5	5	5	достатній	4	5	достатній
63	4	5	6	достатній	1	5	достатній
64	4	5	5	достатній	1	5	достатній
65	3	3	3	середній	1	3	середній
66	4	6	8	низький	6	6	низький
67	3	3	3	середній	1	3	середній
68	5	6	5	достатній	1	5	достатній
69	5	5	5	достатній	3	6	достатній
70	5	5	5	достатній	1	5	достатній
71	3	3	3	середній	1	3	середній
72	5	6	5	достатній	1	5	достатній
73	3	3	3	середній	1	4	середній
74	5	6	5	достатній	1	5	достатній
75	5	5	5	достатній	4	5	достатній
76	3	3	3	середній	1	4	середній
77	5	6	5	достатній	1	5	достатній
78	5	5	5	достатній	2	6	достатній
79	3	3	3	середній	1	3	середній
80	5	6	5	достатній	1	5	достатній
81	3	3	3	середній	1	3	середній
82	5	6	4	достатній	4	5	достатній
83	5	5	5	достатній	1	5	достатній
84	5	5	5	достатній	1	5	достатній
ПБ уч. 4 ^а кл. в цифр. вираж.	2	3	4	5		7	8
85	3	6	11	низький	5	6	низький
86	3	3	3	середній	1	3	середній
87	-	5	5	достатній	2	5	достатній
88	3	3	3	середній	1	4	середній
89	4	6	5	достатній	1	5	достатній
90	5	5	5	достатній	1	5	достатній
91	5	5	5	достатній	4	5	достатній
92	5	5	5	достатній	5	5	достатній
93	5	5	5	достатній	4	5	достатній
94	5	5	5	достатній	1	5	достатній
95	5	5	5	достатній	3	5	достатній
96	5	6	5	достатній	3	6	достатній
97	-	-	1	високий	-	1	високий
98	3	3	3	середній	1	4	середній
99	5	6	5	достатній	1	5	достатній
100	5	5	5	достатній	4	5	достатній
101	3	3	3	середній	1	3	середній
102	4	5	6	достатній	1	6	достатній
103	3	3	3	середній	1	3	середній
104	-	1	1	високий	-	1	високий
105	3	3		середній	1	4	середній
106	4	5	6	достатній	1	5	достатній
107	3	3	3	середній	1	3	середній
108	5	6	4	достатній	3	5	достатній
109	3	3	3	середній	1	3	середній
110	5	5	5	достатній	1	5	достатній
111	5	5	5	достатній	2	5	достатній
112	3	3	3	середній	1	4	середній
ПБ уч. 4 ^а кл. в цифр. вираж.	2	3	4	5	6	7	8
113	5	6	5	достатній	1	6	достатній
114	5	5	5	достатній	3	5	достатній
115	5	5	5	достатній	1	5	достатній
116	5	6	5	достатній	1	5	достатній
117	5	5	5	достатній	1	5	достатній
118	3	5	3	середній	1	3	середній
119	6	9	8	низький	5	6	низький
120	3	3	3	середній	1	3	середній

121	5	5	5	достатній	3	5	достатній
122	5	5	6	достатній	1	6	достатній
123	3	4	3	середній	1	3	середній
124	5	5	5	достатній	1	5	достатній
125	5	5	5	достатній		5	достатній
126	5	5	5	достатній		5	достатній
127	3	3	3	середній	1	3	середній
128	4	6	5	достатній	1	5	достатній
129	3	3		середній	1	3	середній
130	-	1	1	високий	-	1	високий
131	5	5	5	достатній	1	5	достатній
132	4	5	6	достатній	1	5	достатній
133	3	3	3	середній	1	4	середній
134	4	6	5	достатній	4	5	достатній
135	5	5	5	достатній	1	5	достатній
136	3	4	3	середній	1	4	середній
137	3	6	8	низький	6	6	низький
138	5	5	5	достатній	4	5	достатній
139	3	4	3	середній	1	3	середній
140	5	5	5	достатній	1	3	середній
141	5	5	6	достатній	1	5	достатній

Додаток Д

Результати проведення формувального експерименту з визначення рівнів розуміння змісту переглянутих вистав за мотивами казок 1 і 2 учнями ЕГ в кінці другої чверті навчання на основі аудіовізуального критерію

ПІБ Уч. 4 ² кл. в цифр. вираж.	Розуміння мовлення кожного героя казки в кіль-ті речень (реплік) від заг. кіль-ті, виголошених кожним героєм		Рівні розуміння мовлення кожного героя казки	Розуміння змісту кожної сценки казки в кіль-ті правильних відповідей (з 6-ти можливих) за змістом кожної сценки: відповіді до змісту	Рівні розуміння змісту кожної сценки казки	Розуміння змісту всієї казки у кіль-ті правильно відібраних речень з 7-ми груп, де в кожній по 3							Рівні розуміння змісту всієї казки в цілому
	Заг. кіль-ть виголошених речень (реплік) у %	Заг. кіль-ть зрозумілих речень (реплік) у %				Назва казки	Головні герої казки	Головна ідея казки	Костюми героїв казки	Декоратив в залежності обставин	Повед. і хар-р героїв	Виховний потенціал	
1	2	3	4	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
1	100	78	середній	4	середній	+	-	-	+	+	+	+	середній
2	100	86	середній	4	середній	+	-	+	+	+	+	-	середній
3	100	70	достатній	3	достатній	-	-	-	+	+	+	-	достатній
4	100	72	достатній	3	достатній	-	-	-	+	+	+	-	достатній
5	100	88	середній	4	середній	+	-	+	+	+	+	-	середній
6	100	70	достатній	3	достатній	+	-	-	+	+	+	-	достатній
7	100	78	середній	4	середній	+	+	-	+	+	-	+	середній
8	100	66	достатній	3	достатній	-	-	-	+	+	+	-	достатній
9	100	68	достатній	3	достатній	+	-	-	+	+	+	-	достатній
10	100	75	середній	4	середній	+	-	-	+	+	+	-	середній
11	100	62	достатній	3	достатній	-	-	-	+	+	+	+	достатній
12	100	80	середній	4	середній	+	-	-	+	+	+	+	середній
13	100	76	достатній	3	достатній	-	-	+	+	+	+	-	достатній
14	100	65	достатній	3	достатній	-	-	+	+	+	+	-	достатній
15	100	70	достатній	3	достатній	-	-	+	+	+	+	-	достатній
16	100	54	низький	2	низький	-	-	-	-	+	+	+	низький
17	100	76	середній	4	середній	+	+	-	+	+	+	-	середній
18	100	63	достатній	3	достатній	+	-	+	+	+	+	-	достатній
19	100	92	високий	6	високий	+	+	+	+	+	+	+	високий
20	100	94	високий	5	високий	+	+	+	+	+	+	+	високий
21	100	72	достатній	3	достатній	-	-	-	+	+	+	+	достатній
22	100	67	достатній	3	достатній	-	-	+	+	+	+	-	достатній
23	100	85	середній	4	середній	+	-	-	+	+	+	+	середній
24	100	73	достатній	3	достатній	-	-	-	+	+	+	+	достатній
25	100	70	достатній	3	достатній	-	-	-	+	+	+	+	достатній
26	100	69	достатній	3	достатній	-	-	-	+	+	+	+	достатній
27	100	88	середній	4	середній	+	-	+	+	+	-	+	середній
28	100	73	достатній	3	достатній	-	-	-	+	+	+	+	достатній
29	100	70	достатній	3	достатній	+	-	-	+	+	+	-	достатній
30	100	80	середній	4	середній	+	+	-	+	+	+	-	середній
31	100	70	достатній	3	достатній	-	-	+	+	+	+	-	достатній
32	100	71	достатній	3	достатній	-	-	-	+	+	+	+	достатній
33	100	54	низький	2	низький	-	-	-	+	-	+	-	низький
34	100	82	середній	4	середній	+	-	+	+	+	+	+	середній
35	100	77	достатній	3	достатній	-	-	-	+	+	+	-	достатній
36	100	80	середній	4	середній	+	-	-	+	+	+	+	середній
37	100	72	достатній	3	достатній	-	-	-	+	+	+	+	достатній
38	100	68	достатній	3	достатній	-	+	-	+	+	+	-	достатній
39	100	70	достатній	3	достатній	-	+	-	+	+	+	-	достатній
40	100	76	середній	4	середній	+	+	-	+	+	+	-	середній
41	100	63	достатній	3	достатній	+	-	-	+	+	+	-	достатній
42	100	79	середній	4	середній	+	+	-	+	+	+	+	середній
43	100	62	достатній	3	достатній	-	+	-	+	+	+	-	достатній
44	100	66	достатній	3	достатній	+	-	-	+	+	+	-	достатній
45	100	87	середній	4	середній	+	+	-	+	+	+	+	середній
46	100	70	достатній	3	достатній	-	-	-	+	+	+	-	достатній
47	100	91	високий	6	високий	+	+	+	+	+	+	+	високий
48	100	62	достатній	3	достатній	+	-	-	+	+	+	-	достатній
49	100	87	середній	4	середній	+	+	-	+	+	+	+	середній
50	100	65	достатній	3	достатній	-	+	-	+	+	+	-	достатній
51	100	62	достатній	3	достатній	-	-	-	+	+	+	-	достатній
52	100	70	достатній	3	достатній	-	-	-	+	+	+	-	достатній
53	100	88	середній	4	середній	+	+	-	+	+	+	+	середній
54	100	65	достатній	3	достатній	-	-	-	+	+	+	-	достатній
55	100	78	середній	4	середній	+	-	-	+	+	+	-	середній
56	100	81	середній	4	середній	+	-	-	+	+	+	-	середній

Додаток Е

Результати проведення формувального експерименту з визначення рівнів драматизаційних умінь учнів ЕГ в кінці третьої чверті навчання за матеріалами казок 1, 2 і 3 на основі драматизаційного критерію

ПІБ Уч. 4 ^к кл. в цифр. вираз. і відповідно до одн. з героїв казок 1, 2, 3	Знання слів одного з героїв на пам'ять у кіль-ті допущених мовленнєвих помилок			Рівень знань героєм казки 1	Рівень знань героєм казки 2	Рівень знань героєм казки 3	Вміння виконання дій відповідно до їх ролей в кількості невідповідних оригіналу			Рівень вміння виконання відповідних дій оригіналу казки 1	Рівень вміння виконання дій відповідних оригіналу казки 2	Рівень вміння виконання дій відповідно оригіналу казки 3	Вміння використовувати екстралінгвістичні засоби відповідно до оригіналу в кіль-ті невідповідних йому			Рівень вміння використання екстралінгвістичних засобів	Рівень вміння використання екстралінгвістичних засобів	Рівень вміння використання екстралінгвістичних засобів
	Казка 1	Казка 2	Казка 3				Казка 1	Казка 2	Казка 3				Казка 1	Казка 2	Казка 3			
	2	3	4				5	6	7				8	9	10			
1	6	6	7	Д	Д	Д	8	8	7	Д	Д	Д	7	7	7	Д	Д	Д
	6	7	8	Д	Д	Д	8	7	7	Д	Д	Д	6	7	7	Д	Д	Д
	6	7	8	Д	Д	Д	8	7	7	Д	Д	Д	6	7	7	Д	Д	Д
2	2	2	1	В	В	В	1	1	1	В	В	В	1	1	1	В	В	В
	1	1	2	В	В	В	2	1	1	В	В	В	2	1	1	В	В	В
	1	1	1	В	В	В	1	2	1	В	В	В	1	2	1	В	В	В
3	7	6	8	Д	Д	Д	7	7	7	Д	Д	Д	7	7	7	Д	Д	Д
	7	6	8	Д	Д	Д	7	8	7	Д	Д	Д	7	8	7	Д	Д	Д
	6	6	8	Д	Д	Д	7	8	7	Д	Д	Д	7	8	6	Д	Д	Д
4	6	6	8	Д	Д	Д	7	8	6	Д	Д	Д	7	8	6	Д	Д	Д
	6	6	8	Д	Д	Д	7	6	7	Д	Д	Д	7	8	6	Д	Д	Д
	6	6	8	Д	Д	Д	7	6	7	Д	Д	Д	7	8	6	Д	Д	Д
5	10	10	11	Н	Н	Н	10	10	11	Н	Н	Н	10	9	11	Н	Н	Н
	10	12	9	Н	Н	Н	11	9	12	Н	Н	Н	11	10	10	Н	Н	Н
	9	11	10	Н	Н	Н	10	11	9	Н	Н	Н	9	10	11	Н	Н	Н
6	7	7	7	Д	Д	Д	7	7	7	Д	Д	Д	7	7	8	Д	Д	Д
	8	7	6	Д	Д	Д	7	7	8	Д	Д	Д	7	7	8	Д	Д	Д
	7	7	6	Д	Д	Д	7	8	7	Д	Д	Д	8	8	8	Д	Д	Д
7	3	5	5	С	С	С	4	4	3	С	С	С	4	5	5	С	С	С
	4	5	5	С	С	С	4	4	3	С	С	С	4	5	5	С	С	С
	4	5	4	С	С	С	4	4	3	С	С	С	4	4	3	С	С	С
8	1	1	2	В	В	В	1	1	1	В	В	В	1	2	1	В	В	В
	1	1	1	В	В	В	1	2	1	В	В	В	1	1	1	В	В	В
	1	2	1	В	В	В	2	1	1	В	В	В	2	1	1	В	В	В
9	7	6	7	Д	Д	Д	6	6	7	Д	Д	Д	6	7	8	Д	Д	Д
	6	7	8	Д	Д	Д	8	7	8	Д	Д	Д	8	7	8	Д	Д	Д
	6	7	8	Д	Д	Д	8	7	8	Д	Д	Д	8	7	8	Д	Д	Д
10	4	4	5	С	С	С	4	4	5	С	С	С	4	4	5	С	С	С
	5	3	5	С	С	С	4	5	5	С	С	С	4	4	5	С	С	С
	5	4	5	С	С	С	5	5	5	С	С	С	4	4	5	С	С	С
11	2	2	1	В	В	В	1	1	1	В	В	В	1	1	1	В	В	В
	2	1	1	В	В	В	1	1	1	В	В	В	1	1	2	В	В	В
	2	1	1	В	В	В	1	2	1	В	В	В	1	1	2	В	В	В
12	4	4	5	С	С	С	4	4	4	С	С	С	4	4	4	С	С	С
	4	5	5	С	С	С	4	4	4	С	С	С	4	5	4	С	С	С
	4	4	5	С	С	С	4	5	4	С	С	С	4	4	4	С	С	С
13	4	4	5	С	С	С	4	4	4	С	С	С	4	4	5	С	С	С
	5	4	5	С	С	С	5	4	5	С	С	С	4	4	5	С	С	С
	4	4	5	С	С	С	4	4	5	С	С	С	4	5	5	С	С	С
14	5	5	3	С	С	С	4	3	5	С	С	С	3	4	5	С	С	С
	4	5	3	С	С	С	4	3	5	С	С	С	3	4	5	С	С	С
	4	5	3	С	С	С	4	3	5	С	С	С	3	4	5	С	С	С
15	1	1	1	В	В	В	1	1	1	В	В	В	2	1	1	В	В	В
	1	1	1	В	В	В	1	1	1	В	В	В	1	1	1	В	В	В
	1	2	1	В	В	В	2	1	2	В	В	В	1	1	1	В	В	В
16	8	7	7	Д	Д	Д	7	8	8	Д	Д	Д	8	6	7	Д	Д	Д
	8	7	8	Д	Д	Д	7	8	7	Д	Д	Д	8	6	8	Д	Д	Д
	8	7	8	Д	Д	Д	7	8	7	Д	Д	Д	6	6	8	Д	Д	Д
17	4	3	5	С	С	С	5	5	4	С	С	С	5	4	5	С	С	С
	4	5	4	С	С	С	5	4	4	С	С	С	5	4	5	С	С	С
	4	5	4	С	С	С	5	4	4	С	С	С	5	4	5	С	С	С
18	4	5	4	С	С	С	5	4	4	С	С	С	5	4	5	С	С	С
	5	5	4	С	С	С	3	4	4	С	С	С	3	4	5	С	С	С
	5	3	4	С	С	С	3	4	4	С	С	С	3	4	3	С	С	С
19	10	10	12	Н	Н	Н	13	10	11	Н	Н	Н	10	11	10	Н	Н	Н

		11	11	10	H	H	H	11	12	10	H	H	H	11	11	12	H	H	H
		10	11	11	H	H	H	11	10	11	H	H	H	11	12	10	H	H	H
20		8	7	8	Д	Д	Д	8	8	7	Д	Д	Д	7	8	7	Д	Д	Д
		7	7	8	Д	Д	Д	7	8	7	Д	Д	Д	7	8	7	Д	Д	Д
		7	6	8	Д	Д	Д	7	8	7	Д	Д	Д	8	6	7	Д	Д	Д
21		5	4	4	С	С	С	4	3	5	С	С	С	5	4	5	С	С	С
		5	4	4	С	С	С	4	3	5	С	С	С	5	4	5	С	С	С
		5	4	4	С	С	С	4	4	5	С	С	С	5	4	5	С	С	С
22		3	4	4	С	С	С	4	5	5	С	С	С	5	4	4	С	С	С
		3	4	5	С	С	С	4	5	4	С	С	С	5	5	3	С	С	С
		3	4	5	С	С	С	4	5	4	С	С	С	3	4	3	С	С	С
23		1	1	1	В	В	В	1	1	1	В	В	В	1	1	1	В	В	В
		1	1	1	В	В	В	1	1	2	В	В	В	1	1	1	В	В	В
		1	1	2	В	В	В	2	1	1	В	В	В	1	2	1	В	В	В
24		5	4	4	С	С	С	3	3	3	С	С	С	4	3	3	С	С	С
		5	4	4	С	С	С	3	3	3	С	С	С	4	3	3	С	С	С
		5	4	4	С	С	С	3	3	3	С	С	С	4	3	3	С	С	С
25		3	3	4	С	С	С	4	3	5	С	С	С	4	3	4	С	С	С
		3	3	4	С	С	С	4	3	5	С	С	С	4	3	4	С	С	С
		3	3	4	С	С	С	4	3	5	С	С	С	4	3	4	С	С	С
26		7	7	8	Д	Д	Д	7	8	7	Д	Д	Д	7	8	7	Д	Д	Д
		7	7	8	Д	Д	Д	6	8	7	Д	Д	Д	7	8	7	Д	Д	Д
		8	7	8	Д	Д	Д	6	7	7	Д	Д	Д	7	7	7	Д	Д	Д
27		4	4	4	С	С	С	4	4	4	С	С	С	3	4	4	С	С	С
		4	4	4	С	С	С	4	4	4	С	С	С	4	3	4	С	С	С
		4	4	4	С	С	С	4	4	3	С	С	С	4	3	4	С	С	С
28		4	4	5	С	С	С	4	3	3	С	С	С	4	4	4	С	С	С
		4	3	5	С	С	С	5	4	3	С	С	С	4	4	4	С	С	С
		5	3	5	С	С	С	5	4	3	С	С	С	4	4	4	С	С	С
29		1	2	1	В	В	В	1	1	2	В	В	В	1	1	1	В	В	В
		1	2	1	В	В	В	1	1	2	В	В	В	2	1	1	В	В	В
		2	2	1	В	В	В	1	2	2	В	В	В	1	2	1	В	В	В
30		8	6	7	Д	Д	Д	7	7	8	Д	Д	Д	8	8	7	Д	Д	Д
		8	6	7	Д	Д	Д	7	7	8	Д	Д	Д	8	8	7	Д	Д	Д
		8	7	7	Д	Д	Д	7	8	8	Д	Д	Д	8	7	8	Д	Д	Д
31		5	5	4	С	С	С	4	4	5	С	С	С	5	3	4	С	С	С
		5	5	4	С	С	С	4	4	5	С	С	С	5	3	4	С	С	С
		5	4	5	С	С	С	4	5	5	С	С	С	3	3	4	С	С	С
32		8	8	7	Д	Д	Д	7	8	8	Д	Д	Д	6	6	7	Д	Д	Д
		7	6	7	Д	Д	Д	7	8	8	Д	Д	Д	6	7	7	Д	Д	Д
		7	6	7	Д	Д	Д	7	7	8	Д	Д	Д	6	7	8	Д	Д	Д
33		7	6	8	Д	Д	Д	6	7	8	Д	Д	Д	6	7	7	Д	Д	Д
		7	6	8	Д	Д	Д	6	7	6	Д	Д	Д	6	7	7	Д	Д	Д
		7	6	8	Д	Д	Д	6	7	6	Д	Д	Д	6	7	7	Д	Д	Д
34		5	5	4	С	С	С	5	4	4	С	С	С	4	4	5	С	С	С
		5	5	4	С	С	С	4	4	4	С	С	С	4	5	5	С	С	С
		5	5	4	С	С	С	4	4	4	С	С	С	4	5	3	С	С	С
35		5	5	4	С	С	С	4	4	4	С	С	С	5	5	5	С	С	С
		5	5	4	С	С	С	4	4	5	С	С	С	5	5	4	С	С	С
		4	5	4	С	С	С	4	5	4	С	С	С	5	5	4	С	С	С
36		4	3	4	С	С	С	5	5	5	С	С	С	5	5	4	С	С	С
		4	3	4	С	С	С	4	5	4	С	С	С	5	3	4	С	С	С
		4	3	4	С	С	С	4	5	4	С	С	С	5	3	4	С	С	С
37		7	8	7	Д	Д	Д	8	7	6	Д	Д	Д	6	8	8	Д	Д	Д
		7	8	7	Д	Д	Д	8	8	6	Д	Д	Д	6	8	7	Д	Д	Д
		7	6	7	Д	Д	Д	8	7	6	Д	Д	Д	6	8	7	Д	Д	Д
38		3	5	4	С	С	С	4	4	4	С	С	С	5	5	4	С	С	С
		4	5	4	С	С	С	4	4	4	С	С	С	5	5	4	С	С	С
		4	5	4	С	С	С	4	5	4	С	С	С	5	4	5	С	С	С
39		4	5	4	С	С	С	5	5	4	С	С	С	5	4	5	С	С	С
		4	5	4	С	С	С	4	5	4	С	С	С	3	4	5	С	С	С
		4	4	4	С	С	С	4	5	3	С	С	С	3	4	5	С	С	С
40		7	6	7	Д	Д	Д	8	6	8	Д	Д	Д	8	8	7	Д	Д	Д
		6	6	7	Д	Д	Д	8	6	8	Д	Д	Д	8	8	7	Д	Д	Д
		6	6	7	Д	Д	Д	8	6	8	Д	Д	Д	8	8	8	Д	Д	Д
41		6	6	7	Д	Д	Д	7	6	8	Д	Д	Д	8	7	8	Д	Д	Д
		6	7	8	Д	Д	Д	7	6	8	Д	Д	Д	7	7	8	Д	Д	Д
		6	7	8	Д	Д	Д	7	7	8	Д	Д	Д	7	7	8	Д	Д	Д
42		1	1	1	В	В	В	1	1	1	В	В	В	1	1	1	В	В	В
		2	1	1	В	В	В	1	2	1	В	В	В	1	1	2	В	В	В
		1	1	1	В	В	В	1	2	1	В	В	В	1	1	2	В	В	В
43		4	4	5	С	С	С	4	4	4	С	С	С	4	3	5	С	С	С
		4	5	5	С	С	С	4	4	5	С	С	С	4	3	5	С	С	С
		4	5	5	С	С	С	4	4	5	С	С	С	5	4	5	С	С	С
44		4	5	4	С	С	С	4	4	5	С	С	С	5	4	5	С	С	С
		4	5	4	С	С	С	4	4	5	С	С	С	5	4	5	С	С	С

45	4	5	4	C	C	C	4	4	5	C	C	C	5	4	5	C	C	C
	4	5	4	C	C	C	5	5	5	C	C	C	4	4	5	C	C	C
	4	5	4	C	C	C	5	5	3	C	C	C	4	4	4	C	C	C
46	7	7	7	Д	Д	Д	7	7	8	Д	Д	Д	8	6	7	Д	Д	Д
	7	7	8	Д	Д	Д	8	7	8	Д	Д	Д	7	6	7	Д	Д	Д
	7	7	8	Д	Д	Д	8	7	6	Д	Д	Д	7	7	7	Д	Д	Д
47	8	7	8	Д	Д	Д	8	7	6	Д	Д	Д	7	7	7	Д	Д	Д
	7	8	8	Д	Д	Д	8	7	6	Д	Д	Д	7	7	8	Д	Д	Д
	7	8	8	Д	Д	Д	8	7	6	Д	Д	Д	7	7	8	Д	Д	Д
48	5	4	4	C	C	C	4	3	5	C	C	C	4	4	4	C	C	C
	4	4	4	C	C	C	4	3	5	C	C	C	4	4	4	C	C	C
	4	4	5	C	C	C	4	3	5	C	C	C	4	4	4	C	C	C
49	4	4	5	C	C	C	4	3	5	C	C	C	4	4	4	C	C	C
	4	4	5	C	C	C	4	3	5	C	C	C	4	4	4	C	C	C
	4	5	5	C	C	C	4	5	5	C	C	C	4	4	4	C	C	C
50	4	5	5	C	C	C	4	5	4	C	C	C	4	4	4	C	C	C
	4	5	5	C	C	C	5	5	4	C	C	C	4	4	4	C	C	C
	4	5	4	C	C	C	5	3	4	C	C	C	3	5	4	C	C	C
51	3	5	4	C	C	C	5	3	4	C	C	C	3	5	4	C	C	C
	3	5	4	C	C	C	5	3	4	C	C	C	3	5	4	C	C	C
	3	5	4	C	C	C	5	3	4	C	C	C	3	5	4	C	C	C
52	1	1	2	B	B	B	2	1	1	B	B	B	1	1	1	B	B	B
	1	1	2	B	B	B	1	1	1	B	B	B	1	1	1	B	B	B
	1	1	2	B	B	B	2	2	1	B	B	B	1	1	1	B	B	B
53	7	7	7	Д	Д	Д	8	7	8	Д	Д	Д	7	7	6	Д	Д	Д
	7	7	7	Д	Д	Д	8	7	8	Д	Д	Д	7	7	6	Д	Д	Д
	7	7	6	Д	Д	Д	8	7	8	Д	Д	Д	7	7	6	Д	Д	Д
54	7	7	8	Д	Д	Д	8	7	8	Д	Д	Д	7	7	6	Д	Д	Д
	7	7	8	Д	Д	Д	8	76	8	Д	Д	Д	7	6	6	Д	Д	Д
	6	8	7	Д	Д	Д	8	7	7	Д	Д	Д	7	7	6	Д	Д	Д
55	6	8	7	Д	Д	Д	8	7	6	Д	Д	Д	7	7	6	Д	Д	Д
	6	7	7	Д	Д	Д	8	8	7	Д	Д	Д	7	7	6	Д	Д	Д
	6	7	7	Д	Д	Д	6	7	6	Д	Д	Д	8	7	6	Д	Д	Д
56	6	7	6	Д	Д	Д	6	7	7	Д	Д	Д	7	7	8	Д	Д	Д
	6	7	6	Д	Д	Д	6	7	7	Д	Д	Д	7	7	8	Д	Д	Д
	6	7	6	Д	Д	Д	6	7	7	Д	Д	Д	7	7	8	Д	Д	Д
57	5	5	4	C	C	C	5	4	4	C	C	C	3	4	3	C	C	C
	5	5	4	C	C	C	4	4	4	C	C	C	4	4	4	C	C	C
	5	5	4	C	C	C	4	4	4	C	C	C	4	4	4	C	C	C
58	5	5	4	C	C	C	4	4	4	C	C	C	4	4	4	C	C	C
	5	4	4	C	C	C	4	4	5	C	C	C	4	4	3	C	C	C
	5	5	4	C	C	C	4	4	5	C	C	C	4	4	5	C	C	C
59	5	4	4	C	C	C	4	4	5	C	C	C	4	4	5	C	C	C
	5	5	4	C	C	C	4	4	5	C	C	C	5	4	5	C	C	C
	5	5	3	C	C	C	5	4	5	C	C	C	5	4	5	C	C	C
60	5	5	3	C	C	C	4	4	3	C	C	C	5	4	3	C	C	C
	3	5	3	C	C	C	5	4	3	C	C	C	5	4	3	C	C	C
	3	5	3	C	C	C	5	4	3	C	C	C	5	4	3	C	C	C
61	13	11	11	H	H	H	12	10	11	H	H	H	11	10	12	H	H	H
	10	10	11	H	H	H	11	10	10	H	H	H	11	10	11	H	H	H
	10	11	12	H	H	H	11	11	12	H	H	H	11	12	11	H	H	H
62	4	5	3	C	C	C	5	5	4	C	C	C	5	3	4	C	C	C
	4	5	3	C	C	C	4	5	4	C	C	C	5	3	4	C	C	C
	4	5	3	C	C	C	4	5	4	C	C	C	5	3	4	C	C	C
63	4	5	4	C	C	C	4	5	4	C	C	C	5	4	4	C	C	C
	4	3	4	C	C	C	4	3	4	C	C	C	5	4	4	C	C	C
	4	3	4	C	C	C	4	3	4	C	C	C	5	4	4	C	C	C
64	1	1	2	B	B	B	1	2	2	B	B	B	1	1	1	B	B	B
	1	1	1	B	B	B	1	2	2	B	B	B	2	1	1	B	B	B
	1	1	1	B	B	B	1	2	2	B	B	B	2	1	1	B	B	B
65	5	5	5	C	C	C	4	4	5	C	C	C	5	3	5	C	C	C
	4	5	5	C	C	C	4	5	5	C	C	C	5	3	5	C	C	C
	5	3	5	C	C	C	3	4	3	C	C	C	4	4	5	C	C	C
66	7	7	7	Д	Д	Д	7	7	6	Д	Д	Д	7	7	8	Д	Д	Д
	7	7	8	Д	Д	Д	8	7	6	Д	Д	Д	7	8	8	Д	Д	Д
	7	7	8	Д	Д	Д	8	7	6	Д	Д	Д	7	7	8	Д	Д	Д
67	8	7	8	Д	Д	Д	8	7	6	Д	Д	Д	7	7	6	Д	Д	Д
	7	8	8	Д	Д	Д	8	7	8	Д	Д	Д	7	8	6	Д	Д	Д
	7	8	8	Д	Д	Д	6	7	8	Д	Д	Д	7	8	6	Д	Д	Д
68	2	2	1	B	B	B	1	2	1	B	B	B	1	1	1	B	B	B
	2	2	1	B	B	B	1	1	1	B	B	B	1	1	1	B	B	B
	2	1	1	B	B	B	1	2	1	B	B	B	1	1	2	B	B	B
69	3	4	4	C	C	C	4	3	4	C	C	C	4	4	4	C	C	C
	3	5	4	C	C	C	4	3	4	C	C	C	4	4	3	C	C	C

70	3	5	4	C	C	C	4	3	4	C	C	C	4	4	3	C	C	C
	3	4	4	C	C	C	4	5	4	C	C	C	4	4	3	C	C	C
	3	4	4	C	C	C	4	5	5	C	C	C	4	5	3	C	C	C
71	5	4	4	C	C	C	5	5	5	C	C	C	4	5	4	C	C	C
	5	4	4	C	C	C	5	5	5	C	C	C	4	5	4	C	C	C
	5	4	4	C	C	C	5	5	5	C	C	C	4	5	4	C	C	C
72	7	7	8	Д	Д	Д	6	8	7	Д	Д	Д	6	8	8	Д	Д	Д
	7	8	8	Д	Д	Д	6	8	7	Д	Д	Д	6	7	8	Д	Д	Д
	7	7	8	Д	Д	Д	7	8	7	Д	Д	Д	6	7	8	Д	Д	Д
73	4	4	5	C	C	C	5	5	4	C	C	C	4	5	3	C	C	C
	5	4	5	C	C	C	3	5	4	C	C	C	4	5	3	C	C	C
	5	4	5	C	C	C	3	5	4	C	C	C	5	5	3	C	C	C
74	5	5	5	C	C	C	3	5	5	C	C	C	5	5	5	C	C	C
	5	5	5	C	C	C	4	5	5	C	C	C	5	4	5	C	C	C
	5	5	5	C	C	C	4	5	5	C	C	C	4	4	4	C	C	C
75	3	5	4	C	C	C	4	5	3	C	C	C	3	4	4	C	C	C
	3	5	4	C	C	C	4	5	3	C	C	C	3	4	4	C	C	C
	3	4	4	C	C	C	4	5	3	C	C	C	3	4	4	C	C	C
76	1	1	2	B	B	B	1	1	1	B	B	B	1	2	1	B	B	B
	1	1	2	B	B	B	1	1	1	B	B	B	1	1	2	B	B	B
	1		2	B	B	B	1	1	1	B	B	B	1	2	1	B	B	B
77	8	7	7	Д	Д	Д	7	8	8	Д	Д	Д	8	8	8	Д	Д	Д
	6	7	7	Д	Д	Д	7	8	8	Д	Д	Д	7	7	6	Д	Д	Д
	6	7	7	Д	Д	Д	7	8	8	Д	Д	Д	6	7	6	Д	Д	Д
78	5	4	4	C	C	C	5	4	4	C	C	C	4	4	5	C	C	C
	4	4	4	C	C	C	4	4	4	C	C	C	4	5	4	C	C	C
	5	4	4	C	C	C	4	5	4	C	C	C	5	4	4	C	C	C
79	4	5	4	C	C	C	4	5	4	C	C	C	4	5	4	C	C	C
	4	5	4	C	C	C	4	5	5	C	C	C	4	5	4	C	C	C
	4	5	4	C	C	C	4	5	4	C	C	C	5	5	4	C	C	C
80	4	5	4	C	C	C	4	5	4	C	C	C	4	5	4	C	C	C
	4	5	4	C	C	C	4	4	4	C	C	C	5	5	5	C	C	C
	5	4	4	C	C	C	4	4	4	C	C	C	4	5	5	C	C	C
81	5	5	4	C	C	C	4	4	4	C	C	C	4	4	5	C	C	C
	5	4	5	C	C	C	5	5	5	C	C	C	4	4	5	C	C	C
	5	4	5	C	C	C	5	5	5	C	C	C	5	4	5	C	C	C
82	5	4	5	C	C	C	5	5	5	C	C	C	5	4	5	C	C	C
	5	4	5	C	C	C	5	5	5	C	C	C	5	4	5	C	C	C
	5	4	5	C	C	C	5	5	5	C	C	C	5	4	5	C	C	C
83	1	2	1	B	B	B	2	1	1	B	B	B	1	1	1	B	B	B
	1	2	1	B	B	B	1	1	1	B	B	B	2	1	1	B	B	B
	1	2	1	B	B	B	2	1	2	B	B	B	1	1	1	B	B	B
84	5	5	4	C	C	C	5	4	4	C	C	C	4	4	5	C	C	C
	4	5	4	C	C	C	5	4	5	C	C	C	4	4	4	C	C	C
	4	5	5	C	C	C	5	4	4	C	C	C	4	5	4	C	C	C
85	4	5	5	C	C	C	5	4	5	C	C	C	5	5	4	C	C	C
	4	4	5	C	C	C	5	5	4	C	C	C	5	5	4	C	C	C
	4	4	5	C	C	C	5	4	4	C	C	C	5	5	4	C	C	C
86	8	7	7	Д	Д	Д	7	7	6	Д	Д	Д	7	8	7	Д	Д	Д
	7	6	7	Д	Д	Д	7	7	8	Д	Д	Д	7	8	8	Д	Д	Д
	7	6	7	Д	Д	Д	8	7	6	Д	Д	Д	7	6	7	Д	Д	Д
87	2	1	1	B	B	B	1	2	1	B	B	B	1	1	2	B	B	B
	2	1	1	B	B	B	2	2	1	B	B	B	1	1	2	B	B	B
	2	2	1	B	B	B	1	2	1	B	B	B	1	2	1	B	B	B
88	5	4	4	C	C	C	5	5	4	C	C	C	4	4	5	C	C	C
	5	4	4	C	C	C	5	4	4	C	C	C	4	5	4	C	C	C
	5	4	5	C	C	C	5	4	5	C	C	C	4	5	4	C	C	C
89	5	5	5	C	C	C	4	4	5	C	C	C	4	5	4	C	C	C
	5	5	5	C	C	C	4	5	5	C	C	C	4	4	4	C	C	C
	5	5	5	C	C	C	4	4	5	C	C	C	4	4	4	C	C	C
90	5	5	5	C	C	C	4	4	5	C	C	C	4	4	4	C	C	C
	5	5	5	C	C	C	4	4	5	C	C	C	4	4	4	C	C	C
	4	5	4	C	C	C	4	4	5	C	C	C	4	4	4	C	C	C
91	4	5	4	C	C	C	5	4	5	C	C	C	4	5	4	C	C	C
	4	5	4	C	C	C	5	5	5	C	C	C	5	5	4	C	C	C
	4	5	4	C	C	C	5	5	5	C	C	C	5	5	4	C	C	C
92	2	1	1	B	B	B	1	1	1	B	B	B	1	1	1	B	B	B
	2	1	1	B	B	B	1	1	1	B	B	B	1	1	1	B	B	B
	2	1	1	B	B	B	1	1	2	B	B	B	1	1	1	B	B	B
93	7	7	7	Д	Д	Д	7	8	7	Д	Д	Д	7	7	8	Д	Д	Д
	7	7	7	Д	Д	Д	7	8	7	Д	Д	Д	7	7	8	Д	Д	Д
	7	7	7	Д	Д	Д	7	8	7	Д	Д	Д	7	7	7	Д	Д	Д
94	7	7	7	Д	Д	Д	7	8	7	Д	Д	Д	7	7	7	Д	Д	Д
	7	8	7	Д	Д	Д	7	8	7	Д	Д	Д	8	7	7	Д	Д	Д
	6	8	7	Д	Д	Д	7	8	7	Д	Д	Д	8	7	7	Д	Д	Д

95	6	8	7	Д	Д	Д	7	8	7	Д	Д	Д	8	7	6	Д	Д	Д
	7	8	7	Д	Д	Д	7	8	7	Д	Д	Д	8	7	6	Д	Д	Д
	7	8	7	Д	Д	Д	7	7	8	Д	Д	Д	8	7	7	Д	Д	Д
96	7	8	7	Д	Д	Д	7	7	8	Д	Д	Д	7	7	6	Д	Д	Д
	7	8	7	Д	Д	Д	7	7	8	Д	Д	Д	8	7	7	Д	Д	Д
97	6	8	7	Д	Д	Д	7	7	8	Д	Д	Д	8	7	7	Д	Д	Д
	6	6	7	Д	Д	Д	7	7	6	Д	Д	Д	8	8	7	Д	Д	Д
	6	6	7	Д	Д	Д	8	7	6	Д	Д	Д	6	8	7	Д	Д	Д
98	5	4	4	С	С	С	5	5	4	С	С	С	4	4	5	С	С	С
	4	5	4	С	С	С	5	4	4	С	С	С	5	4	4	С	С	С
	4	5	4	С	С	С	5	4	5	С	С	С	5	5	4	С	С	С
99	4	5	4	С	С	С	5	4	5	С	С	С	5	5	4	С	С	С
	4	5	4	С	С	С	5	4	5	С	С	С	5	4	5	С	С	С
100	1	2	1	В	В	В	1	1	1	В	В	В	2	1	1	В	В	В
	2	2	1	В	В	В	1	1	1	В	В	В	2	1	1	В	В	В
	2	1	1	В	В	В	1	1	2	В	В	В	2	1	1	В	В	В
101	7	6	7	Д	Д	Д	6	7	7	Д	Д	Д	7	6	7	Д	Д	Д
	7	6	7	Д	Д	Д	6	7	7	Д	Д	Д	6	6	7	Д	Д	Д
	7	6	8	Д	Д	Д	6	7	6	Д	Д	Д	6	6	7	Д	Д	Д
102	4	5	4	С	С	С	4	5	5	С	С	С	5	4	5	С	С	С
	4	5	5	С	С	С	4	5	5	С	С	С	5	4	4	С	С	С
	4	5	5	С	С	С	4	5	5	С	С	С	5	4	4	С	С	С
103	4	5	5	С	С	С	4	5	5	С	С	С	5	4	5	С	С	С
	4	5	5	С	С	С	4	5	45	С	С	С	5	4	5	С	С	С
	5	5	5	С	С	С	4	5	4	С	С	С	5	4	5	С	С	С
104	4	5	5	С	С	С	4	4	4	С	С	С	5	4	4	С	С	С
	4	5	4	С	С	С	5	4	4	С	С	С	5	4	4	С	С	С
	4	5	4	С	С	С	5	4	4	С	С	С	4	5	4	С	С	С
105	5	5	4	С	С	С	5	4	4	С	С	С	4	5	4	С	С	С
	4	5	4	С	С	С	5	5	4	С	С	С	4	5	4	С	С	С
	4	5	4	С	С	С	5	5	4	С	С	С	4	5	4	С	С	С
106	1	1	2	В	В	В	1	1	1	В	В	В	1	1	1	В	В	В
	1	2	1	В	В	В	1	1	1	В	В	В	1	1	1	В	В	В
	1	2	1	В	В	В	1	1	1	В	В	В	1	1	1	В	В	В
107	8	7	6	Д	Д	Д	7	8	7	Д	Д	Д	7	7	7	Д	Д	Д
	7	7	7	Д	Д	Д	7	8	7	Д	Д	Д	7	8	7	Д	Д	Д
	8	7	7	Д	Д	Д	7	8	7	Д	Д	Д	7	8	7	Д	Д	Д
108	8	7	7	Д	Д	Д	7	8	7	Д	Д	Д	7	7	7	Д	Д	Д
	8	7	7	Д	Д	Д	7	8	7	Д	Д	Д	7	7	7	Д	Д	Д
	8	8	7	Д	Д	Д	7	8	7	Д	Д	Д	7	7	7	Д	Д	Д
109	8	8	7	Д	Д	Д	6	7	7	Д	Д	Д	7	7	8	Д	Д	Д
	8	6	7	Д	Д	Д	6	7	7	Д	Д	Д	7	7	8	Д	Д	Д
	8	6	7	Д	Д	Д	6	7	7	Д	Д	Д	7	7	8	Д	Д	Д
110	1	1	1	В	В	В	1	2	1	В	В	В	1	1	2	В	В	В
	2	1	1	В	В	В	1	2	1	В	В	В	1	1	1	В	В	В
	2	1	1	В	В	В	1	1	1	В	В	В	1	1	1	В	В	В
111	4	4	5	С	С	С	5	4	4	С	С	С	4	4	4	С	С	С
	4	4	5	С	С	С	5	4	4	С	С	С	4	4	5	С	С	С
	4	4	5	С	С	С	5	4	4	С	С	С	4	4	5	С	С	С
112	5	4	5	С	С	С	5	5	4	С	С	С	4	4	5	С	С	С
	5	4	5	С	С	С	5	5	4	С	С	С	4	5	5	С	С	С
	5	4	5	С	С	С	5	5	4	С	С	С	4	5	5	С	С	С
113	1	2	1	В	В	В	1	2	1	В	В	В	2	1	1	В	В	В
	1	1	1	В	В	В	1	2	1	В	В	В	2	1	1	В	В	В
	1	2		В	В	В	1	1	1	В	В	В	2	1	1	В	В	В
114	7	7	8	Д	Д	Д	6	7	7	Д	Д	Д	8	7	6	Д	Д	Д
	7	7	8	Д	Д	Д	6	7	7	Д	Д	Д	8	7	6	Д	Д	Д
	7	7	8	Д	Д	Д	6	7	7	Д	Д	Д	8	6	6	Д	Д	Д
115	4	5	4	С	С	С	5	4	5	С	С	С	4	5	4	С	С	С
	4	5	4	С	С	С	5	4	5	С	С	С	4	5	4	С	С	С
	4	5	4	С	С	С	5	4	5	С	С	С	4	4	4	С	С	С
116	7	8	8	Д	Д	Д	7	7	6	Д	Д	Д	8	7	7	Д	Д	Д
	7	7	7	Д	Д	Д	8	7	6	Д	Д	Д	8	8	7	Д	Д	Д
	7	7	7	Д	Д	Д	8	7	6	Д	Д	Д	8	7	7	Д	Д	Д
117	4	4	5	С	С	С	5	4	5	С	С	С	5	4	4	С	С	С
	5	4	5	С	С	С	5	4	5	С	С	С	5	4	4	С	С	С
	5	4	5	С	С	С	5	4	5	С	С	С	5	4	5	С	С	С
118	5	4	4	С	С	С	5	4	5	С	С	С	5	4	5	С	С	С
	5	4	4	С	С	С	4	4	4	С	С	С	5	4	4	С	С	С
	5	4	4	С	С	С	4	4	4	С	С	С	5	4	4	С	С	С
119	8	7	8	Д	Д	Д	6	8	6	Д	Д	Д	6	7	7	Д	Д	Д
	8	6	8	Д	Д	Д	7	8	6	Д	Д	Д	6	7	6	Д	Д	Д
	8	6	8	Д	Д	Д	7	6	8	Д	Д	Д	6	7	6	Д	Д	Д
120	5	4	4	С	С	С	4	4	5	С	С	С	5	4	4	С	С	С

		5	4	4	C	C	C	5	4	5	C	C	C	5	4	5	C	C	C
121		5	4	4	C	C	C	5	4	5	C	C	C	4	5	5	C	C	C
		4	4	4	C	C	C	5	4	5	C	C	C	4	5	5	C	C	C
		4	5	4	C	C	C	5	4	5	C	C	C	4	5	4	C	C	C
122	54	5	5	5	C	C	C	5	4	5	C	C	C	4	5	4	C	C	C
		5	4	5	C	C	C	5	5	4	C	C	C	4	5	4	C	C	C
		5	4	5	C	C	C	4	5	4	C	C	C	4	5	5	C	C	C
123		5	4	5	C	C	C	4	5	4	C	C	C	4	5	5	C	C	C
		1	1	2	B	B	B	1	2	1	B	B	B	1	1	2	B	B	B
		2	1	1	B	B	B	1	2	1	B	B	B	1	1	1	B	B	B
124		2	1	1	B	B	B	1	1	1	B	B	B	2	1	1	B	B	B
		4	4	4	C	C	C	5	5	4	C	C	C	4	5	4	C	C	C
		4	4	5	C	C	C	4	4	5	C	C	C	5	4	4	C	C	C
125		4	5	4	C	C	C	4	5	5	C	C	C	4	5	4	C	C	C
		1	2	1	B	B	B	1	1	2	B	B	B	1	2	1	B	B	B
		2	1	1	B	B	B	2	1	1	B	B	B	1	2	1	B	B	B
126		1	1	1	B	B	B	1	2	1	B	B	B	1	1	1	B	B	B
		7	6	8	Д	Д	Д	7	8	7	Д	Д	Д	7	8	7	Д	Д	Д
		7	6	8	Д	Д	Д	7	7	8	Д	Д	Д	7	8	8	7	Д	Д
127		7	7	8	Д	Д	Д	7	7	8	Д	Д	Д	7	8	7	Д	Д	Д
		7	6	7	Д	Д	Д	7	8	6	Д	Д	Д	7	7	7	Д	Д	Д
		7	6	7	Д	Д	Д	7	8	6	Д	Д	Д	7	7	7	Д	Д	Д
128		1	2	2	B	B	B	2	2	1	B	B	B	1	2	1	B	B	B
		1	2	1	B	B	B	2	1	1	B	B	B	1	1	1	B	B	B
		1	2	1	B	B	B	2	1	1	B	B	B	1	2	1	B	B	B
129		5	4	4	C	C	C	4	5	4	C	C	C	4	5	4	C	C	C
		5	4	4	C	C	C	4	5	4	C	C	C	4	5	4	C	C	C
		5	4	4	C	C	C	4	5	4	C	C	C	4	5	4	C	C	C
130		4	5	5	C	C	C	5	4	4	C	C	C	5	5	4	C	C	C
		4	5	5	C	C	C	5	4	4	C	C	C	5	5	4	C	C	C
		4	5	5	C	C	C	5	4	4	C	C	C	5	5	4	C	C	C
131		7	6	6	Д	Д	Д	6	7	6	Д	Д	Д	6	7	7	Д	Д	Д
		8	6	6	Д	Д	Д	6	8	6	Д	Д	Д	6	8	8	Д	Д	Д
		7	6	6	Д	Д	Д	6	7	6	Д	Д	Д	7	6	7	Д	Д	Д
132		4	4	5	C	C	C	4	4	4	C	C	C	4	5	4	C	C	C
		4	5	5	C	C	C	5	5	4	C	C	C	4	5	4	C	C	C
		4	4	5	C	C	C	5	4	4	C	C	C	4	5	4	C	C	C
133		4	4	4	C	C	C	5	4	4	C	C	C	4	5	4	C	C	C
		4	5	4	C	C	C	4	4	4	C	C	C	4	5	4	C	C	C
		5	4	4	C	C	C	4	4	5	C	C	C	4	4	4	C	C	C
134		5	4	4	C	C	C	4	4	5	C	C	C	5	4	5	C	C	C
		4	5	4	C	C	C	5	4	5	C	C	C	5	4	4	C	C	C
		5	5	4	C	C	C	5	4	5	C	C	C	5	5	4	C	C	C
135		4	5	4	C	C	C	5	4	4	C	C	C	5	5	5	C	C	C
		5	5	4	C	C	C	5	4	4	C	C	C	5	4	5	C	C	C
		4	5	4	C	C	C	5	4	4	C	C	C	5	4	5	C	C	C
136		2	1	1	B	B	B	2	2	1	B	B	B	1	1	1	B	B	B
		1	1	1	B	B	B	1	1	1	B	B	B	1	2	1	B	B	B
		1	1	2	B	B	B		1	1	B	B	B	1	1	1	B	B	B
137		6	6	7	Д	Д	Д	7	6	6	Д	Д	Д	7	8	6	Д	Д	Д
		6	6	6	Д	Д	Д	6	7	6	Д	Д	Д	7	6	6	Д	Д	Д
		6	6	6	Д	Д	Д	6	8	7	Д	Д	Д	8	6	6	Д	Д	Д
138		7	7	8	Д	Д	Д	7	8	6	Д	Д	Д	7	8	6	Д	Д	Д
		7	6	8	Д	Д	Д	8	7	6	Д	Д	Д	7	6	7	Д	Д	Д
		8	8	7	Д	Д	Д	7	6	7	Д	Д	Д	8	6	6	Д	Д	Д
139		1	2	1	B	B	B	2	1	1	B	B	B	1	1	1	B	B	B
		1	1	1	B	B	B	1	1	1	B	B	B	2	1	1	B	B	B
		2	1	1	B	B	B	1	1	1	B	B	B	2	1	1	B	B	B
140		5	5	4	C	C	C	4	4	4	C	C	C	4	5	4	C	C	C
		4	4	5	C	C	C	4	4	5	C	C	C	4	4	4	C	C	C
		4	5	5	C	C	C	5	4	4	C	C	C	4	4	5	C	C	C
141		4	4	5	C	C	C	5	4	4	C	C	C	4	4	4	C	C	C
		4	4	5	C	C	C	5	4	4	C	C	C	5	4	4	C	C	C
		5	4	5	C	C	C	4	4	4	C	C	C	5	4	5	C	C	C